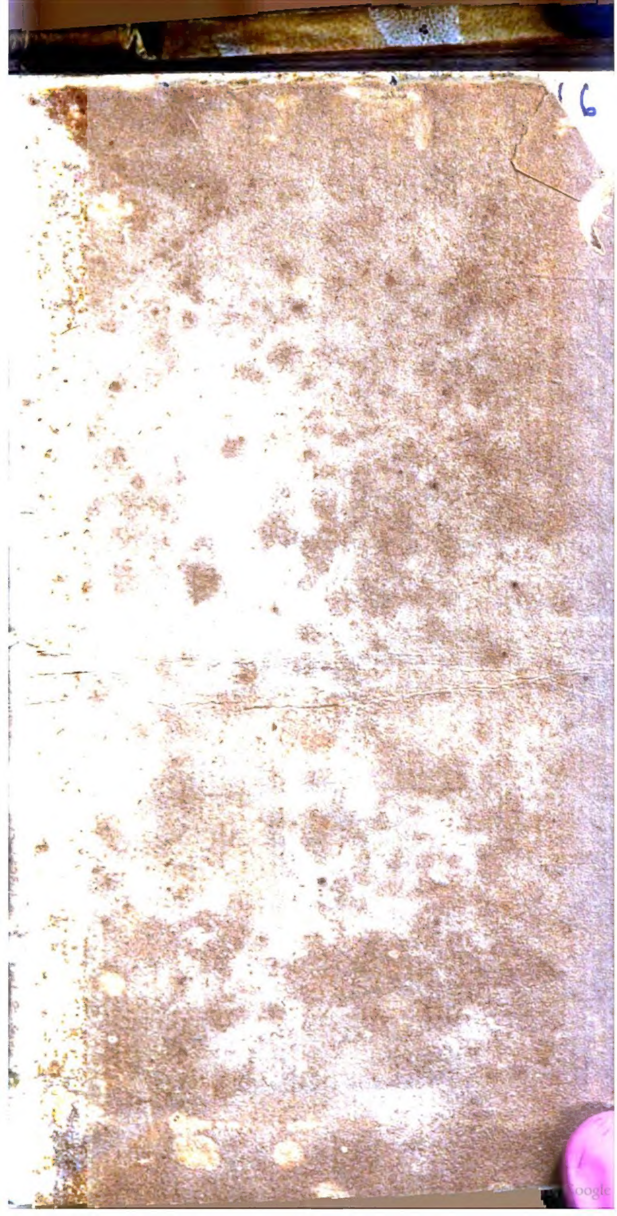

MANUALE THOMISTARUM,

SEU

BREVIS THEOLOGIÆ CURSUS,

In gratiam & commodum Studentium

EDITUS

AB ADM. REV. PATRE

F. JO. BAPTISTA GONET

Biterrensi, Ord. FF. Prædicatorum,

Provinciæ Tolosanæ, strictioris Observantiæ, in Academia Burdigalensi Antecessore.

Tomus Sextus.

PATAVII, M.DCC.XVIII.
Ex Typographia Seminarii.

Apud Joannem Manfrè.
SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

TRACTATUS II.
DE
SACRAMENTIS
IN GENERE.

POstquam S. Doctor de Incarnationis Mysterio fuse disseruit, convenienti ordine agit de Sacramentis, quæ (ut ipse ait in prologo libri 4. sententiarum ad Annibaldum) sunt quædam dominicæ Incarnationis reliquiæ, & quædam veluti vasa, Christi sanguinem continentia, nec non scaturigines aquæ spiritualis in vitam æternam salientis, ac demum fontes illi Salvatoris ab Isaia Propheta his verbis pronuntiati: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. Priusquam vero de quolibet novæ legis Sacramento singulatim agat, præmittit quæstiones aliquas de Sacramentis in genere, quorum declarat essentiam, necessitatem, effectus, & causas, de quibus etiam in hoc tractatu breviter, quantum fieri poterit, disseremus.

CAPUT I.

Quidditas, seu essentia Sacramenti in genere.

DIco primo, Sacramentum esse essentialiter in genere signi. Est enim per se primo institutum ad significandam rem sacram: Unde Dionysius, & alii Patres appellant Sacramenta, sacra signa, & symbola; & Concilium Florentinum, ac Tridentinum non aliter explicant naturam Sacramentorum, præsertim veteris legis, quam quia significant rem sacram. Cum ergo aliquid possit dici sacrum tribus modis, nempe formaliter, effective, & significative: Sicut aliquid potest dici sanum tribus modis, nempe formaliter a sanitate, quæ est in animali; vel effective, a virtute causandi sanitatem, ut medicina, vel dieta; vel significative, inquantum est signum, & indicium ipsius sanitatis, ut urina, vel pulsus, Theologi hanc ultimam acceptionem præcipue attendunt, & Sacramentum usurpant, prout signi sanctitatis habitudinem importat. Unde Sacramenta exigunt aliquam similitudinem externi signi cum operatione interna, quam significant. Qua de causa Augustinus epist. ad Bonifacium ait: *Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent*. Sic per aquam ablutio similitudinem refert ablutionis peccatorum, quam Baptismus operatur, ideoque a Patribus Græcis Sacramenta vocari solent ἀντίτυπα, eo quod similis sint speciei, ac formæ cum re, quam significant.

Di-

Dices: Sacramentum est aliqua actio, vel res sensibilis, baptismus enim v. g. est ablutio aquæ elementaris: Ergo non est in genere signi, sed actionis, aut similium. Respondeo, Sacramentum esse actionem, vel rem sensibilem, institutam ad significandum rem sacram, ideoque importare de formali habitudinem signi, & de materiali tantum rationem actionis, vel rei sensibilis.

Instabis: signum formaliter sumptum est ens rationis, mente confictum: Sed absurdum est dicere, quod Sacramenta sint entia rationis: Ergo & quod sint signa. Respondeo, signum, & quodlibet aliud concretum supponere pro materiali, in communi usu loquendi: Unde hæc propositio, *signum est ens rationis*, est omnino falsa, sicut & ista, *Sacramentum est ens rationis*, absolute prolata, falsa est; supponit enim Sacramentum pro materiali, quod est actio, vel res sensibilis. Dixi *absolute prolata*, quia cum addito verum est dicere; Sacramentum est ens rationis, addendo scilicet de formali.

Dico secundo, Sacramentum non esse signum naturale, sed ad placitum, & ex institutione divina. Est enim signum sensibile gratiæ, & sanctitatis perfectæ, ut infra ostendemus: Sed nulla res sensibilis ex natura sua significat gratiam, cum illa sit forma supernaturalis: Ergo necesse est, quod hæc significatio ipsi ex beneplacito, & libera Dei institutione superveniat.

Dico tertio, de ratione Sacramenti esse, quod sit signum a Deo in Ecclesia permanenter institutum. Cum enim Sacramenta sint signa, quibus in unum nomen religionis homines colliguntur, ut ait Augustinus, sicut re-

ligio stabilis est, & permanens, ita & illa signa stabilia esse debent. Unde licet quando Christus insufflavit in Apostolos dicens eis, *Accipite Spiritum Sanctum*, hæc cæremonia sensibilis fuerit instrumentum, quo Apostoli receperunt gratiam, & Spiritum Sanctum, non fuit tamen novæ legis Sacramentum, quia non fuit a Christo permanenter in Ecclesia instituta ad significandum gratiam.

Dico tertio, de ratione Sacramenti esse, significare gratiam, non utcumque, sed practice, idest, in actuali usu Sacramenti suscipiendam. Nam signa speculativa rei sacræ, ut cruces, imagines, & alia hujusmodi, non sunt Sacramenta. Unde D. Thomas hic quæst. 60. artic. 2. docet, quod Sacramentum est signum rei sacræ, inquantum est sanctificans homines: Ergo censet, Sacramentum esse signum practicum, & non pure speculativum gratiæ sanctificantis. Unde omnia veteris legis sacrificia non fuere Sacramenta, quia etsi gratiam vel postularent, vel a Christo donandam præsignarent, eam tamen practice minime conferebant. Similiter serpens æneus a Moyse jussu Dei in deserto elevatus, non fuit verum Sacramentum, tametsi rem sacram repræsentaret, nempe Chistum crucifixum; quia non significabat Christum, ut actu sacrantem, seu sanctificantem; neque enim adhibebatur, ut aliquis sanctificationis effectus perciperetur ab his, qui tali signo utebantur, sed tantum, ut a morsibus serpentum sanarentur, ut docet S. Thomas in 4. dist. 1. artic. 1. quæstiunc. 1. ad 3.

Dico quinto, Sacramenta ex genere suo significare rem sacram simpliciter, hoc est, gra-

gratiam sanctificantem, non vero sanctitatem imperfectam, seu legalem. Ita D. Thomas artic. citato ad 3. ubi asserit, ea solum esse Sacramenta, quæ significant perfectionem sanctitatis humanæ, non vero quæ significant dispositionem ad illam. Ratio etiam id suadet, si enim ad rationem Sacramenti sufficeret quæcumque sanctitas imperfecta, qualis erat sanctitas legalis Judæorum, vel etiam quæcumque dispositio ad gratiam, innumera essent Sacramenta tum in nova, tum in veteri lege. Nam in nova lege prima tonsura est cæremonia sacra, per quam homo incipit dicari cultui divino, quæ proinde aliquam sanctitatem significat. Item aqua lustralis est etiam cæremonia sacra, aliquam homini, cui applicatur, conferens sanctitatem, inquantum delet peccata venialia. Similiter in lege veteri multæ erant cæremoniæ, quæ imperfectam, & legalem sanctitatem causabant, & significabant, ut colligitur ex illo ad Heb. 9. *Solummodo in cibis, & potibus, & variis baptismatibus, & justitiis carnis*; & tamen nemo dicet, omnes illas cæremonias, ablutiones, & justitias carnis fuisse Sacramenta.

Confirmatur: Si ad rationem Sacramenti sufficeret significatio cujuscumque sanctitatis imperfectæ, sicut potest Ecclesia propria authoritate cæremonias instituere, quæ conferant, & significent hujusmodi sanctitatem, ita posset propria authoritate Sacramenta instituere, & idem cum proportione dicendum est de Synagoga: At hoc esse falsum constabit ex infra dicendis: Ergo, &c.

Dices: Sacramenta veteris legis non causabant gratiam, sed tantum sanctitatem legalem, & imperfectam, quæ erat propria status

legis Mosaicæ: Ergo non est de ratione Sacramenti ut sic, significare perfectam sanctitatem, quæ fit per gratiam.

Respondeo negando Antecedens, licet enim Sacramenta veteris legis non haberent virtutem gratiæ productivam, sicut Sacramenta novæ, Deum tamen movebant, & moraliter excitabant ad eam dandam rite suscipientibus, quatenus erant signa Christi venturi, subindeque erant signa gratiæ, & perfectæ sanctitatis. De quo fusius tract. sequenti, cum agemus de circumcisione.

Ex dictis colligitur primo, sacramenta novæ, & veteris legis in ratione signi gratiæ univoce convenire, secus vero si considerentur ut causæ illius.

Prima pars patet, quamvis enim sacramenta novæ legis perfectiori modo significent gratiam, quam sacramenta veteris legis, hæc tamen inæqualitas non tollit univocationem; sicut a simili eam non impedit inæqualitas, sub qua homo, & equus participant rationem animalis. Addo, quod sicut religio vetus, & nova univoce conveniunt in ratione religionis, ita & sacramenta, quæ talium religionum sunt symbola, & veluti columnæ, ac exteriores protestationes, debent univoce, saltem ut sunt rei sacræ signa, convenire.

Quod vero si considerentur ut causæ illius, analogice tantum conveniant, ex eo constat, quod Sacramenta novæ legis habent in se vim gratiæ productivam, ut patebit infra, cum agemus de causalitate Sacramentorum novæ legis: Sacramenta vero antiqua tali virtute carebant, unde ab Apostolo vacua, & egena elementa appellantur, Deumque solum moraliter excitabant ad conferendam gratiam ex me-

meritis Christi venturi, quem figurabant, aut repræsentabant: Sed causalitas vera, & metaphorica analogice tantum conveniunt: Ergo & Sacramenta novæ, & veteris legis, si in ratione causæ gratiæ considerentur. In quo sensu intelligendus est D. Thomas, dum ait in 4. distin. 1. quæst. 1. artic. 1. quæstiunc. 3. ad 5. *Sacramentum non dividitur in Sacramenta veteris, & novæ legis, sicut genus per species, sed sicut analogum per suas partes.*

Colligitur secundo, Sacramentum ut sic tria significare, nimirum passionem Christi, gratiam, & gloriam: nam, ut discurrit S. Doctor hic artic. 3. Sacramentum est essentialiter signum nostræ sanctificationis: in illa autem tria possunt considerari, videlicet causa, a qua procedit, & hæc est passio Christi; forma, per quam fit, quæ est gratia sanctificans, & ultimus finis, ad quem ordinatur, qui est gloria, seu vita æterna: Ergo Sacramentum ut sic hæc tria significat, passionem Christi, gratiam, & gloriam. Principalius tamen significat gratiam, quia Sacramentum est per se primo institutum ad significandum causam formalem, & intrinsecam nostræ sanctificationis. Ex hoc infert D. Thomas ad finem corporis ejusdem articuli, Sacramenta novæ legis esse signa rememorativa, demonstrativa, & prognostica: rememorativa ejus, quod præcessit, scilicet passionis Christi; demonstrativa ejus, quod in nobis efficitur per passionem Christi, scilicet gratiæ; prognostica vero illius, quod in futurum expectatur, nimirum gloriæ. Unde in officio, quod idem sanctus composuit, de Venerabili Eucharistiæ Sacramento, hæc canit Ecclesia: *&*

sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.

Colligitur tertio, Sacramentum recte definitum *signum rei sacræ sanctificantis homines*, Nomine rei sacræ intelligendo gratiam habitualem, ut collatam in actuali usu Sacramenti. Nomine vero signi intelligendo signum a Deo institutum, quia cum sit solius Dei conferre gratiam, ut causæ principalis, illius est instituere signa, ejus collationem infallibiliter significantia. Intelligendo etiam signum in Ecclesia permanenter institutum, quia juxta Augustinum lib. 19. contra Faustum cap. 11. Sacramenta sunt præcipuæ cæremoniæ, quibus populus Dei in unam religionem coalescit, & ab aliis distinguitur, ac proinde debent tandiu durare, quandiu perseverat forma religionis, propter quam instituta sunt.

CAPUT II.

Partes intrinsecæ, & essentiales Sacramentorum.

DIco primo, Sacramenta constare aliqua re sensibili.

Rationibus demonstrari non potest hæc veritas, quæ pendet ex sola Dei voluntate, sed congruentiis variis declaratur. Primam sumit D. Thomas ex suavi providentia Dei, quæ, ut ait Dionysius, se accommodat naturis rerum: Cum ergo connaturale sit homini ex cognitione rerum sensibilium manuduci ad cognitionem spiritualium, fit inde, ut Deus con-

convenientissime elegerit res sensibiles in signa, & Sacramenta invisibilium. Unde egregie Nazianzenus orat. de baptismate: *Medicamentum partim corporale, partim spirituale aptissime convenit in eos ægrotos, quorum natura corpore, & spiritu continetur.* Et Chrysostomus homil. 62. in Matth. *Incorporea dona tibi Deus nuda tradidisset: Sed quoniam anima corpori conserta est, in rebus sensibilibus tibi præbet.* Secunda petitur ex sapientia, & omnipotentia Dei, quæ maxime splendent in eo, quod res sensibiles fiant remedia, & instrumenta salutis, cum tamen ut plurimum sint occasiones peccandi. Tertia sumitur ex quodam fine Sacramenti, scilicet, ut fideles in unum Ecclesiæ visibilis corpus aduněrur, & distinguantur a cæteris, designari enim non possunt membra corporis visibilis, nisi per signum visibile, aut sensibile.

Quæres, an ratio signi sensibilis ita sit essentialis Sacramento, ut omnino repugnet institui Sacramentum in aliqua re spirituali insensibili?

Respondeo affirmative, si sermo sit de Sacramentis pro hominibus institutis, cum omne signum ab homine, vel pro homine institutum, debeat esse sensibile. Unde signum pro hominibus institutum sic definitur ab Augustino lib. 2. de Doctrina Christiana: *Signum est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire.* Ex quo infert epist. 23. ad Bonifacium, quod si Sacramenta quandam similitudinem, seu repræsentationem earum rerum, quarum sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent, ut supra retulimus. Dixi, *si sermo sit de Sacramentis pro*

hominibus institutis, quia aliqui non improbabiliter existimant, nullam esse repugnantiam, seu implicantiam, quod Deus pro Angelis Sacramentum aliquod instituat, consistens in aliqua illorum operatione; & quod elevet actum pure internum, v. g. adorationis, ad significandam, & causandam gratiam instrumentaliter; sicut ad patranda miracula potest uti interiori motu hominis tanquam instrumento, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 178. artic. 1. ad 1. Unde signum universaliter sumptum, prout abstrahit a sensibili, & spirituali, angelico, & humano, debet sic definiri, vel describi: Signum est, quod mediante, vel præsuppofita sui notitia, in alterius cognitionem deducit, sive prima illa cognitio pertineat ad sensum, sive ad intellectum.

Dico secundo, In Sacramentis novæ legis requiruntur verba proprie, vel improprie sumpta: in Sacramentis vero veteris legis non erat necessarium, quod rebus verba adderentur.

Prima pars est de fide, definita in Florentino in decreto unionis, ubi referuntur verba, quibus unumquodque Sacramentum novæ legis perficitur. Declaratur vero a S. Thoma hic. art. 6. hoc discursu: Tripliciter considerari possunt Sacrameta novæ legis, nimirum ex parte causæ, quæ est Verbum incarnatum, ex parte hominis, qui est Sacramentorum subjectum, & ex parte significationis Sacramentorum: & ex his tribus capitibus petunt perfici verbis simul, & rebus, ut cum illis singulis quandam habeant proportionem, & conformitatem. Nam Christus componitur ex natura humana sensibili, & ex Verbo divino hypostatice illi unito. Homo etiam con-

constituitur ex corpore sensibili, & anima spirituali. Significatio tandem Sacramentalis perfectius fit per verba, quam per res sensibiles, habent enim verba principatum significandi, ut ait August. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 3.

Dixi vero, in Sacramentis novæ legis requiri verba proprie, vel improprie sumpta; quia in Sacramento pœnitentiæ, & matrimonii interdum sufficiunt nutus, aut alia signa, quæ supplent vices verborum, & quæ æquivalent vocibus.

Secunda pars, quæ asserit in Sacramentis veteris legis non fuisse necessarium, quod rebus verba adderentur, probatur ex eo, quod rem præsentem clarius manifestamus, quam futuram: Sacramenta autem veteris legis prænuntia erant Christi venturi, ideòque non ita expresse significabant Christum, sicut Sacramenta novæ legis. Ergo necessarium non erat, quod in illis rebus adderentur verba, quæ (ut ex August. supra vidimus) inter homines obtinuerunt principatum significandi. Unde in veteri testamento, quando fit mentio sacramentorum, non præscribuntur verba, quibus perficiantur, ut Genes. 17. cum tractatur de ritu circumcisionis, & Exodi 12. cum præcipitur immolatio agni paschalis, & Levit. 8. cum mentio fit de ritu ordinationis.

Dico tertio sacramenta novæ legis constare rebus, & verbis, tanquam ex materia, & forma, & ut partibus intrinsecis, ac essentialibus.

Prima pars constat ex Florentino asserente Sacramenta novæ legis perfici rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma; & declaratur a D. Thoma hic artic. 7. hoc discursu.

Ma-

Materia est id, quod determinatur per aliud, sic enim in naturalibus materia determinatur per formam ad unum specie, puta hominem, vel leonem, & in artefactis figura est forma, quia determinat ad unum in specie artificiali, v. g. ad domum, vel cathedram: unde cum res sensibiles in sacramentis, per verba, ad unum veluti artefactum, scilicet signum gratiæ, determinentur, necesse est, ut verba habeant rationem formæ, & res sensibiles se habeant per modum materiæ.

Dices, materia, & forma debent esse simul in eis, quæ ex ipsis componuntur: Sed in sacramentis novæ legis res, & verba non necessario debent esse simul: Ergo sacramenta novæ legis non componuntur ex rebus, & verbis, tanquam ex materia, & forma. Minor probatur, nam in sacramento Baptismi v. g. res, scilicet ablutio, potest præcedere verba, & e contra verba possunt præcedere ablutionem.

Respondeo, licet in compositis substantialibus, materia, & forma debeant esse simul simultate physica, in successivis tamen, & artificialibus, qualia sunt sacramenta, sufficere, quod sint simul simultate morali.

Secunda pars, quæ asserit, res, & verba in sacramentis novæ legis esse partes intrinsecas, & essentiales, hac ratione suadetur: Cum sacramenta sint essentialiter signa practica gratiæ, ea, quæ in sacramentis ex se simul, & necessario concurrunt ad significandam, & efficiendam gratiam, sunt partes illorum intrinsecæ, & essentiales: Atqui tam res, quam verba in sacramentis novæ legis simul, & necessario concurrunt ad signi-

signi-

significandam, & causandam gratiam: Ergo sunt partes intrinsecæ, & essentiales sacramentorum novæ legis. Major constat, minor etiam videtur manifesta, nam sine rebus verba non significant practice gratiam, nec res sine verbis; ex his vero ambobus fit unum, quod significat, & infallibiliter gratiam causat.

Observandum tamen est, quod cum sacramentum Eucharistiæ non consistat in usu, sed in aliqua re permanente, nimirum in speciebus consecratis, ut continentibus Corpus, & Sanguinem Christi, materia, & forma non sunt intrinsecæ illius partes, nisi ut est in suo fieri, id est in actuali materiæ consecratione, non vero prout est in facto esse: nam dum gratia infunditur, & sacramentum sacra communione percipitur, verba dudum transierunt; unde non possunt cum speciebus Eucharisticis ad modum partium intrinsecarum constituere sacramentum permanens, ut magis declarabitur, cum de essentia sacramenti Eucharistiæ disseremus.

Dico quarto, omnes materias, & formas sacramentorum esse a Deo, vel a Christo institutas, non tamen singulas quoad speciem, sed aliquas quoad genus tantum, determinandas quoad speciem ab Apostolis, vel Ecclesia.

Prima pars hujus assertionis est certa, nam ab eo materiæ, & formæ sacramentorum sunt determinatæ, a quo sunt sacramenta instituta; ille enim dicitur sacramenta instituere, qui materiam, & formam ipsorum instituit, quibus essentialiter constant: Atqui non alium sacramentorum authorem agnoscimus, quam vel Deum respectu veterum; vel Christum respectu novorum: Ergo omnes materiæ, &

formæ

formæ sacramentorum fuerunt vel a Deo, vel a Christo institutæ. Quod magis patebit, cum materiam, & formam cujuslibet Sacramenti exponemus.

Secunda vero pars constat primo in Sacramento legis naturæ pro parvulis instituto, ad delendum peccatum originale, cujus nulla fuit certa materia, in specie a Deo determinata, sed tantum in genere, sub ratione signi sensibilis divini cultus, & religionis protestativi, ut infra patebit. Constat etiam in aliquibus novæ legis Sacramentis, præcipue in Sacramento Ordinis. Nam Ecclesia Græca pro materia in ordinibus sacris solam adhibet manuum impositionem, pro forma vero hæc verba: *Divina gratia, quæ infirma sanat, promovet hunc subdiaconum in Diaconum, hunc Diaconum in Presbyterum*. Latina vero in Subdiaconatu pro materia adhibet traditionem calicis vacui, cum patena vacua, & libri Epistolarum, pro forma vero hæc verba: *Accipe librum Epistolarum, & potestatem eas legendi in Ecclesia Dei*, &c. In Diaconatu vero pro materia adhibetur traditio libri Euangeliorum, pro forma hæc verba: *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei*, &c. In Presbyteratu pro materia adhibet patenæ cum hostia, & calicis cum vino traditionem, & pro forma hæc verba: *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo*, &c. Cum ergo Ecclesia non possit errare in materiis, & formis substantialibus Sacramentorum, modusque conferendi Ordines, quo Ecclesia Græca utitur, validus sit, & ab Ecclesia Romana approbatus, dicendum est, nullam materiam, vel formam in specie fuisse a Christo pro hoc Sacramento determinatam, sed tantum in genere, sub aliquo signo sensibi-

hi, expressivo hujus potestatis, quæ per Ordinem traditur. De quo fusius, cum de Sacramento Ordinis.

CAPUT III.

De existentia, seu necessitate Sacramentorum.

CUM homo in quadruplici statu considerari possit, nimirum in statu innocentiæ, in statu legis naturæ, in statu legis scriptæ, sive Mosaicæ, & post Christi adventum, seu in lege nova, & euangelica, existentia, seu necessitas Sacramentorum, quoad omnes illos status investiganda est, nam quoad statum gloriæ, evidens est, illum non esse capacem Sacramentorum, quia ubi est veritas clara, omnium signorum umbra fugit.

Dico ergo primo, nullum de facto institutum fuit Sacramentum in statu innocentiæ.

Hæc conclusio certa videtur, tum quia nullum in Scriptura, vel Patribus institutionis Sacramentorum pro statu innocentiæ extat vestigium: tum etiam, quia in illo brevissimo tempore, quo status innocentiæ in primis parentibus duravit, vix potuit esse locus usui sacramentorum. Sacramenta enim præcipue requiruntur ad perficiendum in gratia, & scientia homines: primi vero parentes perfecti creati sunt in utroque: Ergo in illo statu felicissimo, in quo creati sunt, nullis egebant sacramentis. Unde nec matrimonium Adæ cum Eua, nec lignum vitæ fuere vere, & proprie sacramenta: licet enim typum, & figuram rei sacræ gesserint, unionis scilicet Christi cum Ecclesia, & Sacramenti Eucharistiæ, tamen pro tunc non erant a Deo instituta

tuta ut signa practica gratiæ, & sanctificationis hominum. Unde cum Apostolus vocat matrimonium Adæ cum Eva, *magnum Sacramentum*, & cum Augustinus loquens de ligno vitæ, ait, quod Adamo *erat in lignis cæteris alimentum, in isto Sacramentum*, nomen Sacramenti in lata quadam acceptione usurpant, prout significat idem, quod mysterium.

Quæres, an si Adamus non peccasset, & ipse, ac posteri ejus in statu innocentiæ perseverassent, fuissent a Deo instituta Sacramenta, ex vi præsentis decreti?

Respondeo negative: tum quia idem fuisset status innocentiæ in Adamo perseverante, & in posteris ejus non peccantibus, ac de facto fuit, antequam Adamus peccaret; Ergo si nullum de facto institutum fuit Sacramentum in statu innocentiæ ob hujus status perfectionem, nec ullum fuisset institutum, si status ille durasset. Tum etiam quia sicut, Adamo non peccante, Verbum minime incarnatum fuisset, ut Patres post Scripturas testantur; quia licet multæ a nobis proferri possint hujus adventus, etiam non existente peccato, convenientiæ; attamen quia præcipuus, & unus incarnationis finis, sacra in traditione expressus, una est a peccato redemptio, ideo Verbum, Adamo non peccante, incarnandum non fore asserimus: Ita in proposito, quia Sacramenta ex vi decreti, quod Deus de facto habuit, sunt quædam medicinæ spirituales, in remedium peccati a Christo Redemptore nostro, ac medico institutæ, ex vi illius non fuissent pro statu integritatis, & sanitatis ullatenus instituta, utpote pro tali statu omnino inutilia, & superflua, quia non est

opus

opus valentibus medico, sed iis, qui male habent. Unde Augustinus serm. 9. de verbis Apostoli: *Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla erit medicinæ causa.*

Dices primo: quamvis in statu innocentiæ non fuisset peccatum originale, tamen in eo poterant esse aliqua peccata actualia; nam primo parente non peccante, aliqui ex ejus descendentibus potuissent peccare: Ergo pro his, qui peccassent, institutum fuisset aliquod Sacramentum, quo gratiam amissam recuperassent.

Sed contra: Sacramenta ex sua institutione non sunt ordinata in remedium cujuscumque peccati, sed tantum peccati originalis, vel actualis ab originali provenientis: Cum enim ad hoc tantum sint instituta, ut merita Christi ad nos deferant, nobisque applicent, non sunt instituta nisi in remedium illius peccati, ad quod tollendum valent merita Christi, seu propter quod delendum Christus incarnatus, & mortuus est: Christus autem non est incarnatus, & mortuus, nisi in remedium peccati originalis, & actualis ab eo provenientis, ut præcedenti tractatu cap. 3. ostensum est: Ergo cum in statu innocentiæ, Adamo non peccante, non fuisset peccatum originale, nec per consequens actuale ab originali proveniens, nullum ex vi præsentis decreti Sacramentum tunc existeret, tametsi aliqui ex Adæ posteris peccassent. Unde illi, qui peccassent, non recuperassent gratiam, mediantibus Sacramentis, sed per actus charitatis, & contritionis, quos ob perfectiorem Dei cognitionem facilius in eo statu elicere potuissent, quam nos,

Dices secundo, Sacramentum Eucharistiæ non

non est institutum in remedium peccati originalis, vel actualis, sed ad causandum augmentum gratiæ: Ergo saltem tale Sacramentum fuisset in statu innocentiæ, si ille in Adamo, & posteris ejus perseverasset.

Sed contra primo: Eucharistia supponit Christum venturum in carne passibili, quia ipsum ut talem continet, saltem ex modo, quo fuit instituta, ex vi præsentis decreti: Ergo cum adventus Christi in carne passibili dependeat a peccato, ut omnes fatentur, ipsa etiam Eucharistia non potest non præsupponere peccatum, saltem ex modo, quo fuit instituta, & ex vi præsentis decreti.

Contra secundo: Eucharistia in ratione sacrificii incruenti instituta est ad repræsentandum cruentum sacrificium crucis: Ergo instituta est propter Christum in cruce mortuum, & ex suppositione peccati. Item in ratione Sacramenti instituta est per modum cibi spiritualis: Sicut ergo alimentum corporale maxime necessarium est ad conservandam, & reparandam substantiam, quæ deperditur ex calore naturali; ita præcipue institutus est cibus ille spiritualis ad conservandam, & reparandam gratiam, quæ deperditur ex ardore concupiscentiæ ex peccato originali relictæ, Unde Eucharistia non solum instituta est per modum cibi, sed etiam per modum medicinæ præservativæ, ad succurrendum nostræ fragilitati, & a frequenti lapsu nos præservandum. Nec obest, quod illa sit Sacramentum vivorum, & ad augendam gratiam instituta fuerit. Non enim est instituta ad augendam gratiam, seu justitiam originalem, sed gratiam regenerativam, vel sanativam, quæ nobis primo per Sacramentum baptismi,

vel pœnitentiæ confertur.

Dico secundo, in lege naturæ fuisse aliquod remedium pro parvulorum justificatione a Deo institutum, illudque fuisse verum Sacramentum.

Prima pars est certa, Deus enim habet voluntatem salvandi omnes homines, quæ non solum adultos, sed etiam parvulos comprehendit, ut docet Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 8. & constat ex eo, quod alias Christus omnium parvulorum redemptor non esset, cum illius redemptio non excedat objective voluntatem generalem, quam Deus habet de salute hominum, utpote ex illa imperata: At per illam voluntatem præparantur omnibus media ad salutem sufficientia, juxta singulorum capacitatem, alioquin vera, & sincera non esset: Unde D. Thomas in 1. dist. 46. artic. 1. ait, quod *hujus voluntatis effectus est ipse ordo in finem salutis, & promoventia in finem, omnibus communiter proposita, tam naturalia, quam gratuita*: Ergo debuit Deus in quacunque lege, & statu naturæ sufficiens remedium pro parvulorum salute, & justificatione, seu emundatione a peccato originali præparare. Unde Author de Cardinalibus Christi operibus apud Cyprianum: *Sane originale peccatum, quod a primis parentibus in totam generis hujus successionem defluxit, omni tempore aliquibus remediis oportuit expiari*. Et Augustinus lib. 5. contra Julian. cap. 9. *Non est credendum, ante datam circumcisionem famulos Dei (quandoquidem eis inerat mediatoris fides in carne venturi) nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis: quamvis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latere voluit.*

Se-

Secunda vero pars, quæ asserit remedium illud pro parvulorum justificatione, in lege naturæ a Deo institutum, fuisse verum Sacramentum, sic ostenditur: Remedium illud fuit externum, sensibile, & non pure internum, & spirituale: Ergo fuit verum Sacramentum. Consequentia patet, ad veram enim rationem Sacramenti sufficit, ut sit signum sensibile, & practicum gratiæ sanctificantis. Antecedens vero, in quo est difficultas, probatur multipliciter. Primo, quia oportebat remedium illud legis naturæ parvulis applicari, ut ipsi consequerentur salutem: non est autem conveniens applicatio inter homines, & modo humano, si fiat per actum pure internum, & non externa aliqua operatione. Secundo, parvuli, dum justificabantur in lege naturæ, adunabantur Ecclesiæ fidelium: Sed in nullum religionis nomen adunantur homines sine sacramentorum visibilium consortio, ut ait Augustinus: Ergo remedium illud, quo parvuli in lege naturæ justificabantur, erat externum, & sensibile, & non pure internum, & spirituale. Tertio, Ecclesia semper fuit visibilis: Ergo & id, quo parvuli in lege naturæ fiebant membra Ecclesiæ. Quarto, remedio legis naturæ pro justificatione parvulorum successit in lege scripta circumcisio, & in lege nova baptismus: Ergo sicut ista remedia sunt externa, & sensibilia, ita & illud sensibile fuit. Demum, congruum est, ut quemadmodum Christus homines redemit non sola operatione divina, aut interiori, sed sensibili, & exteriori effusione sanguinis, & morte crucis; ita & homines constantes corpore, & spiritu, non sanctificentur sine signo aliquo sensibili, quo fidem profiteantur

exte-

exterius in Chriſtum Salvatorem. Unde remedium illud, quo parvuli in ſtatu legis naturæ juſtificabantur, erat actus aliquis externus, proteſtativus fidei Meſſiæ venturi: Sicut enim Deus decrevit nullum adultum abſque propria fide in Chriſtum ſalvare, juxta illud Actor. 4. *Nec enim aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri*: ita nec ullum puerum juſtificare, abſque parentum, vel alterius fide in Chriſtum.

Porro tale ſignum proteſtativum fidei de Meſſia venturo non fuit a Deo determinatum in ſpecie, ſed tantum in genere, relinquendo illud in ſpecie, & individuo determinandum ab ipſo applicante: Tum quia hoc congruum fuit illi ſtatui, in quo Deus abſque ulla lege poſitiva, per ſolum interiorem inſtinctum gratiæ, & privatæ revelationis, homines ad ſalutem dirigebat. Tum etiam, quia ad veram rationem Sacramenti ſufficit, ut ſit practicum ſignum gratiæ, a Deo quoad genericam tantum rationem inſtitutum, ut patet de materia calicis, quæ non eſt hoc, vel illud vinum in ſpecie determinatum, ſed vinum de vite in genere & de materia matrimonii, quæ non eſt contractus, his, vel illis circunſtantiis veſtitus, ſed legitimus, quibuſcunque conditionibus firmatus. Ordo etiam, ut ſupra dicebamus, non fuit a Chriſto in certa, & determinata materia, vel forma inſtitutus, ſed tantum in genere, ſub ratione ſigni expreſſivi poteſtatis, quæ per Ordinem traditur.

Dico tertio, in lege naturæ fuiſſe pro adultis aliquod Sacramentum ad delenda peccata actualia. Hæc aſſertio colligitur ex dictis in

in præcedenti: debuit enim divina providentia non minus aliquod remedium ad tollenda peccata actualia, quam ad tollendum peccatum originale præparare, cum habeat voluntatem antecedentem salvandi omnes homines, sive parvulos, sive adultos, & per talem voluntatem salutis media, seu remedia hominibus præparentur: Sed remedium ad delenda peccata actualia in lege naturæ institutum non minus debuit esse sensibile, quam remedium ad tollendum peccatum originale, in eadem lege institutum, cum rationes, quæ hoc probant de uno, id etiam suadeant de alio: Ergo in lege naturæ fuit aliquod remedium sensibile ad tollenda peccata actualia, subindeque aliquod sacramentum, in remedium peccatorum actualium pro adultis institutum. Unde D. Thomas in 4. dist. 1. qu. 1. art. 2. quæstiunc. 3. ad 2. *Ante legem scriptam erant quædam Sacramenta necessitatis, sicut illud fidei Sacramentum, quod ordinabatur ad deletionem originalis peccati, & similiter pænitentiæ, quæ ordinabatur ad deletionem actualis.*

Adverte tamen, Sacramentum ad delenda paccata actualia in lege naturæ institutum non fuisse ejusdem rationis, ac illud, quod in lege gratiæ a Christo institutum est; non enim fiebat eodem modo, nimirum per vocalem peccatorum confessionem apud Sacerdotes, quia cæremoniæ in lege naturæ, & in lege Mosaica, in remissionem peccatorum actualium ordinatæ, erant diversæ rationis a nostris.

Dico quarto, multa fuisse Sacramenta in lege Mosaica. Patet ex Florentino in decreto, Tridentino sess. 7. can. 2. ubi de Sacramentis

ve-

veteris legis tanquam de pluribus loquuntur, eaque in plurali *Sacramenta* appellant. Ea ad quatuor reducit S. Thomas 1. 2. quæst. 105. art. 5. ad Circumcisionem, cui successit Baptismus; Agnum Paschalem, qui fuit figura Eucharistiæ; Purificationes, quibus respondet Pœnitentia; Consecrationem Pontificis, & Sacerdotum, quibus respondet Ordo. Confirmationi autem, & Extremæ Unctioni nullum respondit in veteri lege; eo quod primum est Sacramentum plenitudinis gratiæ, quæ est propria legis Euangelicæ, secundum est immediata præparatio ad gloriam, cujus aditus in veteri lege erat clausus. Matrimonim vero in lege veteri non fuit Sacramentum, quia nondum facta erat conjunctio humanitatis cum Verbo, cujus est symbolum, sed fuit tantum in officium naturæ: unde tunc dabatur libellus repudii.

Dico ultimo, in nova lege septem esse Sacramenta a Christo instituta. Definitur hæc veritas in Conciliis Florentino, & Tridentino; & illustratur hoc discursu D. Thomæ hic quæst. 65. ar. 1. Sacramenta sunt signa, quibus significatur perfectio vitæ spiritualis: Est autem conformitas quædam vitæ spiritualis cum corporali: Unde sicut homo perficitur corporaliter in ordine ad se, & in ordine ad communitatem; ita & in vita spirituali. Porro in ordine ad se perficitur quadrupliciter, primo per generationem, secundo per augmentationem, tertio per nutritionem, quarto per remotionem impedimentorum vitæ, puta ægritudinis, vel languoris ex morbo relicti. In ordine autem ad communitatem perficitur dupliciter, primo accipiendo potestatem regendi multi-

tudinem, & exercendi actus publicos, secundo per propagationem. Similiter ergo in vita spirituali perficitur septem Sacramentis: primo regeneratur per Baptismum, secundo roboratur per Confirmationem, tertio nutritur per Eucharistiam, quarto sanatur a peccatis per Pænitentiam, quinto liberatur a reliquiis peccatorum per Extremam Unctionem, sexto accipit potestatem exercendi actus publicos, & hierarchicos per Ordinem, denique per Matrimonium disponitur ad propagationem secundum legem Dei, & Christi.

CAPUT IV.

De gratia Sacramentali.

DUo sunt effectus Sacramentorum, unus primarius, & principalis, qui est gratia; alter secundarius, & minus principalis, nempe character, qui per Baptismum, Confirmationem, & Ordinem producitur: de primo agemus in hoc capite, de altero in sequenti.

§. I.

Duo præmittuntur, quæ apud omnes Catholicos sunt certa.

IN primis dogma fidei est, novæ legis Sacramenta nedum fidem, qua gratia producatur, excitare, sed etiam illam causare. Definitur enim hæc veritas in Florentino in decreto unionis, ubi dicitur, per hoc vete-

ris

ris legis sacramenta a nostris differre, quod *illa non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam figurabant: nostra vero continent gratiam, & illam digne suscipientibus conferunt*. Idem tradit Tridentinum sess. 6. can. 6. & 8. Plura sunt etiam Patrum testimonia in ejusdem veritatis confirmationem, quæ infra, cum de modo, quo Sacramenta novæ legis causant gratiam, commodius expendentur. Fundamentum est divina institutio revelatione manifestata. Congruentia est, ut certius, efficacius, & facilius adhiberetur saluti nostræ remedium, soluto per passionem Christi redemptionis nostræ pretio. Addo, quod si sacramenta novæ legis habent tantum excitare fidem, non vero conferre gratiam, qua justificamur, frustra Baptisma conferretur parvulis, qui actus fidei incapaces sunt; sed adstantibus potius deberet conferri, quia isti fidei excitatione fructum perciperent hujus sacramenti.

Est etiam de fide certum, sacramenta novæ legis esse causas gratiæ ex opere operato. Hoc enim definitur in Tridentino citato, his verbis: *Si quis dixerit, per ipsa novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, anathema sit*. Ratio etiam suffragatur: Causare gratiam ex opere operato, est causare illam ex vi operis jam facti, & peracti a Christo, non vero ex merito illa conficientis, vel dantis, vel recipientis: At sacramenta novæ legis causant gratiam non ex merito administrantis, vel suscipientis, sed ex merito passionis Christi jam peractæ, & ex virtute, & efficacia a Christo ipsis communicata: Ergo illam causant ex opere operato. Addo, quod conferunt gratiam, vel nulla dis-

dispositione requisita in subjecto, ut in parvulis, vel si aliquam requirunt, ut in adultis, gratiam non conferunt juxta proportionem dispositionis; sive quia talis dispositio ad gratiam non sufficit, ut attritio ad gratiam culpæ remissivam; sive quia non sufficit ad tantam, quanta virtute sacramenti confertur; plus enim gratiæ confertur justo attrito per sacramentum pænitentiæ, quam conferretur sine illo. Nec est, quod hæretici hunc modum loquendi, quo utuntur Scholastici ad explicandam sacramentorum energiam, tanquam barbarum, & inusitatum irrideant, ac sugillent. Nam, ut ait Augustinus in Psal. 138. *Melius est, ut nos reprehendant Grammatici, quam ut non intelligant populi*. Præterquam quod Innocentius III. de sacro altaris mysterio lib. 3. cap. 5. hunc loquendi modum usurpavit ante omnes Scholasticos, ait enim, *Quamvis igitur opus operans aliquando sit immundum, semper tamen opus operatum est mundum*.

Hæc sunt certa, & indubitata apud omnes Catholicos, sed est gravis difficultas, & celebris controversia circa modum, quo sacramenta novæ legis producunt gratiam, an instrumentaliter physice, vel moraliter tantum, quam §. sequenti resolvemus.

§. II.

Causalitas Physica Sacramentorum novæ legis statuitur.

ILla potest in primis ostendi ex SS. Patribus, qui ut Sacramentorum novæ legis efficientiam, & causalitatem explicent, variis utuntur simi-

similitudinibus, quæ causalitatem plusquam moralem designant: nam S. Leo ait, Baptisma se habere ad instar uteri Virginalis, ex quo natus est Christus: Chrysostomus ad instar matricis, seu vulvæ, in qua homo concipitur: Gregorius Nyssenus ad instar seminis, ex quo generatur: Cyrillus Alexandrinus ad instar aquæ ferventis, quæ ab igne calefacta non minus urit, quam ipse ignis. Demum S. Thomas hic quæst. 62. art. 1. docet, quod sicut securis facit lectum, ita sacramentum gratiam efficit: si autem SS. Patres non agnoscerent in sacramentis causalitatem physicam, & realem, sed duntaxat moralem, & metaphoricam, tam magnificis exemplis uti non deberent, sed aliis diversæ rationis, puta chirographi, sigilli, & crumenæ pecunia plenæ, quibus utuntur Adversarii. Verba SS. Patrum brevitatis causa hic non referimus, quia videri poterunt in Clypeo nostro, ubi illa fuse expendimus.

Confirmatur: SS. Patres docent, Sacramenta operari per virtutem sibi intrinsecam, a Spiritu Sancto derivatam, quam S. Augustinus serm. de Epiphan. dicit esse subtiliorem rore, qui occultas vitæ causas pertransit, & penetrat universa latibula conscientiæ: & Tertullianus lib. de baptismo asserit, eam in sacramentis combibi: *supervenit*, inquit, *Spiritus de cælis, & aquis* (Baptismi) *superest, sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificatæ vim sanctificandi combibunt*. D. Thomas hic art. 3. docet, eam esse *fluentem, & incompletam*: At hæc solum de virtute physica verificari possunt, non vero de morali, cum enim ista sit merum ens rationis, vel denominatio extrinseca, quis dicat eam esse rore subtilio-

 rem,

rem, in aqua baptismali combibi, seu imbibi, habere esse fluens, & incompletum? Ergo SS. Patres virtutem physicam gratiæ productivam in Sacramentis novæ legis agnoscunt.

Confirmatur amplius ex Augustino tract. 80. in Joannem, sic exclamante: *Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* si autem Sacramenta nove legis moraliter tantum concurrerent ad gratiæ productionem, & hominum sanctificationem, essentque solum veluti signa, & chirographa Deum moraliter moventia, & excitantia ad gratiæ productionem, absurda prorsus, & inepta, ac puerilis esset talis exclamatio, & admiratio: hoc enim commune, & usitatum est apud homines, ut in virtute chirographi, vel sigilli regii in cera impressi, & aliorum signorum sensibilium, conferantur officia, dignitates, pecuniæ, & aliæ res magni momenti: Ergo juxta mentem, & doctrinam Augustini sacramenta novæ legis instrumentaliter physice concurrunt ad causandam gratiam. Unde Catechismus Romanus, jussu Pii V. editus, parte 2. de sacr. in Gen. c. 1. hanc magni Augustini admirationem ponderans, hæc scribit: *Quo pacto tanta res, & tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut quemadmodum S. Augustini sententiæ celebratum est, aqua corpus tangat, & cor abluat, id quidem humana ratione, & intelligentia comprehendi non potest. Constitutum enim esse debet, nullam rem sensibilem suapte natura ea vi præditam esse, ut penetrare ad animam queat. At fidei lumine cognoscimus, omnipotentis Dei virtutem Sacramentis inesse, qua id efficiant, quod sua vi res ipsæ naturales præstare non possunt.* Quibus verbis in primis clarissime exprimitur effi-

efficientia realis, & physica Sacramentorum: Secundo declaratur, hanc sententiam non esse rejiciendam, ex eo quod non ita facile percipitur, sicut ea, quæ causalitatem duntaxat moralem eis attribuit. Tertio ad illam suadendam locum Augustini jam laudatum adducit. Denique rationem reddens, cur hæc efficientia Sacramentorum lumine naturali non ita facile possit intelligi, dicit hoc ideo esse, quia nulla res sensibilis, sua natura, ea vi prædita est, ut penetrare ad animam queat: quæ ratio, ut evidens est, solum valet de instrumento physico, cum instrumenta moralia nullo modo debeant contingere subjectum, in quo effectus causæ principalis producitur.

Potest insuper eadem veritas multiplici ratione suaderi. Prima sic potest proponi: Sacramenta novæ legis vere, & proprie efficiunt gratiam Sacramentalem, ut instrumenta divinæ virtutis, eamque nobiliori, & perfectiori modo causant, quam Sacramenta vetera: At neutrum erit verum, si eam causent tantum moraliter: Ergo in Sacramentis novæ legis physica causalitas admittenda est. Major patet, minor quoad primam partem sic ostenditur: Causalitas moralis non est vera, & propria efficientia, sed impropria tantum, & metaphorica, magisque pertinet ad genus causæ finalis, quam efficientis; fit enim per ostensionem bonitatis, quæ convenientia sua alicujus voluntatem alliciat ad aliquid dandum, vel agendum, ut docent Philosophi: Ergo si Sacramenta novæ legis non physice, sed duntaxat moraliter causent gratiam sacramentalem, non vere, & proprie eam efficient, sed improprie tantum, & metapho-

rice, subindeque non erunt vera, & propria instrumenta Dei, vel Christi ad illam causandam, cum instrumentum verum, & proprium ad genus causæ efficientis pertineat.

Probatur etiam minor, quantum ad secundam partem: Causalitas moralis non defuit Sacramentis veteris legis, cum enim essent signa, & figuræ passionis Chisti futuræ, cujus intuitu Deus in antiqua lege conferebat gratiam, vim quandam moralem habebant movendi, & excitandi Deum ad conferendam gratiam antiquis Patribus, ob passionem, & merita Christi futura: Ergo si Sacramentis novæ legis nulla alia virtus tribuatur, quam vis illa moralis, excitativa, manifestum est, ea non elevari supra Sacramenta vetera, nec ab illis differre, quantum ad modum causandi, sed tantum ex parte rei causatæ, majoris scilicet, & abundantioris gratiæ, quam causant Sacramenta novæ legis, quatenus significant passionem Christi præteritam, quam Sacramenta vetera repræsentabant solum ut futuram.

Nec valet, si dicas, Sacramenta antiqua non contulisse gratiam præsentem, vel ex opere operato, sicut præstant Sacramenta novæ legis. Nam præterquam quod plures id negant de circumcisione, hoc dato, non apparet differentia a Conciliis tradita ex parte causalitatis Sacramentorum, videlicet ex eo, quod antiqua simpliciter, & absolute non causarent, nostra vero simpliciter, & absolute efficiant gratiam; & ut arguit D. Thomas qu. 27. de verit. art.4. quod nunc gratia detur ex opere operato, hoc pertinet ad conditionem temporis, non ad Sacramentorum efficaciam præcise: unde si eadem, quæ nunc, olim

lim fuissent Sacramenta, gratiam non contulissent ex opere operato, & contra si nunc essent Sacramenta antiqua, conferrent gratiam ex opere operato: Ergo cum Concilia prærogativam Sacramentorum novæ legis agnoscant ex eorum causalitate, necesse est, ut non ex gratia collata ex opere operato pensetur, sed ex modo operandi realiter, & physice.

Secunda ratio insinuatur a D. Thoma quodlibet. 12. art. 15. his verbis: *Sicut caro Christi habuit virtutem instrumentalem ad facienda miracula, propter conjunctionem ad Verbum, ita & Sacramenta per continuationem ad Christum crucifixum, & passum*: Sed caro Christi ex conjunctione ad Verbum habuit virtutem instrumentâlem physicam ad patranda miracula, ut in tractatu de Incarnatione ostendimus: Ergo virtus instrumentalis physica gratiæ productiva Sacramentis novæ legis denegari non debet.

Tertia ratio sumitur ex forma Sacramentorum, quæ proprie, & rigorose vera non erit, si sola causalitas moralis in eis agnoscatur, præcipue forma Sacramenti pœnitentiæ, quæ est per modum sententiæ judicialis: Judex enim per seipsum reum absolvit, non alterum movet, & inducit ad absolvendum: Causa autem moralis instrumentalis aliud non habet quam movere, & inducere causam principalem ad operandum: Ergo vera proprie, & rigorose non erit forma pœnitentiæ, ex sola causalitate morali.

Demum suaderi potest eadem veritas hoc discursu: Causalitas physica Sacramentis novæ legis denegari non debet, si ea possibilis sit, nullamque contradictionem involvat:

Sed illa est possibilis, & nullam implicat contradictionem: Ergo non debet negari Sacramentis novæ legis. Major patet, tum quia conferre physice gratiam facit ad majorem dignitatem Sacramentorum, & ostensionem omnipotentiæ Dei: Tum etiam, quia admissa hujusmodi causalitate, cum omni proprietate explicantur Patrum, & Conciliorum loca, & differentia Sacramentorum utriusque legis, & quomodo nova veteribus antecellunt. Salvatur etiam justa proportio, & conformitas in instrumentis nostræ salutis, nempe in humanitate Christi, & Sacramentis, quæ se habent ad modum instrumenti conjuncti, & separati, & sicut manus, & baculus. Minor vero, præterquamquod ex solutione objectionum patebit, potest hoc exemplo declarari. Ignis tartareus, quamvis corporeus sit, elevatur tamen ad producendum effectum spiritualem, scilicet verum dolorem, dęmonibus, & animabus damnatis impressum, ut in tractatu de Angelis ostensum est: quidni ergo poterit Sacramentum corporeum a Deo motum, & elevatum, gratiam sanctificantem instrumentaliter physice efficere, ut serviat divinæ bonitati, sicut ignis servit divinæ justitiæ? Sicut ergo Augustinus ait lib. 21. de civit. c.10. ignem inferni torquere Dęmones *miris, sed veris modis*: ita similiter dicere possumus, Sacramenta novæ legis producere gratiam, & sanctificare animas miro, sed vęro modo, nempe instrumentaliter physice, ut supra ex Catechismo Romano declaravimus.

§. III.

§ III.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primo: Causalitas physica est impossibilis in Sacramentis novæ legis: Ergo non debet admitti. Consequentia patet, Antecedens probatur primo: Res corporea nequit physice producere rem spiritualem; Sed Sacramentum est corporeum, gratia spiritualis: Ergo repugnat, Sacramentum physice producere gratiam. Si dicas, Sacramentum corporeum elevari virtute divina ad producendam gratiam: Contra est; vel enim hæc virtus est spiritualis, vel corporea: Si corporea, manet improportionata: Si spiritualis, non potest recipi in subjecto corporeo: nam sicut accidens corporeum non recipitur in substantia spirituali, ita nec spirituale in subjecto corporeo. Secundo probatur Antecedens: Quod non est, non potest aliquid physice producere: Sed quando Sacramenta gratiam operantur, nihil sunt: Ergo eam physice causare nequeunt. Major patet, minor probatur. Gratia non confertur nisi in instanti extrinsece terminativo verborum, & actionis Sacramentalis, quia in illo præcise habent completam significationem, & consequenter ultimam perfectionem in esse Sacramenti, ante quam non possunt causare: Sed in hoc instanti Sacramenta nihil sunt, jam enim transiit actio Sacramentalis, & successiva prolatio verborum: Ergo quando Sacramenta gratiam operantur, nihil sunt.

Confirmatur: Sacramentum ficte susce-

ptum causat gratiam, recedente fictione: Atqui jam diu desiit, cum recedit fictio: Ergo & quando causat gratiam.

Respondeo negando Antecedens, & ad primam ejus probationem dico cum S. Thoma hic quæst. 62. art. 4 ad 1. esse in Sacramento virtutem spiritualem, quæ cum sit qualitas incompleta, & transiens, recipi potest in subjecto corporeo: Sic enim anima rationalis, quia est forma incompleta, recipitur in corpore. Disparitas autem est inter accidens spirituale, & corporeum; accidens enim corporeum exigit subjectum extensum, nec recipitur in substantia, nisi mediante quantitate, & idcirco in subjecto spirituali recipi nequit. Accidens autem spirituale incompletum, & transiens, cum magis sit propter terminum, quam propter subjectum, non debet ita subjecto proportionari, unde potest supernaturaliter recipi in subjecto corporeo.

Instabis, & dices: cum omne accidens habeat existentiam a subjecto, in quo recipitur, si accidens spirituale recipiatur in subjecto corporeo, ejus existentia erit corporea: Sed hoc repugnat, cum existentia debeat esse proportionata subjecto, quod actuat: Ergo & illud.

Respondeo negando sequelam Majoris: Licet enim accidens spirituale recipiatur in subjecto corporeo, in eo tamen non recipitur, quatenus corporeum est formaliter, sed quatenus est ens, & substantia creata; quia non recipitur in eo, nisi ratione potentiæ obedientialis passivæ, quæ competit rebus creatis sub ratione generali entis, & substantiæ creatæ, non vero præcise sub ratione corporis: Unde licet ratione hujus potentiæ accidens

dens spirituale recipiatur in subjecto corporeo, non oportet tamen ejus existentiam esse corpoream.

Ad secundam probationem principalis antecedentis respondeo distinguendo Majorem dupliciter: Quod non est, nec immediate antea fuit, non potest aliquid physice producere, concedo Majorem: quod non est, sed immediate antea fuit, subdistinguo Majorem, illamque concedo de his, quæ agunt ut quod, & sunt entia permanentia; nego autem de entibus successivis, & quæ agunt tantum ut quo: hæc enim est natura actionis successivæ, ut si per eam producatur terminus, ille non existat, donec ipsa actio successiva desierit; ut patet in communi doctrina Thomistarum de alteratione, quæ immediate disponit materiam ad introductionem formæ substantialis; quandiu enim durat alteratio, non ponitur forma, sed resultat in ultimo instanti terminativo illius, in quo verum est dicere, nunc primo non est alteratio, & immediate antea erat. Sic etiam ubi permanens non acquiritur per motum localem, quoadusque motus ille sit perfectus, scilicet in instanti extrinsece terminativo illius, in quo est verum dicere, nunc non est motus localis, & immediate antea erat. Cum ergo actiones Sacramentales sint successivæ, & assumantur tanquam causalitates ministrorum applicantium Sacramenta, non debet gratia Sacramentalis produci, quando illæ actiones sunt, sed quando verum est dicere, quod immediate antea erant.

Secundo aliter distinguo majorem: Quod non est, nec in se, nec in sua virtute, non potest aliquid physice producere; concedo Ma-

Majorem: quod non est in se, est tamen in sua virtute, nego majorem. In illo autem instanti extrinsece terminativo motus Sacramentalis remanet virtus ipsius, quia remanet terminus per illam productus, in quo recipitur virtus productiva gratiæ: hujusmodi vero terminus est ultimum mutatum esse, quod mensuratur illo instanti extrinsece terminativo motus. Unde

Ad confirmationem dico, quod quando Sacramenta non imprimentia characterem, ficte suscepta, producunt gratiam recedente post aliquod tempus fictione, in illo casu extraordinario, per accidens illam physice non causant, sed tantum moraliter: quia in tali casu nec sunt, nec immediate antea fuerunt; nec remanent in se, aut in sua virtute. Dixi, Sacramenta non imprimentia characterem; quia si sermo sit de his, quæ characterem imprimunt, probabiliter dici potest, ea, recedente fictione, physice gratiam producere, quia licet quando recedit fictio, non sint in se formaliter, sunt tamen in sua virtute, nimirum charactere, qui tunc a Deo elevatur ad causandam gratiam. Ita expresse docet S. Thomas in 4. dist. 4. qu. 3. art. 2. quæstiunc. 3. his verbis: *In Baptismo imprimitur character, qui est immediata causa disponens ad gratiam, & ideo cum fictio non auferat characterem, recedente fictione, quæ effectum characteris impediebat, character, qui est præsens in anima, incipit habere effectum suum; & ita Baptismus recedente fictione effectum suum consequitur.*

Objicies secundo. Passio Christi, cum jam transierit, non causat physice gratiam in hominibus, qui justificantur, sed moraliter tan-

tantum, & meritorie: Ergo & Sacramenta novæ legis, quæ totam vim operandi, & causandi ab illa habent.

Respondeo primo, negando Antecedens, nam dato, quod passio Christi, ut erat in fieri, moraliter solum, & meritorie in hominibus gratiam causaverit, negari tamen non potest, in via D. Thomæ, illam ut est in facto esse, id est humanitatem Christi, ex eo quod sit passa in cruce, & vulneribus affecta, quorum cicatrices adhuc in ea remanent, physice operari: est enim instrumentum conjunctum divinitatis, quo Verbum Divinum utitur ad causandam physice gratiam, Sacramentum autem est instrumentum separatum: Sicut manus est instrumentum conjunctum hominis, baculus separatum.

Respondeo secundo, dato Antecedenti, negando consequentiam; nihil enim vetat, quod causa moralis utatur instrumento physico, ut mandans, vel consulens homicidium utitur ministro, qui realiter, & physice occidit hominem. Potuit ergo Christus per suam passionem mereri virtutem divinam gratiæ productivam derivari in Sacramenta novæ legis, per quam physice operentur.

Objicies tertio: Omne instrumentum physicum debet ex se habere actionem præviam, per quam dispositive operetur ad effectum principalis agentis, ut docent nostri Thomistæ in Philosophia: Atqui Sacramenta non habent hanc actionem præviam, dispositivam; quia cum sint corporea, non possunt viribus propriis ad effectum Dei, scilicet gratiam, dispositive operari: Ergo non sunt instrumenta physica.

Re-

Respondeo, omne instrumentum physisicum debere quidem habere ex se actionem praeviam; in eo tamen differre instrumenta supernaturalia a naturalibus, quod ista debent semper habere actionem praeviam, per quam dispositive operentur ad effectum principalis agentis; ad illa vero sufficit actio praevia, per quam fiant elevabilia, seu ultimo capacia, & disposita ad recipiendam Dei motionem, nec requiritur, quod talis actio producat in subjecto aliquid disponens ad gratiam, vel alium effectum supernaturalem; in hoc enim Deus differt ab agentibus naturalibus, quod ista, dum assumunt instrumenta, utuntur tantum iis, quae habent actionem praeviam proportionatam effectui principalis agentis, seu producentem in subjecto aliquid disponens ad hujusmodi effectum: faber enim v. g. non utitur penicillo ad faciendum scamnum, sed serra, vel securi, quia ista ex se habent vim ad faciendam ligni divisionem, quae est dispositio ad formam scamni: Deus vero, quia est agens infinitae virtutis, non eligit semper talia instrumenta, sed indifferenter utitur qualibet creatura, quamvis actio ejus praevia effectui producendo sit improportionata. Nego igitur, in Sacramentis novae legis non reperiri actionem praeviam modo explicato: aqua enim Baptismatis v. g. corpus abluit, ut cor mundet: Sacerdos verba profert, ut animum sanet: Sacra Unctio corpus linit, ut animum roboret, & sic de coeteris,

Objicies ultimo: De ratione instrumenti physici est, quod immediate contingat subjectum, in quo debet produci effectus causae principalis: Sed Sacramenta non semper hoc habent, tum quia saepe localiter distant ab homi-

mine, qui illa recipit: tum etiam, quia cum sint corporea, non possunt tangere immediate animam rationalem, in qua producitur gratia: Ergo non sunt instrumenta physica ad ejus productionem.

Respondeo primo, dato, quod instrumenta naturalia, vel artificialia debeant immediate contingere subjectum, in quo effectus causæ principalis producitur, instrumenta tamen divinæ virtutis, qualia sunt Sacramenta, possunt agere in distans; quia Deus, qui est causa principalis gratiæ, & miraculorum, omnibus rebus intime præsens est.

Respondeo secundo, distinguendo Majorem: De ratione instrumenti physici est, quod immediate contingat subjectum, &c. contactu suppositi, seu rei, nego Majorem: contactu virtutis, & causalitatis, concedo Majorem: Sacramenta autem tangunt immediate animam rationalem, contactu virtutis, & causalitatis, quamvis non immediatione suppositi: Sicut D. Thomas supra qu. 48. art. 6. ad 2. docet de passione Christi, ait enim, quod *passio Christi, licet sit corporalis, habet tamen spiritualem virtutem ex divinitate unita, & ideo per spiritualem contactum efficaciam sortitur.*

§. IV.

Quam gratiam causent Sacramenta novæ legis; An primam, vel secundam?

DUplicem distinguunt Theologi gratiam sanctificantem, primam, & secundam. Illa prima dicitur, quæ primum infunditur subjecto nondum habenti ullum gradum

dum gratiæ sanctificantis, atque adeo existenti in peccato mortali. Ea vero appellatur secunda, quæ advenit subjecto jam grato, & sanctificato, seu quæ priorem supponit, & auget. Duo pariter ab illis distingui solent Sacramentorum genera: alia mortuorum, alia vivorum. Sacramenta mortuorum ea dicuntur, quæ pro mortuis spiritualiter, morte scilicet peccati, instituta sunt, Baptismus nimirum, & Pœnitentia, quæ mortuos per peccatum originale, vel actuale vivificant. Sacramenta vero vivorum ea sunt, quæ vitam spiritualem supponunt in anima, & ad eam perficiendam ordinantur, & sunt alia quinque. His præmissis,

Dico primo, Sacramenta mortuorum per se primo causare primam gratiam, Sacramenta vero vivorum per se primo causare secundam.

Probatur breviter: Illud dicitur per se primo convenire Sacramentis, quod eis convenit ex vi suæ institutionis: Sed Sacramentis mortuorum ex vi suæ institutionis convenit causare primam gratiam: Ergo per se primo eam causant: Major patet, Minor probatur. Sacramenta mortuorum per se instituta sunt ad delendum peccatum mortale, originale, vel actuale: At non delentur illa peccata per secundam gratiam, sed per primam: sicut enim secunda gratia necessario præsupponit primam, quia nihil aliud est, quam ipsius augmentum; ita præsupponit peccatum mortale deletum, utpote incompossibile cum prima gratia: Ergo Sacramenta mortuorum ad causandam primam gratiam per se instituta sunt. Ex quo probata manet secunda pars assertionis, Sacramenta enim vivo-

vorum instituta sunt per se primo, non ad causandam primam vitam simpliciter, sed ad eam perficiendam; sicut in naturalibus præter generationem viventium datur nutritio, & augmentatio: Ergo Sacramenta vivorum per se primo non causant primam gratiam, sed ejus augmentum, quod secunda gratia appellatur.

Dico secundo: Sacramenta mortuorum secundario producunt secundam gratiam, & Sacramenta vivorum primam.

Prima pars patet in pœnitente, qui accedit ad Sacramentum contritus, & virtute contritionis justificatur: ille enim non recipit per Sacramentum primam gratiam, cum eam aliunde, vi scilicet contritionis, habuerit; nihilominus aliquam recipit. Nam Sacramentum non est respectu ejus otiosum, cum Tridentium definiat, Sacramenta causare gratiam non ponentibus obicem: Ergo recipit secundam gratiam, seu primæ gratiæ augmentum, ex opere operato, virtute Sacramenti pœnitentiæ. Idem cum proportione dicendum est de eo, qui contritus accedit ad Sacramentum Baptismi.

Secunda vero pars, quam negant aliqui recentiores, manifeste docetur a S. Thoma infra qu. 72. art. 7. ad 3. & q. 79. art. 3. & in 4. dist. 23. qu. 1. art. 2. in his enim locis, quæ in Clypeo nostro legi possunt, asserit, Sacramenta Confirmationis, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis interdum conferre primam gratiam.

Ratio etiam id suadet: Sæpe enim accidit, quod ægrotus morti proximus nequeat aliud Sacramentum suscipere, quam Extremam Unctionem, & in illis angustiis difficillimum sit

sit elicere contritionem: Ergo credendum est, clementiam divinam instituisse, & ordinasse, ut hoc Sacramentum tunc illi subveniat, & per accidens primam gratiam conferat. Unde dicitur Jacobi 5. *Si in peccatis est, remittentur ei.* Quæ conditionalis, *si in peccatis est*, non potest intelligi de reliquiis peccatorum, cum illæ indubitanter reperiantur in infirmo, sed solum de peccatis actualibus, quæ per accidens ex vi Sacramenti Extremæ Unctionis remittuntur ei, si antea de illis attritionem habuerit. Idem dicendum de Eucharistia, quæ Christum continet omnis gratiæ fontem; nam si quis ad illam accedat, existimans bona fide se esse de peccatis contritum, vel ab illis absolutum, cum tamen de illis re vera solam attritionem habeat, vel ex malitia Sacerdotis, aut ex defectu jurisdictionis in illo, ab illis absolutus non fuerit, ex vi hujus Sacramenti, recipit per accidens primam gratiam, per quam talia peccata delentur. Unde Ecclesia in aliqua collecta petit, quod illud sit *ablutio scelerum*, & D. Augustinus relatus in jure de consecrat. dist. 2. cap. *Invitat*, ait quod *cum manducatur Christus, mortuos vivificat*, quia nimirum interdum per accidens confert primam gratiam, quæ est spiritualis vita animæ.

Dices: Cibus, quantumcumque applicetur mortuo, non potest ei vitam restituere: Ergo nec Sacramentum Eucharistiæ, quod est per modum cibi spiritualis, applicatum animæ per peccatum mortuæ, potest illam vivificare, eique conferre primam gratiam, quæ est prima animæ vita.

Sed facile respondetur, cibum quidem materialem, qui convertitur in substantiam aliti, esse incapacem vitam restituere; cibum

bum tamen ſpiritualem Euchariſtiæ, qui eſt vita per eſſentiam, & qui alitum poteſt in ſe convertere, poſſe etiam hominem mortuum morte peccati, ſed tamen de eo attritum, attritione, quam bona fide credit eſſe contritionem, vivificare: præſertim cum homo ille non ſit ita mortuus, quin poſſit aliquem actum vitæ ſupernaturalis, licet imperfectum, exercere, manducando cibum illum cum fide, & reverentia.

Quæres, quid addat gratia Sacramentalis ſupra gratiam habitualem?

Reſpondeo eam addere jus ad ſpecialia auxilia ad actiones Sacramentales exercendas neceſſaria, non vero ſolum ipſa auxilia. Gratia enim Sacramentalis confertur in ſuſceptione Sacramenti: At in ſuſceptione Sacramenti non conferuntur ſemper talia auxilia, ſed ſolum eo tempore, quo illa neceſſaria ſunt ad actiones Sacramentales exercendas; jus vero morale ad illa habenda, quando erunt neceſſaria, actu confertur, cum ſuſcipitur ſacramentum: Ergo in tali jure, non vero in ipſis auxiliis, gratia ſacramentalis conſiſtit. Ex quo intelliges, quod licet Deus nuſquam deſit auxilio, ſaltem ſufficienti, ad exercenda opera, ad quæ tenemur, eo quod numquam impoſſibilia præcipiat; ſpeciali tamen titulo adeſt illis, qui ſacramenta ſuſcipiunt, ratione ſcilicet juris ſpecialis, quod ipſis gratia ſacramentalis tribuit ad auxilia, pro actibus ſpecialibus ſacramentorum neceſſaria.

Si autem quæras, ad quæ auxilia gratia cuilibet ſacramento propria tribuat jus? Reſpondeo, gratiam ſacramentalem Baptiſmi dare jus ad auxilia, quibus homo juvetur ad recte, & religioſe ſuſcipienda alia ſacramen-

ta, quod est proprius finis Baptismi. Gratia sacramentalis Confirmationis dat jus ad auxilia, quibus homo constanter fidem profiteatur, cum ad professionem fidei constanter exercendam, tanquam ad suum finem, Confirmatio ordinetur. Gratia sacramentalis Eucharistiæ dat jus ad auxilia necessaria ad actus charitatis, & devotionis, quibus anima spiritualiter nutritur, quæ nutritio est specialis finis Eucharistiæ. Gratia sacramentalis Pœnitentiæ dat jus ad auxilia ad satisfaciendum Deo pro peccatis præteritis, & ad evitanda futura. Gratia sacramentalis Extremæ Unctionis confert jus ad specialia auxilia, ad mitigandum languorem ex morbo, & afflictione corporis provenientem, & ad vincendas Dæmonum tentationes, quæ in articulo mortis gravissimæ sunt. Gratia sacramentalis Ordinis dat jus ad auxilia pro bono usu officii suscepti necessaria. Demum gratia sacramentalis Matrimonii dat jus ad auxilia ad frænandam carnis libidinem, ad fidelitatem conjugalem servandam, curamque de prole habendam.

CAPUT V.

De Charactere Sacramentali,

EXplicata gratia sacramentali, quæ est primarius sacramentorum effectus, superest, ut de secundo illorum effectu, nimirum charactere sacramentali, breviter hic differamus. Sed priusquam de illo agamus, ejusque quidditatem, & subjectum exponamus, unum tanquam de fide certum, & ab omni-

omnibus Catholicis admissum supponendum est, nimirum quædam sacramenta novæ legis, nempe Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, imprimere characterem, non vero alia. Nam prima pars hujus suppositionis definitur in Concilio Florentino in decreto unionis, & in Tridentino sess. 7. can. 9. ubi sic dicitur: *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem in anima,* &c. *anathema sit.*

Ratio etiam id suadet: Character enim, ut infra dicemus, est quædam spiritualis potestas, qua homo deputatur ad agendum, vel ad recipiendum ea, quæ pertinent ad cultum Sacerdotii Christi: Sed per sacramentum Confirmationis, & Ordinis homo deputatur ad agendum aliquid pertinens ad Sacerdotium Christi, nimirum ad propugnandam ejus fidem, vel ad sacramenta aliis tradenda; per sacramentum vero Baptismi recipit potestatem recipiendi alia sacramenta, quapropter Baptismus omnium sacramentorum janua dicitur: Ergo per hæc tria sacramenta character imprimitur.

Quod vero per alia quatuor novæ legis sacramenta non imprimatur, præterquam quod in prædicto Concilio hoc expresse dicitur, potest ex analogia rerum spiritualium cum naturalibus declarari. Sicut enim apud homines illi solum insigniuntur charactere, qui cooptantur familiæ Principis, vel ad militiam destinantur, aut ad aliquod officium publicum, non vero omnes illi, qui in mensa Regis comedunt, vel ipsi reconciliantur: ita quia Baptismus est introitus in familiam Christi, Confirmatio cooptatio in militiam ejus, Ordo

do assumptio ad officium sacrum, & Ecclesiæ ministerium, idcirco in his tribus sacramentis imprimitur character, non vero in aliis.

Hoc præmisso, gravis difficultas, & celebris controversia est inter Theologos, quid sit talis character, in tribus illis sacramentis impressus, seu ad quam speciem qualitatis reducatur, an ad habitum, vel ad potentiam? Suarez enim, & plerique ex Recentioribus asserunt, illum esse habitum; e contra vero D. Thomas, & ejus Discipuli, illum ad secundam speciem qualitatis, nimirum potentiam, pertinere docent.

§. I.

Sententia D. Thomæ præfertur.

DIco igitur, characterem Sacramentalem non esse habitum, sed reduci ad potentiam.

Probatur conclusio triplici ratione: Prima est: habitus intenduntur, & remittuntur, ac contrariis destruuntur: Sed character sacramentalis nec intenditur, nec remittitur, nec ullo contrario destruitur, cum indelebilis sit, ut infra dicemus: Ergo non est habitus, sed potentia.

Secunda sic potest proponi: Nullus est habitus indifferens ad bene, vel male operandum, sed omnis determinatur ad bene, vel male: Atqui character est indifferens ad bene, vel male operandum, ut constat in Sacerdote, qui charactere Sacerdotali utitur ad consecrandum ex bono, vel malo fine: Ergo character non est habitus, sed potentia, quæ perficit subjectum in ordine ad operationem

ab-

absolute, & indifferenter, sive bene, sive male, ut patet in voluntate, quæ est principium volitionis nedum virtuosæ, sed etiam vitiosæ. Major continet differentiam essentialem potentiæ ab habitu, quam tradit Philosophus 2. Ethic. cap. 5. & 5. Metaph. text. 25. & patet inductive in omnibus: Virtus enim moralis definitur a S. Augustino, & aliis, *Bona qualitas mentis, qua nemo male utitur.* Id etiam apparet in virtute intellectuali, scientia, & arte, vel similibus; nam qui scientia utitur, bene semper discurrit: E contra vero habitus vitiosi nunquam bene operantur, nec concurrunt ad actum bonum. Hujus ratio est, quia habitus datur, ut determinet potentiam ad modum operandi bene, vel male, potentiæ autem destinantur ad simpliciter, & absolute agendum. Hanc rationem insinuat S. Thomas hic art. 2. in argumento, *sed contra*, ubi sic discurrit: *Nullus habitus est, qui se possit ad bene, vel male habere: character autem ad utrumque se habet, utuntur enim eo quidam bene, alii vero male, quod in habitibus non contingit, nam habitu virtutis nullus utitur male, & habitu malitiæ nullus bene.*

Dices, characterem esse determinatum ad bonum, scilicet cultum divinum. Sed contra: Quamvis character bonum objectum habeat, scilicet cultum divinum, subjectum tamen indeterminatum relinquit ad hoc, ut illo bene, vel male uti possit: Ergo non est habitus, sed potentia. Consequentia patet, discrimen enim inter habitum, & potentiam non sumitur ex eo, quod habitus inclinet ad bonũ objectum, potentia vero respiciat objectum, quod indifferenter se habet ad bonitatem, & malitiam; omnis enim potentia bonum obje-

ctum habet, ut patet in intellectu, voluntate, visu, &c. sed ex eo quod habitus respicit bonum, aut malum determinate ex parte subjecti; nam bonum, vel malum facit habentem, & importat rationem convenientis, vel disconvenientis ad ipsum subjectum: Potentia vero dicit indifferentiam ex parte subjecti, quia illud non determinat secundum rationem boni, vel mali, convenientis, vel disconvenientis.

Tertia ratio, quam habet S. Doctor in corpore ejusdem articuli, potest sic breviter proponi. Qualitas, qua subjectum fit realiter, & physice potens ad aliquid recipiendum, vel operandum, reducitur ad potentiam receptivam, vel operativam: Sed per characterem sacramentalem homo fit realiter, & physice potens ad aliquid recipiendum, vel operandum: Ergo reducitur ad potentiam. Major constat, minor probatur ex Catechismo Romano de sacramentis in genere §. penultimo, ubi sic dicitur: *Character hoc præstat, ut apti ad aliquid recipiendum, vel peragendum efficiamur.*

Ratio quoque suffragatur; Character enim non est merum signum; sicut est insigne magistratus, nec est sola potestas moralis, ut potestas Judicis, vel Prætoris, sed est qualitas realis, & physicà, per quam elevatur homo ad ea, quæ sunt divini cultus, exercenda; nam sine charactere baptismali non possunt valide recipi alia Sacramenta, hoc est alii characteres, vel gratia sacramẽtalis non recipiuntur connaturaliter nisi hoc præsupposito charactere subjectum disponente realiter, & physice, quapropter baptismus omnium sacramentorum janua appellatur. Character vero Sacer-

Sacerdotalis est potestas realis, & physica conficiendi Eucharistiæ Sacramentum, hoc est instrumentaliter producendi Corpus Christi, gratiam, & characteres aliorum Ordinum. Character quoque aliorum Ordinum inferiorum dat potestatem exercendi munia hierarchica. Tandem character Confirmationis est potestas profitendi fidem Christi firmiter, & constanter, producendo aliquem vigorem in actibus voluntatis, vel aliis, aut saltem dirigendo, & movendo alias potentias ad hanc fidei protestationem.

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primo: Si qua potentiæ ratio conveniret characteri Baptismi, maxime ratio potentiæ passivæ, seu receptivæ aliorum sacramentorum, vel characteris ab aliis sacramentis producti: Sed character Baptismi non est potentia passiva, seu receptiva aliorum sacramentorum, neque characteris ab aliis sacramentis producti: Ergo ratio potentiæ passivæ, seu receptivæ illi non convenit. Major patet ex dictis in tertia probatione, minor vero sic ostenditur. In primis enim, quod character Baptismi non sit potentia ad alia sacramenta recipienda, videtur manifestum, nam illa, cum sint quid sensibile, & sensibili actione perficiantur, recipiuntur in corpore; character vero Baptismi, cum sit quid spirituale, non recipitur in corpore, sed in anima, vel in aliqua ex ejus potentiis, nimirum in intellectu practico, ut infra dicemus. Quod vero non sit potentia ad recipiendos characte-

res, ab aliis sacramentis, Confirmatione scilicet, & Ordine productos, non minus certum videtur, quia characteres Confirmationis, & Ordinis, non in charactere Baptismi, sed in ipsa anima immediate recipiuntur; si enim character ipse Baptismi absque præcedentis characteris apparatu recipitur, quidni etiam alii characteres in potentia animæ obedientiali recipi poterunt absque prævia baptismalis characteris dispositione?

Respondeo concessa majori, negando minorem, quoad utramque partem; character enim Baptismi est potentia aliorum sacramentorum receptiva, cum nullum, nisi eo præhabito, valide suscipi queat. Ad probationem in contrarium dicendum, quod licet sacramenta recipiantur in corpore, quasi naturaliter, seu ut entitates corporeæ, medio tamen charactere Baptismi, in illo recipiuntur sacramentaliter, seu ut actiones sacramentales sunt. nam sicut ad efficienda sacramenta non solum inquantum actiones naturales sunt, v. g. ablutionem, aut unctionem, sed etiam inquantum sacramentales, & productivæ gratiæ, indiget homo potentia quadam activa supernaturali; ita ut recipiat in se sacramenta sacramentaliter, seu ut validæ actiones sacramentales sunt, requiritur character Baptismi; constat enim, quod si detur Confirmatio, vel Ordo homini non baptizato, non fit sacramentum, nec sacramentaliter in eo recipiuntur actiones; quibus tale sacramentum confertur,

Ad probationem vero secundæ partis minoris dico, ad rationem potentiæ passivæ non esse necessarium, quod in se recipiat formam, vel actum, ad quem ordinatur, sed sufficere,

quod

quod reddat subjectum capax illius, & disponat ipsum ad ejus receptionem: gravitas enim in terra est potentia passiva ad motum deorsum, ut docet D. Thomas 5. Metaphys. lect. 14. & tamen non recipit motum illum in seipsa, sed solum terram capacem reddit ad illum recipiendum. Item mollities, licet sigilli figuram non recipiat, quia tamen ceram reddit ad recipiendum sigillum idoneam, ab Aristotele cap. de qualitate, sub specie potentiæ passivæ collocatur. Quidni ergo pariter character baptismalis, licet in se aliorum sacramentorum characteres proprie non recipiat, cum tamen hominem disponat ad eorum receptionem, non habebit rationem potentiæ passivæ respectu illorum? Neque obstat, quod additur, nempe baptismi characterem immediate in anima recipi absque prævii characteris dispositione: Hinc enim non recte infertur, idem esse de aliorum sacramentorum characteribus: ad recipiendam enim primam dispositionem non requiritur alia dispositio, alioquin daretur processus in infinitum; lapisque fundamentalis aliis substernitur, sed nulli innititur; & similiter baptismus, quia est novæ creaturæ nativitas, nihil aliud in ordine supernaturali supponit, tametsi ipse cæteris præsupponatur.

Objicies secundo: Si character Confirmationis esset potentia activa, hoc illi conveniret per ordinem ad aliquem actum, qui non potest esse alius, quam propugnatio fidei ex officio, sed per ordinem ad hunc actum non potest habere rationem potentię: Ergo potentia activa non est. Major constat, minor probatur. Character Confirmationis non est simpliciter necessarius, ut quis possit profite-

fiteri, & propugnare fidem ex officio: ad hoc enim sufficit extrinseca deputatio, adjunctis virtutibus fidei, religionis, & fortitudinis, quæ eliciunt actus ad propugnandam fidem necessarios: Ergo character Confirmationis non potest esse potentia ad propugnandam fidem ex officio.

Respondeo, concessa majori, negando minorem, & ad ejus probationem, nego Antecedens; ut enim homo possit profiteri, & propugnare fidem ex officio, & tanquam miles Christi, non sufficit extrinseca deputatio, ut in humanis: sed requiritur insuper alicujus characteris, & potestatis supernaturalis impressio: hoc enim inter Deum, & homines discrimen reperitur, quod homines deputando aliquem ad aliquod officium, non ipsum intrinsece mutant, nec dant ipsi qualitatem aliquam, per quam reddatur idoneus ad illud exercendum, sed illam præsupponunt: Deus vero non supponit in suis ministris talem idoneitatem, sed illam facit, eosque eligendo ad ministeria sui cultus, simul dat potentiam ad illa exercenda, per impressionem alicujus qualitatis supernaturalis, quam characterem appellamus. Sicut licet amicitia inter homines non ponat aliquid intrinsecum in personis, quæ amantur, amor tamen divinus formam aliquam, & qualitatem supernaturalem, nimirum gratiam sanctificantem, in anima producit, nec supponit, sed ponit bonitatem in rebus.

Ad illud, quod additur de virtutibus infusis fidei, religionis, & fortitudinis, dicendum, virtutes illas respicere actus ad propugnandam fidem necessarios, ut habent bonitatem moralem intra proprium objectum, atque a-

deo

deo determinante sub ratione boni, subindeque præter illas requiri characterem Confirmationis ad propugnandam fidem sub ratione indifferentis, & abstrahendo a bene, vel male moraliter.

Objicies tertio: Character Ordinis in simplici Sacerdote non potest valide conferre Confirmationem, nec minores Ordines, & tamen, adjuncta dispensatione Pontificis, id potest: Ergo non est potentia physica ad efficiendos actus sacramentales; dispensatio enim Pontificis non potest conferre potentiam physicam, sed duntaxat moralem.

Respondeo, concesso Antecedenti, negando consequentiam. Non enim repugnat potentiam physicam sacramentalem, & supernaturalem pendere quoad validitatem actus a conditione morali, puta commissione, sive collatione jurisdictionis, ut constat in Sacerdote, qui licet per characterem Sacerdotalem habeat potentiam physicam instrumentalem ad absolvendum a peccatis, & producendam gratiam in anima pœnitentis; illa tamen pendet in sui exercitio a conditione quadam morali, nimirum a jurisdictione, & approbatione, sine quibus non potest valide absolvere. Aliæ objectiones in Clypeo Theologiæ Thomisticæ videri possunt.

§. III.

Quodnam sit subjectum proximum, & immediatum characteris sacramentalis?

Durandus ponit illum in potentia executiva Ministri, qua applicat materiam, & formam sacramentorum, ut in manu ap-

plicante materiam, & in lingua proferente verba. Suarez existimat illum recipi immediate in substantia animæ: Scotus in voluntate, D. Thomas, & ejus Discipuli in intellectu, non speculativo, sed practico. Unde

Dico primo, potentia executiva non est proximum, & immediatum subjectum characteris sacramentalis; ille enim est signum spirituale, ac indelebile, ut infra dicemus: Non igitur esse potest in potentia organica, quæ corporea est, & corruptibilis. Nec valet, si dicas, characterem ordinari ad perficiendam potentiam executivam, ad rectam Sacramenti administrationem, subindeque in ea residere. Ars enim ordinatur ad perficiendas potentias executrices, & nihilominus est in anima, vel in intellectu practico.

Dico secundo, characterem non esse immediate in essentia animæ, sed in aliqua ex ejus potentiis. Cum enim character sit potentia activa, ut §. 1. declaravimus, subjectum immediatum ipsius debet esse immediate operativum: Atqui substantia animæ non est immediate operativa, sed mediantibus potentiis: Ergo character non est immediate in essentia animæ, sed in aliqua ex ejus potentiis.

Dices, potentiæ naturales immediate in anima recipiuntur: Ergo & supernaturales, cum quibus character annumeratur. Sed nego consequentiam, & paritatem: Tum quia potentiæ naturales non præsupponunt aliam potentiam, sed dimanant ab ipsa anima, tanquam propriæ ipsius virtutes; tum etiam, quia potentiæ naturales non elevant suum subjectum ad operandum, subindeque non debent præsupponere ipsum esse proxime acti-

ctivum, cujus oppoſitum competit potentiæ ſupernaturali.

Dico tertio, ſubjectum proximum, & immediatum characteris non eſt voluntas, ſed intellectus, non ſpeculativus, ſed practicus.

Probatur: Cum character per ſe primo ordinetur ad actus divini cultus, quibus fit proteſtatio fidei, debet habere pro ſubjecto immediato illam potentiam, in qua immediate ſubjectatur habitus fidei: Sed habitus fidei immediate ſubjectatur in intellectu: Ergo & character. Addo, quod S. Dionyſius de Eccleſ. hierarchia cap. 2. docet, characterem eſſe quoddam lumen, quo illuminamur, & configuramur Chriſto: Lumen autem non pertinet ad voluntatem, quæ eſt potentia cæca, ſed ad intellectum, qui eſt potentia cognoſcitiva.

Dixi vero, characterem ſacramentalem reſidere in intellectu practico, non ſpeculativo: Tum quia actus characteris tendit extra intellectum, non enim datur ad ſimplicem cognitionem veritatis, ſed cultum Dei exteriorem efficit; tum etiam, quia illa potentia in homine debet eſſe ſubjectum immediatum characteris ſacramentalis, quæ ſuo actu, ut elevato per characterem, alias potentias movet, & dirigit ad actiones ad cultum Dei pertinentes: Sed intellectus practicus eſt talis potentia, utpote quæ per actum imperii ſibi proprium cæteras potentias, & facultates dirigit, movet, & applicat ad operandum, ut in Tractatu de actibus humanis oſtendimus: Ergo character ſacramentalis immediate reſidet in intellectu practico.

Quæres, an character ſacramentalis in Chriſto fuerit? Ratio dubitandi eſt, quia Chriſto da-

data fuit omnis potestas in cœlo, & in terra, ut dicitur Matth. ultimo: Ergo cum character sit aliqua potestas spiritualis, videtur, quod in Christo fuerit. Nihilominus communiter docent Theologi, in Christo non fuisse characterem sacramentalem, quia licet sit quædam potestas spiritualis, est tamen diminuta, & ab alio participata: in Christo autem est tota potestatis plenitudo, & Sacerdotium supremum, ac sempiternum. Addo, quod notari charactere est proprium ovium, servorum, militum, ac membrorum: Sed Christus, etiam ut homo, est pastor, Dominus, dux, & caput: Ergo charactere insigniri non debuit, sed Christiani, utpote ejus oves, servi, milites, ac membra, per characterem ipsi configurari debent. Unde Basilius orat. 13. Catechumenos, ut Baptismum sine mora reciperent, his verbis hortabatur: *Quarum, nostrarum, an adversarii partium sis, nemo te noverit, nisi signatum sit super te lumen vultus divini. Nisi characterem in te agnoscat Angelus, quomodo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodo, inquam, dices: Dei sum, signa non ostendens? An ignoras, quemadmodum signatas domos in Ægypto exterminator præteriit, in non signatis vero primogenita peremit? Thesaurus non obsignatus furibus facile patebit: ovis item absque nota, insidiis protinus est obnoxia.*

§. IV.

§. IV.

An character sit indelebilis, & incorruptibilis ex natura sua?

R_Espondeo affirmative, quoad utramque partem. In primis enim quod sit indelebilis, saltem pro præsenti statu, & vita, de fide certum est, cum hoc a Conciliis Florentino, & Tridentino definitum fuerit, & colligitur a posteriori ex eo quod tria sacramenta, quæ characterem imprimunt, iterari non possunt, non alia ratione, quam quia characterem imprimunt indelebilem; si enim deleri posset, iterum imprimendus esset, iterando Sacramentum.

Secundam partem, nempe quod character ex natura sit incorruptibilis, docet D. Thomas hic artic. 5. & probatur ex eo, quod character nullum ex natura sua habet contrarium, per quod corrumpatur: non enim habet contrarium physicum, cum non sit habitus, sed potentia; neque morale, nempe peccatum, cum imprimatur homini in peccato mortali existenti (ut patet in eo, qui ficte ad Sacramentum Baptismi accedit) & in hæreticis, ac sceleratis remaneat: Ergo ab intrinseco, & ex natura sua incorruptibilis est. Consequentia patet, anima enim rationalis, & Angeli, ex natura sua dicuntur immortales, & incorruptibiles, quia non componuntur ex partibus sibi invicem pugnantibus, nec ullum habent contrarium, a quo destruantur. Quod enim annihilari possint a Deo, per suspensionem concursus conservativi, nihil refert. Est enim hoc miraculosum, præter-

naturale, & extrinsecum, quia potius connaturaliter exigunt conservari, ut in Tractatu de Angelis declaravimus. Idem cum proportione de charactere dicendum est.

Dices: Gratia est perfectior charactere, & tamen potest in hac vita amitti, & corrumpi: Ergo & character. Sed nego consequentiam, & paritatem, ob duplicem rationem discriminis. Prima est, quia gratia habet contrarium, scilicet peccatum, non vero character. Secunda, quia gratia, cum sit habitus, & qualitas completa, recipitur in anima juxta modum convenientem, & connaturalem illius, subindeque dependenter ab actibus liberis voluntatis, tanquam dispositionibus, a quibus dependet in fieri, & conservari; character vero est virtus instrumentaria, derivata a Deo solo, ut causa principali, a quo proinde solo dependet in fieri, & conservari.

Ex his colligitur, characterem indelebiliter inesse animæ in vita etiam futura, cum neque in futura vita habeat contrarium, a quo deleri possit, & alioquin Deus rem semel conditam nunquam corrumpat, nisi exigentibus causis secundis: Unde si baptizatus, aut ordinatus vita functus reviviscerer, non posset rebaptizari, nec reordinari, & consecrando sacramenta conficeret, ut docet S. Thomas ad Roman. 7. lect. 1. & ad Hebræos 11. lect. 7.

Dices, cessante fine cessare debent ea, quæ sunt ad finem: Sed finis characteris, scilicet administratio, vel receptio Sacramentorum, cultusque exterior, cessabit post hanc vitam: Ergo & character.

Respondeo, præter hunc finem characte-

ris esse alium, nempe distinctionem fidelium ab infidelibus, quæ distinctio debet manere in alia vita, in bonis ad gloriam, & in malis ad ignominiam, *Sicut militaris character remanet in milibus post adeptam victoriam, & in his, qui vicerunt, ad gloriam, in his vero, qui victi sunt, ad pœnam*, ut ait S. Doct. hic ar. 5. ad 3.

CAPUT VI.

De institutore Sacramentorum.

DUo ex Sacramentis novæ legis, nempe Confirmationem, & Extremam Unctionem, fuisse ab Apostolis instituta, censuere plures ex antiquis Theologis; sed modo communis, ac certa est Scholasticorum sententia, Christum omnia novæ legis instituisse Sacramenta; sic enim definitur in Tridentin. sess. 7. can. 1. his verbis: *Si quis dixerit, omnia Sacramenta novæ legis non fuisse a Christo Jesu Domino nostro instituta, anathema sit.* Neque potest explicari Concilium de mediata institutione, quatenus instituendorum Sacramentorum Ecclesiæ, vel Apostolis contulit potestatem. Tum quia Sacra Synodus sess. 14. cap. 1. docet, Extremam Unctionem a Christo Domino fuisse institutam, & a D. Jacobo duntaxat promulgatam. Tum etiam, quia idem similiter asserere potuisset de cæremoniis, & Sacramentalibus ab Ecclesia, potestate sibi a Christo data institutis, cujus oppositum tradit sess. 21. cap. 1.

Favent etiam SS. Patres, præsertim Ambrosius lib. 4. de sacram.cap.4. ubi sic ait: *Author*

Sa-

Sacramentorum quis est nisi Dominus Jesus? Nec desunt plures congruentiæ ex D. Thoma desumptæ hic art. 4. in solutione argumentorum. Prima est, ne fideles spem ponerent in homine, si per eum gratiam sanctificantem obtinerent. Unde Augustin. tract. 8. in Joan. *Potuit Christus Jesus, si voluisset, tradere potestatem alicui servo, ut daret Baptismum tanquam vice sua, & transferret a se baptizandi potestatem. Hoc noluit, ideo ut in illo spes esset baptizatorum, a quo se baptizatos agnoscerent.* Secunda, ne inter fideles divisio oriretur, sicut olim inter eos, qui dicebant, *Ego sum Pauli, ego vero Apollo, ego vero Cephæ* 1. ad Corint. 1. Tertia est, cum sacramenta sint prima Ecclesiæ fundamenta, ab illo debuerunt omnia institui, qui fundavit immediate Ecclesiam: At solus Christus est caput, & fundator Ecclesiæ: Ergo ille solus omnia novæ legis Sacramenta immediate instituit. Hac de causa Paulus 1. Corint. 4. se, aliosque Coapostolos, *ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, appellat.

Dices: in lege naturæ homines instituebant Sacramenta ex commissione divina: Ergo a fortiori in lege nova debuit committi Apostolis, vel Ecclesiæ universali. Antecedens probatur: aliud non est instituere Sacramentum, quam rem sensibilem eligere, & determinare ad significandam gratiam: Sed id præstitere homines in lege naturæ, ut constat ex dictis supra c. 2. Ergo in lege naturæ instituerunt Sacramenta ex commissione Dei.

Respondeo primo, negando Antecedens; & ad ejus probationem dico, aliud esse instituere Sacramentum, & determinare materiam Sacramenti. Ad primum enim requiritur, ut insti-

inſtitutor det rebus ſenſibilibus virtutem ſignificandi practice gratiam; ad ſecundum ſufficit, quod ex pluribus unum eligatur, cui Deus det vim, & efficaciam ſignificandi practice gratiam: unde quia iſtud ſolum præſtitere homines in lege naturæ, non inſtituerunt ſacramenta ex commiſſione Dei.

Reſpondeo ſecundo, dato Antecedenti, negando conſequentiam, & paritatem, ob majorem præſtantiam, & efficaciam Sacramentorum novæ legis ſupra Sacramenta legis naturæ, & Moſaicæ.

Quærunt hic Theologi, an poteſtas miniſterialis inſtituendi Sacramenta, & poteſtas excellentiæ, quæ fuit in Chriſto, homini puro communicari potuerit? Reſpondeo affirmative quoad utramque partem. In primis enim quoad poteſtatem miniſterialem videtur manifeſtum, tum ob authoritatem Auguſtini ſupra adductam, qua aſſerit, potuiſſe Chriſtum Jeſum, ſi voluiſſet, tradere poteſtatem alicui ſervo, ut daret Baptiſmum tanquam vice ſua; tum etiam, quia potuit Deus committere puro homini non modo ut certa ſigna ſtatueret, ſed etiam illis, non quidem primaria poteſtate, ſed delegata, efficaciam daret ſignificandi practice gratiam: quo caſu licet primus author Sacramenti eſſet Deus, ſecundarius tamen, & delegatus eſſet homo ille, cujus ſigno Deus tantam efficaciam daret.

Quod vero Deus potuerit etiam poteſtatem excellentiæ, quæ fuit in Chriſto, Sacramenta inſtituendi, homini puro communicare, ſic oſtenditur. Poteſtas excellentiæ convenit Chriſto, inquantum capiti totius Eccleſiæ: Sed Deus, de potentia abſoluta, purum hominem conſtituere potuit caput totius Eccle-

Ecclesiæ, ejusque gratiam, & opera ad justificationem aliorum hominum ordinare; sicut de facto Adamus fuit constitutus caput non solum naturale, sed etiam morale totius humani generis, quantum ad transmissionem justitiæ originalis, vel privationis illius in posteros, ut in tractatu de peccatis ostensum est: Ergo potuit Deus potestatem excellentiæ, quæ fuit in Christo, ad instituenda Sacramenta, puro homini communicare: non tamen cum ea eminentia, & perfectione, qua fuit in Christo; nam Christus, ut homo, est instrumentum conjunctum divinitati, alii vero ministri, quibus Deus potestatem excellentiæ communicaret, essent illius instrumenta separata. Ideo potestas excellentiæ in Christo infinitam dignitatem suæ personæ connotabat, ratione cujus erat principium meriti, & satisfactionis infiniti valoris; quod puro homini competere nequit, ut in Tractatu de Incarnatione declaravimus.

CAPUT VII.

De Ministro Sacramentorum.

CErtum est, solos homines viatores esse ordinarios novæ legis Sacramentorum ministros, quod colligit D.Th. hic ar.7. ex his verbis Apostoli ad Hebr.5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum*. Expresse vero S.Chrysostom. id docet lib. 3. de Sacerdotio dicens, *His, qui terram incolunt, atque in ea versantur, commissum est, ut ea, quæ in cœlis sunt, dispensent; iis datum est, ut potestatem habeant,*

beant, quam Deus optimus neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit. Ratio etiam suffragatur, cum enim Sacramenta rebus, & verbis sensibilibus constent, illos duntaxat congruit esse Sacramentorum ministros, qui sensibiliter, & vitaliter loqui possunt. Rursum cum solis viatoribus Sacramenta recipere concessum sit, illa etiam ministrare solis est viatoribus peculiare, de lege Dei ordinaria.

Nihilominus de potentia, & lege extraordinaria Angeli possunt Sacramenta conficere, & administrare, cum virtus divina nulli signo, nullique ministro alligata sit; unde eos ex speciali dispensatione Episcopos ordinasse, & Eucharistiam distribuisse, & templa consecrasse, variis historiæ Ecclesiasticæ monimentis proditum est, ut in Clypeo Theologiæ Thomisticæ videre est. Idem a fortiori de hominibus comprehensoribus, & sanctis in cœlo existentibus dici debet, propter characterem, quem indelebiliter in cœlis retinent. Quin imo post resurrectionem, reassumpto corpore, nihil vetat, quin possint fieri ordinarii Sacramentorum ministri, nihil enim desiderabitur eorum, quæ Sacramentum requirit ex sua institutione, siquidem erunt homines constantes corpore, & anima cum charactere indelebili. Nullum tamen post resurrectionem erit Sacramentum, quia immutabilis erit status hominum, & gratiæ, ita ut nec acquiri possit deperdita, nec acquisita augeri.

Hæc fere apud omnes sunt certa, sed dubitari potest, qualis intentio ad validitatem Sacramenti in ministro requiratur? Multiplex enim distinguitur intentio; alia est interpreta-

ta-

tativa, & in causa: alia formalis, & in effectu: alia absoluta, alia conditionata: alia actualis, alia virtualis, alia habitualis.

Primo certum est, interpretativam, & in causa non sufficere, sed requiri formalem; unde non consecraret Sacerdos, qui prævidens se in ebrietate prolaturum verba consecratoria, voluntarie se inebriaret, & in ebrietate proferret verba consecratoria super certam materiam. Secus vero est in suscipiente Sacramentum, in quo intentio interpretativa, & in causa sufficit; quia nimirum recipiens se habet per modum patientis, ministrans vero, vel conficiens, per modum agentis: major autem in agente, quam in patiente libertas, & advertentia requiritur; unde si quis ante somnum, vel ebrietatem baptismum desideret, & postea dormiens, aut ebrius baptizetur, recipit Sacramentum.

Secundo certum est, ad validitatem Sacramenti requiri intentionem absolutam, nec sufficere conditionatam, nisi quæ statim transeat in absolutam. Primum patet, intentio enim, quæ ad Sacramentum requiritur, debet esse efficax, & operativa: qnia debet esse principium operativum actionis Sacramentalis: at sola intentio absoluta est efficax, & operativa, cum conditionalis nihil ponat in esse. Secundum constat, quia intentio conditionata, quæ posita conditione transit in absolutam, æquivalet absolutæ. Unde si quis intendat absolvere pœnitentem, si accedat, & confiteatur, & postea eundem pœnitentem confessum absolvat, vere absolvit.

Tertio certum est, quod sicut actualis intentio necessaria non est ad conficiendum sacramentum, eo quod illam semper habere mo-

moraliter sit impossibile; ita habitualis non sufficit, quia illa non est principium proximum actionis sacramentalis, cum possit esse in dormiente: est igitur necessaria, & sufficit virtualis, quæ perseveret in aliqua externa actione a ministro imperata, & directa ad opus sacramentale exequendum, & nondum moraliter revocata per temporis interruptionem.

Dices, D. Thomam hic art. 8. ad 3. manifeste docere oppositum; ait enim, quod *licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti.*

Respondeo, æquivocationem latere in hoc vocabulo. Nam apud veteres Theologos, & Canonistas sumitur intentio habitualis pro virtuali, ut constat ex D. Bonaventura in 2. sent. dist. 41. ar. 1. qu. 3. in solutione 6. argumenti, ubi habitualem relationem ad Deum sufficere operi meritorio asserit, & subdit *habitualem relationem dici, non quod habeat charitatem, per quam sit habilis ad referendum; sed quia in primordio illius operationis, vel alterius, ad quam illa consequenter se habet, intentionem habet ad Deum directam.* Ubi Doctor Seraphicus manifeste relationem habitualem ad Deum pro virtuali usurpat, quæ propterea dici habitualis potest, quia per modum alicujus habitus perseverat, licet actum præcedentē supponat. In eodem sensu locutus est Doctor Angelicus, cum dixit, intentionem habitualem ad perfectionem Sacramenti sufficere. Nisi forte velis emendandum esse codicem, & per negligentiam Typographi vocem illam *virtualis*, pro *habituali* mutatam esse: cujus mutationis manifestum indicium est, quod exem-

exemplaria quædam anni 1540. intentionem *virtualem* legunt, non vero *habitualem*, ut recte observavit P. Nicolai in Scholiis ad art. 8. hujus quæstionis, & in additionibus ad Raynerium, verbo *Baptismus* cap. 1. §. 8.

His præmissis, de quibus nulla, aut parva est inter Theologos controversia, tres difficultates circa ordinarium sacramentorum ministrum supersunt hic resolvendæ. Prima est, an ad valorem sacramenti sufficiat in ministro intentio faciendi solum actum externum, id est serio proferendi verba, & adhibendi materiam sacramenti: vel requiratur insuper intentio faciendi illum, ut sacramentalem, seu ut est cæremonia sacra a Christo instituta. Primum sufficere docent Catharinus, Salmeronius, Scribonius, Pasqualigus, & alii: Alterum ad valorem sacramenti requiri, alii communiter censent Theologi.

Secunda difficultas est, an ad valorem Sacramenti requirantur in ministro fides, & sanctitas, subindeque infideles, & peccatores valide Sacramenta conficere, vel conferre nequeant? Nam olim D. Cyprianus in Africa cum octoginta quinque Episcopis, & cum pluribus aliis Firmilianus in Asia, asseruerunt non esse vera Sacramenta ab Hæreticis, & Schismaticis collata. Donatistæ vero addiderunt, non solum hæreticos, sed etiam fideles iniquos, & peccatores valide Sacramenta non conficere. Quam hæresim in tantum auxit VViclephus, ut dixerit, non nisi prædestinatos conferre gratiam per Sacramenta.

Tertia difficultas est, utrum ministri in peccato mortali ministrantes, semper peccent mortaliter?

§. I.

§. I.

Resolutio primæ difficultatis.

PRo resolutione primæ difficultatis diligenter observandum est, duplicem posse dari intentionem conficiendi, vel ministrandi Sacramentum: Aliam explicitam, & particularem; qua quis expresse, & quasi in actu signato intendat conficere, vel ministrare Sacramenta: aliam implicitam, & generalem, qua scilicet intendat facere, quod facit Christus, & Ecclesia; in hac enim generali intentione implicite includitur intentio particularis conficiendi, vel administrandi sacramentum, seu faciendi actum externum, ut sacramentalem. Hoc præsupposito,

Dico primo, ad validitatem Sacramenti requiri in ministro intentionem conficiendi formaliter Sacramentum, seu faciendi Actum externum, ut sacramentalem; non quidem expressam, & in particulari, sed implicitam, ac generalem, nempe faciendi, quod facit Ecclesia.

Probatur primo ex Tridentino sess. 7. can. 11. in quo sic habetur: *Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit:* Sed quod facit Ecclesia, non solum est apponere materiam, & verba exterius proferre, hoc enim extra Ecclesiam a pagano fieri potest, sed his ceremoniam sacram, seu sacramentum conficere: Ergo ex Tridentino, ad valorem Sacramenti necessaria est in ministro intentio faciendi Sacramentum formaliter.

Com-

Confirmatur: Idem Concilium sess. 14. cap. 6. & can. 9. definit, pœnitentem non manere absolutum, nec perfici Sacramentum, *si Sacerdoti animus serio agendi, & vere absolvendi desit*: Ergo ex Tridentino, ultra exteriorem prolationem verborum, serio quoad exterius factam, ad valorem absolutionis requiritur in Sacerdote interior animus, seu intentio absolvendi a peccatis, & perficiendi Sacramentum. Idque ratio suadet: Sacerdos enim absolvendo profert sententiam ut Judex, & peccata remittit: At sententia a Judice prolata sine interiori intentione valida non est, neque debitum remittitur, sine interiori intentione remittendi: Ergo ad valorem absolutionis requiritur in Sacerdote intentio absolvendi a peccatis, & perficiendi Sacramentum pœnitentiæ.

Probatur secundo conclusio ratione D. Thomæ hic art. 8. Actio indifferens ad multa debet determinari ad unum, saltem ex intentione agentis ut hoc unum determinate agat, vel significet: Atqui actio Sacramenti indifferens est ad plura efficienda, vel significanda, ut ablutio exterior potest ordinari ad solam munditiem externam, vel ad sanitatem corporis, vel ad ludum, vel ad sacramentum baptismi: Ergo ut reipsa potius sit sacramentum, quam externa mundatio, vel ludus, aut actio prophana, debet ex intentione agentis, implicita saltem, & generali, determinate ordinari ad efficiendum sacramentum. Nec sufficit intentio Christi, vel Ecclesiæ, cum enim (ut ait S. Doctor ibidem in resp. ad 1.) Christus utatur ministro libero, & rationali, non censetur aliquid determinate intendere, nisi quatenus hoc ipsum delibe-

rate

rate minister intendit; alioquin quoties Sacerdos proferret verba consecrationis, præsentem panem, vel vinum consecraret, etsi solum talia verba legere, vel recitare intenderet, quod est absurdum. Unde ibidem subdit, quod requiritur in ministro intentio, qua intendat, *facere, quod facit Christus, & Ecclesia*, quod est habere intentionem implicitam, & generalem conficiendi Sacramentum, seu facere actum exteriorem, ut sacramentalem, ut ex supra dictis patet.

Tertio probatur conclusio alia ratione: Eadem requiritur intentio in ministrante, ac in recipiente baptismum; imo cum recipiens se habeat per modum patientis, ministrans vero per modum agentis, expressior, & perfectior videtur requiri in isto, quam in illo intentio ad valorem sacramenti, ut supra annotavimus: Sed in suscipiente baptismum ad valorem Sacramenti requiritur intentio recipiendi Sacramentum, ut expresse docet Sanctus Thomas infra quæst. 68. ar. 7. Unde ibidem in resp. ad 2. ait, quod *si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus*: Ergo ut valide conferatur, requiritur in ministrante intentio conficiendi sacramentum, & non sufficit intentio faciendi solum actum externum.

Objicies primo: Athanasius adhuc puer alios parvulos per jocum baptizavit, & baptismum approbavit Alexander Patriarcha Alexandrinus, illumq; iterare noluit. Item Genesius mimus in theatro coram Diocletiano ab alio mimo fuit baptizatus; & tamē validū fuit baptisma: Ergo ad valorem baptismi nō requiritur intentio conficiendi Sacramentum, sed sufficit intentio faciēdi solum actum externū.

Re-

Respondeo, concesso Antecedenti, distinguendo consequens: Ad valorem baptismi non requiritur intentio conficiendi Sacramentum, expressa, & in actu signato, concedo; implicita, generalis, & in actu exercito, nego. Licet enim Athanasius ludendo alios parvulos baptizaverit, quia tamen tunc habuit intentionem faciendi id, quod fieri viderat in Ecclesia, habuit intentionem implicitam, & generalem conficiendi Sacramentum baptismi. Idem dicendum de mimo, qui S. Genesium baptizavit; ille enim tunc habuit intentionem faciendi, quod facit Ecclesia Christianorum, quamvis hoc ulterius ordinaret ad jocum, & derisum Christianæ religionis, subindeque vere illum baptizavit: Sicut Sacerdos, qui vult baptizare propter lucrum, vel consecrare ad maleficium peragendum, vere baptizat, & consecrat, quia licet tunc ad finem malum actiones illas Sacramentales ordinet, revera tamen intendit facere, quod facit Ecclesia Catholica, subindeque habet intentionem implicitam, & generalem conficiendi Sacramentum, quæ ad ejus valorem sufficit, ut in conclusione nostra diximus.

Objicies secundo celebre testimonium Augustini lib. 7. de baptismo cap. 53 ubi ait, *nihil referre ad integritatem Sacramenti, quod veraciter, vel fallaciter ipsum tradant ministri*. Respondeo, S. Doctorem ibi loqui de fallacia quantum ad fidem contra Donatistas, solumque intendere, quod minister existens in Ecclesia Catholica, vel in quacumque alia, quæ vera Ecclesia existimatur, valide ministrat Sacramentum, quamvis erranter ipse existimet, in tali Ecclesia nullum esse verum Sacramentum. Unde statim subdit: *Non dubito*

bito etiam illos habere baptismum, qui quamvis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel ubi putatur esse Ecclesia.

Possunt etiam objici plura D. Thomæ testimonia, quibus manifeste videtur docere, ad valorem Sacramenti non requiri in ministro intentionem faciendi sacramentum formaliter. Verum hæc intelligenda sunt, & explicanda de intentione explicita, & in particulari, quæ ad valorem Sacramenti non est necessaria: non tamen excludit S. Doctor intentionem implicitam, & generalem faciendi Sacramentum formaliter, hoc est intentionem faciendi, quod facit Christus, & Ecclesia, in qua intentio faciendi Sacramentum formaliter, & implicite continetur. Hanc enim ad Sacramenti valorem esse necessariam, expresse docet hic art. 8. ad 2. ubi ait, in ministro requiri intentionem, *qua intendat facere quod facit Christus, & Ecclesia.* Aliæ objectiones in Clypeo Theologiæ Thomisticæ videri poterunt.

§. II.

Resolutio secundæ difficultatis.

DICO secundo, per malos ministros, etiam hæreticos, & Schismaticos, valide Sacramenta confici, & ministrari. Conclusio est certa de fide, & definita in variis Conciliis, Carthaginensi primo contra Donatistas, Constantiensi contra Joannem Hus, & Vuicleff, & in Tridentino contra Lutheranos. Rationem convenientissimam affert D. Thomas: Deus est causa principalis Sacramentorum, minister autem solum instrumentalis.

Atqui effectus assimilatur potius causæ principali, quam instrumentali, nec a bonitate, vel malitia morali instrumenti dependet, sed a motione, & virtute causæ principalis: Ergo sive bonus sit, sive malus minister, verum conficit, vel ministrat Sacramentum, si debitam materiam, & formam adhibeat. Unde Augustinus lib. 5. de baptismo cap. 29. *Sive Judæus, sive Paulus baptizet, Christus peccatum lavat, absolvit, & delet.*

Potest hæc veritas variis exemplis, quibus utuntur SS. Patres, illustrari. Ut semen fructificet, nihil refert, quod lotis, aut sordidis manibus seminetur. Nihil refert, an sigillum sit ferreum, vel aureum, ut in cera figuram imprimat suam. Nihil refert, utrum fistula, per quam transit aqua, argentea sit, vel plumbea, aut lutea. Demum ut medicus conferat sanitatem, nihil refert, an ipse sit sanus, vel æger. Ita pariter ut Sacramenta effectum conferant suum, impertinens est fides, vel sanctitas ministri, cum ille propter hæresim, vel impietatem conficiendorum Sacramentorum potestatem, quæ in charactere indelebili sita est, non amittat.

Objices primo: Canone 49. Apostolorum dicitur rebaptizari oportere eos, qui apud hæreticos baptizati sunt. Et in Concilio Nicæno I. can. 19. jubentur Paulianistæ rebaptizari: At si hæretici vera Sacramenta conficerent, qui ab illis baptizati sunt, non deberent rebaptizari: Ergo, &c.

Respondeo juberi in Concilio Nicæno Paulianistas rebaptizari, eo quod non fuissent baptizati in nomine Spiritus Sancti. Similiter [...] can. 49. Apostolorum dicitur oportere rebaptizari eos, qui ab hæreticis baptizati sunt, quia

quia illi hæretici vera forma non utebantur in baptiſmo. Unde ex his, & ſimilibus locis ſolum inferri poteſt, hæreticos vera Sacramenta non conficere, quando debitam materiam, vel formam non adhibent.

Objicies ſecundo, Chriſtus non tradidit ſacramenta niſi Eccleſiæ: Sed hæretici, & Judæi, aliique infideles ſunt omnino extra Eccleſiam: Ergo ab illis nulla poſſunt Sacramenta confici, vel miniſtrari.

Reſpondeo, conceſſa Majori, negando Minorem; hæretici enim ſunt membra Eccleſiæ, quamvis mortua, ejuſque poteſtati ſubjiciuntur: Judæi vero, & alii infideles, etſi ratione ſuæ perſonæ ſint exta Eccleſiam, & illius poteſtati non ſubjiciantur, tamen eo ipſo quod volunt vera ſacramenta conficere, miniſterium exercent Eccleſiæ proprium, & ipſius miniſtros in hac operatione ſponte ſe exhibent, ſubindeque aliquo modo ad illam pertinent.

§. III.

Reſolutio tertiæ difficultatis.

DIco tertio, Miniſtros ſpeciali conſecratione ad conficienda ſacramenta deſtinatos, qui & miniſtri ſolemnitatis dicuntur, ea in ſtatu peccati mortalis conficientes, vel adminiſtrantes peccare mortaliter; ſecus vero miniſtros neceſſitatis, non conſecratos.

Prima pars hujus aſſertionis probatur ratione D. Thomæ: cum miniſtri ſolemnitatis ſint peculiari conſecratione deputati ad conficienda, & miniſtranda ſacramenta, debent in ſanctitate ſeſe conformare Deo, & Chriſto,

quorum sunt ministri, juxta illud Levit. 19. *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum*; & ipsis Sacramentis, quæ sunt actiones quædam sanctæ, & speciali quadam sanctificatione Deo consecratæ: unde si cum immunditia peccati mortalis ea pertractent, graviter peccant, & sacrilegii crimen incurrunt. Ex quo probata manet secunda pars: Ille enim, qui non ministrat, vel conficit ex officio Sacramentum, sed ut minister necessitatis, hoc non præstat exhibendo se ministrum Christi, & Ecclesiæ, sed solum subvenit necessitati patientis: Ergo non obligatur ad se conformandum in sanctitate Deo, & Christo, ut authori Sacramentorum, nec ipsis Sacramentis, subindeque, quamvis ea in statu peccati mortalis conficiat, vel administret, non peccat mortaliter.

Ad pleniorem hujus conclusionis intelligentiam, & plurium casuum conscientiæ resolutionem, cum Cajetano hic ar. 6. observandum est, ad hoc ut minister Sacramentorum peccet mortaliter in exercitio sui ministerii, oportet, quod agat ut minister consecratus, seu ex officio, & quod actio sit factiva Sacramenti, vel saltem Sacramentalis, id est ad conficiendum sacramentum ordinata, vel distributiva Sacramenti jam facti: ita ut si alterum horum defuerit, peccatum mortale in exercitio ministerii sacri non committatur. Ex qua doctrina Cajetani,

Colligitur primo, non peccare Sacerdotem malum baptizando sine solemnitate, urgente necessitate, quia tunc non agit ut minister consecratus, sed se habet ad instar laici.

Colligitur secundo, contrahentes matrimonium in peccato mortali peccare quidem mortaliter, quia sine debita dispositione recipiunt

piunt ſacramentum, non tamen quia illud adminiſtrant; ad tale enim ſacramentum miniſtrandum ſpecialem conſecrationem non habent. Neque obeſt, quod non ſit alius propinquior miniſter hujus Sacramenti, ac proinde videantur miniſtri ex officio: nam ad miniſtrum ex officio hoc non ſufficit, ſed requiritur inſuper, quod ad hoc ſpeciali conſecratione deputatus ſit.

Colligitur tertio, Confirmatum, publice, & coram tyranno confitentem fidem, in peccato mortali, non peccare mortaliter, quia licet per Confirmationem detur ipſi poteſtas, & ſpecialis gratia ad ſic profitendum, hæc tamen profeſſio non eſt actio factiva Sacramenti, vel Sacramentalis.

Colligitur quarto, Sacerdotem celebrantem in peccato mortali duplex peccatum committere, alterum quia conficit Sacramentum, alterum quia illud recipit; ſicut Laici indigne recipientes hoc ſacramentum peccant mortaliter, & fiunt ſacrilegi.

Colligitur quinto, miniſtrare Euchariſtiam in peccato mortali eſſe peccatum mortale. Licet enim hæc actio non ſit factiva Sacramenti, eſt tamen diſtributiva illius, ſubindeque aliquo modo Sacramentalis.

Colligitur ſexto, Sacerdotem in peccato mortali audientem confeſſiones peccare mortaliter, quia tunc operatur ex officio Sacerdotali, & gerit vices Chriſti.

Colligitur ſeptimo, probabilius eſſe peccare mortaliter Diaconos, & Subdiaconos ſolemniter ſua officia exercentes in peccato mortali; licet enim actiones, quas tunc exercent, non ſint Sacramenta, ſunt tamen ſacramentales, utpote reſpicientes ſacramentum Euchariſtiæ, & ad ipſum prope accedentes.

Colligitur octavo, Episcopos Chrisma, & Oleũ infirmorum in mortali peccato consecrantes peccare mortaliter, cum hujusmodi actiones sint sacramentales, utpote ad confectionẽ sacramenti proxime ordinatæ. Non tamen cum in statu peccati mortalis benedicunt templa, vasa, sacras vestes, Virgines Deo dicatas, vel Abbatissas; nam actiones istæ nec sacramenta, nec sacramentales sunt, nec ad Episcopum pertinent de jure divino, sed solum de jure Ecclesiastico.

Colligitur nono, non peccare mortaliter concionatorem, qui in peccato mortali prædicat, cum prædicatio non sit actio sacramentalis, & possit Laico committi. Supponitur tamen peccatum esse occultum, nam si sit publicum, peccat mortaliter, ratione scandali.

TRACTATUS III.

DE BAPTISMO, ET CONFIRMATIONE.

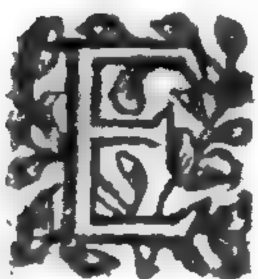
EXPLICATIS his, quæ septem novæ legis Sacramentis communia sunt, progredimur ad singulorum in particulari expositionem, & primo agimus de Sacramento Baptismi, quod naturæ ordine primum est, veluti regeneratio in Christo, & prima nativitas spiritua-

ritualis. Unde egregie Augustinus tract. 11. in Joan. *Duæ sunt nativitates, una de terra, alia de cælo; una de carne, alia de spiritu; una de mortalitate, alia de æternitate; una de masculo, & fæmina; alia de Deo, & Ecclesia: illa facit filios carnis, hæc spiritus; illa filios mortis, hæc resurrectionis; illa filios sæculi, hæc filios Dei; illa filios iræ, hæc filios misericordiæ; ac per hoc illa peccato originali obligatos, ista omni vinculo peccati liberatos.*

CAPUT I.

Quo tempore Baptisma fuerit a Christo institutum?

ALiqui existimant Christum instituisse Sacramentum baptismi, cum dixit Nicodemo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Alii ejus institutionem in illud tempus rejiciunt, quo Christus in cœlum ascensurus Discipulis dixit Matth. 28. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. Sed longe probabilior est opinio D. Thomæ hic qu. 66. ar. 2 docentis, baptismum fuisse a Christo institutũ eo die, quo a Joanne in Jordane baptizatus est. Et sane illud ante Christi mortem, & resurrectionem fuisse institutum, aperte ex Scriptura colligitur. Cum enim legamus Joan. 3. & 4. Christum ante suam passionem per Discipulos baptizasse, nulla est ratio negandi illum fuisse baptismum Christi, subindeque ante ipsius passionem institutum; non enim probabile est, Discipulos Christi baptizasse baptismo Joannis, tum quia discipuli Joannis contra illud baptisma murmurantes, apud Joannem conquesti sunt, ut narratur Joan. 3, quod

quod utique non fecissent, sed potius gaudere debuissent, si baptismum Joannis Christi discipuli administrassent. Tum etiam, quia discipuli Joannis ira moti, quod discipuli Christi baptizarent, hanc rem ad suum magistrum deferentes, non dicunt, quod Discipuli Christi baptizant, sed quod Christus baptizet, quia nimirum (ut notavit Cyrillus lib. 2. in Joan. cap. 57.) quamvis ipsi discipuli baptizarent, ut expresse dicitur Joan. 4. id tamen non præstabant virtute, & nomine proprio, sed Christi, qui proinde per eos baptizare dicebatur: quod dici non potuisset, si illi nomine, & baptismo Joannis baptizassent; quia tunc potius dicere debuissent, quod Joannes per Apostolos baptizaret; ille enim dicitur per alios baptizare, in cujus nomine baptizatur.

Accedit congruentia, cur hoc Sacramentum institui debuerit ante passionem; quia cum sit janua ad alia Sacramenta, & sine illo, juxta legem a Christo statutam, nequeant aliorum Sacramentorum effectus participari, congruum fuit, ut institueretur ante Eucharistiam, & Ordinem: Unde cum hæc duo sacramenta ante passionem Christi instituta fuerint, nimirum in ultima cœna, ut definitur in Tridentino sess. 22. can. 2. manifestum est, etiam sacramentum baptismi ante passionem Christi fuisse institutum. Sicut in antiqua lege circumcisio, cui successit baptismus, fuit instituta ante omnia alia sacramenta.

Quod vero baptismus institutus fuerit, quando Christus in Jordane baptizatus est, probat D. Thomas hic art. 2. hoc discursu: Tunc videtur aliquod sacramentum institutum, quando virtutem suos producendi effectus accepit: Sed hanc virtutem habere cœpit baptisma, quan-

quando Christus fuit baptizatus, ut docent SS. Patres, præsertim Augustinus, & Ambrosius: ille enim serm. 36. de tempore sic ait: *Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua.* Iste vero lib. 2. in Lucam cap. ultimo hæc scribit: *Baptizatus est ergo Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, ut ablutæ per carnem Christi, quæ peccatum non cognoverat, baptismatis jus haberent:* Ergo vim regenerandi, & sanctificandi habuit baptismus, quando Christus in Jordane baptizatus est.

Non desunt etiam congruentiæ, tunc enim affuit tota Trinitas sensibilibus signis, scilicet Pater in voce, Filius in humana natura, & Spiritus Sanctus sub specie columbæ, ut simul cum materia baptismi ejus forma, in nomine Trinitatis proferenda, designaretur: Item cœli aperti sunt, ut præcipuus baptismi effectus, qui est apertio regni cœlestis, declararetur. Unde Augustinus lib. de mirabilibus Scripturæ cap. 5. ait, apparuisse columbam, & cœlum apertum fuisse, *ut baptismi Sacramentum quid valeret, ostenderet.* Itaque juxta hanc sententiam, institutio baptismi facta est anno 15. imperii Tyberii Cæsaris, ætatis Christi anno circiter trigesimo, & ut communiter creditur, die sexta Januarii, qua Epiphaniam celebramus. Unde S. Maximus homil. 1. Epiphaniæ: *Sicut relatu paternæ traditionis instruimur, ferunt hodie Christum Dominum, suscepto a Joanne baptismate, consecrasse fluenta Jordanis, suumque simul purificasse Baptistam.*

CAPUT II.

Quo tempore cœpit obligatio baptismi?

VAria sunt etiam circa hoc auctorum placita: quidam enim, quorum meminit D. Bernardus epist. 77. olim existimabant, quod baptismi præceptum ab eo tempore cœperit, quo Christus dixit Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. Sed hæc sententia communiter rejicitur. Primo, quia Christus habebat tunc colloquium privatum cum Nicodemo: præceptum autem baptismi non debuit dari in colloquio privato, sed publico. Secundo, quia baptismus non fuit in præcepto toto illo tempore, quo vigebat lex circumcisionis: Lex autem circumcisionis vigebat toto tempore antecedente mortem, & passionem Christi, quia lex Moysis usque ad passionem Christi duravit; non fuit enim adæquate, & perfecte impleta, antequam Christus jam expiraturus diceret, *Consummatum est*. Tertio, quia tunc solum baptismus cœpit esse in præcepto, quando cœpit habere totam suam perfectionem, quandiu enim illa caruit, tandiu præcipi non debuit: Sed ante Christi mortem, & resurrectionem baptismus totam suam perfectionem non habuit, cum una ex perfectionibus baptismi sit, ut nos configuret morti, & resurrectioni Christi, ut docet Apostolus ad Roman. 6. Ergo non fuit in præcepto ante mortem, & resurrectionem Christi. Unde Judæi de doctrina Christi instructi, ante ejus passionem, licet tenerentur credere in Christum, non tamen sufici-

scipere baptismum, nec legem evangelicam profiteri, quia illa nondum obligabat

Alii sunt, qui docent obligationem baptismi incœpisse in triduo mortis Christi. Sed hæc sententia confutata manet ex jam dictis, tum quia solum post resurrectionem baptismus cœpit habere totam suam perfectionem, & completam significationem; tum etiam, quia solum post resurrectionem Christus legem baptismi promulgavit, ut constabit ex infra dicendis.

Dices, Joan. 19. Christus jam moriturus protulit illa verba, *Consummatum est*, quibus significavit opus nostræ redemptionis esse omnino completum, subindeque veterem legem totaliter extinctam. Ergo tunc cœpit obligatio præceptorum legis novæ, ex quibus primum est de baptismo.

Respondeo, verba illa Chisti referri quidem ad ejus mortem, sed non ut præcisam a resurrectione ipsius, sed ut ipsam includit. Sicut enim nostra justificatio est unicus motus duos terminos includens, nempe terminum a quo, qui est recessus a peccato, & terminum ad quem, qui est accessus ad gratiam: ita mors Christi, & ejus resurrectio integrant unicum motum nostræ redemptionis, & salutis, habentem duos terminos, videlicet Christi mortem, qua destructum est peccatum, tanquam terminum a quo, & resurrectionem, qua consummata est vita spiritualis, tanquam terminum ad quem.

Alii censent, obligationem baptismi non incœpisse usque ad diem Pentecostes, in quo sufficienter lex Euangelica promulgata est: Sed verior, & probabilior est eorum sententia, qui asserunt, obligationem baptismi in-

cepisse statim post passionem, & resurrectionem Christi, quando nimirum Christus apparens discipulis dixit illis Matth. ultimo: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. cum enim baptismus sit fundamentum totius legis Euangelicæ, ejus obligatio cœpit, statim atque lex euangelica cœpit obligare: Sed lex Euangelica cœpit obligare statim post Christi resurrectionem: Ergo & baptismi præceptum. Minor probatur: lex Euangelica cœpit obligare, statim ac mosaica fuit extincta, illius enim generatio debuit esse ex corruptione istius: Sed lex mosaica fuit penitus extincta quoad omnem suam vim in morte, & resurrectione Christi: Ergo lex Euangelica cœpit obligare statim post mortem, & resurrectionem Christi. Major patet, Minor probatur ex D. Th. 1. 2. qu. 103. a. 3. ad 2. ubi sic ait: „ Mysterium redemptionis humani generis completum fuit in passione Christi, unde tunc Dominus dixit, consummatum est, ut habetur Joan. 19. & ideo tunc totaliter debuerunt cessare legalia, quasi jam veritate eorum consummata. In cujus signum in passione Christi velum templi legitur esse scissum Matth. 27. „ Addo, quod in sacrificio mortis Christi, agni immaculati, Sacerdotium Aaron in Sacerdotium Christi translatum est: *translato autem Sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat*, ut ait Apostolus ad Hæbræos 7. Hæc (ut supra declaravimus) intelligenda sunt de morte Christi, ut conjuncta ejus resurrectioni, in qua Christus vitam immortalem, & indefectibilem reassumens, implevit illam Davidis prophetiam: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*.

Dices, Apostoli, post resurrectionem Chri-

Christi, circumcisionem, & alios legales ritus frequentarunt, ut ex actis ipsorum liquet: imo ipse Paulus, legis gratiæ magnificus prædicator, Timotheum circumcidit, ut legitur Actorum 16. Ergo non statim a passione, & resurrectione Christi urgere cœpit legis novæ, & baptismatis obligatio. Præsertim, quia lex ante sufficientem promulgationem non obligat: lex autem Evangelica, & præceptum baptismi, quod est illius fundamentum, non fuere ante prædicationem Euangelii sufficienter promulgata, nec promulgari debuere, nisi completis religionis Christi mysteriis, ascensione nimirum, & missione Spiritus Sancti, sacro die Pentecostes peracta.

Respondeo, quod licet legalia post Christi mortem, & resurrectionem cessaverint, ea tamen Apostoli aliquandiu licite retinere potuerunt, ex speciali Spiritus Sancti instinctu, non ad observandas cæremonias legis, sed ne Judæos paternarum traditionum æmulatores exasperarent, & ne Judæorum ritus ex se abominabiles crederentur, si non secus ac Gentilium cæremoniæ, subito abigerentur, *& ad hoc ut posset coalescere unio Gentilium, & Judæorum, simul habitantium*, ut ait S. Thomas 1. 2. qu. 103. art. 4. ad 3. Aliam egregiam congruentiam affert D. Augustinus epist. 19. ad Hieronymum, ubi ait, quod sicut homines mortuos servari aliquandiu ante sepulturam consuetum est; ita legalia, quæ ut viva post Christi mortem servari non poterant, recte ut mortua usque ad Euangelii publicationem servata sunt, ut cum honore mortua mater synagoga sepeliretur.

Quod

Quod vero ſubditur, legem baptiſmi non fuiſſe ſufficienter a Chriſti reſurrectionis tempore promulgatam, probat quidem excuſatos fuiſſe eos, qui hujus legis promulgationem a Chriſto factam, ipſa die reſurrectionis ſuæ, cum dixit Apoſtolis, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. ignoraverunt, ſed non convincit eos, qui talis legis fuerunt conſcii, ab ejus obligatione fuiſſe immunes.

CAPUT III.

Materia remota, & proxima Baptiſmi.

MAteriam remotam baptiſmi eſſe aquam, innumera Scripturæ teſtimonia aperte declarant. Plures etiam ſolent afferri congruentiæ, deſumptæ ex analogia, & ſimilitudine, quæ inter proprietates aquæ, & hujus Sacramenti effectus reperitur. In primis enim ſicut aqua ſordes extergit corporis, ita gratia baptiſmatis ſordes abluit animarum: juxta illud Ezechiel. 25. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Hanc congruentiam egregie explicat Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. parte 6. cap. 14. his verb s: *In ſolo elemento aquæ Sacramentum Baptiſmi conſecrari inſtitutum eſt, quia hæc ſola plenam habet, ac perfectam mundationem. Alii liquores omnes aqua purificantur, & ſi quid alio quolibet liquore tactum fuerit, aqua abluitur, ut emundetur; propterea in aqua ſola Sacramentum emundationis conſiſtit.*

Secundo, ſicut aqua refrigerat, & caloris

ardores temperat; ita baptismi gratia passionum æstus, & concupiscentiæ flammas si non extinguit plane, saltem moderatur, & mitigat. Unde Catechismus Romanus titulo de baptismo num. 10. *Quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic baptismo cupiditatis ardor magna ex parte restinguitur.*

Tertio, sicut aqua est principium generationis rerum viventium, ita baptismus est Sacramentum regenerationis, quo fideles vitam supernaturalem recipiunt, & spiritualiter renascuntur. Unde Tertullianus lib. de baptismo Christianos *pisciculos* appellat. *Nos pisciculi* (inquit) *in aqua nascimur, nec aliter quam in aqua permanendo salvi sumus.* Hinc etiam Leo Papa Sem. 4. comparat baptismum utero virginali: *Omni homini renascenti* (ait) *aqua baptismatis instar est uteri virginalis, eodem spiritu replente fontem, qui replevit & Virginem.* Augustinus vero ultra progreditur, nam Sem. 36. de tempore, baptismum aliquo modo virginali utero præfert, his verbis: *Pene majori munere, quam Maria, unda ditata est. Illa enim sibi tantum meruit castitatem, ista nobis contulit sanctificationem: illa meruit castitatem, meruit ne peccaret, ista ut peccata purgaret: illa propria delicta a se repudiat, ista in se per Dei gratiam aliena condonat: illi est collata virginitas, isti est donata fæcunditas: illa unum procreavit, & pura est; ista generavit plures, & virgo est: illa præter Christum nescit alium filium, ista cum Christo mater est populorum.*

Demum aqua (ut ait S. Doctor hic art. 3.) *ratione suæ communitatis, & abundantiæ est conveniens materia necessitati hujus Sacramenti.*

ti, poteſt enim ubique de facili haberi. Eoque alludere videtur D. Petrus Actor. 10. dum ait: *Numquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi?* &c. Ex quo intelliges, quam turpiter erraverint Seleuciani, & Jacobitæ, qui ex his verbis Matth. c. 3. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne,* male intellectis inferebant, materiam baptiſmi non eſſe aquam, ſed ignem, unde ad baptizandos pueros aduſtionem quandam in fronte, vel in genis eorum imprimebant. Hæc enim verba de igne metaphorico, ideſt virtute baptiſmi, per gratiam, & charitatem corda purgante, & peccatorum rubiginem inſtar ignis abſumente, intelligenda ſunt.

Porro cum diximus, aquam eſſe materiam hujus Sacramenti, hoc debet intelligi de aqua ſimplici, ſeu elementari, nec ita mixta, uti ſolvatur ejus natura, & ſpecies. Unde omnes aquæ artificiales, ſeu humores, & ſucci e floribus, vel plantis expreſſi, aquei etiam humores, ut ſudor, ſaliva, lacrymæ, & omnes liquores diverſæ ſpeciei ab aqua, ut lac, oleum, vinum, non ſunt materia idonea hujus Sacramenti. Nec refert, quod Stephanus II. in reſcripto ad Monachos Britannici monaſterii cap. 21. dicat: *Si in vino quis, propterea quod aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptizavit, nulla ei exinde adſcribitur culpa; infantes ſic permaneant in baptiſmo.* Nam vel reſcriptum illud non eſt authenticum, vel inepte conſtructum, ut recte obſervavit P. Nicolai in Scholiis ad art. 3. q. 66. ubi legendus eſt.

Ex dictis conſtat, meteriam proximam baptiſmi eſſe ablutionem: materia enim proxima nihil aliud eſt, quam uſus, ſeu applicatio ma-

materiæ remotæ: Sed ablutio est usus, seu applicatio aquæ, quæ est materia remota baptismi: Ergo ablutio est ejus materia proxima. Quanta autem, & qualis debeat esse ablutio, ut ad Sacramentum sufficiat, omnes conveniunt, eam quantitatem sufficere, qua moraliter homo possit dici ablutus, sive fiat per immersionem baptizandi in aquam, sive per aspersionem aquæ, hoc enim nihil refert ad validitatem Sacramenti. Unde non foret baptizatus, qui tantum in vestibus ablueretur, vel in solis capillis, aut unguibus, vel in minima parte corporis, puta extremitate digiti, quia hæc non sufficiunt ad denominandum hominem ablutum; sed ablutio fieri debet in aliqua parte notabili corporis, præsertim in capite, quia est pars potissima, in qua vigent omnes sensus: quapropter qui extra necessitatis articulum, relicto capite, aliam partem ablueret, peccaret mortaliter, quia in re gravi contra communem Ecclesiæ consuetudinem ageret.

Ex dictis intelliges, Tertullianum in libro de Baptismo cap. 19. non immerito dixisse, *nunquam sine aqua Christum esse*, cum præcipua religionis nostræ mysteria elemento aquæ peracta sint. *Siquidem & ipse Christus aqua tingitur: prima rudimenta potestatis suæ vocatus ad nuptias aqua auspicatur; cum sermonem facit, sitientes ad aquam invitat sempiternam; cum de agape docet, aquæ calicem fratri oblatum inter opera dilectionis probat; apud puteum vires resumit; super aquam incedit, libenter transfretat, aquam discumbentibus ministrat; perseverat testimonium baptismi usque ad passionem, cum deditur in crucem, aqua intervenit, sciunt Pilati manus:*

cum

cum vulneratur, aqua de vulnere prorumpit, scit lancea militis. Nec minus aquas amasse Spiritus Sanctus visus est, cum ab ipso rerum exordio, puritate elementi hujus delectatus, aquam uti propriam sedem, aut instar triumphalis currus, quo veheretur, elegit. *Tunc* (inquit idem Author cap. 4. ejusdem libri) *terra erat invisibilis, & incomposita; tenebræ totæ adhuc sine cultu siderum; informis, & tristis abyssus; terra imparata, & cælum rude; solus liquor semper materia perfecta, læta, simplex, de suo pura, dignum vectaculum Deo subjiciebat*. Unde cum Christus ad ripam Jordanis baptizatus est, *tunc* (addit idem Tertullianus) *ille Sanctissimus Spiritus libens a Patre descendit super baptismi aquas, & tanquam pristinam sedem recognoscens, conquiescit, columbæ figura delapsus*.

CAPUT IV.

Forma Baptismi.

CErtum est, formam baptismi in his verbis consistere: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Ita enim definitur in Florentino in decreto unionis, & in Tridentino sess. 7. can. 4. & colligitur ex verbis Christi Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Congruentiam assignat D. Thomas hic artic. 5. ex eo, quod valde convenit, ut in forma baptismi ejus causa exprimatur, non solum ministerialis, quæ Sacramentum perficit, sed etiam principalis, a qua tota virtus Sacramenti derivatur: forma autem præfata & ministrum exprimit, cum

cum dicitur, *Ego te baptizo*, & causam præcipuam designat, cum additur: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Addo, quod congruum fuit, in Sacramento fidei exprimi præcipuum ejus objectum, quod est Trinitas personarum; in Sacramento regenerationis designari Trinitatem, a qua initium nostræ conditionis accepimus; ac denique proponi finem ultimum, & objectum præcipuum nostræ beatitudinis in Sacramento, quod est initium nostræ justificationis, & tendentiæ in beatitudinem supernaturalem.

Porro circa hanc formam duæ sunt difficultates breviter hic resolvendæ. Prima est, an baptismus, in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis ab utroque, sit validus? Ratio dubitandi est, quia hæc nomina videntur esse synonyma cum nominibus Patris, Filii, & Spiritus Sancti, idemque formaliter significare. Unde Ecclesia has Divinas Personas sub primis, vel secundis nominibus indifferenter invocat, & laudat: Ergo baptismus in nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque videtur validus. Nihilominus sententia negans videtur verior, ac probabilior, probaturque ex opposito fundamento: falsum enim est, quod hæc nomina synonyma sint, & idem significantia; nam hoc nomen Pater significat subsistentiam primæ personæ, seu relationem, qua constituitur in ratione talis personæ; Genitor autem non significat subsistentiam, seu relationem, sed actum notionalem, qui est veluti fundamentum ipsius subsistentiæ, seu relationis, quo Personæ Divinæ non constituuntur formaliter, ut in Tractatu de Trinitate ostendimus; Unde S. Thomas in 4. ad Annib. dist. 3. qu. unica

nica art. 2. ad 4. *Dicendum, quod genitor, cum sit nomen verbale, non significat personam, ut hypostasim subsistentem, sed magis per modum actus: unde si dicatur in nomine Genitoris, & Geniti non erit baptismus*. Quo nihil clarius, & expressius dici potest. Quamvis ergo possit quis extra Sacramentum invocare Trinitatem, sub nominibus Genitoris, & Geniti, & Procedentis ab utroque, & de facto Ecclesia sub nominibus illis eam sæpe invocet, & laudet, non tamen uti licet in Sacramento baptismi: quia incertum est, an hæc nomina sint omnino synonyma cum nominibus Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & probabilius est quod non: in rebus autem moralibus, præcipue in materia Sacramentorum, non licet sequi opinionem minus probabilem, relicta probabiliori.

Secunda difficultas est, an baptismus in nomine Christi validus sit? Ratio dubitandi est, quia Actuum 8. viri, & mulieres dicuntur in nomine Jesu Christi baptizati. Unde Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum postulantium quid esset agendum de illis, qui a quodam Judæo baptizati fuerant, respondet, ut refertur de consecr. dist. 4. c. „ A quodam Judæo: Hi profecto, si in no„ mine sanctæ Trinitatis, vel tantum in no„ mine Christi (sicut in Actibus Apostolo„ rum legitur) baptizati sunt (unum quippe „ idem est, ut S. ait Ambrosius) rebaptiza„ ri non debent: „ Ergo potest conferri baptismus in solo nomine Christi.

Nihilominus sententia negativa tenenda est: licet enim valde probabile sit, quod ait S. Thomas hic art. 6. ad 1. nimirum quod „ ex „ speciali Christi revelatione, Apostoli in „ primitiva Ecclesia in nomine Christi bapti-

„ za-

„ zabant, ut nomen Christi, quod erat odio-
„ sum Judæis, & Gentilibus, honorabile red-
„ deretur per hoc, quod ad ejus invocatio-
„ nem Spiritus Sanctus dabatur in baptis-
„ mo. „ hancque sententiam probabilem es-
se indicat Catechismus Romanus capitul. de baptismo: Nihilominus postea, cessante caussa talis dispensationis, & Christi nomine per totum orbem diffuso, & a Judæis, ac Gentilibus agnito, baptisma in solo nomine Christi collatum fuit invalidum. Nec refert, quod Nicolaus citatus existimaverit, quod adhuc suo tempore duraret talis dispensatio, subindeque valeret baptismus in solo nomine Christi collatus, ut valebat temporibus Apostolorum, & in exordio nascentis Ecclesiæ. Hoc enim (ut ajunt Soto, & Sylvius) tanquam privatus Doctor tenuit, putans hanc esse Ambrosii, quem citat, sententiam. Vel dici potest, ipsum, dum ait baptismum in nomine Sanctæ Trinitatis, vel in nomine Christi valere, non excludere trium personarum expressionem, cum eam non excludat ipse Ambrosius, quem citat, nam in libro de Sacramentis cap. 7. refert ad singulas immersiones solitum fuisse suo tempore interrogari catechumenum: *Credis in Patrem?* In prima: in secunda vero, *Credis in Filium?* In tertia: *Credis in Spiritum Sanctum?*

CAPUT V.

Minister Baptismi.

DUplex est Baptismi minister, alter ordinarius, & ex officio, alter extraordinarius, & in casu necessitatis. Primus est solus

lus Sacerdos, ad quem pertinet cum solemnitate, & ex officio baptismum ministrare, ut definitur in Florentino in decreto Eugenii. Cum enim soli Sacerdotes habeant potestatem in Corpus Christi naturale, in venerabili Eucharistiæ Sacramento conficiendum, illi etiam soli habent potestatem in mysticum Ecclesiæ corpus, ejusque membra, subindeque ad illos solos pertinet, alios in Christi familiam inducere, & recipere, aliisque Ecclesiæ membris per batismum incorporare. Diaconus tamen, ex speciali commissione Sacerdotis, vel Episcopi, solemniter baptizare potest, ut constat de Philippo Diacono, qui ab Apostolis ad baptizandum, & prædicandum missus est Actor. cap. 8. unde in Pontificali Romano in ordinatione Diaconi dicitur, Diaconum debere baptizare, & prædicare, quod evidens argumentum est, illum, ex vi suæ ordinationis, accipere facultatem baptizandi solemniter, ex commissione Sacerdotis, vel Episcopi. Non potest tamen talis commissio ei dari, nisi ob magnam necessitatem, vel Ecclesiæ utilitatem, puta si non essent Sacerdotes, qui possent solemniter baptizare; quæ necessitas, aut Ecclesiæ utilitas vix potest nunc reperiri, ob multitudinem Sacerdotum. Illud etiam observandum est, quod cum antiqui Patres, Tertullianus lib. de baptismo, Hieronymus dialogo adversus Luciferianos, docent, Sacerdotem non posse sine commissione Episcopi solemniter baptizare, vel loquuntur de baptismo, qui certis anni diebus solemni cæremonia consueverat in primitiva Ecclesia ab Episcopo celebrari, puta in vigilia Paschatis, vel Pentecostes: vel loquuntur de simplici Sacerdote, qui licet in

sua

sua ordinatione baptizandi receperit potestatem, ut eam tamen ad praxim reducat, jurisdictione eget, ab Episcopo, vel illo, cui Episcopus commiserit, qualis est Parochus, sibi concessa.

Quantum ad ministrum necessitatis, Florentinum in prædicto Eugenii decreto sic habet: *In casu necessitatis non solum Sacerdos, vel etiam Diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, imo etiam paganus, & hæreticus, baptizare possunt.* Ratio autem, cur quicunque homo ad hoc Sacramentum ministrandum sufficiat, præter Christi institutionem, & beneplacitum, est maxima necessitas hujus Sacramenti, ob quam etiam Christus voluit ejus materiam esse aquam, quæ ubique de facili haberi potest. Unde S. Thomas hic art. 5. ait, quod *sicut ex parte materiæ, quantum ad necessitatem Sacramenti, sufficit quæcumque vera, & naturalis aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo.*

Neque obest responsum Gregorii II. scribentis Bonifacio, baptizatos a paganis quibusdam esse rebaptizandos. Supponit enim, ab illis, utpote mysteriorum fidei ignaris, non fuisse adhibita omnia ad Sacramentum necessaria. Non obstat etiam, quod D. Augustinus de hac quæstione dubitaverit, eamque indecisam reliquerit lib. 2. contra epistolam Parmeniani. Hoc enim fuit postea ab Ecclesia determinatum, præsertim a Nicolao Papa in Canone, *A quodam Judæo*, de consecrat. dist. 4 imo & ab ipso Augustino variis in locis, & in ipsomet libro citato, ubi sic de baptismo loquitur: *Etsi nulla necessitate usurpetur, & a quolibet cuilibet detur, non potest dici non datum, quamvis recte dici possit illicite datum.*

Li-

Licet autem in casu necessitatis quilibet idoneus sit hujus Sacramenti minister, & a tam necessarii Sacramenti administratione nemo etiam infidelis excludatur, debet in hoc tamen debitus ordo servari, ita ut minus dignus cedat digniori, ut non baptizatus baptizato, fœmina viro (nisi pudoris causa deceat fœminam potius quam virū baptizare infantem nondum editum) non clericus clerico, reliqui clerici Sacerdoti. Difficultas tamen est, & controversia inter Theologos, an hunc ordinem invertere sit mortale? Respondeo esse mortale, quando hic ordo non servatur erga Sacerdotem, cui ex officio incumbit hoc Sacramentum ministrare, aut erga Diaconum, cui ex commissione Sacerdotis hoc ipsum competit: secus vero quando non servatur in aliis; licet enim in hoc aliqua indecentia reperiatur, est tamen levis, & ideo solum venialis.

Quæres, an, si duo ministri ad aliquem baptizandum partialiter concurrerent, ita ut unus ablueret, & alter formam proferret, validum esset baptisma? Respondeo negative, contra Cajetanum, & Marsilium, quia in tali casu non verificaretur forma baptismi; ille enim, qui solum proferret verba, in veritate dicere non posset: *Ego te baptizo*, quia revera non ablueret: Ergo hujusmodi baptisma foret invalidum. Unde D. Thomas hic q. 66. art. 5. ad 4. „ si convenirent duo, quo„ rum unus esset mutus, qui non posset pro„ ferre verba, & alius carens manibus, qui „ non posset exercere actum, non possent „ ambo simul baptizare, uno dicente ver„ ba, & alio exercente actum.

Dices primo, in Sacramento pœnitentiæ, & matrimonii materia adhibetur ab uno, & for-

ma

ma ab alio: Ergo idem fieri poterit in Sacramento baptismi. Sed nego consequentiam, & paritatem, nam Sacramentum penitentiæ est institutum per modum judicii, in quo oportet reum, & judicem distingui, & confessionem fieri a reo, absolutionem vero a judice. Matrimonium vero se habet per modum contractus mutuæ traditionis, & acceptationis, quæ non possunt inter unam, & eandem personam reperiri.

Dices secundo, si plures ministri simul abluerent, & verba proferrent, omnes vere baptizarent, ut docet D. Thomas hic art. 6. & constat exemplo Sacerdotum eandem hostiam simul in die ordinationis consecrantium: Ergo pluralitas ministrorum non impedit valorem Sacramenti baptismi.

Respondeo tunc solum pluralitatem ministrorum reddere Sacramentum baptismi invalidum, cum veritatem formæ destruunt: in casu autem, quo plures ministri per modum causæ totalis simul abluerent, & verba proferrent, veritas formæ baptismi subsisteret, quia quilibet revera ablueret, & baptizaret: secus vero, si plures partialiter concurrerent ad aliquem baptizandum, ita ut unus ablueret, & alter formam proferret; iste enim in veritate dicere non posset, *Ego te baptizo*, sed aliquid falsum diceret.

CAPUT VI.

Subjectum Baptismi.

CErtum est, omnes tam parvulos, quam adultos, cujuscunque sexus, esse capaces baptismi: nam omnes illi possunt per ba-

ptiſmum regenerari in Chriſto, qui peccatum originale per naturalem generationem contrahunt: nam *ſicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes vivificabuntur*, ut dicitur 1. Corinth. 15. Atqui omnes contrahunt peccatum originale ex Adamo: Ergo poſſunt quoque omnes regenerari in Chriſto, per Sacramentum baptiſmi. Imo licet aliquis ſpeciali privilegio eſſet ſanctificatus in utero matris, nihilominus eſſet capax baptiſmi, & baptizari deberet, quia deberet ingredi in Eccleſiam viſibilem per baptiſmum, & fieri capax reliquorum Sacramentorum. Unde S. Thomas in 4. diſt. 6. qu. 1. art. 1. quæſtiunc. 3. ait, quod *ſanctificatus in utero debet baptizari propter tres rationes. Primo, propter acquirendum characterem, quo annumeretur in populo Dei, & quaſi deputetur ad percipienda divina Sacramenta. Secundo, ut per baptiſmi perceptionem paſſioni Chriſti etiam corporaliter conformetur. Tertio, propter bonum obedientiæ, quia præceptum de baptiſmo omnibus datum eſt, & ab omnibus impleri debet, niſi articulus neceſſitatis Sacramentum excludat.*

Dices, formam baptiſmi non poſſe de tali ſubjecto verificari; illa enim ſignificat ablutionem non tantum materialem, ſed etiam ſpiritualem, a peccato originali: Sed ille, qui eſſet ſanctificatus in utero matris, non poſſet ſpiritualiter mundari per baptiſmum a peccato originali, cum per ſanctificationem in utero ab illo jam eſſet mundatus: Ergo non poſſet forma baptiſmi de eo verificari.

Reſpondeo primo, hoc argumentum nimis probare, probat enim non poſſe conferri baptiſmum adulto, qui per actum charitatis, vel contritionis a peccatis mundatus eſſet, quia

quia de illo non posset forma baptismi verificari.

Respondeo secundo, negando Antecedens, & ad ejus probationem dico, quod sicut ut hæc verba, *Ego absolvo te a peccatis tuis*, quæ sunt forma Sacramenti penitentiæ, non aliud significant, nisi ego impertior tibi gratiam remissivam peccatorum, seu quæ de se potens est ad solvenda peccatorum vincula, sis subjectum illis inveniatur ligatum: ita pariter hæc verba, *Ego te baptizo*, quæ sunt forma Sacramenti baptismi, nihil aliud essentialiter significant, quam infusionem gratiæ sanctificantis, quæ de se valet ad peccatum originale, & actuale delendum, si ea in subjecto inveniat. Unde sicut in Sacramento Pœnitentiæ prædicta verba, *Ego absolvo te a peccatis tuis*, verificantur, quamvis pœnitens solum peccata jam confessa, & remissa, quibus proinde non ligatur, confiteatur: ita pariter in Sacramento baptismi, hæc verba, *Ego te baptizo*, vera sunt, quamvis ille, qui baptizatur, in utero matris fuerit sanctificatus, & a peccato originali mundatus.

Ex his constat, pueros esse capaces baptismi, antequam perveniant ad usum rationis; cum enim statim ac ex utero matris infans excluditur, sit capax salutis, habere debet aliquod medium ad illam consequendam, quod in nova lege nullum aliud datur, quam baptismus, ut constabit ex dicendis capite sequenti, ubi de necessitate baptismi. Confirmatur: in lege naturæ statim ac infans ex utero matris excludebatur, erat capax Sacramenti ab originali emundantis; & in lege Mosaica, quando ob periculum mortis non poterat expectari octavus dies, ut circumcideretur infans, applicabatur illi Sacramentum legis naturæ:

Ergo multo magis in lega nova, in qua, propter passionem Christi exhibitam gratia est uberior, & universalior, potest applicari baptisma parvulo, statim ac ex utero matris excluditur. Unde in Concilio Millevitano secundo can. 2. *Placuit, ut quicunque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, anathema sit*. Et Tridentinum sess. 5. can. 4. anathema imprecatur iis, qui contendunt neminem esse baptizandum, nisi ea ætate, qua baptizatus est Christus.

Hinc colligitur, nullam in parvulis requiri dispositionem ad valorem baptismi: Sicut enim illi possunt absque propria voluntate labem originalem contrahere, ita poterunt absque propria voluntate, & dispositione labis ejusdem emundationem accipere. Unde quando Christus Matth. & Marci ultimo, iis baptismum conferri præcipit, qui crediderint, & suam fuerint legem edocti, hoc de baptismo adultorum intelligendum est, ut explicant SS. Patres.

Si autem quæras, quæ in adulto dispositiones requirantur, ad hoc ut valide, & licite, seu cum fructu recipiat Sacramentum baptismi?

Respondeo in primis requiri ad ejus valorem voluntarium consensum, quo velit baptismum suscipere: cum enim baptismus sit quædam fidei professio, propter quod dicitur Sacramentum fidei, sicut nemo recipit fidem, nisi volens, & consentiens, ita nec Sacramentum baptismi. Addo, quod in susceptione baptismi contrahitur obligatio Christi legem, ejusque religionem amplectendi, adeo ut baptizatus possit cogi ab Ecclesia ad suam fidem servandam, & ad obediendum ejus præceptis: Sed adultus talem obligationem contrahere

here nequit, nisi velit, & consentiat: Ergo nec valide baptismum suscipere. Nec placet aliquorum sententia existimantium ad valorem baptismi in adulto sufficere, quod ad illum mere negative, seu indifferenter se habeat, illi non consentiendo, nec dissentiendo. Hæc enim indifferentia, seu negativa permissio non sufficit ad fidem suscipiendam, & ad contrahendam obligationem legem Christi, ejusque religionem amplectendi. Unde Augustinus relatus can. *Cum a multis* de consecrat. dist. 4. ait, *neminem renasci ex aqua, & Spiritu Sancto, nisi volentem*: qui autem ad baptismum mere negative, & indifferenter se habet, non est volens, ut patet: Ergo ex aqua, & Spiritu Sancto non renascitur, subindeque validum sacramentum non suscipit. Unde D. Thomas hic quæst. 68. artic. 7. dicit, quod *si adulto deesset intentio recipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus*. Requiritur ergo ad valorem baptismi positivus consensus, formalis, vel saltem virtualis, aut interpretativus: Unde si quis in vigilia existens habuit intentionem suscipiendi baptismum, & postea, non mutata tali intentione, dormiens baptizetur, vere baptizatus erit, ut determinavit Innocentius III. in cap. *Majores* de baptismo. Si quis etiam, metu cadente in constantem virum, permittat se baptizari, verum suscipit Sacramentum, ut ibidem definivit idem Pontifex, & expresse docet D. Thomas in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 3. his verbis: *Si sit coactio inducens, sicut minis, vel flagellis, ita quod baptizatus potius eligat baptismum suscipere, quam talia pati, tunc suscipit Sacramentum, sed non rem Sacramenti*. Ratio etiam suffragatur, ea enim, quæ

 fiunt

fiunt ex metu, licet sint involuntaria secundum quid, sunt tamen simpliciter voluntaria, sicut qui metu tempestatis projicit merces in mare, vult absolute eas projicere, quamvis secundum quid, & sub conditione vellet eas retinere: Ergo consensus ex gravi metu elicitus sufficit ad baptismum, licet non sufficiat ad matrimonium: matrimonium enim cum non solum habeat rationem Sacramenti, sed insuper sit contractus civilis, subjicitur juri civili, quod determinavit, matrimonium factum ex metu cadente in constantem virum irritum esse.

Secundo, ut adulti licite, & cum fructu baptizentur, requiritur necessario actus fidei, ut docet D. Thomas hic quæst. 68. art. 8. & constat ex verbis illis Christi Matth. 28. *Si quis crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Et ex verbis illis Philippi ad Eunuchum Act. 8. *Si credis in toto corde, licet.* Tridentinum quoque sess. 6. c. 6. recensendo dispositiones ad justificationem sive per baptismum, sive aliter consequendam, actum fidei primo loco enumerat. De quo in materia de justificatione.

Tertio in illis adultis, qui peccaverunt mortaliter ante baptismum, ut cum fructu tale Sacramentum suscipiant, necessarius est aliquis dolor de peccatis commissis. Paulus enim ad Rom. 6. docet omnino qui baptizatur moriendum esse peccato: & Petrus magnæ illi multitudini, quæ ab illo postulaverat, quid faciendum esset ad digne, & fructuose recipiendum baptisma, respondit Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum*; Et cap. 3. *Pœnitemini, & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Unde

Au-

Augustinus lib. de vera, & falsa pœnitentia cap. 8. *Baptismus (inquit) sine pœnitentia nunquam profuit eis, qui peccarunt spontanee.*

Si vero quæras, quinam debeat esse ille dolor? respondeo, ad baptismum cum fructu recipiendum sufficere solam attritionem, nec requiri perfectam contritionem. Ut enim ostendemus in Tractatu de pœnitentia, sufficit attritio in Sacramento pœnitentiæ: Ergo & in baptismo, qui æque agit ex opere operato, neque minus est efficax ad delenda peccata, quam pœnitentia. Unde D. Thomas in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 3. ad 5. *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in Baptismo percipiendam, præexigitur fides, sed non charitas; quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio.* Ratio etiam id suadet, nam si ad baptismum semper requireretur in adultis vera contritio, illud nunquam eis conferret primam gratiam, subindeque non esset Sacramentum mortuorum, sed vivorum, & nunquam esset in adultis regeneratio; supponeret enim semper vitam gratiæ, & regenerationem factam per actum contritionis, quæ per se, & citra usum Sacramenti habet vim justificandi, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 4. Sed de hoc fusius in tractatu de pœnitentia cap. 4. §. 4.

Quæres, an liceat infidelium infantes, invitis parentibus, baptizare?

Respondeo non licere baptizare filios infidelium, qui politice tantum, & civiliter subsunt Ecclesiæ, seu principibus Christianis vel Ecclesiasticis, invitis eorum parentibus, bene tamen filios infidelium, qui sunt vera eorum mancipia, quales sunt filii Turcarum,

rum, & Maurorum, qui justo bello servi fiunt Christianorum.

Prima pars hujus resolutionis, quæ est contra Scotum, docetur expresse a D. Thoma hic quæst. 68. artic. 10. & 2. 2. quæst. 10. articul. 12. ubi hanc rationem insinuat: Si pueri infidelium, qui politice tantum, & civiliter subsunt Ecclesiæ, vel principibus Christianis, invitis eorum parentibus baptizarentur, vel fieret injuria Sacramento, vel ipsis parentibus: Aut enim tales infantes baptizati relinquerentur sub cura parentum, atque hoc modo esset fere moralis certitudo, quod cum ad adultam ætatem pervenirent, propter affectum erga parentes, aut ignorantiam mysteriorum fidei, cum magna religionis, & Sacramenti injuria a suscepta fide apostatarent: Aut statim subtraherentur a potestate parentum: hoc autem est contra naturale jus, quod parentes habent erga suos filios: Sunt enim filii ratione naturalis generationis pars parentum, unde naturali jure eos habent sub propria potestate. Quod jus paternum noluit Christus per legem baptismi violari, ut a posteriori constat ex eo, quod nunquam Ecclesia curavit baptizari parvulos, invitis parentibus infidelibus, qui erant sub potestate principum Christianorum, Constantini Magni, Theodosii, & aliorum, qui libentissime hoc fecissent, si judicassent id licite fieri posse, imo & ad hoc obligari, ut existimat Scotus. Et nunc Summi Pontifices non curant infantes Judæorum, quorum parentes multi subsunt potestati civili Ecclesiæ, baptizari, sed permittunt eos circumcidi.

Ex hoc discursu colligitur, quod si puer infidelium prævidetur statim absque ulla spe vi-

tæ moriturus, baptizari poteſt, nam in eo caſu neque fit injuria Sacramento, quia talis infans periculo apoſtaſiæ non exponitur; neque parentibus, quandoquidem ille non eripitur eis per baptiſmum, ſed per mortem.

Quod vero liceat baptizare, invitis parentibus, filios eorum infidelium, qui ſunt vere ſervi, ſeu mancipia, ſive emptitia, ſive jure belli, conſtat, tum ex continua praxi; filii enim Turcarum, & Maurorum, qui juſto bello ſervi fiunt Chriſtianorum, contra parentum voluntatem baptizantur a dominis: tum etiam, quia tales ſervi ſubſunt dominio reali una cum filiis, ita ut poſſit dominus pro ſuo libito eos vel apud ſe retinere, vel aliis vendere, vel etiam a ſe invicem ſeparare: facta autem illa ſeparatione, ceſſat periculum apoſtaſiæ reſpectu parvulorum, & injuria reſpectu parentum, cum illi priventur dominio, & jure paterno, quod habent in filios, ratione ſervitutis, juſta pęna jure gentium introductæ, ad redimendam vitam, qua privari debebant, juſto bello capti.

Neque huic reſolutioni, & doctrinæ contrariatur D. Thomas hic artic. 10. ad 2. & 2. 2. quæſt. 10. articul. 12. ad 3. ut nobis objicit quidam Recentior in ſua Theologia mentis, & cordis pagina 377. Nam his locis S. Doctor loquitur de filiis infidelium, qui ſubſunt Principibus Chriſtianis, ſubjectione, & ſervitute duntaxat civili, & politica; non vero de his, qui ſunt vera eorum mancipia, ut legenti patebit. Nec verum eſt, quod prædictus Author ibidem aſſerit, nempe Judæos eſſe vera Principum Chriſtianorum mancipia, eo quod in mortem Domini nequiter conſpi-

rarint; cum illi non possint eos pro libito occidere, aut vendere, & in quoscumque usus voluerint applicare, sicut Dominus potest facere de mancipio; nec hanc authoritatem, & potestatem ullus Christianus princeps sibi unquam arrogaverit. Unde quando S. Thomas hic quæst 68. artic. 10. ad 2. ait, Judæos esse servos Principum, loquitur tantum de servitute civili, & politica; addit enim eos esse *servos Principum servitute civili, quæ non excludit ordinem juris naturalis*. Quod repetit 2. 2. quæst. 10. artic. 12. ad 3. Eodemque modo intelligendus est Innocentius III. in cap. *Etsi Judæos* extra, *de Judæis, & Saracenis*. Unde neuter contradicit nostræ sententiæ, sed potius eam astruit, cum in prima parte nostræ resolutionis dixerimus, non licere, invitis parentibus, baptizare filios eorum infidelium, qui politice tantum, & civiliter subsunt principibus Christianis.

CAPUT VII.

Necessitas Baptismi.

CAjetanus hic quæst. 68. articul. 2. docet, deficiente opportunitate baptizandi parvulos, votum baptismi a parentibus, vel ab aliis conceptum eis sufficere ad salutem, præcipue cum aliquo signo exteriori. Quod ibidem sic explicat: „ Debet in tali casu parens „ signo crucis infantem cum invocatione Tri„ nitatis munire, sicq; Deo offerre morientem, „ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. „ Et super articul. 11. ejusdem quæstionis hæc scri-

scribit: „ In articulo undecimo occurrit scri-
„ bendum, & consequenter dicendum (sub
„ correctione tamen) parvulos in maternis
„ uteris periclitantes posse salvari per Sa-
„ cramentum baptismi, non in re, sed in vo-
„ to susceptum, cum aliqua benedictione pro-
„ lis, seu oblatione ipsius ad Deum, cum
„ invocatione Trinitatis. „ In eandem sen-
tentiam inclinat Joannes Gerson, Cancella-
rius Parisiensis, in serm. de nativitate B. Vir-
ginis, habito in Concilio Constantiensi,
& Gabriel. in 4. dist. 4. quæst. 2. artic. 3. du-
bio 2. & nonnullos Recentiores eam existi-
mare probabilem testantur Serra hic artic.
2. & Caramuel in Theologia fundamentali
cap. 7. fundam. 64. Cæteri tamen Theologi
illam ut erroneam rejiciunt, quia Joan. 3. la-
ta fuit hæc lex generalis a Christo: „ Nisi
„ quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu San-
„ cto, non potest introire in regnum Dei:
quando vero constat de lege generali, nisi
constet etiam de privilegio derogante, nul-
lum censetur hujusmodi privilegium: Sed
non constat nobis de privilegio illo Cajetani,
derogante legi generali baptismi: imo potius
oppositum ex traditione Ecclesiæ, ex Conci-
liis, & SS. Patribus colligitur: Ergo nullum,
& fictitium tale privilegium censeri debet.
Minor probatur quantum ad singulas par-
tes. Et in primis, quod tale privilegium sit
contra traditionem Ecclesiæ, ex eo patet,
quod illa nunquam inter sua membra nu-
meravit infantes, qui baptismo fluminis, vel
sanguinis renati non essent in Christo, eisque
mortuis semper negavit sepulturam in loco
sacro. Unde Augustinus de origin. anim.
cap. 9. dicit, „ neminem fieri membrum Christi
„ nisi vel baptismate in Christo, vel morte in

„ Christo. „ Quod vero repugnet Conciliis, constat ex Florentino in decreto Eugenii, ubi sic dicitur: „Cum per primum hominem mors „ introierit in universos, nisi ex aqua, & Spiri„ tu Sancto renascamur, non possumus, ut in„ quit veritas, in regnum cælorum introire. „ Et ex Trid. sess. 6. c. 4. ubi describens justificationem impii, ait esse translationem a statu, in quo homo nascitur filius iræ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei: „ quæ quidem „ translatio, post Euangelium promulgatum, „ sine lavacro regenerationis, aut ejus voto „ fieri non potest. „ Unde cum parvuli, utpote usu rationis carentes, non sint capaces voti, seu desiderii baptismi, manifestum est, eos, juxta Tridentinum, non posse sine actuali susceptione baptismi salvari. Idem passim docent SS. Patres: Ambrosius enim lib. 2. de Abraham cap. ultimo, explicans verba illa Christi, „ Nisi quis renatus fuerit, „ *subdit*: Utique nullum excipit, non in„ fantem, non aliqua præventum necessita„ te. *Augustinus lib. 1. de peccat. meritis* „ *c. 27.* Quoniam de ovibus ejus esse non in„ cipiunt parvuli, nisi per baptisma, profe„ cto, si hoc non accipiunt, peribunt. *Et* „ *lib. 3. cap. 23.* Nulla ex arbitrio nostro salus „ æterna, præter baptismum Christi, pro„ mittitur infantibus, quam non promittit „ Scriptura divina, humanis omnibus rationi„ bus preferenda. *Item l. 3. de orig. animæ*: Noli „ credere, noli dicere, noli docere, infantes, „ antequam baptizentur, pervenire posse ad „ originalium peccatorum indulgentiam, si „ vis esse Catholicus. „ Demum S. Thomas hic. q. 68. ar. 1. sic discurrit: Non potest aliquis salvari sine eo, per quod homo incorporatur Christo, fitque ipsius membrum; nullus

enim poteſt ſalutem conſequi, niſi per Chriſtum, ac proinde niſi Chriſto incorporetur; quia ſicut per unius hominis delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem, ut ait Apoſtolus ad Rom. 5. Sed homo per ſolum baptiſmum incorporatur Chriſto: Ergo ſine baptiſmo nullus poteſt ſalutem conſequi.

Objicies primo cum Cajetano: In antiqua lege, cum puer ante octavum diem, in quo ſolebat fieri circumciſio, periclitabatur, ſufficiebat illi ad ſalutem remedium, ſeu Sacramentum in lege naturæ ordinatum pro ſalute parvulorum, nimirum fides parentum, aliquo ſigno exteriori, & ſenſibili manifeſtata, *quod enim* (inquit Gregorius) *apud nos valet aqua baptiſmi, hoc egit apud veteres pro parvulis ſola fides*: Ergo ſimiliter, imo & a fortiori, poterit in lege Euangelica idem remedium adhiberi parvulis, quibus non poteſt applicari baptiſma: alioquin in lege gratiæ eſſet arctata pro parvulis via ſalutis, & difficilior reddita, quam in lege naturæ, vel Moſaica, illique eſſent deterioris conditionis, quam iſti.

Reſpondeo, conceſſo Antecedente, negando conſequentiam, & paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quia cum in lege Moyſis Deus prohibuiſſet circumcidi pueros ante octavum diem, neceſſe erat, ut illis ante illud tempus periclitantibus aliud remedium relinqueret applicandum, nimirum Sacramentum legis naturæ. Nunc vero quia ſic Sacramentum baptiſmi inſtituit, ut non prohibuerit illud applicare parvulis, ſtatim ac in lucem eduntur, non mirum eſt, quod nullum aliud remedium pro ipſis reliquerit. Nec propterea

ea via salutis pro parvulis arctata est, & difficilior reddita, quam in lege naturæ, vel Mosaica: Tum quia plures infantes salvantur in lege Evangelica, toto orbe diffusa, quam in lege naturæ, aut Mosaica, quo tempore vera fides in paucis inveniebatur: tum etiam, quia baptismus uberiorem gratiam confert, & citius ad gloriam perducit: tum denique, quia aqua, quæ est materia baptismi, est valde communis, & facilius est abluere, & quædam verba proferre, quam signo sensibili adjungere actum fidei supernaturalis, qui requirebatur ad remedium legis naturæ. Addo, quod tunc non poterat tam multis subveniri parvulis, sicut modo, quia tunc non nisi a fidelibus Sacramentum pro parvulis institutum adhiberi poterat, nunc vero etiam ab hæreticis, paganis, & infidelibus baptisma administrari potest, ut cap. 5. ostensum est: Unde absolute, & per se loquendo, conditio parvulorum non est facta deterior, sed melior: licet per accidens, & secundum quid possit dici deterior respectu eorum, qui statim ab ortu ita subito moriuntur, ut nulla parentum diligentia possint baptismum recipere.

Objicies secundo, si in lege Euangelica nullum daretur remedium pro salute parvulorum, quibus non potest applicari baptisma, sequeretur, quod voluntas antecedens, qua Deus vult omnes homines salvos fieri, ad illos parvulos non se extenderet, subindeque quod talis voluntas non esset generalis: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, nam per voluntatem illam antecedentem Deus dat media sufficientia ad salutem; alioquin talis voluntas non esset vera,

ra, & sincera, sed fictitia, & simulatoria. Unde D. Thomas in 1. dist. 46. quæ. 1. art. 1. ait, quod *hujus voluntatis effectus est ordo in finem salutis, & pr moventia in finem, omnibus communiter proposita, tam naturalia, quam gratuita*: Ergo si Deus in lege Euangelica nullum reliquerit remedium pro salute parvulorum, quibus non potest applicari baptisma, illi non comprehenduntur sub voluntate antecedente, qua vult omnes homines salvos fieri.

Vasquez hujus argumenti difficultate oppressus fatetur, voluntatem illam antecedentem, quam Deus habet de salute omnium, parvulos illos non comprehendere, subindeque Deum illis media ad salutem necessaria denegare: sed D. Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 8. docet expresse, eos sub tali voluntate comprehendi, & constat ex eo, quod alias Christus omnium parvulorum redemptor non esset, cum illius redemptio non excedat objective voluntatem generalem, quam Deus habet de salute hominum, utpote ex illa imperata.

Melius ergo respondetur, negando sequelam Majoris, ut enim voluntas antecedens, qua Deus omnium hominum salutem desiderat, & generalis Christi redemptio ad parvulos omnes extendatur, non requiritur, quod de facto omnibus contulerit medium, seu remedium, quo peccatum originale in ipsis deleri possit, sed sufficit, quod universaliter pro omnibus parvulis baptismus institutus fuerit, & omnibus oblatus, & præparatus, & per merita Christi quoad sufficientiam obtentus. Unde quando dicitur, quod Deus per voluntatem antecedentem, qua vult omnes homines salvos fieri, dat omnibus au-

xilia, & media ad salutem sufficientia, distinguendum est: si ly dare accipiatur, prout significat idem, quod præparare, seu offerre in communi, concedendum est: si ly dare accipiatur prout est correlativum ad accipere, & prout significat ipsam intrinsecam receptionem auxiliorum, vel actualem eorum applicationem, negandum. Non ergo eodem modo omnibus exhibentur media sufficientia ad salutem ex vi illius voluntatis antecedentis, qua Deus vult omnes homines salvos fieri, sed diversimode. Nos autem diversitatem istam taliter extendimus, quod aliquibus de facto applicandus provideatur baptismus, illis scilicet, qui de facto lavacro regenerationis abluuntur; aliis solum ut proxime applicabilis per humanam diligentiam, illis videlicet, quibus ob negligentiam hominum non fuit applicatus; aliis denique nec ut applicatus, nec ut aliqua diligentia applicabilis, sed ut pro illis, quantum est ex parte Dei, institutus, & per merita Christi quoad sufficientiam obtentus, illis nimirum, qui in utero matris moriuntur, quibus nulla humana diligentia applicabilis est baptismus: tum quia non possunt subjici operationi ministrorum Ecclesiæ: tum quia baptismi non sunt capaces infantes nondum nati, renasci enim non potest nisi natus.

Dices, si nullum detur in nova lege pro parvulis in utero materno morientibus remedium pro peccato originali, humana diligentia applicabile, sequitur, quod meritum Christi minus erit, quam Adami demeritum. Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela majoris patet, Adamus enim, mediante propa-

ga-

gatione ſeminali, de facto pueros illos in utero materno morientes inficit, eiſque communicat maculam peccati originalis: Ergo ſi Chriſtus nullum pro ipſis remedium in nova lege præparaverit, ad delendum illud peccatum, ejus meritum minus erit demerito Adami.

Reſpondeo hoc argumentum ſolum probare, meritum Chriſti in actu ſecundo eſſe ſecundum quid, & quoad extenſionem, ſeu applicationem inefficacius demerito Adami, quatenus ſcilicet hujus peccatum naturali propagatione in omnes de facto transfunditur, & meritum Chriſti iis tantum prodeſt, quibus per certa media ab eo inſtituta applicatur. Cum quo tamen ſtat, meritum Chriſti eſſe abſolute efficacius in actu primo, & aliquo modo etiam in actu ſecundo, quatenus non tantum delet peccatum originale, ſed etiam peccata actualia: item quatenus vi illius quibuſdam conferuntur bona ſupernaturalia, longe majora iis, quæ Adami demerito fuerunt perdita.

CAPUT VIII.

Effectus Baptiſmi.

TAm varii, ac mirabiles ſunt hujus Sacramenti effectus, ut merito Tertullianus lib. de baptiſ. cap. 3. exclamaverit: *Quot prodigiæ naturæ, quot privilegia gratiæ, quot ſolemnia diſciplinæ, figuræ, præſtructiones, precationes, religionem aquæ ordinaverunt!* Primus, & præcipuus eſt remiſſio peccati originalis, & omnium actualium baptiſma præce-

cedentium: per baptismum enim Christianus fit novus homo, creatus in Christo Jesu, subindeque nihil in eo remanet de vetustate peccati. Unde Augustinus lib. 1. de peccat. meritis cap. 15. *Generante carne tantummodo trahitur peccatum originale: regenerante autem spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum*. Igitur per baptismum projiciuntur in profundum maris omnia peccata nostra, ut Michæas prædixerat, sicut olim in mari rubro immersi, & extincti sunt omnes Ægyptii. Quare Gregorius Magnus lib. 9. epist. 39. *Qui dicit peccata in baptismate funditus non dimitti, dicat, in mari rubro Ægyptios non veraciter mortuos*. Et D. Bernardus serm. 39. in Cantica, eandem figuram, & similitudinem, seu analogiam baptismi cum mari rubro magis explicans, ait: *Ibi populus eductus de Ægypto, hic homo de sæculo: ibi prosternitur Pharao, hic Diabolus: ibi subvertuntur currus Pharaonis, hic carnalia, & sæcularia desideria, quæ militant adversus animam: obruuntur illi in fluctibus, isti in fletibus: marini illi, amari isti*.

Secundus baptismi effectus est totius pœnæ peccato debitæ plena remissio, absque satisfactione, subindeque patefactio aditus in regnum cælorum absque dilatione, si quis post baptismum sine novo peccato moriatur. De quo effectu Florentinum in decreto Eugenii sic habet: *Hujus Sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis, & actualis; omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes, antequam culpam aliquam committant, statim*

ad

ad regnum cœlorum, & Dei visionem perveniunt, Similiter Ambrosius ad Rom. 11. *Gratia Dei in baptismo gratis omnia condonat, & non quærit gemitus, aut planctum, aut opus aliquod, nisi solam ex corde professionem.* Ratio etiam suffragatur, nam Christus hoc Sacramentum instituit per modum generationis spiritualis; unde sicut in generatione corporali (juxta probabiliorem Aristotelis & D. Thomæ sententiam) fit resolutio usque ad materiam primam, ita ut nullum accidens, quod erat in corrupto, maneat in genito: ita & nullum accidens ad generationem spiritualem pertinens debet remanere in homine per baptismum regenerato, sive quoad culpam, sive quoad pœnam. Unde Chrysost. hom. 24. in Joan. *In aqua baptismi, tanquam in sepulchro caput immergentibus, vetus homo sepelitur, emergentibus inde homo resurgit.*

Licet autem per baptismum liberetur homo ab omni reatu pænæ pro culpa debitæ, per illum tamen penalitates hujus vitæ non auferuntur; experientia enim constat in baptizatis remanere concupiscentiam, & fomitem peccati, eosque esse obnoxios fami, siti, morbis, doloribus, aliisque miseriis, quibus caput nostrum Christus obnoxius fuit usque ad resurrectionem suam, ut magis illi assimilentur, & ut major in eis sit corona, ex majoris pugnæ victoria. Unde August. in Ench. c. 66. *Videmus parvulos post lavacrum regenerationis diversorum malorum afflictione cruciari, ut intelligamus, totum, quod salutaribus agitur Sacramentis, magis ad spem futurorum bonorum, quam ad retentionem, vel adeptionem præsentium pertinere.*

Tertius baptismi effectus est infusio gratiæ habitualis, & virtutum, ac donorum eam con-

concomitantium. Ratio prioris est, quia peccatum originale consistit formaliter in privatione gratiæ habitualis, nobis in origine debitæ, ut in Tractatu de peccatis ostendimus: unde cum nequeat privatio a subjecto tolli, nisi per formam oppositam, non potest peccatum originale remitti, nisi per infusionem gratiæ habitualis. Ratio vero posterioris sumitur, tum ex eo quod virtutes infusæ sunt proprietates gratiæ habitualis, ab ea inseparabiles, ut in Tractatu de virtutibus demonstravimus: Tum etiam ex eo quod baptismus est Sacramentum perfecte regenerativum hominis in Christo, subindeque debet ea omnia conferre, quæ ad perfectam regenerationem in Christo requiruntur: Atqui ad hanc non solum requiritur gratia habitualis, quæ hominem transfert a statu peccati in statum adoptionis filiorum Dei, sed etiam ea, quæ eundem reddunt ab intrinseco potentem ad exercenda omnia ea opera, quæ sunt propria filiorum Dei: hæc autem sunt habitus supernaturales fidei, spei, & charitatis, & reliquarum virtutum moralium infusarum: Ergo hæc omnia per se confert baptismus. Unde Prosper de vocat. Gent. cap. 18. ait, *Originem veræ justitiæ in regenerationis Sacramento positam esse, ut, ubi homo renascitur, ibi etiam ipsarum virtutum veritas oriatur.*

Quartus effectus baptismi est jus ad auxilia fini suo proportionata, nempe ad sancte, & christiane vivendum, ut decet filios Dei adoptivos, Christique fratres, & regni cœlestis hæredes, juxta illud Leonis magni serm. 1. de Nativ. Christi: *Agnosce, o Christiane, dignitatem tuam, & divinæ consors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire.*

Quin-

Quintus est unio moralis cum Christo ut capite, ad participanda ipsius merita, in ordine ad generationem spiritualem. Nam ut discurrit S. Thomas hic art. 5. *Per baptismum aliquis incorporatur Christo, quasi membrum ipsius. Sicut autem a capite naturali derivatur ad membra sensus, & motus: ita a capite spirituali, quod est Christus, derivatur ad membra ejus sensus spiritualis, qui est per gratiæ instinctum; unde Joan. 1. dicitur: Vidimus eum plenum gratiæ, & veritatis, & de plenitudine ejus nos omnes accepimus*. De hac unione loquitur Apostolus ad Galatas 3. dum ait: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Et ad Roman. 6. *Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem; ut, quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & in novitate vitæ ambulemus*.

Sextus baptismi effectus est character, nam ut ait Florentinum in decreto Eugenii: *Tria sunt Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, idest spirituale signum, imprimunt in anima, indelebile, unde in eadem persona non iterantur*. Baptismus ergo iterari non potest. Primo, quia Christianus ea characteris obsignatione indelebili Deo æternum consecratus manet; res vero Deo semel consecrata, cum ex ipsa consecrationis natura perpetuo talis maneat, iterata consecratione non eget. Secundo, quia baptismus est quædam renascentia spiritualis; unde sicut nativitas carnalis unica est, ita unicum debet esse baptisma. Quare Augustinus tract. 11. in Joan. *Quomodo uterus non potest repeti, sic nec baptismus*. Tertio quia baptismus est figura mortis, & resurrectionis

Chri-

Christi, per illum enim morimur peccato, & resurgimus in novitatem vitæ, ut constat ex verbis Apostoli ad Roman. 6. supra relatis: Ergo sicut Christus semel tantum mortuus est, & resurrexit; ita conveniens est, ut homo semel tantum baptizetur. Quarto, baptismus datur principaliter contra originale peccatum: Ergo sicut peccatum originale non iteratur, ita non debet iterari baptismus. E contra vero, quia pœnitentia est remedium contra peccata actualia, quæ sæpe committuntur, multoties iterari debet.

Præter hos baptismi effectus, Chrysostomus homil. ad Neophytos, cujus meminit D. Augustinus lib. 7. contra Julian. cap. 6. decem Baptismi dotes, seu privilegia recenset, his verbis: *Benedictus, qui fecit mirabilia solus, qui fecit universa, & convertit universa. Ecce libertatis serenitate perfruuntur, qui tenebantur paulo ante captivi; & cives Ecclesiæ sunt, qui fuerunt in peregrinationis errore; & justitiæ in sorte versantur, qui fuerunt in confusione peccati. Non enim tantum sunt liberi, sed & sancti; non tantum sancti, sed & justi; non solum justi, sed & filii; non solum filii, sed & hæredes; non solum hæredes, sed & fratres Christi; nec tantum fratres Christi, sed & cohæredes, & membra; non tantum membra, sed & templum; non tantum templum, sed & organa Spiritus. Vide quot sint baptismatis largitates. Et nonnulli deputant cælestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere, nos autem honores computavimus decem.*

CA-

CAPUT IX.

Baptismi reviviscentia.

BAptismus valide susceptus quoad substantiam, sed cum obice fictionis sive privativæ, sive positivæ, (id est ortæ ex voluntaria, & culpabili omissione dispositionis requisitæ, vel ex actuali affectu ad aliquod mortale) sublata per pœnitentiam fictione, revivifcit, id est eandem gratiam, ejusdemque gratiæ gradum baptizato confert, quem reipsa contulisset, si subjectum minime fictum, seu indispositum invenisset. Ita communiter docent Theologi, paucis exceptis.

Probatur primo ex Augustino de baptismo contra Donatistas lib. 1. cap. 12. ubi de baptismo in statu Schismatis, seu lethiferæ separationis ab Ecclesia, sic loquitur: *Qui tamen* (baptismus in Schismate susceptus) *tunc prodest ad remissionem peccatorum, cum quis reconciliatus unitati, sacrilegio dissensionis exuitur, quo ejus peccata tenebantur. Sicut enim in illo, qui fictus accesserat, fit, ut non denuo baptizetur, sed ipsa pia correctione, & vera confessione purgetur, quod non posset sine baptismo, sed ut quod ante datum est, tunc valere incipiat ad salutem, cum illa fictio vera confessione recesserit.* Et rursus lib. 3. cap. 13. *Tunc incipit valere idem baptismus ad dimittenda peccata, cum ad Ecclesiæ pacem venerint, non ut jam dimissa retineantur, neque ut ille baptismus quasi alienus improbetur, aut alter tradatur, sed ut idem ipse, qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem.* Idem docet Auctor

ctor sermonis de passione Christi inter opera Cypriani, ait enim: *Licet indigni sint, qui accipiunt* (scilicet baptismum) *tamen ubi redierint ad cor, constat ablutionis donum, & redit effectus munerum, nec alias quæri, aut repeti necesse est salutiferum Sacramentum.*

Dices, Augustinus ibi rejicit effectum baptismi in Sacramentum reconciliationis: Ergo effectum baptismi ficte suscepti non baptismati, sed pœnitentiæ attribuit, subindeque non existimat ipsum baptismum sublata fictione reviviscere. Sed nego consequentiam, nam solum iis locis Augustinus intendit, tunc solum ficto, & indigno prodesse baptisma, cum Deo per pænitentiam reconciliatur, & sincera conversione sanatur; quod non impedit, quominus tunc homini per pœnitentiam disposito, & positum obicem auferenti baptismus suum conferat effectum, & gratiam regenerantem impertiat; unde tunc utrique baptismatis, & pœnitentiæ Sacramento datur locus, ut constabit ex infra dicendis.

Probatur secundo ratione fundamentali: Quando quis ficte suscipit baptismum, & postea cum attritione confitetur, sine dubio justificatur, & a peccato originali mundatur: Sed peccatum originale non potest tolli per Sacramentum pœnitentiæ, quod solum pro peccatis actualibus institutum est, sed duntaxat per Sacramentum baptismi, quod institutum fuit in remedium peccati originalis: Ergo illud tunc tollitur per baptismum, subindeque baptismus, recedente fictione, reviviscit, seu producit suum effectum.

Confirmatur: Regeneratio, seu prima justificatio debet fieri per baptismum, in re,

vel

vel in voto, ut colligitur ex illo Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit*, & ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 4. Sed in caſu poſito non poteſt fieri per novum baptiſma in re, cum illud ſit initerabile, nec per ejus votum, cum talis homo ante illud reipſa ſuſceperit: Ergo debet fieri per reviviſcentiam baptiſmi antea valide ſuſcepti.

Confirmatur amplius ratione D. Thomæ hic quæſt. 69. artic. 10. Quando cauſa eſt ex ſe productiva alicujus effectus, ſi impediatur, eum poſtea producit, amoto obice; ſicut quia in generatione corporis gravis reſultare debet motus deorſum, ſi motus ille impediatur, reſultat poſtea, ſublato impedimento: Atqui baptiſmus validus ex ſe poſtulat producere gratiam regenerantem: Ergo remota fictione, ſtatim eam producit ex opere operato. Quomodo autem illam tunc producat, an phyſice, vel ſolum moraliter, diximus in tractatu de Sacramentis in communi cap. 3. §. 3. unde ad hunc locum Lectorem remittimus, ne eadem hic inutiliter repetamus.

Objicies primo: Ut baptiſmus recedente fictione reviviſceret, ſeu produceret ſuum effectum, deberet peccatum originale delere: At hoc non præſtat baptiſmus, ſed pœnitentia: Ergo baptiſmus, recedente fictione, non reviviſcit. Major patet, Minor probatur. Gratia per pœnitentiam collata prius infunditur, quam gratia baptiſmi, cum baptiſmus in nullum poſſit prorumpere effectum, niſi prius fictio, gratia per pœnitentiam impetrata, auferatur: Ergo cum quævis gratia ſanctificans ſit cum omni peccato mortali, ſive originali, ſive actuali, incompoſſibilis, prius ſupponitur peccatum originale remiſſum

per pœnitentiam, quam illud possit delere baptismus.

Respondeo, concessa Majore, negando Minorem & ad ejus probationem, nego Majorem; gratia enim ab utroque Sacramento, baptismi, & pœnitentiæ in eodem reali momento proficiscitur, secundum diversas tamen rationes; nam ut regenerativa, est a baptismo; ut sanativa, a pœnitentia, mutuo sese juvantibus his duobus Sacramentis, non utroque independenter ab alio suum effectum operante, sed suum effectum sibi invicem permittente. Unde D. Thomas hic artic. 10. ad 2. *Ad baptismi effectum consequendum concurrit baptismus, & pœnitentia: Sed baptismus sicut causa per se agens, pœnitentia sicut causa per accidens, id est removens, prohibens.* Ex quo intelliges, quod quando Sacramentum baptismi, recedente fictione per contritionem, vel per Sacramentum pœnitentiæ, incipit habere effectum suum, talis ordo reperitur. Prius natura pœnitentia tollit fictionem, quæ prioritas reducitur ad genus causæ materialis, & dispositivæ; tum quia recessus impedimenti prius natura intelligitur, quam introductio formæ impeditæ; tum etiam quia recessus fictionis est quasi dispositio, ut baptismus habeat suum effectum. In secundo instanti naturæ baptismus remittit peccata, quæ fuerunt ante ipsum commissa: nam infusio gratiæ regenerantis intelligi nequit ante recessum originalis culpæ, & lethalium culparum actualium. In tertio instanti naturæ baptismus justificat animam per gratiam regenerantem; quia gratia regenerans, quæ confertur per baptismum, prioritate naturæ præcedit gratiam sanantem, quæ per pœnitentiam

infunditur. In quarto demum pœnitentia justificat hominem per gratiam sanantem, quia prius natura est generatio in vita spirituali per baptismum, quam sanatio per pœnitentiam.

Objicies secundo: Si recedente fictione baptismus suum sortiretur effectum, per gratiam baptismi remitterentur omnia omnino peccata actualia, sive illum antecedentia, sive concomitantia, sive subsequentia: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris videtur manifesta, gratia enim baptismi, cum totum hominem renovet, & in novam transferat creaturam, omnem etiam peccati maculam, huic perfectæ innovationi obstantem, penitus tollit.

Hoc argumentum postulat, ut breviter hic declaremus, quæ peccata remittantur per baptismum, recedente fictione: illa autem sunt triplicis generis, aliqua enim baptismum ficte susceptum præcedunt, alia sunt, quæ in ipsa ejus susceptione committuntur, alia demum fiunt post ejus susceptionem. Quantum ad peccata primi generis, concedunt fere omnes, præter Scotum, Vasquem, ea, recedente fictione, per ipsum baptisma remitti, non vero per sacramentum pœnitentiæ; quia per istud sacramentum remittuntur tantum ea peccata, quæ cadunt sub jurisdictione Ecclesiæ: Peccata autem ante baptismum commissa sub jurisdictione Ecclesiæ non cadunt; sicut enim Ecclesia non habet potestatem, sive jurisdictionem super hominem nondum baptizatum, ita neque super peccata, quæ ante suum baptismum commisit. Ob eandem rationem multi existimant, peccata, quæ in ipsa baptismi susceptione committuntur,

non remitti per pœnitentiam, sed per baptismum, recedente fictione, quia ista pariter, cum sint peccata hominis nondum baptizati, non subduntur clavibus, & jurisdictioni Ecclesiæ. Et hæc sententia videtur valde probabilis, non solum ob rationem allegatam, sed etiam propter auctoritatem D. Thomæ, qui ei aperte videtur favere hic artic. 10. ad 2. ubi sic ait: *Fictio non removetur per baptismum, sed per pœnitentiam subsequentem, qua remota, baptismus aufert culpam, & reatum omnium peccatorum præcedentium, & etiam simul existentium cum ipso.*

Nec valet, si dicas, eo instanti, quo quis characterem, & baptismum recipit, esse vere Christianum, & subditum Ecclesiæ, subindeque peccatum eo instanti ab illo commissum subjici clavibus, & jurisdictioni illius; sicut quia eo instanti, quo Novitius emittit vota religionis, est vere religiosus, si in eodem instanti consentiat turpi cogitationi, committit sacrilegium. Non valet, inquam, nam licet eo instanti, quo quis baptismi Sacramentum suscipit, sit Christianus initiative, & in fieri, non tamen complete, & in facto esse; sicut in eo instanti, quo Novitius votum emittit, non est professus, nec religiosus complete, & in facto esse, sed tantum incomplete, & in fieri; unde si in eo instanti turpi cogitationi consentiat, non peccat peccato sacrilegii, quia non est adhuc persona sacra, & voto castitatis Deo dicata, sed solum in fieri, & tendentia ad illud.

Quantum ad peccata post baptismum ficte susceptum commissa, nulla est difficultas; cum enim ea subjiciantur clavibus Ecclesiæ, manifestum est, ea non per baptismum, sed per

pœ-

pœnitentiam remitti. Unde D. Thomas hic artic. 10. ad 3. *Effectus baptismi non est tollere peccata futura, sed præsentia, vel præterita, & ideo, recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per pœnitentiam, non per baptismum: unde non remittuntur quantum ad totum reatum* (pœnæ) *sicut peccata præcedentia baptismum.*

Dices, licet Sacramentum pœnitentiæ non sit institutum ad delenda peccata non confessa, tamen per concomitantiam remittit etiam illa, quæ ex oblivione inculpabili non sunt confessa. Item licet Eucharistia non sit per se instituta ad delendum peccatum cum sola attritione, illud tamen interdum remittit per accidens, in eo, qui existimans se esse contritum, accedit ad illud Sacramentum: Ergo similiter, licet baptismus non sit per se institutus ad remittenda peccata, quæ post ejus susceptionem committuntur, interdum tamen per accidens ea remittere poterit.

Respondeo, concesso Antecedenti, negando consequentiam, quia nullum Sacramentum habet vim ad remittenda peccata post ejus susceptionem commissa, neque directe, neque indirecte; sunt enim Sacramenta medicinæ curativæ præcedentium peccatorum, & præservativæ tantum respectu subsequentium. Unde nego paritatem, peccatum enim oblitum in confessione supponitur commissum ante susceptionem Sacramenti pœnitentiæ; & similiter Eucharistia non facit de attrito contritum, nisi respectu peccati ante susceptionem talis Sacramenti commissi.

Ex dictis colligitur, baptismum, recedente fictione, remittere non solum peccata

mortalia, sed etiam venialia, ante ejus receptionem, vel in actuali ejus susceptione commissa; quia gratia illa, quæ datur recedente fictione, tam vere est regenerativa, ac si esset data in præsentia baptismi; & ideo, quantum est de se, omnino transmutat hominem, & delet omnem maculam vitæ præteritæ.

Quæres primo, quæ dispositio sufficiat ad tollendam fictionem, ut baptismus habeat effectum?

Respondeo, ad baptismi reviviscentiam in eo, qui accessit cum fictione mere privativa, (idest orta ex involuntaria, & inculpabili omissione dispositionis necessariæ) nec ullum postea mortale admisit, sufficere attritionem; quia eo casu nullus est obex efficaciæ baptismi, præter meram carentiam dispositionis ab initio requisitæ, ac proinde hac dispositione posita, (quæ in baptismo non debet esse necessario contritio, sed sufficit sola attritio, ut cap. 6. declaravimus) baptismus operatur, sicut ab initio operatus fuisset. In eo vero, qui accessit cum fictione positiva, (id est cum actuali affectu ad aliquod peccatum mortale) requiritur contritio, vel attritio, cum Sacramento pœnitentiæ; quia peccatum illud non potest tolli in vi ipsius baptismi: Ergo ut tollatur, non sufficit sola attritio, sed necessario requiritur contritio, vel attritio, cum Sacramento pœnitentiæ. Consequentia patet, Antecedens probatur: cum talis fictio, & peccatum, ut suppono, continuetur etiam in illo instanti, in quo baptismus habere deberet suum effectum, (quod in sententia Thomistarum est instans extrinsece terminativum illius) subsequitur ipsum baptismum: Sed pec-

cata baptismum subsequentia, cum sint subjecta clavibus Ecclesiæ, non remittuntur ex vi baptismi, sed solum per contritionem includentem votum Sacramenti pœnitentiæ, vel per attritionem cum Sacramento: Ergo talis fictio, & peccatum non potest tolli, vel remitti ex vi ipsius baptismi, sed solum per contritionem, vel attritionem, cum Sacramento pœnitentiæ.

Quæres secundo, an alia Sacramenta ficte suscepta, recedente fictione, producant suos effectus?

Respondeo, id videri certum non solum de baptismate, sed etiam de aliis duobus Sacramentis imprimentibus characterem, nimirum ordine, & confirmatione: quia cum illa Sacramenta sint initerabilia, est in illis specialis necessitas, quod sortiantur suum effectum, recedente fictione; alias enim qui ficte illa susciperent, manerent in perpetuum privati effectu proprio illorum, & tamen deberent obire munia, ad quæ obligantur, ex vi characteris, v. g. constanter profiteri fidem, & actus hierarchicos recte exercere, quod videtur inconveniens, & suavitati divinæ providentiæ plane repugnans.

Ob eandem rationem probabile videtur, & congruum, idem privilegium Extremæ Unctioni, & matrimonio convenire; quia licet hæc duo Sacramenta non sint simpliciter initerabilia, sicut ea, quæ imprimunt characterem, sunt tamen initerabilia secundum quid; matrimonium enim iterari non potest, vivente altero conjuge, nec Extrema Unctio, in eodem statu infirmitatis: Ergo ne ille, qui ficte ad Sacramentum matrimonii accessit, toto tempore vitæ careat gratia hujus Sa-

cramenti, sibi maxime necessaria ad debite, & honeste vivendum in vinculo conjugali, & ne similiter infirmus, qui cum fictione Sacramentum Extremæ Unctionis recepit, in illa ultima lucta careat gratia Sacramentali, & jure ad specialia auxilia, ad vincendas vehementiores Dæmonum tentationes, quæ tunc occurrunt, maxime necessaria, videtur conveniens, quod etiam hæc duo Sacramenta, ficte suscepta, reviviscant, & sublata fictione, suos operentur effectus.

Restat ergo solū difficultas de duobus aliis Sacramentis, Eucharistia nimirum, & Pœnitentia, an reviviscant, & sublata fictione, suos operentur effectus? De primo negat expresse D. Thomas in 4. dist. 4. qu. 3. art. 2. quæstiunc. 3. ad 3. de altero vero id affirmat ibidem dist. 17. qu. 3. art. 4. & habetur qu. 9. supplementi art. 1. ubi sic ait: *Confessio potest etiam esse in eo, qui non est contritus, qui potest peccata sua pandere Sacerdoti, & clavibus Ecclesiæ se subjicere; & quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet, sicut etiam in aliis Sacramentis est, unde non tenetur iterare confessionem qui fictus accedit, sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri.*

Hæc tamen resolutio, & doctrina displicet cuidam recentiori Thomistæ, unde dicit in sua Theologia mentis, & cordis, illam aliquo egere temperamento, & benigna interpretatione, ex eodem S. Doctore deprompta, & contra illam objicit primo, quod D. Thomas loco citato, ubi docuit, pœnitentiam, recedente fictione, producere suum effectum, subdit: *Sicut etiam est in aliis Sacramentis*: Ergo censet universaliter omnia alia Sacramen-

menta, subindeque etiam Eucharistiam, recedente fictione, reviviscere, & producere suos effectus. Secundo, Pœnitentia non est divino Eucharistiæ Sacramento efficacior: Ergo non debet illi concedi, quod isti denegatur, vel isti denegari, quod illi conceditur. Tertio, si verba D. Thomæ, prout sonant, & nude, ac superficie tenus acciperentur, sequeretur plane, confessionem sacrilegam, id est sine contritione, & novæ vitæ sincero proposito peractam, non esse iterandam, sed suum recedente fictione effectum operaturam; quod & universæ S. Thomæ doctrinæ, & communi Theologorum sententiæ, atque ipsis Catholicæ pietatis sensibus repugnat.

Verum hæc nimis levia, ac frivola sunt, ut cogant nos a mente, & doctrina S. Doctoris recedere, vel eam falsa aliqua interpretatione emollire, vel dicere cum illo Recentiore, hæc a D. Thoma adhuc juniore scripta fuisse. Unde ad primum respondeo cum Melchiore Cano, D. Thomam non dixisse, *in omnibus Sacramentis*, sed *in aliis Sacramentis*: quare solum vult, quod, præter pęnitentiam, alia quædam sint Sacramenta, quæ recedente fictione producant suum effectum, non tamen omnia, cum Eucharistiam nominatim excipiat loco a nobis citato.

Ad secundum, concesso Antecedente, nego consequentiam; hoc enim privilegium non denegatur Eucharistiæ, ob defectum activitatis, perfectionis, vel excellentiæ, sed potius ob summam ejus perfectionem, & excellentiam, quæ exigit, ut homines cum maxima cautela, & diligentia ad illam accedant. Præterquam quod hoc inter Eucharistiam, & alia Sacramenta versatur discrimen,

quod alia Sacramenta vel ſimpliciter, vel ſecundum quid ſunt initerabilia, ut ſupra diximus, aut ſaltem omnino neceſſaria, ut pœnitentia, ſine qua nullum peccatum poſt baptiſma commiſſum poteſt remitti: Euchariſtia vero nec eſt initerabilis ſimpliciter, ſicut Sacramenta, quæ imprimunt characterem; nec ſecundum quid, ſicut extrema unctio, & matrimonium; nec ita neceſſaria, ſicut pœnitentia.

Ad tertium nego ſequelam, nam D. Thomas loco citato non loquitur de confeſſione ſacrilega, ſed de confeſſione valida, ſed informi; (quam dari poſſe in Tractatu de pœnitentia oſtendemus) hæc enim non eſt iteranda, cum habeat omnia ad Sacramentum pœnitentiæ eſſentialiter requiſita, & ſuum, recedente fictione, producat effectum.

CAPUT X.

De Baptiſmo Flaminis, & Sanguinis.

TRIA Baptiſmata diſtinguunt Theologi cum S. Thoma hic quæſt. 66. artic. 11. fluminis, flaminis, & ſanguinis: Baptiſmus fluminis eſt ordinarium baptiſmi Sacramentum, in aqua ſub trita verborum forma peractum. Baptiſma flaminis eſt perfecta in Deum converſio, includens votum baptiſmi. Baptiſmus ſanguinis eſt martyrium pro Chriſto perpeſſum. Hæc tria baptiſmata non ſunt tria Sacramenta, quia duo poſtrema non fiunt accedente verbo, ſed vicem tantum Sacramenti ſupplendo, per cordis contritionem, & ſanguinis pro Chriſto effuſionem: vel ut loquitur gloſſa ordinaria, *quia ſic mundatur homo a pec-*

cc-

catis per pœnitentiam, vel sanguinis effusionem, sicut per lavacrum. De baptismo fluminis capitibus præcedentibus disseruimus, unde pauca nobis hic dicenda sunt de baptismo flaminis, & sanguinis.

Dico ergo primo, baptismum flaminis supplere defectum baptismi Sacramentalis, quoad peccatorum remissionem, & gratiæ infusionem, subindeque quoad pœnæ æternæ condonationem; non tamen semper quoad totius pœnæ temporalis relaxationem, & nunquam quoad characteris impressionem.

Prima pars probatur: Baptismus flaminis est perfecta contritio, vel dilectio, includens votum baptismi: Sed hæc remittit peccatum, & confert gratiam, ut definit Tridentinum sess. 14. cap. 4. Ergo & baptismus flaminis. Unde sess. 6. c. 4. ait, quod *translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei, post Euangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto, fieri non potest.* Quibus supponit, justificationem, quæ remissionem peccatorum; & gratiæ infusionem importat, non solum fieri per baptisma fluminis, sed etiam flaminis, includens votum baptismi. Unde Actor. 10. Cornelius vir justus, ac timens Deum, aliique, antequam baptizarentur, Spiritu Sancto repleti sunt, & Ambrosius de Valentiniano, qui Catechumenus mortuus est, ait: *Quem regeneraturus eram, amisi: veruntamen ille gratiam, quam poposcit, non amisit.* Hinc D. Bernardus epist. 77. expendens verba illa Salvatoris: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur*, advertit Christum non addidisse: *Qui baptizatus non fuerit,*

condemnabitur, ut significaretur, absque baptismo re suscepto posse quempiam baptismi voto in necessitate salvari. Unde S. Thom. hic qu.68. art. 2. sic ait: „ Potest sacramentum baptismi alicui deesse re, sed non voto; sicut „ cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo „ casu prævenitur morte, antequam baptis- „ mum suscipiat. Et talis sine baptismo actua- „ li salutem consequi potest, propter deside- „ rium baptismi, quod procedit ex fide per „ dilectionem operante, per quam Deus in- „ terius hominem sanctificat, cujus potentia „ sacramentis visibilibus non alligatur. „ Ex quibus patet, regulam illam generalem. *Nisi quis renatus*, &c. intelligendam esse de baptismo vel in re, vel in voto. Similiter cum Patres interdum asserunt non nisi suscepto baptismo peccata dimitti posse, vel loquuntur de eo, quod regulariter, & ordinarie fit, vel in eos invehuntur, qui data opportunitate baptisma recipere negligunt, vel ut liberius vitiis indulgeant, illud usque ad finem vitæ rejiciunt. Unde Augustinus lib. 4. de baptismo cap. 25. „ Conversio cordis potest quidem inesse non suscepto baptismo, sed con- „ tempto baptismo non potest: nec ullo mo- „ do dicenda est conversio cordis ad Deum, „ cum Dei sacramentum contemnitur.

Secunda pars negativa, quoad totius pœnæ temporalis relaxationem, manifesta est, sæpe enim contritio non attingit illum perfectionis gradum, quod contritus mereatur totius pœnæ temporalis condonationem. Cum enim condonatio pœnæ temporalis, in quam virtute justificationis commutatur æterna, in contritione fiat per modum condignæ satisfactionis, nec omnis contritio sit condigna, & adæquata satisfactio pro tota pœna tem-

temporali, non semper supplet vicem baptismi, quoad relaxationem totius pœnæ temporalis. Unde D. Thomas hic qu. 68. artic. 2. ad 2. „ Si quis catechumenus sit habens desi-
„ derium baptismi, talis decedens non sta-
„ tim pervenit ad vitam æternam, sed patie-
„ tur pœnam pro peccatis præteritis, ipse ta-
„ men salvus erit sic quasi per ignem, ut dici-
„ tur 1. Corinth. 3. *Hinc Ambrosius de obitu*
„ *Valentiniani*: Pio (*inquit*) requiem ejus
„ poscamus affectu. Animam piam nostris o-
„ blationibus prosequamur.

Tertia denique pars, nempe quod baptismus flaminis non suppleat defectum baptismi sacramentalis, quoad impressionem characteris, constat ex eo, quod hic non imprimitur nisi a sacramento; alioquin sola contritione justificatus non teneretur, imo nec deberet baptisma suscipere, cum hoc suscipi non possit ab illo, qui characterem baptismi habet, est enim initerabile ratione characteris. Unde catechumeni per baptismum flaminis justificati tenentur baptismum sacramentalem suscipere, ut characterem recipiant, Ecclesiam ingrediantur, & fiant corporis ejus membra, & aliorum sacramentorum participes. Ideoque Actor. 10. illi, qui ante baptismum aquæ receperant abundanter Spiritum Sanctum, fuerunt tamen jussu Petri baptizati. Similiterque Martyres debent ante martyrii consummationem baptizari, si possint. Unde S. Romanus, statim pro Christo occidendus, S. Laurentium his verbis sollicitavit: *Festina me baptizare*. Imo si ad vitam revocarentur post martyrium, deberent baptizari; quia sicut baptisma flaminis non supplet defectum baptismi Sacramentalis, quoad impressionem characteris,

ita

ita nec baptisma sanguinis, quod characterem quidem sacrum, & honorabilem imprimit in Martyrum membris, in quibus pro Christo vulnera acceperunt, sed non in eorum anima illud spirituale signaculum causat, quod est effectus proprius baptismi Sacramentalis.

Dico secundo, baptisinum sanguinis, seu martyrium habere vim justificandi parvulos ex operè operato. Ita communiter docent Theologi, cum S. Th. 2. 2. q. 124. ar. 1. & quodlib. 6. art. 6. & in 4. qu. 3. ar. 3. quæstiunc. 3. ubi sic habet: *Sicut in baptismo aquæ liberatur homo ab omni culpa præcedente, & pœna, ita in baptismo sanguinis.* Et in resp. ad 1. *Baptismus sanguinis non habet hoc tantum ex opere operantis, sed hoc habet ex imitatione passionis Christi, & ideo pueri, quamvis liberum arbitrium non habeant, si occidantur pro Christo, in suo sanguine baptizati salvantur.*

Patet etiam hæc veritas ex universali Ecclesiæ traditione, quæ indiscriminatim infantes omnes ab Herode propter Christum occisos semper coluit ut sanctos, & veros martyres, ut ostendit Baronius anno Christi 58. numer. 37. & insinuat Origenes homil. 3. in diversos, ubi ait: *Bene ergo, & secundum voluntatem Dei eorum memoriam SS. Patres celebrari mandarunt sempiternam in Ecclesiis velut pro Domino morientium.* Cum enim hic Pater proximus vixerit tempori Apostolorum, circa annum ducentesimum, per SS. Patres alios intelligere non potuit, quam Apostolos, vel eorum immediatos successores. Si autem causa salutis horum infantium non fuisset sanguinis pro Christo effusio, sed sola circumcisio, cum hæc non fuerit omnibus

appli-

applicata (nempe iis, qui ad octavum diem nondum pervenerant, vel qui erant Gentilium filii, qui simul cum Judæis habitabant) non potuisset Ecclesia omnes indiscriminatim ut sanctos colere, imo neque ut martyres venerari, siquidem eos non martyrium, sed sola circumcisio sanctos effecisset: Ergo baptismus sanguinis, seu martyrium habet vim justificandi parvulos ex opere operato.

Nec dici potest, infantes ab Herode occisos non virtute martyrii, sed ex speciali privilegio facto ipsorum personis, quod proinde ad alios extendi non debet, salvos factos fuisse. Nam totam causam salutis horum parvulorum SS. Patres referunt in mortem pro Christo passam, illamque comparant cum lavacro baptismi, qui ex se vim habet justificandi a peccatis. Ait enim Aug. l. 3. de symbolo ad Catechu. cap. 4. *Præstitit eis Christus, ut pro Christo morerentur: præstitit, ut suo sanguine ab originali peccato mundarentur.* Bernardus serm. in Natali Innocentium: *At vero de Innocentium coronis quis dubitet? Ille pro Christo trucidatos infantes dubitet inter Martyres coronari, qui regeneratos in Christo non credit inter adoptionis filios numerari.* Et auctor de stella, & Magis, & nece Innocentium, inter opera Cypriani: *Hi nuper cruore lacteo loti, primitias baptismi martyrio consecrarunt, tradentes posteris formam, ubi necessitatis articulus excluserit moram, non minus ad lavacrum animæ sanguinem efficacem, quam sanctificatas verbis solemnibus aquas.*

Ex his colligitur primo, quæ de infantibus ab Herode occisis dicta sunt, dicenda esse de cæteris, qui ob similem causam occisi sunt, vel occidentur. Tum quia infantes ab Herode

de propter Christum occisi non habueru
ex speciali privilegio facto illorum pers
nis, quod justificati, & salvati fuerint p
martyrium, ut jam ostendimus. Tum etian
quia si potuit mors in odium Christi illis i
fantibus illata, eos absque circumcisione a
originali justificare; ita pariter ab eodem
riginali absque baptismo poterit alios infa
res justificare. Nec refert, quod infantibu
non videatur convenire illa Christi promi
sio Matth. 10. *Omnis, qui confitebitur me*
&c. Illi enim suo modo confitentur Chi
stum, non lingua, sed sanguine, nec loque
do, sed moriendo, ut de sanctis Innoce
tibus canit Ecclesia.

Colligitur secundo, infantes, qui in ute
cum ipsa matre propter Christum trucida
tur, laureolam martyrii consequi, non m
nus ac eos, qui exclusi ab utero matris, pr
Christo interficiuntur. Nec valet, si dica
quod sicut infantes, qui in utero matris e
tinguuntur, non sunt capaces baptismi flu
minis, ita nec baptismi sanguinis. Non
nim eadem est ratio de isto baptismate, a
de alio: aqua enim non potest continge
infantem intra matris uterum clausum, sic
illum contingere potest mors propter Chr
stum illata; illeque, licet non possit subj
ci operationi ministrorum Ecclesiæ, ben
tamen gladio, & ferro hostium Christi, ve
Ecclesiæ.

Dico tertio: martyrium, etiam in adu
tis, inquantum est quædam similitudo, &
imitatio passionis Christi, ex singulari pr
vilegio, & speciali promissione ipsius habe
vim justificandi, & conferendi primam gra
tiam, ex opere operato, etiam secluso act
charitatis illud antecedente, vel imperante

Pro-

Probatur prima pars ex SS. Patribus asserentibus martyrium succedere loco baptismi, eandemque, aut majorem habere virtutem, & efficaciam ad abluenda peccata. Ita Clemens lib. 5. Constit. Apost. cap. 7. ubi sic ait: ,, Etsi catechumenus sit, lætus discedat, passio enim, quam pro Christo sustinet, cedet ,, ei in veriorem baptismum, *&c. Cyprianus* ,, *epistol.* 73. Nunquid potest vis baptismi esse ,, major, quam confessio, quam passio, ut ,, quis coram hominibus Christum confiteatur, & suo sanguine baptizetur? *Augustinus* 13. *de civit. cap.* 7. Quicumque non percepto regenerationis lavacro, pro Christi ,, confessione moriuntur, tantum eis valet ,, ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. ,, Idem sub iisdem verbis habet Prosper in libro sententiarum sent. 149. Atqui baptismus justificat, & gratiam confert, non solum parvulis, sed etiam adultis, ex opere operato: Ergo & martyrium. Unde S. Thomas in 4. ad Annib. distinct. 4. quæst. unica artic. 4. ad 3. ,, Baptismus sanguinis non habet supplere effectum baptismi fluminis ex opere operante, ,, sicut objiciebatur, sed ex imitatione passionis Christi.

Confirmatur: Martyrium remittit omnem pœnam, idque ex opere operato: Ergo & omnem culpam. Consequentia patet, nulla enim est assignabilis ratio, cur primum potius, quam secundum tribuatur martyrio. Antecedens probatur ex Innocentio III. cap. *cum Marthæ* de celebrat. Missar. ubi ait: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre:* Si autem non omnis pœna virtute martyrii remitteretur Martyri, posset Ecclesia pro Martyre orare, ut a pœna, quam in Purgatorio pate-

pateretur, liberaretur. Hanc vero totius pœnæ remissionem martyrium ex opere operato conferre, ex eo constat, quod sæpe quoad acerbitatem non est proportionatum pœnæ, quam Martyr ob peccata commissa promeruit; potest enim contingere, quod Martyr gravissima commiserit crimina, & ictu levissimo intereat, ut cum instantaneo capitis ictu mortem prius subit, quam sentiat, vel cum globulo tormenti bellici percussus brevissime moritur. Unde D. Thomas in 4. dist. 4. qu. 3. artic. 3. quæstiunc. 3. ad 2. causam hujus virtutis, & efficaciæ, quam habet martyrium remittendi omnem pœnam, refert ad passionem Christi, cujus est imitatio, & similitudo, ait enim: *Quamvis illa pœna in se considerata non esset sufficiens ad liberandum ab omni pœna peccati, tamen relata ad causam passionis, accipit efficaciam a passione Christi, cui aliquis per talem pœnam conformatur; & ex hoc ab omni pœna abluere potest.*

Probatur secundo eadem pars: Martyrium habet vim justificandi parvulos ex opere operato, ut præcedenti conclusione ostendimus: Ergo & adultos. Consequentia patet, tum quia verba illa Christi, *Qui me confessus fuerit*, quibus gratia, aut vita æterna morientibus pro Christo promittitur, primario dicta sunt ad adultos, qui non solum opere, sicut infantes, sed etiam ore Christum confiteri possunt; tum etiam, quia vis salvandi parvulos non convenit martyrio, ex privilegio ætati concesso, sed morti; quia nimirum mors Martyris est realis imitatio passionis, & mortis Christi, ut docet D. Tho. locis supracitatis: Sed idem habet in adultis mors pro Christo tolerata, ut patet:

tet: Ergo si martyrium habet vim justificandi parvulos ex opere operato, illam etiam habet justificandi adultos, subindeque illos reddendi de attritis contritos, sicut præstant Sacramenta baptismi, & pœnitentiæ, quod hoc exemplo declarari potest. Sit aliquis peccator, qui inopinato ad martyrium statim rapiatur: conetur iste ad actum contritionis eliciendum, & illum non attingat, sed loco illius eliciat actum attritionis, ita tamen ut moraliter putet se elicuisse actum contritionis, nec illi per tempus liceat majorem diligentiam adhibere, cum debeat tyranno de fide illum interroganti respondere, ejusque insultus sustinere, ac contra tormentorum vim, & mortis acerbitatem se munire. Quæro, an ille cum solo actu attritionis salvabitur, aut non? Si primum, habetur intentum, nempe martyrium ex attrito reddere martyrem contritum. Secundum difficile est creditu, nec divina clementia dignum; nam etsi iste non fecerit quantum potuit, fecit tamen quantum moraliter putavit se posse facere.

Ex his probata manet secunda pars conclusionis, nimirum quod martyrium in adultis habet vim justificandi, etiam secluso actu charitatis illud antecedente, seu imperante. Si enim non justificaret nisi ex vi actus charitatis ipsum imperantis non justificaret ex opere operato, sed operantis, neque haberet vim remittendi omne peccatum, inquantum est similitudo, & imitatio passionis Christi, sed inquantum est dilectio Dei; nec unquam seipso immediate culpam deleret, sed per contritionem, vel charitatem deletam præsupponeret, subindeque nunquam redderet hominem

minem de attrito contritum, nec unquam causaret primam gratiam, sed tantum secundam; unde non vere diceretur a SS. Patribus succedere baptismo, ejusque vim, & efficaciam adæquare, vel antecellere. Demum si martyrium suam efficaciam justificandi a peccatis sortiretur a solo actu charitatis ipsum imperante, non distingueretur a baptismo flaminis, nam hic etiam vim justificandi a peccatis habet ab actu charitatis, vel contritionis.

Objicies primo contra primam partem tertiæ conclusionis: Si martyrium gratiam conferret ex opere operato, esset verum novæ legis Sacramentum, esset enim signum rei sacræ sanctificantis homines: Consequens est falsum, ut docet S. Thomas hic qu. 66. art. 11. ad. 2. Ergo & Antecedens.

Respondeo negando sequelam majoris, ut enim martyrium esset Sacramentum novæ legis, deberet esse a Christo institutum, ut conferret gratiam, quam significaret; at hoc ei non competit, ut docet D. Thomas loco citato. Insuper deberet esse remedium, quo homo via ordinaria uti posset, cum vellet, in suam utilitatem, & sanctificationem, quod etiam non convenire martyrio manifestum est. Item, ut haberet rationem veri Sacramenti, deberet esse instrumentum Dei ad causandam gratiam, quod etiam ei non competit: est enim solum conditio quædam, qua posita Deus infallibiliter confert gratiam, ratione suæ promissionis, & repræsentationis, seu imitationis passionis Christi præteritæ, vel futuræ. Quod addo, quia martyrium etiam in veteri lege gratiam ex opere operato conferebat pro fide, vel lege divina occumben-

ti-

tibus, quales fuerunt Machabæi, quorum martyrium Ecclesia Kalendis Augusti veneratur.

Objicies secundo: non potest assignari tempus, quo martyrium gratiam ex opere operato producat, nam quandiu vivit Martyr, nondum est martyrium, nondumque proinde gratiam producit: post mortem vero non est tempus conferendæ gratiæ idoneum, sed gloriæ, & mercedi retribuendæ destinatum, cum jam non sit amplius via, sed terminus: Ergo martyrium non confert gratiam ex opere operato.

Respondeo martyrium gratiam conferre paulo ante mortem, quando Martyr, accepto lethali vulnere, non solum non potest amplius naturaliter vivere, sed nec sensibus, nec ratione uti; tunc enim moraliter censetur consummatum, nec potest martyr tunc gratiam martyrii perdere, cum non sit amplius in statu libere operandi, nec per consequens peccandi. Quod si post acceptum vulnus lethale divinitus mors impediretur, non propterea aureolam martyrii amitteret, ut constat de Beata Cæcilia, quæ accepto lethali vulnere, triduo supervixit, & de Beato Joanne Euangelista, qui in ferventis olei dolium immissus, illæsus exivit, & post multos annos animam efflavit, quem Ecclesia ut martyrem colit. Unde in casibus illis extraordinariis, & miraculosis Deus martyres illos adhuc in vita superstites in gratia confirmavit, subindeque illos reddidit impotentes ad peccandum, & ad perdendum aureolam martyrii; gratia enim martyrii, ob suam excellentiam, postulat confirmationem martyris in gratia. Nec refert, quod de quibusdam Christia-

stianis legamus, post devicta tormenta vitiis victos fuisse, & voluptate corruptos, quos dolor superare non potuit. Unde egregie Tertullianus: *Majus est vivere cum castitate, quam mori pro castitate.* Non refert, inquam, quia cum illi nullum adhuc lethale vulnus recepissent pro Christo, aureolam martyrii non obtinuerant, sicut illi, de quibus est sermo; unde non mirum, quod non fuerint confirmati in gratia, sicut illi.

Objicies tertio contra secundam partem ejusdem conclusionis: Apostolus 1. Corinth. 13. ait: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Quibus verbis aperte docet martyrium nihil prorsus valere sine charitate. Unde S. Tho. hic quæst. 66. art. 12. ad 2. ait, quod *effusio sanguinis non habet rationem baptismatis, si sit sine charitate.* Ergo martyrium in adultis non habet vim justificandi, secluso actu charitatis illud antecedente, seu imperante.

Respondeo, verba illa Apostoli, & S. Thomæ intelligenda esse de charitate, quæ vel antecedit martyrium, ut regulariter, & ordinarie contingit, vel quæ illud concomitatur: licet enim martyrium non semper a charitate imperante procedat, ut mox ostendemus, semper tamen illam invehit, & affert; quia in ipso, & per ipsum semper infunditur gratia, & charitas ab ea inseparabilis, & per consequens martyrium est semper cum charitate; & nunquam contingit, nec contingere potest, martyrem sine charitate mori.

Dices: D. Tho. 2. 2. q. 124. artic. 2. ad 2. expresse docet, martyrium esse actum elicitum a fortitudine, & imperatum a charitate, illamque ad

ad actum martyrii inclinare, movere, & inducere: Sed charitas, quæ imperat, movet, & inclinat, est antecedens, & non pure concomitans: Ergo D. Thomas censet martyrium habere vim justificandi ab actu charitatis illud antecedente, seu imperante.

Respondeo, D. Thomam eo loco solum velle, martyrium regulariter, & ordinarie imperari a charitate, taleque imperium necessarium quidem esse, ut prompte, & delectabiliter martyrium aliquis sufferre possit, non tamen ut absolute illud sufferat, ut constat ex eodem S. Doctore quodlib. 4. artic. 19. ubi sic habet: „ Hoc opus, quod est offerre „ se martyrem, vel etiam martyrium sufferre, „ potest facere non solum charitas perfecta, „ sed etiam imperfecta, & quod plus est, etiam ille, qui caret charitate. Sed charitas perfecta hoc facit & prompte, & delectabiliter, sicut patet de Laurentio, & „ de Vincentio, qui in tormentis hilaritatem ostenderunt, hoc autem non potest „ facere charitas imperfecta, vel etiam ille qui charitate caret. „ Et certe quod non solum charitas, sed etiam aliæ virtutes martyrium imperare possint, & ad illud movere, ac inducere, constat ex eo quod Christus Matth. 10. versu 28. proponit metum gehennæ, tanquam motivum sufficiens ad tolerandum martyrium, dum ait: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus*, &c. *Sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam.* Et versu 32. proponit motivum spei gloriæ, dum dicit: *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* Unde quadraginta martyres, qui Sebastæ sub Licinio passi sunt, & in stagnum gelidum immissi,

ac

ac frigore interempti, spe, & motivo gloriæ cœlestis, & præmii vitæ æternæ, acerbissimam mortem sustinuerunt, ut in eorum actis 9. Martii legitur. Addo, quod, si de essentia martyrii esset a charitate imperari, illud nunquam produceret primam gratiam, nec redderet de attrito contritum, nec justificaret ex opere operato, sed duntaxat ex opere operantis, nimirum ex vi actus charitatis ipsum imperantis, subindeque non haberet eandem vim, & efficaciam, quam habet baptismus; quæ falsa esse, & a Sanctorum Patrum mente, & doctrina penitus aliena, ex supra dictis manifestum est.

Consectaria præcedentis doctrinæ.

EX dictis colligitur primo, martyrium posse dupliciter considerari, nimirum inquantum est actus virtutis fortitudinis, imperatus a charitate, & quatenus est imitatio realis passionis Christi, & non repræsentativa solum, sicut baptismus fluminis. Primo modo confert gratiam ex opere operantis, secundo vero ex opere operato: decet enim Christum virtutem suæ passionis specialiter applicare ei, qui pro ipso moriendo, ejus passionem imitatur. Præterquam quod baptismus sanguinis est opus maxime arduum, & difficile, & multo præstantius baptismo fluminis, qui habet vim justificandi ex opere operato: nam ut eleganter ait Augustinus ad Fortunatum, comparans martyrium cum baptismo: *Baptizatus confitetur fidem suam coram Sacerdote, martyr coram persecutore. Ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine. Ille per impositionem manus Pontificis recipit* Spi-

Spiritum Sanctum, hic templum efficitur Spiritus Sancti,

Colligitur secundo, in justo ad martyrium non requiri aliam dispositionem, quam liberam mortis acceptationem pro Christo: in peccatore vero; præter acceptationem mortis requiri insuper, ut primam gratiam conferat ex opere operato, aliquam pœnitentiam, & dolorem supernaturalem de peccatis. Martyrium enim se habet ad instar baptismi: Atqui ad baptismum in justo requiritur, & sufficit intentio, seu voluntas illum recipiendi; in peccatore vero, præter hunc liberum consensum, necessarius est insuper aliquis dolor de peccatis commissis, ut supra c. 6. ostendimus: Ergo & ad martyrium.

Colligitur tertio, ad effectum martyrii, quantum est ex vi dispositionis ad illum consequendum necessariæ, non requiri in peccatore contritionem, sed sufficere attritionem supernaturalem: quia hæc sufficit ad baptismum, cui ex Patribus supra citatis non cedit martyrium quoad vim justificandi, & faciendi de attrito contritum. Dixi quantum est ex vi dispositionis ad illum consequendum requisitæ, quia valde probabile est, aliunde peccatorem obligari ad eliciendum actum contritionis, vel saltem conari debere, & facere totum, quod in se est, ut illum eliciat: quia nimirum obligatur in mortis articulo adhibere media salutis, quam potest securissima, relictis incertis, ne alioqui se exponat periculo damni irreparabilis, ut faceret peccator cum sola attritione voluntarie, & advertenter mortem sustinens: si enim forte vera sit sententia negans martyrio vim justificandi ex privilegio sine actu charitatis, quam multi

non contemnendæ authoritatis Theologi amplectuntur, non liberabit eum affirmantis probabilitas, aut bona fides. Præterquam quod præceptum dilectionis in articulo mortis obligare, plures existimant, de quo in tractatu de pœnitentia cap. 4. §. 2.

Colligitur quarto, mortem ex peste in obsequium languentium oppetitam, quamvis sit eximium charitatis, & Christianæ patientiæ opus, non esse tamen verum, & proprie dictum martyrium. Nam verum martyrium est actus virtutis, quo aliquis contra persequentium impetus firmiter in justitia, & veritate permanet, ut docet D. Thomas 2. 2. qu. 124. articul. 1. Sed pii illi Christiani, qui grassante lue languentibus inserviunt, & in eorum obsequio moriuntur, mortem violentam a tyranno veritatem, aut justitiam persequente non patiuntur, sed potius morti sponte se offerunt, ut infirmis opitulentur, & charitatem exerceant: Ergo non sunt veri martyres.

Confirmatur: Verum martyrium tria habet privilegia cum baptismo communia, nempe justificationem ex opere operato, remissionem omnis culpæ, & pœnæ, & exemptionem a necessitate precum, & suffragiorum Ecclesiæ; & insuper habet aliud sibi speciale, nimirum quod si mater propter Christum occidatur, filius, quem gestat in utero, a peccato originali mundetur: Sed mors ex peste in obsequium languentium oppetita privilegiis illis non gaudet, ut constat præcipue de tertio, & quarto; Ecclesia enim orat, & missæ sacrificium offert pro illis, qui inter ministrandum ægris mortui sunt; & nullus Catholicorum unquam dixit, puerulo in ute-

ro matris, cum matre in obsequio illo immortua decedenti, peccatum originale remitti: Ergo talis mors non est verum, & proprie dictum martyrium, sed improprie tantum, & analogice. In quo sensu interdum SS. Patres religiosos, & alios Christianos, qui vitam austeram ducunt, & carnem cum concupiscentiis crucifigunt, Martyres appellant. Unde Augustinus serm. 150. de tempore: *Nemo dicat, quod temporibus nostris Martyrum certamina esse non possunt; habet enim & pax nostra Martyres suos, nam iracundiam mitigare, libidinem fugere, avaritiam contemnere, superbiam humiliare, pars magna martyrii est.* Et Gregorius magnus hom. 3. in Evang. *Quamvis occasio persecutionis desit, habet tamen & pax nostra martyrium suum, quia etsi carnis colla ferro non subjicimus, spirituali tamen gladio carnis desideria trucidamus.*

CAPUT XI.

De Circumcisione, cui successit Baptismus.

TRibus potissimum de causis circumcisio instituta fuit. Prima, & principalis est, ut per eam peccatum originale tolleretur, & ideo fiebat in membro generationis, per quam tale peccatum contrahitur, & circulariter ad significandum quendam circulum peccati originalis, quod & a persona transiit in naturam, & a natura transiit in personam; nam in primo homine persona corrupit naturam, in aliis autem natura personam. Ob eandem rationem pro masculis tantum, & non pro feminis instituta est, quia solus

vir, utpote caput mulieris, & totius naturæ, fuit causa peccati originalis. Unde dicit Apostolus ad Roman. 5. *Per unum hominem peccatum intravit in mundum*. Et D. Thomas 1. 2. qu 81. art. 4. & hic qu. 70. art. 2. ad 4. sic ait: *Peccatum originale, contra quod specialiter circumcisio ordinabatur, a patre trahitur, non a matre.*

Secunda ratio institutionis circumcisionis fuit diminutio carnalis concupiscentiæ, quæ præcipue in membro illo viget, in quo fit circumcisio, propter abundantiam delectationis venereorum, ut ait S. Thomas hic quæst. 70. art. 3. ad 1. Unde Glossa in illud Genes. 17. *Circumcidetis carnem præputii vestri*, rationem istam subjungit: *Quia in hac parte est propagatio corruptionis, ut scilicet in eo membro circumcisus, in quo libido solet dominari, castitatem sibi servandam, & impudentiam rescindendam cognosceret.* Sicut ergo per circumcisionem tollebatur quædam particula carnis, alia majore remanente; sic virtute illius tollebatur aliqua pars concupiscentiæ, altera remanente, non ipsa tota omnino resecabatur.

Tertio circumcisio instituta fuit in signum distinctionis populi Dei, scilicet ut populus fidelis, idest Judaicus, de quo Christus erat nasciturus, ab aliis populis infidelibus distingueretur: decebat enim, populum, de quo totius author sanctitatis nasciturus erat, aliquo signo speciali sanctificationis, idest circumcisione, ab aliis distingui. Unde solis Judæis, non vero Gentilibus, data est circumcisio. In quo circumcisio discrepabat a baptismate, quod non uni singulari genti, vel populo, sed omnibus omnino nationibus exhibetur, quia in se continet perfectionem salutis,

lutis, ad quam Deus omnes homines vocat, secundum illud 1. Timoth. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri.* At vero *circumcisio* (inquit S. Thomas hic quæst. 70. art. 2. ad 3.) *non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam, ut futuram per Christum, ex Judæorum populo nasciturum, & ideo illi soli populo data est circumcisio.*

Illa non fuit instituta immediate post lapsum primi parentis, sed duntaxat circa tempus Abrahæ, seu tertia mundi ætate, quæ incœpit ab Abraham. Primo, quia cum Adam divinorum notitia plenissime esset instructus, eaque suos posteros imbuisset, non indigebat tunc temporis genus humanum determinatis fidei signis, quibus fideles ab infidelibus secernerentur, sed unusquisque ea signa ad libitum eligebat, quibus suum in Deum cultum, fidemque protestaretur. Secundo, quia recens morbus peccati originalis, cujus gravitas primo tempore nondum cognita erat, levem petebat medicinam, ne majorem ægrotus respueret. Et ideo vel fidem solam, vel cum sacrificiis, & decimis, velut facilem, ac leviorem medicinam, tunc adhiberi Deus voluit, sed postea in circumcisione graviorem; unde illam in prædictam mundi ætatem reservavit, in qua magis innotuit magnitudo morbi, & utilitas remedii. Tertio, quanto magis appropinquabat Salvatoris adventus, tanto expressiora signa salutis, & efficaciora remedia esse debuerunt, ex quibus nullum evidentius, vel expressius esse potest, quam circumcisio. Quarto, tempore Abrahæ dicitur idololatria incœpisse, & quia solus Abraham primus inter multos idololatras fidem tenuit, & se

ab infidelibus separavit, ideo in signum fidelitatis suæ, data fuit ei circumcisio, quam idcirco Apostolus *signaculum fidei* appellat. Demum tempore Abrahæ nefanda illa contra naturam peccata prodierunt, horrendaque flagitia, quæ Tertullianus *libidinum furias* appellat, & quæ non tam crimina, quam monstra dicenda sunt: unde tunc convenienter Sacramentum circumcisionis institutum est, velut cauterium quoddam, quo carnalis concupiscentia in omne obscœnitatis, ac turpitudinis genus diffluens cohiberetur.

Ex his colligitur, tres præcipuos fuisse circumcisionis effectus. Primus fuit remissio peccati originalis; fuit enim principaliter instituta in remedium hujus peccati, ut supra ostendimus. Unde Bernardus: *Quod aqua baptismi abluit, hoc petra circumcisionis abrasit*. Et Beda in homilia de circumcisione Domini: *Idem salutiferæ curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus præbebat, quod baptismus revelato gratiæ tempore agere consuevit*. Item Gregorius magnus lib. 4. moral. cap. 3. vel 2. ut in quibusdam exemplaribus annotatur: *Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circumcisionis*.

Dices, populus Israeliticus quadraginta annorum spatio, quo mansit in deserto, non fuit circumcisus; Ergo circumcisio non fuit Judæis necessaria ad tollendum peccatum originale, subindeque hujus peccati remissio non fuit primus, & præcipuus ejus effectus.

Re-

Respondeo cum D. Thoma hic art. 4. ad 3. cum populo illo in deserto per annos quadraginta commorante divinitus dispensatum fuisse, ut sine circumcisione salvi esse possent, & a peccato originali mundati, utendo remedio legis naturæ; huiusque dispensationis triplicem causam fuisse. Prima fuit, quia tunc castra Hebræorum movebant se ad motum columnæ ignis, & nubis, qui motus erat incertus, proindeque ignorantes, quando castra movenda essent, & contra hostes præliandum, sine gravi, & evidenti periculo circumcidi non poterant, cum ex circumcisione maximus dolor causaretur, qui eos reddidisset ad pugnandum inhabiles, ut contigit Sichimitis Genes. 34. Secunda fuit, quia non erat necesse, Judæos aliquod signum distinctionis tunc habere, quando seorsim ab aliis populis habitabant. Tertia causa dispensationis fuit, quia Deus voluit circumcisionem tunc differri, ut una generalis circumcisio fieret in terra promissionis, in signum, & figuram illius perfectæ circumcisionis, quæ erit in patria. Addit S. Doctor, quod videtur probabile, nullum eorum, qui in deserto nati sunt, & non circumcisi, fuisse mortuum, priusquam, jubente postea Josue, circumciderentur, quia ut Psal. 104. dicitur: *Non erat in tribubus eorum infirmus*, & Josue 5. solum dicitur, mortuos fuisse in deserto eos, qui exierant de Ægypto, qui omnes circumcisi erant. Si tamen aliqui incircumcisi mortui ibi sunt, idem dicendum de eis, ac de illis, qui ante institutionem circumcisionis moriebantur.

Secundus circumcisionis effectus fuit collatio gratiæ sanctificantis, cum enim peccatum ori-

originale consistat in privatione gratiæ in origine debitæ, & nulla privatio possit tolli a subjecto, nisi per formam ipsi oppositam, manifestum est, quod in circumcisione, in qua remittebatur originale peccatum, gratia habitualis infundebatur. Unde S. Thomas supra qu. 62. art. 6. ad 3. & hic ar. 4. rejicit opinionem Magistri Sententiarum, & aliorum antiquorum dicentium, quod in circumcisione non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum: *Hoc enim* (inquit) *non potest esse, quia culpa non remittitur, nisi per gratiam, secundum illud ad Roman. 3. Justificati gratis per gratiam ipsius.*

Tertius ejus effectus fuit diminutio, seu mitigatio concupiscentiæ carnalis; ad hunc enim effectum instituta fuit, ut supra ostendimus. Unde D. Thomas hic art. 4. refellit sententiam, quæ sibi juniori placuerat, affirmans circumcisione conferri gratiam, *quantum ad aliquem effectum positivum, qui est facere dignum vita æterna, sed non quantum ad omnem, quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec ad implendum mandata legis.* Et subdit: *Hoc etiam aliquando mihi visum est: sed diligenter consideranti apparet, hoc non esse verum, quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri, & argenti.*

Quæres, an circumcisio, & alia veteris legis Sacramenta haberent in se vim gratiæ productivam, sicut habent Sacramenta novæ legis? Respondeo, ea non habuisse virtutem physicam instrumentalem gratiæ productivam,

vam, quæ in sententia D. Thomæ, & Discipulorum ejus, competit Sacramentis novæ legis, ideoque vetera Sacramenta vocari ab Apostolo ad Galat. 4. *elementa infirma, & egena*; habuisse tamen vim quandam moralem excitantem Deum ad dandam gratiam rite ea suscipientibus: erant enim signa, & figuræ passionis Christi futuræ, cujus intuitu Deus gratiam in antiqua lege conferebat: a ratione autem signi vis excitandi moraliter inseparabilis est. Addo, quod promissio habet moralem vim ad movendum eum, qui promisit, ut impleat promissa: Atqui circumcisio, & alia Sacramenta veteris legis fuerunt promissiones, seu signa, quibus Deus quasi in figuris promittebat Christum, & gratiam ex meritis ipsius dandam, unde Apostolus ad Roman. 11. ea vocat *repromissiones*, quia per illa Sacramenta id, quod Deus promiserat, continuo renovabat, repromittendo quotidie: Ergo circumcisioni, & aliis veteris legis Sacramentis non deerat vis moraliter excitativa, qua Deum ad conferendam gratiam, ad ipsorum præsentiam, moraliter excitabant. Ex quo intelliges, circumcisionem non causasse gratiam ex opere operato active, sicut Sacramenta novæ legis; (cum enim caruerit virtute gratiæ productiva, nullam potuit habere activitatem ad productionem gratiæ, nec active in eam influere, sed illam conferre parvulis, sicut modo baptismus) sed passive duntaxat; ad hoc enim sufficit, quod ad ejus positionem, & præsentiam Deus gratiam contulerit, absque ullo merito, vel dispositione suscipientis, intuitu passionis Christi futuræ, cujus circumcisio erat aliqua repræsentatio, seu figura. Unde S. Thomas in

4. dist. 1. q. 2. ar. 5. quæstiunc. 2. sic ait: *Quia non poterat puer natus, antequam haberet usum liberi arbitrii, se ad gratiam præparare, ne omnino sine religione relinqueretur, oportuit aliquod remedium dari, quod ex ipso opere operato peccatum ablueret, & tale remedium fuit circumcisio; & ideo ab omnibus conceditur, quod peccatum auferebat, sicut significabat ejus ablationem, & in hoc cum Sacramentis novæ legis quodammodo conveniebat, quia efficiebat id, quod figurabat.*

Nec obstat, quod idem S. Doctor hic qu. 70. art. 4. dicat, quod in circumcisione conferebatur gratia ex virtute fidei passionis Christi: non vult enim, quod gratia conferebatur ex virtute fidei, quatenus erat actus personæ, sed quatenus respiciebat objectum suum. Idque patet ex eo, quod in resp. ad 2. ait, quod sicut ante institutionem circumcisionis sola fides Christi futuri justificabat tam parvulos, quam adultos, ita etiam & circumcisione data: constat autem, quod in doctrina D. Thomæ ante circumcisionem fides parentum non justificabat parvulos, quatenus erat actus personæ, sed quatenus respiciebat suum objectum, ut expresse docet idem S. Doctor in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 6. ad 2. his verbis: *Dicendum, quod fides aliena non juvabat, inquantum erat actus personæ, sed ex parte illa, qua respiciebat objectum suum, scilicet Christum, quod erat medicina totius naturæ, in quo habebat quandam similitudinem cum Sacramentis nostris, inquantum justificabat ex objecto, quasi ex opere operato, non autem ex opere operantis.*

Quæres secundo, an liceat nunc cum baptismo suscipere circumcisionem, non tanquam ceremoniam legalem, sed ex devotione imitan-

tandi Christum, & ferendi in suo corpore idem vulnus, eundemque characterem, quem Christus in suo expressit; sicut faciunt Christiani Æthiopes, qui vulgo Abyssini dicuntur, ut refert Beyerlinck in Theatro vitæ humanæ tomo 2. verbo *Circumcisio*. Respondeo negative, quia conformitas ad Christum in illa corporali læsione nullam virtutis honestatem habet, neque in aliquem Christi honorem cedit, sed est cultus omnino superstitiosus, & vanus: alioquin liceret etiam sibi perforare manus, & pedes, ac latus, ad imitationem Christi. Unde D. Tho. in 4. dist. 1. q. 2. art. 5. quæst. 3. ad 3. ait, *non posse honestari usum circumcisionis ex quocumque fine honesto; quia ex prohibitione factus est malus, & actus malus non honestatur propter bonam intentionem*. Quare proposito hoc dubio a Patriarcha Æthiopiæ Sacræ Congregationi Inquisitionis, an scilicet Abyssinis liceat se circumcidere? habita est Congregatio Patrum Qualificatorum S. Officii die 30. Julii anno 1637. qui responderunt. *Non esse quocumque prætextu tolerandam circumcisionem, & Pastores debere corrigere subditos, quantum possunt, contumacesque arcendos esse a communione*. Ex quo constat, Ecclesiam Romanam ritum illum Abyssinorum nequaquam approbare, imo nec tolerare.

CAPUT XII.

De Sacramento Confirmationis.

QUinque de hoc Sacramento breviter hic explicanda sunt, nimirum ejus existentia, seu institutio, illius materia, forma, effectus, & minister.

§. I.

Existentia, & institutio hujus Sacramenti.

Confirmatio sic dicta a primario ejus effectu, nempe spirituali corroboratione ad fidem intrepide profitendam, vocatur a SS. Patribus quoddam baptismi complementum, non quod sine illa baptismus non sit perfectum, & completum Sacramentum, sed quia datur ad augmentum gratiæ, quod primam gratiam regenerativam, per baptismum collatam, complet, & perficit, ut explicat S. Doctor hic q. 72. art. 7. ad 2.

Illam esse verum novæ legis Sacramentum, non vero meram Ecclesiæ cæremoniam, aut inventum pure humanum a Romanis Pontificibus excogitatum, ut Lutherani, & Calvinistæ dicunt, constat primo ex Scriptura; dicitur enim Act. 8. Apostolos Spiritum Sanctum, idest gratiæ Sanctificantis abundantiam, baptizatis contulisse per manuum impositionem: hæc enim manuum impositio, cum esset signum sensibile gratiæ sanctificantis in actuali exercitio ipsius conferendæ, non poterat non esse verum Sacramentum; & cum non fieret nisi post baptismum, & non nisi baptizatis adhiberetur, non poterat non distingui a baptismo.

Nec valet, quod dicunt hæretici, per illam manuum impositionem non datam fuisse gratiam gratum facientem, sed tantum gratias aliquas gatis datas, puta donum linguarum, vel donum Prophetiæ. Quod probant ex eo quod Actor. 19. dicatur, eos, quibus Paulus manus imposuerat, locutos fuisse linguis,

guis, & prophetasse. Non valet, inquam; tum quia Spiritus Sanctus non datur per collationem gratiæ gratis datæ, sed tantum per infusionem gratiæ sanctificantis: tum etiam, quia gratiæ gratis datæ in primitiva Ecclesia non conferebantur omnibus, sed aliquibus tantum, prout Ecclesiæ expediebat, unde Apostolus 1. Corinth. 12. *Nunquid omnes Prophetæ? Nunquid omnes loquuntur linguis?* &c. Sed donum Spiritus Sancti, de quo loco citato Scriptura loquitur, dabatur omnibus per manuum impositionem: Ergo tale donum erat gratia sanctificans, non vero aliqua gratia gratis data, licet interdum etiam quædam gratiæ gratis datæ, per talem manuum impositionem, una cum gratia sanctificante conferrentur.

Constat secundo eadem veritas ex SS. Patrum testimoniis: Dionysius enim in libro de Eccles. hierarc. expressam facit mentionem Sacramenti confirmationis. Nam c. 2. sic ait: *Baptizatum indutum alba veste ad Pontificem ducunt; ille divino, ac deifico prorsus unguento virum signat.* Et c. 4. *Ei* (scilicet synaxi) *finitimum est aliud Sacramentum, quod præceptores nostri unguenti mysterium nominant.* Ejus etiam meminit Clemens Romanus epist. 4. ubi hæc scribit: *Omnibus festinandum est, sine mora renasci Deo, & demum ab Episcopo consignari, id est septiformem gratiam Spiritus Sancti percipere, cum alioquin perfectus Christianus nequaquam esse possit is, qui hoc Sacramentum prætermiserit, ut a B. Petro accepimus, & cæteri Apostoli præcipiente Domino docuerunt.* Tertullianus de resurr. carnis c. 8. insinuans antiquam Ecclesiæ consuetudinem, quæ adultis Catechumenis rite præparatis tria Sacramenta eodem die

die conferebat, primo Baptismum, secundo Confirmationem, tertio Eucharistiam, de Baptismo sic ait. „ Caro abluitur, ut anima
„ emaculetur. *De Confirmatione:* Caro ungi-
„ tur, ut anima consecretur; caro signatur,
„ ut anima muniatur; caro manus impositio-
„ ne adumbratur, ut anima Spiritu illumine-
„ tur. *De tertio, seu de Eucharistia subjungit:*
„ Caro corpore Christi vescitur, ut mens de
„ Deo saginetur: „ Quibus verbis tria, quæ in Sacramento Confirmationis (inter Baptismum, & Eucharistiam medio) reperiuntur, luculenter descripsit: nam in Confirmatione primo ungimur Chrismate; deinde signamur, quia forma hujus Sacramenti est, *signo te signo crucis, ungo te Chrismate salutis.* Demum in ea manuum impositione adumbramur.

His tribus Patribus antiquissimis tres alios adjungo, qui tertio, vel quarto sæculo floruerunt, nimirum Cyprianum, Cyrillum Hierosolymitanum, & Augustinum. Primus enim lib. 1. epist. ultima sic ait: „ Ungi quo-
„ que necesse est eum, qui baptizatus est, ut
„ accepto Chrismate, idest unctione, esse
„ unctus Dei, & habere in se Christi gratiam
„ possit. „ Secundus vero Catechesi 3. hæc habet: „ Unguento quidem visibili corpus
„ inungitur, sancto vero, ac vivifico spiritu
„ anima sanctificatur. „ Tertius demum lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 104. ita de hoc Sacramento loquitur: „ In hoc unguen-
„ to Sacramentum Chrismatis vult interpre-
„ tari, quod quidem in genere visibilium
„ signaculorum Sacrosanctum est, sicut
„ ipse baptismus. *Et concludit.* Discerne er-
„ go visibile sanctum Sacramentum, quod es-
„ se & in bonis, & in malis potest, illis ad
„ præmium, isti ad vitium.

Nec

Nec dici potest cum hæreticis, hoc SS. Patres de Confirmatione locutos fuisse, ut de cæremonia ab Ecclesia instituta. Primo, quia expresse dicunt, per illam nobis dari gratiam, & Spiritum Sanctum, Ecclesia autem potestatem non habet instituendi signum collativum gratiæ, aut Spiritus Sancti. Secundo, quia nonnuli expresse asserunt, hujus Sacramenti usum ex ipsis Apostolis descendere. Tertio, quia aliqui hoc Sacramentum comparant cum Baptismo: eique præferunt, eo quod in Baptismo gratia, in Confirmatione plenitudo gratiæ donetur. Denique, quia aliqui expresse cæremoniam illam Sacramentum appellant. Unde Melchiades Papa in Epistol. ad Episcopos Hispaniæ, rogatus quodnam majus esset Sacramentum, Baptismus, an Confirmatio? respondet: *Scitote utrumque magnum esse Sacramentum.*

Ratio etiam suffragatur: nam ut discurrit D. Thomas hic qu. 72. ar. 1. Sacramenta novæ legis ordinantur ad speciales gratiæ effectus, unde ubi necessarius est specialis effectus gratiæ, necessarium quoque est speciale Sacramentum, quod singularem illum gratiæ effectum producere natum sit, in vita autem spirituali, post regenerationem in Baptismo novis creaturis collatam, necessarium est spirituale augmentum, quo geniti in Christo plenum animi robur accipiant: Ergo & aliquod Sacramentum, quod tribuat tale robur, & augmentum, nimirum Confirmatio. Unde Melchiades Papa can. *Spiritus Sanctus*, de consecrat. dist. 5. „ Spiritus Sanctus, qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, in Fonte plenitudinem tradit ad innocentiam, in Confirmatione augmentũ præ„ stat

„ ſtat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota „ ætate victuris, inter inviſibiles hoſtes, & pe- „ ricula gradiendum eſt, in Baptiſmo rege- „ neramur ad vitam, poſt Baptiſmum confir- „ mamur ad pugnam; in Baptiſmo abluimur, „ poſt Baptiſmum roboramur.

De tempore, quo hoc Sacramentum fuit a Chriſto inſtitutum, inter Catholicos non conſtat, probabilior ſententia aſſerit, illud inſtitutum fuiſſe in nocte cœnæ, qua Chriſtus Apoſtolos inſtruxit de hoc, & aliis Sacramentis. Ita docet Catechiſmus Romanus cap. de confirm. & colligitur ex Fabiano Papa Epiſt. 2. ubi hæc habet: *In illa die Dominus Jeſus, poſtquam cænavit cum Diſcipulis ſuis, & lavit eorum pedes, ſicut a SS. Apoſtolis prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt, Chriſma conficere docuit.* Atque hæc eſt ratio, cur Eccleſia ſingulis annis, veteri combuſto, novum Chriſma conſecret in die cœnæ.

Quare veram non arbitror aliquorum ſententiam, qui docent hoc Sacramentum non fuiſſe inſtitutum, niſi poſt reſurrectionem, quando ſcilicet Chriſtus dixit Apoſtolis Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum*; quia tunc eos fecit Epiſcopos, & dedit eis poteſtatem miniſtrandi hoc Sacramentum. Cum enim eſſentia Sacramenti magis penſanda ſit ex materia, ex qua intrinſece conſtituitur, quam ex miniſtro, qui extrinſece ſolum, & efficienter ad illud ſe habet, tunc potius dici debet inſtitutum Sacramentum, cum materia ejus deſignatur, quam cum miniſter ejus inſtituitur. Unde Theologi communiter docent, Baptiſma inſtitutum fuiſſe, cum Chriſtus in Jordane baptizatus eſt, quia tunc ejus materiam deſignavit; licet tunc non fuerit data Apoſto-

stolis potestas baptizandi, sed postea, ut colligitur ex cap. 4. Matthæi. Idem cum proportione dicendum est de Sacramento Confirmationis, illud nimirum institutum fuisse in nocte cœnæ, (qua ejus materia, scilicet chrisma, designata est) ut suo tempore ab Apostolis administraretur.

§. II.

Materia, forma, & effectus hujus Sacramenti.

MAteriam remotam Sacramenti confirmationis esse chrisma, seu oleum olivarum, admixtum balsamo, & ab Episcopo benedictum, constat ex Florentino in decreto Eugenii. Congruentiam affert D. Thomas hic ar. 2. ex eo quod oleum, ob suam pinguedinem, designat gratiæ plenitudinem, quæ in hoc Sacramento tribuitur, & balsamum, ratione suæ fragrantiæ, & suavitatis, significat odorem bonæ famæ, quam fideles hoc Sacramento muniti in alios effundere debent, juxta illud Apostoli 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus.*

Nihilominus circa hujus Sacramenti materiam triplex est difficultas, & controversia inter Theologos: Prima est, an admixtio balsami cum oleo olivarum sit de essentia materiæ confirmationis, ita ut, vero balsamo non apposito non fiat Sacramentum? Cajetanus enim, Soto, Navarrus, & plures alii existimant, solum oleum per se ad materiam Sacramenti hujus desiderari, balsamum vero ex præcepto duntaxat Ecclesiastico permisceri, sicut vino aqua in Sacramento Eucharistiæ per-

permiſcetur. Sed hæc ſententia non videtur vera, nec in praxi probabilis; quia Florentinum in decreto citato hæc habet: *Secundum Sacramentum eſt confirmatio, cujus materia eſt chriſma, confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ*. Ubi clare docere videtur, oleum, & balſamum æque pertinere ad materiam confirmationis; unde cum conſtet oleum eſſe materiam eſſentialem ipſius, idem de balſamo dicendum eſt.

Neque refert, ſi dicas, idem Concilium ibidem docuiſſe materiam calicis eſſe vinum aqua mixtum, & tamen certum eſt, mixtionem aquæ cum vino non eſſe de neceſſitate Sacramenti, ſed tantum præcepti. Non refert, inquam, Concilium enim loquens de materia calicis, non dicit eſſe vinum aqua mixtum, vel eſſe compoſitum ex vino, & aqua, ſed eſſe vinum, cui aqua debet admiſceri. At vero de chriſmate docet eſſe confectum ex oleo, & balſamo.

Ex quo patet manifeſta diſparitas inter Sacramentum Confirmationis, & Euchariſtiæ. Poteſt etiam impugnari Cajetani ſententia ex eo quod Concilium ibidem doceat, materiam confirmationis neceſſariam neceſſitate Sacramenti eſſe chriſma, quod prius longe ante docuerat Fabianus epiſt. 2. ad Epiſcopos Orientis, ubi Apoſtolos chriſmatis confectionem a Domino accepiſſe, nobiſque reliquiſſe teſtatur: Sed nomen chriſmatis non ſolum oleum, ſed oleum balſamo mixtum deſignat: Ergo materia Sacramenti confirmationis eſſentialiter conſtat ex oleo, & balſamo, vel ut loquitur S. Thomas in 4. diſt. 7. qu. 1. artic. 2. quæſtiunc. 2. *eſt oleum balſamatum*. Minor pro-

probatur ex SS. Patribus: Dionysius enim de Eccles. hierarc. cap. 4. loquens de chrismate, dicit illud componi ex re odorifera; quod de simplici oleo intelligi nequit, bene tamen de oleo cum balsamo, quod suavissimum odorem habet. Auctor de unctione chrismatis apud Cyprianum: *Hodie* (inquit), „ chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum regiæ, ac Sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem. „ Item Gregorius magnus in illud Cant. 1. „ Botrus Cypri in vineis Engaddi, „ *ait* In Engaddi balsamum gignitur, quo „ cum oleo pontificali benedictione chrisma „ efficitur. „ Unde Catechismus Romanus, explicans materiam confirmationis, sic ait: „ Hæc chrisma appellatur, quo nomine a Græ„ cis accepto, etsi prophani scriptores quod„ libet unguenti genus significent, illi tamen, „ qui res divinas tradunt, communi loquen„ di consuetudinem ad illud tantummodo un„ guentum accommodarunt, quod ex oleo, „ & balsamo solemni Episcopi consecratione „ conficitur.

Nec refert, quod nonnulli ex SS. Patribus confirmationem, *Sacramentum olei*: appellent, sumunt enim appellationem a majori parte; quia nempe in chrismate multum est olei, balsami vero perparum. Non obstat etiam, quod Paulus III. Pius IV. & Gregorius XIII. permiserint, in confectione chrismatis loco balsami Syriaci adhiberi Americanum; solum enim declararunt, Americanum esse verum balsamum, licet forte a Syriaco specie distinctum, sicut probabile est, vinum gallicum v. g. specie differre a Palestino, & vinum album a rubro.

Dices, Innocentius III. cap. *Pastoralis*, de Sacramentis non iterandis rogatus, an confir-

firmatio iteranda esset in eo, qui per errorem non chrismate, sed oleo simplici fuerat delinitus? Respondet *non esse aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum*: Ergo supponit illud, quod omissum fuerat, nimirum unctionem chrismaticam, non esse essentiale; alias enim Sacramentum fuisset nullum, & consequenter denuo conferendum.

Respondeo, Pontificem ibi tantum velle, in illo casu non esse iterandam externam solemnitatem, cum qua solet hoc sacramentum administrari, ad vitandum scandalum, ut non obscure colligitur ex illa particula *caute*: non negare tamen, ea, quæ sunt de essentia, & necessitate hujus sacramenti, seu defectus substantiales esse supplendos, subindeque in occulto, privatim, & absque solemnitate denuo adhibendam esse unctionem olei, & balsami, cum debita forma. Nec refert, quod ibidem eodem modo Pontifex respondet, supplendam esse manuum impositionem, quæ omissa fuerat in collatione Subdiaconatus, quæ tamen juxta multorum sententiam est tantum accidentalis. Nam ex hoc tantum colligitur, voluisse Pontificem, brevitatis caussa, una responsione generali utrique interrogationi satisfacere, unicuique tamen modo proportionato, ut nimirum in uno sacramento suppleatur, quod omissum fuit substantiale, in alio, quod omissum fuit accidentale.

Secunda difficultas est, an ad valorem hujus sacramenti requiratur consecratio chrismatis ab Episcopo, saltem ut ab ordinario consecrante? Respondeo affirmative, ita enim colligitur ex Florentino, in prædicto decreto unionis, ubi disertis verbis ait, mate-

teriam hujus ſacramenti eſſe chriſma ab Epiſcopo benedictum. Idem fuſius declarat Catechiſmus Romanus his verbis: „ Conſecratur „ autem chriſma ſolemnibus cæremoniis ab „ Epiſcopo: ita enim Salvatorem noſtrum do- „ cuiſſe in extrema cęna, cum chriſmatis fa- „ ciendi rationem Apoſtolis commendaret, „ Fabianus Pontifex, ſanctitate, & martyrii glo- „ ria clariſſimus, tradidit. „ Et rationem aſſignat, cur debeat materia benedictione conſecrari: „ Quia in pleriſque aliis Sacramentis „ Chriſtus ita eorum materiam inſtituit, ut „ ſanctitatem quoq; illi tribuerit; non ſolum „ enim aquam elementum baptiſmi eſſe vo- „ luit, cum inquit: Niſi quis renatus fuerit ex „ aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire „ in regnum Dei, ſed cum ipſe baptizatus eſt, „ effecit, ut ea deinceps vi ſanctificandi præ- „ dita eſſet. Quoniam igitur Dominus hanc „ confirmationis materiam uſu ipſo, & tracta- tione non ſacravit, neceſſarium eſt, ut ſanctis, „ & religioſis precationibus conſecretur. „ Hac etiam ratione utitur S. Thomas hic ar. 3.

Sed gravior controverſia ſupereſt, an ſaltem per diſpenſationem Pontificis poſſit conſecratio chriſmatis ſimplici Sacerdoti committi, ut legitur a B. Gregorio commiſſa aliquando adminiſtratio confirmationis, quæ eſt aliquid majus, quam conſecratio chriſmatis? Dicendum tamen eſt, ne quidem ex commiſſione Summi Pontificis poſſe ſimplicem Sacerdotem chriſma conficere, multo minus ex commiſſione Epiſcopi, ut ſentit Ledeſma. Nam Fabianus Papa ſupra citatus teſtatur Chriſtum in ultima cœna Apoſtolos docuiſſe chriſma conficere: Ergo ſentit conſecrationem chriſmatis jure divino pertinere ad ſolos Epiſcopos, Apoſtolorum ſucceſſores; quod

quod etiam innuere videtur Catechismus Romanus ubi supra dicens : *Neque ad alium ea confectio, nisi ad Episcopum pertinere potest.* Quibus verbis videtur omnino excludere omnem inferiorem Sacerdotem. Unde licet Florentinum in decreto unionis fateatur aliquando esse dispensatum, ut simplex Sacerdos confirmaret, addit tamen hoc debuisse facere chrismate per Episcopum benedicto, quod probabile argumentum est, supposuisse Concilium, hoc esse necessarium necessitate Sacramenti, subindeque Pontificem, vel Ecclesiam in hoc dispensare non posse. Nec valet in materia Sacramentorum argumentum a majori ad minus, nam simplex Sacerdos non potest consecrare altaria, nec ordinare Presbyteros, vel Episcopos, & tamen potest consecrare Corpus Christi, quod est aliquod majus. Præterquam quod, sicut in naturalibus excellentius, & præstantius est producere materiam, quam totum compositum, quia meteria non est producibilis nisi per creationem: ita majus videtur consecrare materiam confirmationis, quam Sacramentum ipsum ministrare; quia qui materiam conficit, ad modum creantis se habet, ideoque hoc summis Ecclesiæ Principibus, scilicet Episcopis, reservatur.

Tertia difficultas est, an unctio chrismatica ita sit de essentia, ac necessitate hujus Sacramenti, ut sine illa ejus effectus conferri nequeat? Ratio dubitandi, eaque gravissima, est, quia Apostoli in primitiva Ecclesia per solam manuum impositionem conferebant hoc Sacramentum, ut constat ex capite 8. & 19. Actuum Apostolorum: Ergo unctio chrismatica non est de ejus essentia.

Ut

Ut ab hac difficultate se expediant P. Sirmundus, & Cardinalis Bellarminus, diversis omnino viis procedunt. Primus enim in Antirrhetico docet, chrismaticam unctionem non esse de essentia hujus Sacramenti, sed duntaxat cæremoniam quandam accidentalem, ad illius ornatum ab Ecclesia inventam, & nudæ manuum impositioni superadditam, subindeque illud ex dispensatione summi Pontificis posse per solam manuum impositionem conferri. Alter vero lib. 2. de confirm. cap. 9. e contra asserit, chrismaticam unctionem ita esse de essentia hujus Sacramenti, ut sine illa nunquam ministratum fuerit. Unde quando in Actibus Apostolorum legitur, Apostolos per manuum impositionem contulisse hoc Sacramentum, dicit hanc manuum impositionem fuisse chrismaticam, ac proinde eandem, quam nunc adhibent Episcopi. Sed utraque sententia falsa est. Prima quidem quia cum materia remota hujus Sacramenti sit chrisma, ut asserit Florentinum, materia ejus proxima non potest esse alia, quam unctio chrismatica, ut infra dicemus: Sed id, quod habet rationem materiæ, sive proximæ, sive remotæ, in Sacramentis, est de illorum essentia, cum illa essentialiter constent ex materia, & forma: Ergo unctio chrismatica est de essentia Sacramenti confirmationis, non vero cæremonia accidentalis ei superaddita, ut ait Sirmundus. Secunda vero, quia idem Florentinum ait, loco manus impositionis, quam adhibebant Apostoli, successisse in Ecclesia Confirmationem, hoc est chrismatis unctionem, aperte significans, aliam fuisse manus impositionem, quam tunc adhibebant Apo-

sto-

stoli, ab ea, quam tunc adhibet Ecclesia; alioqui dici non posset, loco illius nunc succedere chrismatis unctionem, cum nulla res proprie in sui locum succedat.

Melius ergo rationi dubitandi respondetur cum D. Thoma hic. artic. 2. ad 1. & artic. 4. ad 1. quod licet chrisma ex oleo, & balsamo confectum sit materia hujus sacramenti, a Christo in nocte cœnæ determinata, & instituta; nihilominus in primitiva Ecclesia Apostoli, ex ejusdem Christi instinctu, ac dispensatione, hoc sacramentum per solam manus impositionem, absque chrismatis unctione, conferebant: cum enim tunc Spiritus Sanctus super baptizatos visibiliter descenderet, & interior unctio evidenti illo Spiritus Sancti illapsu satis innotesceret, non erat necessaria ad illam designandam aliqua unctio exterior, & sensibilis, nempe chrismatis applicatio. Aliunde vero, cum interdum plura hominum millia uno die baptizarentur, mosque tunc esset, ut baptizati statim confirmarentur, congruum erat, ut dum Apostolis in talia incumbentibus non vacabat singulos inungere, illos ab hac cura liberaret Christus, Spiritu Sancto ad solam manuum impositionem patenter veniente. Idem docet Concilium Moguntinum anno 1549. sub Paulo III. celebratum cap. 8. potestque confirmari exemplo baptismi, cujus etsi perpetua, ac stabilis forma instituta sit a Christo cum expressa invocatione omnium Divinarum Personarum: ad celebritatem tamen nominis Jesu, tunc Judæis, & Gentilibus exosi, instinctu, & dispensatione ejusdem Christi, initio nascentis Ecclesiæ Apostoli baptizabant in solo nomine Jesu, ut supra cap. 4. osten-

ostendimus. Ita pariter, quamvis unctio chrismatica pro perpetua, ac stabili Confirmationis materia fuerit a Christo instituta, voluit tamen, ob rationes allegatas, initio nascentis Ecclesiæ dispensare cum Apostolis, ut per solam manuum impositionem sine unctione chrismatica hoc sacramentum ministrarent.

Ex dictis facile colligitur, quæ sit materia proxima hujus sacramenti; cum enim materia proxima in sacramentis in usu consistentibus nihil aliud sit, quam applicatio materiæ remotæ, & materia remota hujus sacramenti sit chrisma, manifestum est, ejus materiam proximam esse chrismatis applicationem, seu unctionem chrismaticam, quæ, ut ait Florentinum, fieri debet in fronte, ubi verecundiæ sedes est, ne confirmandus Christi nomen confiteri erubescat. Debet etiam fieri in modum crucis, tum ut verificentur verba illa formæ, *Signo te signo crucis*, tum etiam, ut per hoc declaretur, Christianum non debere erubescere crucem Christi, quæ, secundum Apostolum, Judæis fuit scandalum, Gentibus autem stultitia: tum denique, quia, ut ait Tertullianus de resurrect. carnis cap. 8. *Non perficiuntur Sacramenta Christianorum, nisi signo crucis.* Unde Leo Papa: *Crux omnium fons benedictionum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.*

Quantum vero ad ejus formam, ea, qua Ecclesia Romana utitur, in verbis istis consistit: *Consigno te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* In qua forma tria designantur, quæ in hoc Sacramento reperiuntur,

nimirum signum, quo notatur is, qui in certamen Christianæ militiæ descensurus est, robur spirituale, quod illi confertur, & causa conferens tale robur, scilicet Sanctissima Trinitas, quæ convenientissime in hoc Sacramento exprimitur, tum quia illud est perfectio Baptismi, qui fit expressa invocatione Trinitatis, tum etiam, quia in Confirmatione armatur Christi miles, ut inter alia mysteria Trinitatem profiteri non erubescat. Alia forma utitur Ecclesia Græca, nempe ista: *Signaculum doni Spiritus Sancti*, ut constat ex omnibus Græcorum Euchologiis. Unde cum hæc specie differat ab ea, qua Romana Ecclesia utitur, dicendum est, Christum non determinasse formam hujus sacramenti quoad speciem, sed solum quoad genus, & instituisse solum, quod celebraretur per aliqua verba, quæ ejus effectum significarent, ac reliquisse potestati Ecclesiæ verba illa determinare, unde orta est diversitas illa formarum, diversique ritus sacramentum istud ministrandi in Latina, & Græca Ecclesia. De quo fusius infra, cum de sacramento Ordinis.

Demum proprius hujus sacramenti effectus facile ex dictis colligitur, est enim augmentum gratiæ, quo homo roboratur ad profitendam fidem, & acquirit jus ad auxilia specialia pro illo actu constanter eliciendo. Etenim unctio, & consignatio, & hæc verba formæ, *Confirmo te*, significant, gratiam, quæ confertur ex vi hujus sacramenti, dari in ordine ad certamen, & luctam, roburque spirituale ad fidem constanter profitendam conferre. Unde dist. 5. de consecrat. refertur istud Urbani Papæ decretum: *Omnes*

fide-

fideles per manus impositionem Episcoporum debent Spiritum Sanctum post baptismum accipere, ut sicut in fonte plenitudinem accepimus ad innocentiam, ita & confirmatione augmentum, & robur accipiamus ad pugnam. Præter hunc effectum sibi specialem causat Confirmatio alium, qui etiam a Baptismo, & Ordine producitur, nempe characterem, ratione cujus initerabilis est, sicut Baptismus, & Ordo. De quo tract. præcedenti, cap. 4.

§. III.

Minister hujus Sacramenti.

De fide est, ordinarium hujus sacramenti ministrum esse solum Episcopum, ut definitur in Florentino in decreto unionis, & in Tridentino sess. 7. can. 3. de confirm. colligiturque ex Scriptura; nam Act. 8. dicuntur a Hierosolymis in Samariam missi Petrus, & Joannes, ad confirmandos eos, qui baptizati erant a Philippo Diacono: nulla autem potest reddi ratio, cur potius Apostoli, & non alii, vel ipse Philippus, qui eos baptizaverat, hoc Sacramentum contulerint, nisi quia soli Apostoli tunc erant Episcopi. Ergo ad Episcopos tantum, ut ad ordinarios ministros, spectat hoc munus baptizandos confirmandi. Unde Innoc. IV. in epist. ad Episc. Tusculanum Apostol. Sedis legatum in regno Cypri: *Soli Episcopi consignent chrismate in frontibus baptizatos, quia hujus unctio non debet nisi per Episcopum fieri: quoniam soli Apostoli, quorum vices gerunt Episcopi, per manus impositionem, quam confirmatio, vel frontis chrismatio repræsentat, Spiritum Sanctum tribuisse leguntur.*

H 2 Con-

Congruentia est, tum quia per hoc sacramentum homo adscribitur in militiam Christi: in militiam autem adscribere non est cujuscunque, sed exercitus ducum, quales in exercitu Ecclesiastico sunt Episcopi, qui Apostolis succedunt: tum etiam, quia confirmatio est perfectio, & consummatio baptismi; per eam enim baptizatus fit perfectus, & plenus Christianus, ut loquitur Urbanus I. in epist. ad omnes Christianos: Ergo illorum est hoc sacramentum ministrare, qui sunt in statu perfectionis acquisitæ, quales sunt soli Episcopi. Quam rationem illustrat D. Thoma hic ar. 11. ubi sic discurrit: In quolibet opere ultima consummatio superiori artifici reservatur, sicut in constructione ædificii inferiores ministri præparant quidem materiam, dolant lapides, erudiunt ligna, cæmenta conficiunt, operis tamen absolutio, & domus ædificatę forma ab architecto efficitur: Ergo fideles, qui sunt opus quoddam divinum, & Dei templum, juxta illud Apostoli 2. Corinth. 3. *Dei ædificatio estis*, ab aliis quidem ministris in baptismo præparantur, sed a solis summis Sacerdotibus, qui Episcopi sunt, in Confirmatione perficiuntur, & consummantur.

Hoc apud omnes Catholicos est certum, sed difficultas est, & controversia inter Theologos, an simplices sacerdotes, ex Apostolicæ sedis dispensatione, possint esse extraordinarii Confirmationis ministri? Respondeo affirmative contra Durandum, Estium, Petrum Aurelium, & alios. Primo, quia in Florentino in decreto Eugenii sic habetur: *Legitur aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, ex rationabili, & urgente admodum causa, simplicem*

cem Sacerdotem, chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse Confirmationis Sacramentum. Ubi sacrum Concilium non solum eam dispensationem factam recenset, sed eam etiam approbat, & ex rationabili causa processisse testatur. Secundo, quia dum Concilia Arausicanum 1. & 2. Toletanum 1. Florentinum, & Tridentinum, docent ordinarium ministrum hujus sacramenti esse Episcopum, tacite indicant extraordinarium posse esse alium. Tertio, quia B. Gregorius Magnus prohibuit Presbyteris Sardiniæ, ne confirmarent: at cum intellexisset scandalum inde ortum, concessit illis confirmandi licentiam, ut testatur Baronius anno 504. & refertur in c. *Pervenit*, dist. 95. his verbis: „ Pervenit ad nos
„ quosdam scandalizatos fuisse, quod Presby-
„ teros chrismate ungere eos, qui baptizati
„ sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum
„ usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus: Sed
„ si omnino hac de causa aliqui contristantur,
„ ubi Episc. desunt, ut Presbyteri etiã in fron-
„ tibus baptizatos chrismate ungere valeant,
„ concedimus. *Unde D. Thomas hic qu. 71. ar.*
„ *11. ad 1. sic ait*: Papa in Ecclesia habet ple-
„ nitudinem potestatis, ex qua potest quæ-
„ dam, quæ sunt superiorum Ordinum, com-
„ mittere quibusdam inferioribus, sicut qui-
„ busdam Presbyteris concedit conferre mi-
„ nores Ordines, quod pertinet ad potestatem
„ Episcopalem. Et ex hac plenitudine potesta-
„ tis concessit B. Gregorius Papa, quod sim-
„ plices Sacerdotes hoc Sacramentum con-
„ ferrent, quandiu scandalum tolleretur.

Quod vero aliqui dicũt, eo tempore omnes Sacerdotes fuisse Episcopos simul ordinatione, & consecratione, falsum est, & prorsus improbabile. Nam longe ante tempora D.

Gregorii Magni, simplices Sacerdotes cœperant esse distincti ab Episcopis tam ordinatione, quam jurisdictione, ut aperte colligitur ex Eusebio Papa epistol. 3. ad Episcopos Thusciæ, & ex Melchiade epist. decretali ad Episcopos Hispaniæ. Quod autem Estius, & Aurelius respondent, nimirum chrismaticam illam unctionem a D. Gregorio concessam non esse Sacramentum confirmationis, sed aliam ceremoniam Ecclesiasticam, est apertissime contra S. Thomam jam relatum, qui concessionem illam intellexit de sacramento Confirmationis. Videtur etiam esse contra Florentinum, quod agens de sacramento Confirmationis, disertissime ait, lege aliquando fuisse a Sede Apostolica dispensatum, ut Presbyteri illud administrarent, alluditque sine dubio ad illam dispensationem Gregorii Magni scriptis a seipso testatam, & relatam in jure canonico. Addo, quod si D. Gregorius cæremoniam tantum mutari concessit, cur tam stricte præcepit, ut, nisi in absentia, vel penuria Episcopi, ritus ille adhiberetur; ceremonia enim, etsi ritu diversa, modo pia sit, sive in præsentia, sive in absentia Episcopi, perinde fieri potest, neque enim eædem sunt omnes Ecclesiarum cæremoniæ.

Demum probatur eadem sententia ex eo, quod Arcudius, & alii referunt, hanc consuetudinem, ut Presbyteri confirmarent, (ex concessione videlicet Summi Pontificis tacita, vel expressa) viguisse in Ecclesia Græca diu ante schisma; eamque Eugenium, & Concilium tacite approbasse. Nam sess. 25. cum Eugenius II. quæstiones Græcis proposuisset, inter quas sexta erat, *Cur non Episcopi, sed Sacerdotes inungunt sacro*

cro Chrismate, cum hoc Pontificibus sit datum? addit in fine Concilium: *Hæc a Latinis objecta Mitylenensis Præsul legitime, & secundum Canones omnia dissolvit, præterquam duo, videlicet separationem matrimonii quoad vinculum, & creationem Patriarchæ extra Constantinopolim*. Ergo tacite Eugenius cum Concilio approbavit ritum Græcorum confirmandi per Presbyteros, quæ consuetudo quarto sæculo incœpit, ut ostendit Vericelli de Apostolicis missionibus tit. 7. quæst. 130. Quod vero illi Sedes Apostolica expresse, vel tacite consenserit, ibidem probat ex eo, quod Sedes Apostolica, antequam ab ea deficeret Oriens, annuatim chrisma mittere solita erat Constantinopolitanis, ut testatur Arcudius in concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib. 2. cap. 9. Unde non est verisimile, Romanum Pontificem a suis Apocrisariis non fuisse certioratum ejus moris Græcorum Presbyterorum confirmandi infantes, quare illi consensit vel expresse, vel tacite; nam facile potuisset tunc hoc eis prohibere: cum enim Constantinopolitani tantam reverentiam tunc deferrent Romanæ Ecclesiæ, ut ab ipsa singulis annis peterent sacrum chrisma, quod poterant Græci Episcopi ex Ordinis potestate ipsimet consecrare, quanto magis obsequentes fuissent, & abstinuissent Presbyteri a conferendo Sacramento Confirmationis, si hoc eis Romanus Pontifex prohibuisset? Sed voluit Sancta Sedes hoc eis indulgere, ut ita facilius a perniciosa consuetudine baptizandi in adulta ætate, quæ apud Græcos tunc vigebat, recederent, prout fecerunt.

Objicies primo, Innocentius III. cap. 4. *de consuetudine*, decernit; ut fideles potius careant sacramento Confirmationis, quam ut a presbyteris illud accipiant: At si potuissent Presbyteri ex concessione summi Pontificis confirmare, id debuisset potius summus Pontifex ipsis concedere, quam privare fideles tam utili Sacramento, sine quo homines non sunt perfecte Christiani: Ergo non possunt Presbyteri ex commissione summi Pontificis sacramentum Confirmationis conferre.

Confirmatur: Eodem modo Pontifices loquuntur de administratione Confirmationis, atque de confectione, & consecratione chrismatis, ut patet ex Leone magno Epistola 88. ubi sic ait: *Nec chrisma conficere, nec chrismati baptizatorum frontem signare Presbyteris, & Chorepiscopis liceat: Quæ omnia solis deberi Pontificibus, authoritate canonum præcipitur*. Sed Presbyteri non possunt, etiam ex concessione, & dispensatione Apostolicæ Sedis, chrisma conficere, ut §. præcedenti ostendimus: Ergo nec Sacramentum Confirmationis administrare.

Ad objectionem respondeo, Innocentium III. aliquorum Presbyterorum præsumptionem coercere voluisse, qui abusu intolerabili potestatem confirmandi sibi arrogabant, etsi nullam haberent ad hoc sedis Apostolicæ concessionem, prætendentes id posse ex consuetudine. Ut ergo Pontifex consuetudinem illam priscis, & antiquis Ecclesiæ moribus repugnantem abrogaret, vel cohiberet, statuit satius esse Confirmationis sacramento ad salutem minime necessario aliquandiu carere, quam talem potestatem omnibus in-

indiscriminatim, & pro quovis tempore Sacerdotibus impertire.

Ad confirmationem respondeo, quod licet D. Leo Papa, & alii summi Pontifices interdum eodem modo loquantur in suis decretalibus de administratione Confirmationis, atque de confectione, & consecratione chrismatis, nihilominus, cum nunquam legatur simplici Sacerdoti conficiendi chrisma facta facultas, bene tamen administrandi Confirmationis sacramentum, urgens argumentum est, non posse simplicem Sacerdotem, etiam ex concessione Apostolicæ sedis, chrisma conficere, bene tamen sacramentum Confirmationis chrismate ab Episcopo consecrato, administrare.

Objicies secundo: Non potest perfici sacramentum sine ministro instituto a Christo: Sed minister confirmationis a Christo institutus est solus Episcopus, ut definitur in Florentino, & Tridentino supra citatis: Ergo a solo Episcopo potest hoc sacramentum conferri.

Confirmatur: Dum Episcopus confirmat, id non præstat præcise ratione potestatis jurisdictionis, quam habet in suam diœcesim, sed ratione potestatis ordinis, characteri suo divinitus alligatæ, alioquin potestatem confirmandi posset suis Vicariis generalibus, quibus jurisdictionem suam tribuit, impertire: Ergo quicumque charactere Episcopali caret, caret etiam potestate confirmandi illi essentialiter annexa.

Ad objectionem respondeo, ministrum quidem ordinarium Confirmationis a Christo institutum esse solum Episcopum, simplicem tamen Sacerdotē, ex eadem Christi institutione,

esse illius ministrum extraordinarium in casu necessitatis, & supposita commissione Summi Pontificis, cui cum Christus commiserit regimen totius Ecclesiæ, consequenter dedit illi protestatem providendi de idoneo ministro Confirmationis in aliquibus casibus extraordinariis, in quibus Episcopus adesse non potest ad illud Sacramentum ministrandum. Unde ad confirmationem dico, Episcopum ut ministrum ordinarium confirmare, ratione characteris sui Episcopalis, Sacerdotem vero ut ministrum extraordinarium, & a summo Pontifice commissum id præstare, ratione sui characteris Sacerdotalis, dependenter tamen a concessione, seu dispensatione sedis Apostolicæ: licet enim potestas Ordinis ad confirmandum non dependeat a potestate jurisdictionis, quando est perfecta, & completa, qualis est potestas Episcopalis; dependet tamen a suprema jurisdictionis potestate in summo Pontifice existente, quando est, sicut potestas simplicis Sacerdotis, incompleta ad illum effectum. Unde in simplici Sacerdote potestas Ordinis ad confirmandum non solum characterem sacerdotalem importat, sed insuper connotat summi Pontificis concessionem, subindeque supremam jurisdictionem in eo, ut in capite totius Ecclesiæ existentem. Ex quo intelliges, non posse simplicem Sacerdotem ex commissione Episcopi confirmare, quia quæ spectant ad regimen totius Ecclesiæ, (ut providere de idoneo ministro confirmationis in aliquibus casibus extraordinariis, in quibus Episcopus confirmare non potest) soli summo Pontifici competunt. Unde nullibi legitur Presbyteros ex Episcopi jus-

sio-

sione, vel dispensatione confirmasse, sed tantum ex summi Pontificis privilegio. Intelliges etiam, non posse Pontificem conferre Diacono facultatem confirmandi, quia talis potestas necessario supponit, vel requirit characterem Episcopalem, vel saltem Sacerdotalem: operatio enim sacramentalis in corpus Christi mysticum procedere debet ab habente potestatem in corpus Christi verum, quam Diaconus non habet, cum non possit corpus Christi consecrare. Unde D. Thomas in 4. dist. 3. qu. 2. ar. 1. quæstiunc. 3. „Promovere ad illas perfectiones, quæ non respiciunt corpus Domini verum, sed solum corpus mysticum, potest a Papa, qui habet plenitudinem potestatis Pontificalis, committi Sacerdoti, qui habet actum summum super corpus Domini verum; non autem Diacono, vel alicui inferiori, qui non habet perficere corpus Domini verum.

TRACTATUS IV.

DE AUGUSTISSIMO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

SIcut in veteri testamento Agnus Paschalis habuit rationem Sacramenti, & Sacrificii, ita & in nova lege Eucharistia utramque sortitur rationem; cum non solum instituta sit in animarum salutem, ut cætera Sacramenta, sed

etiam ad peculiarem Dei cultum ordinata, quo modo habet rationem Sacrificii. Illam sub utraque ratione in hoc tractatu considerabimus, & primo agemus de illa, ut habet rationem Sacramenti, deinde illam, ut est novæ legis sacrificium, contemplabimur, invocata prius hujus admirabilis Sacramenti, & incruenti Sacrificii gratia, verbis Divi Dionysii, qui c. 3. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, acturus de Eucharistia, sic præfatur: „ O divinum „ penitus, sanctumque mysterium, obducta „ tibi signantium operimenta signorum di„ gnanter operiens nobis, palam, atque a„ perte lucesce, nostrosque spirituales ocu„ los singulari, & aperto tuæ lucis splendore „ imple.

CAPUT I.

De existentia, essentia, unitate, necessitate, & institutione hujus Sacramenti.

§. I.

Existentia, & essentia hujus Sacramenti.

LIcet plures hæretici circa Eucharistiam erraverint, nullus tamen ex illis negavit eam esse verum novæ legis Sacramentum. Hoc enim Scripturæ, Concilia, & SS. Patres aperte tradunt, & ratio congrua, quam adducit S. Thomas hic qu. 74. ar. 1. facile suadet. Cum enim novæ legis Sacramenta (inquit) in eum finem sint instituta, ut eorum ope in spirituali vita subveniretur hominibus, & vita eorum spiritualis sit corporeæ similis: manifestum est, quod sicut ad vitam corpoream requiritur generatio, per quam

quam homo vitam accipit, & augmentum, quo perducitur ad perfectionem vitæ, & alimentum, quo conservatur in vita; sic ad vitam spiritualem, præter Baptismum, qui est spiritualis generatio, & Confirmationem, quæ est spirituale augmentum, oportuit esse Sacramentum Eucharistiæ, quæ est spirituale alimentum. Nec refert, quod in vita corporea augmentatio, & nutritio proveniant ab eodem alimento: non enim est exacta, & perfecta similitudo inter res corporeas, & spirituales; augmentum enim corporeum successive fit per multiplicem usum cibi, & potus: spirituale vero fit totum simul per Sacramentum confirmationis, quod idcirco iterari non potest. Item spirituale robur, quod datur in Confirmatione, non fit ad modum nutritionis, sed in modum unctionis athleticæ: unde conveniens fuit, ut præter Confirmationem, qua tale robur per chrismaticam unctionem confertur, daretur cibus, & potus Eucharisticus, ad spiritualem refectionem. Addo, quod, licet hæc duo potuisset Christus unico Sacramento præstare, convenientius tamen fuit, ut non nisi duobus hos effectus tribueret: tum ut in ipsa Sacramentorum diversitate varietas, & multitudo effectuum gratiæ cognosceretur: tum etiam, ut hac Sacramentorum mirabili, & sapientissima varietate, magis ab hominibus coleretur Deus.

Major difficultas est, in quo consistat Sacramenti hujus essentia: In primis enim Hæretici hujus temporis existimant hoc Sacramentum non consistere in aliqua re permanente, sed in solo usu, seu sumptione; ita quod, sicut aqua in baptismo non habet ratio-

nem

nem Sacramenti, nisi quando actu applicatur, ita nec Eucharistia, nisi cum actu manducatur, non vero quando conservatur in pyxide. Hic error a Tridentino proscribitur sess. 13. can. 3. & cap. 3. ubi sic ait: *Illud in Eucharistia excellens, & singulare est, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur; at in Eucharistia ipse sanctitatis author ante usum est. Nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum vere tamen ipse affirmaret, corpus suum esse, quod præbebat.* Quibus verbis sancta Synodus hanc rationem insinuat: Tunc aderat in nocte cœnæ corpus Christi, quando hæc verba ab eo prolata sunt: *Hoc est corpus meum*, alioquin ejus propositio fuisset falsa, & Christus mendacium protulisset: Sed antequam Apostoli manducassent corpus Christi, verba illa Christus protulit: Ergo ante usum, & sumptionem hujus Sacramenti corpus Christi erat sub speciebus panis, subindeque tunc existebat Eucharistiæ Sacramentum.

Negant Minorem Calvinistæ, contendentes, verba illa, *Hoc est corpus meum*, non fuisse prolata ante actionem manducandi, sed inter manducandum, quod colligi putant ex serie verborum D. Matthæi cap. 26. ubi sic habetur: *Accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait, accipite, & comedite, Hoc est corpus meum.* Sed hoc facile refellitur, quia Christus Discipulos suos invitabat ad manducationem, eo quod cibus, quem manibus tenebat, esset corpus suum: Ergo prius fuit corpus Christi sub speciebus panis, quam manducarent Apostoli. Unde non debet hic attendi series verborum D. Matthæi,

(alio-

(alioquin ex textu Marci 14. *Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis: Hic est sanguis meus*, &c. sequeretur Corpus, & Sanguinem Christi solum esse in hoc Sacramento post usum, & sumptionem illius, quod nec ipsi quidem hæretici admittunt) sed solum debet attendi significatio, & sensus, quem ex constanti Ecclesiæ, & Patrum sensu constat esse hunc, ut significetur, Christum, dum panem adhuc manu tenebat, ante distributionem dixisse: *Hoc est corpus meum*.

Accedit auctoritas plurimorum Patrum, asserentium Eucharistiam asservari, & recondi in arculis, vel pyxidibus, domum asportari, a fidelibus secum deferri, ad collum suspendi, & similia, quæ illam esse quid permanens, aperte declarant. Tertullianus enim lib. 2. ad uxorem innuit fuisse olim moris, ut fideles Eucharistiam secum deferrent, quam opportuno tempore reciperent. Basilius in epist. ad Cæsariam Patritiam testatur, Anachoretas, qui non poterant commode sæpius Ecclesiam frequentare, Eucharistiam secum in Eremum deferre. Cyprianus serm. de lapsis narrat mulierem Eucharistiam domi in arcula sua conclusam indignis manibus tractare tentantem igne surgente subito fuisse deterritam. Ambrosius in orat. de obitu Satyri fratris sui cap. 7. scribit eum in orario involutam Eucharistiæ particulam suspendisse ad collum suum in periculo naufragii, & eo auxilio fretum se dejecisse in mare, ac liberum ad littus evasisse. Justinus Martyr, qui vixit primo sæculo post Apostolos, in secunda Apologia prope finem, scribit post sacra peracta in Ecclesia Eucharistiam dari consuevisse

Dia-

Diaconis, deferendam ad absentes, qui impediti fuerant ex causa rationabili, ne celebrationi mysteriorum interessent. Demum S. Hieron. epist. ad Rustic. laudat S. Exuperium Episcopum Tolosanum, quod ob inopiam voluntariam cogeretur Christi Corpus in canistro portare. Verba ejus sunt: *Nihil illo ditius, qui Corpus Domini canistro vimineo, & sanguinem portat in vitro*. Quæ testimonia adeo expressa sunt, & manifesta, ut Calvinus fateri coactus sit, pro nobis stare exemplum veteris Ecclesiæ: *sed in re tanta* (inquit) *tutius est sequi veritatem*, ei scilicet, & aliis ejusmodi Apostatis revelatam, & prioribus sæculis Sanctis Patribus, ac toti Ecclesiæ occultatam.

Ratio etiam suffragatur: nam Eucharistiæ Sacramentum per modum cibi, & potus a Christo institutum est, juxta illud Joan. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*: Sed cibus, & potus sunt quid permanens, nec usus cibi, & potus, sive ejus sumptio de ipsius essentia censetur, sed est solum ipsius applicatio, seu conditio ad nutritionem requisita: Ergo similiter Sacramentum Eucharistiæ est quid permanens, & ejus sumptio, seu usus est tantum conditio requisita, ut virtus ejus habeat suum effectum, spiritualem scilicet animæ refectionem. Nec refert, quod Baptismus, Confirmatio, & alia novæ legis Sacramenta in usu consistant. In hoc enim Eucharistia differt ab aliis novæ legis Sacramentis, quod continet rem sacram absolute, nempe corpus Christi, alia vero solum continent rem sacram in ordine ad aliud, nempe virtutem ad sanctificandum eos, quibus applicantur. Ex quo fit, quod Eucharistia per-

perficiatur in sola consecratione materiæ, alia vero in applicatione ad hominem sanctificandum.

Quantum ad Catholicos, qui universaliter tenent, hoc Sacramentum in aliqua re permanente consistere, difficultas, & controversia est inter illos, quid in Eucharistia habeat proprie, & essentialiter rationem Sacramenti, seu signi sensibilis gratiæ sanctificantis? Multa enim in ea sunt, de quibus dubitari potest, an talis ratio eis conveniat, nempe verba consecrationis, actio transubstantiativa, seu conversiva panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, species continentes corpus, & sanguinem Christi, corpus, & sanguis Christi sub speciebus contenta; demum sumptio Eucharistiæ, quæ vocatur usus illius. Quæritur ergo quid ex illis quinque habet proprie, & essentialiter rationem Sacramenti in Eucharistia?

Respondeo breviter, Sacramentum Eucharistiæ, ut Sacramentum est, seu signum sensibile gratiæ sanctificantis, consistere essentialiter in speciebus consecratis, connotatis tamen corpore, & sanguine Christi, sub eis contentis, ut causativis gratiæ nutrimentalis, verbis consecratoriis, ipsaque consecratione, ut causa, vel actione, per quam efficitur, & ipso usu, seu sumptione, tanquam fine, ad quem ordinatur. In primis enim, quod nec verba consecrationis, nec ipsa consecratio, seu actio conversiva panis in corpus, & sanguinem Christi, nec usus, seu sumptio Eucharistiæ, non possint esse ipsum Eucharistiæ Sacramentum, nec partes essentiales, & intrinsecæ constitutivæ illius, manifestum est; quia, ut jam ostendimus contra hæreticos, Sacramentum

Eucha-

Eucharistiæ consistit in aliqua re permanente, hæc vero entia successiva sunt. Præterquam quod verba consecrationis, & ipsa consecratio sunt causa, vel actio, per quam conficitur Eucharistia, seu fieri, & via ad Sacramentum: Sed causa, vel actio, per quam conficitur Sacramentum, non est ipsum Sacramentum, & via non est ratio constitutiva termini: Ergo Sacramentum Eucharistiæ non consistit essentialiter in verbis consecrationis, nec in ipsa consecratione, nec illa possunt esse partes intrinsecæ, & essentiales illius. Idem dicendum est de usu, seu sumptione: usus enim cibi non est ipse cibus, sed solum ejus applicatio; unde ante sumptionem Eucharistiæ, ac statim post consecrationem est integrum, & completum Eucharistæ Sacramentum. Similiter evidens est, quod nec solæ species sacramentales, nec solum corpus, & sanguis Christi sub eis contenta, non sunt totum Eucharistiæ Sacramentum; quia solæ species, secluso corpore, & sanguine Christi, non possunt esse cibus spiritualis, & causa vitæ, ac nutritionis animæ, cum non habeant vim sanctificandi, & vivificandi, nisi a corpore, & sanguine Christi, quæ sub eis continentur. Ipsum vero Christi corpus, cum non sit sensibile, nisi ratione specierum, non potest se solo, & illis seclusis, habere rationem Sacramenti, seu signi sensibilis gratiæ sanctificantis. Debet ergo Sacramentum Eucharistiæ consistere vel in aggregato ex speciebus, & corpore, ac sanguine Christi, ut volunt plures ex recentioribus, vel, ut melius dicunt Thomistæ, in speciebus ut consecratis, & continentibus, ac connotantibus corpus, & sanguinem Christi. De illis enim

sic

sic consideratis verificatur quidquid est de ratione Sacramenti, nempe esse signum sensibile gratiæ sanctificantis. Sunt enim de se sensibiles, ut constat: ratione vero corporis, & sanguinis Christi, quæ connotant, & continent, habent vim sanctificandi, & causandi gratiam, animam cibantem, ac reficientem. Unde Catechismus Romanus eam aperte tradit sententiam titulo de Euchar. num. 8. his verbis: *Diligenter observandum est, multa in hoc mysterio esse, quibus aliquando Sacramenti nomen sacri Scriptores tribuerunt. Interdum enim & consecratio, frequenter vero & ipsum Domini corpus, & sanguis, qui in Eucharistia continetur, Sacramentum vocari consuevit, .. Verum hæc omnia minus proprie Sacramenta dici perspicuum est. Ipsæ autem panis, & vini species veram, & absolutam hujus nominis rationem habent.*

Objicies primo: Florentinum in decreto Eugenii ait, Sacramenta novæ legis perfici rebus ut materia, & verbis ut forma: Ergo sicut in aliis sacramentis verba sunt forma intrinseca, & pars essentialis, ita & in Eucharistiæ sacramento verba consecrationis; præsertim cum per illa species determinentur ad significandam gratiam cibantem, sicut in baptismo aqua determinatur per verba ad significandam gratiam regenerantem.

Respondeo, verba Florentini intelligenda esse, & applicanda sacramentis novæ legis per distributionem accommodam; ita ut de illis, quæ in usu consistunt, possit dici ipsa intrinsece componi ex rebus, & verbis: de Eucharistia vero, quæ non consistit in usu, sed in re permanente, extrinsece tantum; quia in hoc sacramento verba consecrationis non de-

determinant materiam, nisi extrinsece, & efficienter, quatenus eam in corpus, & sanguinem Christi convertunt; in baptismo vero, & aliis sacramentis in usu consistentibus verba intrinsece, & formaliter determinant materiam ad significandum gratiam sacramentalem, seu cuilibet sacramento propriam.

Objicies secundo: Sacramenta novæ legis sunt signa practica. & effectiva gratiæ: Sed Eucharistia non causat gratiam, nisi in actuali usu, & sumptione: Ergo talis usus, & sumptio vel est ipsum Eucharistiæ sacramentum, vel saltem pars essentialis illius.

Respondeo, de ratione sacramenti non consistentis in usu, quale est Eucharistia, non esse, quod causet semper in actu secundo gratiam, sed sufficere, quod semper sit aptum eam causare, & de facto ipsam causet, positis requisitis, atque adeo posito usu, sive applicatione, tanquam conditione sine qua non. Unde usus non est pars intrinseca hujus sacramenti, sed duntaxat finis, ad quem ordinatur, subindeque extrinsecum illius connotatum.

Objicies tertio, SS. Patres dicunt Eucharistiam esse carnem Christi, vel corpus Christi, eamque esse spiritualem animæ cibum: Sed hæc verificari nequeunt, nisi hoc sacramentum constet corpore Christi, tanquam parte intrinseca illud componente una cum speciebus: Ergo revera corpus Christi est pars hujus sacramenti, & non solum aliquid in eo contentum. Unde D. Tho. in 4. dist. 8. q. 1. art. 1. quæstiunc. 1. ad 2. sic ait: *Ex speciebus, & corpore Christi fit unum Sacramentum.*

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem: Eucharistia enim a SS. Patribus caro,

caro, vel corpus Christi appellatur per metonymiam, tribuendo contento nomen continentis, qui est frequentissimus modus loquendi. Similiter dicitur spiritualis animæ cibus, quia significat, & causat gratiam animam cibantem; quod non solum convenit corpori Christi, sed etiam speciebus consecratis, ut elevatis ad causandam gratiam; nam ratione hujus elevationis sunt cibus animæ, quo spiritualiter nutritur: quia tamen corpus Christi, utpotè instrumentum Divinitati conjunctum, ad hanc nutritionem nobiliori modo concurrit, animæ cibus simpliciter, & communiter appellatur. Ad D. Th. dicendum, quod, ut ex speciebus consecratis, & corpore Christi dicatur fieri unum Sacramentum, non requiritur, quod illa se habeant ad invicem per modum partium, vel extremorum componentium, sed sufficit, quod species consecratæ connotent corpus Christi, ut rem ab ipsis contentam, & significatam. Unde idem S. Doct. post verba in objectione relata, subdit: *Sicut in aliis Sacramentis ex elemento, & virtute quasi unum efficitur.* Virtus autem, per quam alia Sacramenta elevantur, non est Sacramentum, nec pars intrinseca componens illud, nec ad illud pertinet in recto, sed tantum in obliquo: Ergo & in Sacramento Eucharistiæ corpus Christi non se habet per modum partis intrinsecæ, sed solum per modum contenti, & significati a speciebus consecratis. Ex speciebus ergo in recto importatis, & corpore Christi in obliquo fit unum Sacramentum; eo quod species non possint habere rationem Sacramenti, nisi contineant ipsum corpus Christi, quia alias non significarent gratiam cibantem, cum non habeant eam significare, nisi ex determinatione

facta

facta per verba, quæ ut verificentur, debent species realiter continere corpus Christi.

Objicies quarto: Sacramentum Eucharistiæ secundum se est adorandum adoratione latriæ, ut docet Tridentinum sess. 13. cap. 5. Atqui species, etiam cum habitudine ad corpus Christi præsens consideratæ, non debent adorari cultu latriæ: quia, ut sæpe docet septima Synodus, hoc cultu, Deus adorari debet: Ergo species consecratæ, seu ut dicentes habitudinem ad corpus Christi præsens, non sunt ipsum Eucharistiæ Sacramentum, nec pro illo supponunt.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem: cum enim species Sacramentales ex eo, quod contineant Christum, sint ei conjunctæ, objiciuntur adorandæ eodem actu, quo Christus adoratur: unde, sicut qui adorat Verbum in carne, eodem actu adorat carnem ipsam, ita qui adorat Christum sub speciebus Eucharisticis, eadem adoratione adorat ipsas species. Quod ut melius percipiatur: Advertendum est, species Eucharisticas posse duobus modis adorari, vel simul cum ipso Christo, vel separatim ab illo, & præcise propter dignitatem, quam habent ex eo, quod ipsum contineant. Si adorentur simul cum Christo, quamvis res per se primo adorata sit Christus, concomitanter tamen, & quasi implicite, atque adeo eodem cultu, quo Christus, adorantur species illæ. Si vero adorentur ut distinctæ a Christo, fateor adorationem illam non esse latriæ perfectæ, sed hyperduliæ; quia licet dignitas, quæ provenit in illis speciebus ex conjunctione ad Christum, sit major omni excellentia, & dignitate pure creata, & creabili, minor tamen est,

quam

quam dignitas Christi secundum se considerati; & in hoc sensu debet explicari septima Synodus.

Ex dictis colligitur primo, quod in Eucharistia species consecratæ, continentes corpus, & sanguinem Christi, sunt Sacramentum tantum; corpus autem, & sanguis Christi sub illis contenta sunt res Sacramenti, & Sacramentum simul; gratia vero sanctificans, res Sacramenti tantum. Ratio est, quia species consecratæ significant tantum, & non significantur. Corpus, & Sanguis Christi significantur ipsis speciebus, & significant gratiam. Gratia vero sanctificans per modum alimenti spiritualis tantum significatur, nec significat aliquid, quod sit proprius hujus Sacramenti effectus; licet significet gloriam, quæ est significatum commune omnibus Sacramentis.

Colligitur secundo, Sacramentum Eucharistiæ physice sumptum nihil aliud esse, quam species panis, & vini consecratas, sub præscripta verborum forma, ut realiter continent Christum, ad causandam gratiam cibantem animam: metaphysice vero consideratum, esse Sacramentum novæ legis, significans Christum, ut realiter contentum sub ipsis speciebus, & gratiam cibantem animam.

§. II.

Unitas hujus Sacramenti.

CErtum est, Eucharistiæ Sacramentum, licet constet duabus speciebus, & formis partialibus, esse tamen unum specie atoma Sacramentum, & non plura specie diversa: Ait enim

enim Catechismus Romanus parte 2. cap. 4. *Licet duo sint elementa, panis scilicet, & vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura, sed unum tantum Eucharistiæ Sacramentum, Ecclesiæ authoritate ducti, confitemur.* Verum difficultas est, unde sit unitas specifica hujus Sacramenti petenda? Aliqui enim illam sumunt ex unitate rei contentæ, quæ est Christus, alii ex unitate institutionis, alii ex unitate passionis Christi, quam significat, vel ex unione fidelium, quam causat. Sed melius S. Thomas eam ex unitate finis, ad quem ex institutione Christi ordinatur, venandam esse docet hic art. 2. ubi sic discurrit: *Sacramentum Eucharistiæ ordinatur ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur: ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimentum humidum; & ideo etiam ad integritatem hujus Sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, & spiritualis potus, secundum illud Joan. 6. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: Ergo hoc Sacramentum multa quidem est materialiter, sed unum formaliter, & perfective.* Quæ ratio illustrari potest exemplo Sacramenti Extremæ Unctionis: Nam, sicut in Extrema Unctione sunt plures unctiones partiales, & plures formæ partiales, & tamen est unum Sacramentum, quia illa omnia ordinantur ad unum finem, & ad unum effectum, scilicet ad tollendum omnes reliquias peccatorum, quæ ex sensibus oriuntur, & animam deprimunt: ita Sacramentum Eucharistiæ, licet constet duabus speciebus, & formis partialibus, censetur tamen esse unicum specie Sacra-

cra-

cramentum, quia ordinatur ad unum finem, nimirum ad unam integram refectionem spiritualem.

Non minus certum videtur, Sacramentum Eucharistiæ, licet unum specie, dividi tamen in plura numero Sacramenta, secundum quod in diversis Ecclesiis, & Altaribus consecratur: cum enim tunc sint plures materiæ, & plures formæ hujus Sacramenti, numero diversæ, non possunt non esse plura Sacramenta, numero distincta. Sed difficultas, & controversia est inter Theologos, unde tunc unitas, vel distinctio numerica hujus Sacramenti desumenda sit? Quidam enim putant eam desumi ex unitate, & continuatione physica specierum, atque ita quot fuerint species panis, & vini physice discontinuatæ, tot esse numero Sacramenta. Alii vero existimant eam petendam esse a consecratione, per quam conficitur, ita ut unum sit Sacramentum, quod unica consecratione conficitur, plura vero numero Sacramenta, si diversis consecrationibus conficiantur. Alii demum asserunt, unitatem numericam Eucharistiæ nec ex continuatione physica specierum, nec ex unitate consecrationis sumi debere, sed ex ordine ad unam sumptionem. Et hæc sententia probabilior videtur, quia Eucharistiæ Sacramentum est institutum a Christo per modum convivii spiritualis, quo reficitur anima, unde de illo agendum est cum proportione, & analogia ad convivium materiale: Sed convivium materiale non habet suam unitatem numericam a physica continuatione ciborum, cum plura fercula inter se discontinua possint in eodem convivio ministrari: nec ab actione, qua præparatur, cum unica, vel pluribus actionibus inter se

discontinuis, & numero diversis præparari possit; sed a cibis, & ferculis, prout ordinantur ad unam refectionem: Ergo pariter unitas numerica Sacramenti Eucharistiæ non sumitur a continuatione physica specierum, nec ex unitate consecrationis, per quam conficitur, sed ex ordine ad unam numero refectionem, ad quam deservit. Quod ut magis declaretur, & illustretur,

Advertendum est, duplicem esse constitutionem Sacramenti Eucharistiæ in esse individuali, unam incompletam, convenientem ei ex intentione saltem virtuali Sacerdotis consecrantis, per quam deputatur ad unam, vel plures refectiones: Alteram completam, qua consequenter ad talem intentionem idem sacramentum deservit de facto ad unam, vel plures refectiones. Unde licet Sacerdos consecret plures hostias in ordine ad plures refectiones, non habent tamen complete, sed tantum inchoative esse plura numero sacramenta, antequam in ipsa sumptione deserviant de facto pluribus refectionibus. Similiter si plures consecret in odine ad unicam numero refectionem, inchoative tantum ex tunc erunt unicum numero sacramentum, completive vero in ipsa actuali, & unica sumptione. Sicut plura fercula pluribus refectionibus deputata, ex illa deputatione, inchoative tantum constituunt plura convivia; complete vero plura efficiunt, quando de facto pluribus refectionibus deserviunt; & e converso, quando plura fercula ad unam tantum refectionem deputantur, ex tali deputatione constituunt inchoative tantum unum convivium; complete vero, quando de facto ministrantur, & uni tantum refectioni deserviunt.

§. III.

§. III.

Necessitas hujus Sacramenti.

CErtum est, hoc sacramentum in re suscepťum non esse necessarium necessitate medii ad salutem, nam parvuli sacris undis intincti, vel proprio sanguine baptizati salutem absque actuali Eucharistiæ perceptione obtinent, ut definit Tridentinum sess. 21. cap. 4. Sæpe etiam adulti in ea rerum serie constituuntur, in qua cœlesti hoc cibo pasci nequaquam possunt, ut qui tempestate jactati in aquis sepeliuntur, vel qui ad mortem damnantur, aut vomitum patiuntur, quibus Ecclesia non solet Eucharistiæ sacramentum porrigere, etiam in articulo mortis. Certum est etiam, votum, seu desiderium formale, & explicitum recipiendi sacramentum Eucharistiæ non esse de necessitate salutis. Votum enim alicujus rei est in supplementum illius, unde dicitur ejus vicarium, atque adeo non potest esse magis necessarium ad salutem, quam sit ipsa res, quæ desideratur: Ergo si Eucharistia actu suscepta non sit de necessitate salutis, ejus votum, seu desiderium formale, & explicitum non erit ad salutem simpliciter necessarium. Solum ergo difficultas est, & controversia inter Theologos, an saltem implicitum, & virtuale Eucharistiæ votum sit omnibus necessitate medii ad salutem necessarium? Hoc enim negant plures ex Recentioribus, affirmant vero Thomistæ cum S. Doctore hic art. 3. ubi sic ait: *Per baptismum ordinatur homo ad Eucharistiam, & ideo ex hoc ipso, quod pueri baptizantur, ad Eucha-*

charistiam ordinantur per Ecclesiam , & sic sicut ex fide Ecclesiæ credunt , sic ex fide Ecclesiæ desiderant Eucharistiam . Et quæst. 79. artic. 1. ad 1. *Hoc Sacramentum ex seipso virtutem habet gratiam conferendi , nec aliquis habet gratiam ante susceptionem hujus Sacramenti, vel nisi in aliquo voto ipsius ; vel per seipsum , sicut adultis ; vel voto Ecclesiæ , sicut parvulis .*

Ratio etiam suffragatur : Baptismus enim , & pœnitentia sunt necessaria necessitate medii ad sulutem : Sed in baptismo , & pœnitentia, aliisque Sacramentis , includitur implicite , virtualiter , & interpretative votum Eucharistiæ : Ergo Saramentum Eucharistiæ , in voto saltem implicito, tacito , & interpretativo , est necessarium ad salutem necessitate medii . Major est certa , minor probatur . In volitione medii includitur , implicite saltem , virtualiter , & interpretative, intentio finis , seu voluntas , & votum ipsius : Atqui Sacramentum Eucharistiæ est finis baptismi , & pœnitentiæ , aliorumque Sacramentorum : Ergo in baptismo , & pœnitentia , aliisque Sacramentis , implicite , virtualiter , & interpretative includitur votum Eucharistiæ . Major patet , minor vero probatur a D. Thoma supra quæst. 65. art. 3. ubi sic discurrit : „ Omnia alia Sacramenta ordinari videntur ad hoc Sacramentum (*Ecclesiæ*) sicut ad finem : manifestum est enim , quod Sacramentum „ Ordinis ordinatur ad Eucharistiæ consecrationem , Sacramentum vero baptismi „ ordinatur ad Eucharistiæ receptionem . „ In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem , ut non vereatur se subtrahere a „ tali Sacramento : per pœnitentiam etiam , „ &

„ & extremam unctionem præparatur homo
„ ad digne sumendum corpus Christi. Matri-
„ monium etiam, saltem sua significatione,
„ attingit hoc Sacramentum, inquantum si-
„ gnificat conjunctionem Christi, & Eccle-
„ siæ, cujus unitas per Sacramentum Eucha-
„ ristiæ figuratur: unde & Apostolus dicit
„ Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est
„ ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

Confirmatur primo: Omnis res inclinatur ad suam perfectionem, & consummationem, tanquam in proprium finem: Sed Eucharistia est perfectio, & consummatio aliorum sacramentorum, quia gratia, quæ in illis confertur, habet nos unire Christo, quæ unio maxime perficitur, & consummatur per Eucharistiam: Unde Dionysius de Eccles. hierarchia cap. 3. ait, quod *non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per divinissimam Eucharistiam*. Ergo illa est finis aliorum Sacramentorum.

Confirmatur secundo: Cum Deus sit finis omnium creaturarum, id, in quo speciali modo inhabitat, habet rationem finis respectu aliorum: unde quia Deus est in Christo homine speciali modo, nimirum per unionem hypostaticam, Christus ut homo est finis omnium creaturarum: quare in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. dicitur causam finalem justificationis nostræ esse gloriam Dei, & Christi: Sed Christus Deus, & homo est speciali modo in Sacramento Eucharistiæ, cum hoc Sacramentum realiter, & substantialiter ipsum contineat: Ergo illud est finis aliorum Sacramentorum.

Ex his intelliges, quod licet realis, & Sacramentalis receptio Eucharistię non sit de necessitate salutis, bene tamé mystica, & spiritualis,

quæ consistit in unione, & incorporatione cum Christo, ad quam omnia Sacramenta ut in finem ordinantur, præsertim baptismus, cum sit initium vitæ spiritualis, quod speciali quadam ratione ad suam perfectionem, & consummationem tanquam in finem inclinatur. Unde Augustinus verba illa Christi Jo: 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, extendit ad parvulos, ait enim lib. 1. de peccat. meritis cap. 10. *An vero quisquam hoc dicere audebit, quod ad parvulos hæc sententia Domini non pertineat, possintque sine participatione corporis hujus, & sanguinis in se habere vitam?* Quod non est intelligendum de participatione reali, & Sacramentali (ut perperam Augustino Calvinistæ imponunt) sed de mystica, & spirituali, quæ consistit in unione, & incorporatione cum Christo, ad quam baptismus specialiter ordinatur, ut exponit ipsemet Sanctus Doctor lib. 3. de peccat. meritis cap. 4. ipsumque interpretatur D. Thomas supra quæst. 65. artic. 4. ad 2. & hic quæst. 73. art. 3. ad 1.

Argumenta Adversariorum soluta manent ex dictis: ea enim solum probant, actualem Eucharistiæ receptionem, vel ejus votum explicitum, & formale non esse de necessitate salutis, id tamen non ostenditur de voto implicito, & virtuali Eucharistiæ, quod in susceptione baptismi, & aliorum Sacramentorum includitur. Unde diligenter observandum est, Eucharistiam posse duobus modis considerari, nimirum ut est particulare aliquod Sacramentum, & ut est causa universalis aliorum Sacramentorum, quæ ad illam ut ad finem ordinantur, quatenus habet incorpo-

po-

porare nos Christo, illique nos perfecte unire, qui est finis omnium Sacramentorum, ut antea declaratum est. Primo modo efficienter concurrit ad producendam gratiam, quam confert distinctam a cæteris, secundo vero influit per modum causæ finalis in omnem gratiam, & in omnes effectus, qui dantur per alia Sacramenta. Unde si primo modo consideretur, votum ejus non est de necessitate salutis, bene tamen si altero modo spectetur; quia nemo potest salutem consequi, nisi Christo uniatur, & incorporetur.

§. IV.

Institutio hujus Sacramenti.

HOc Sacramentum fuisse a Christo institutum in nocte cœnæ ultimæ, factæ cum Discipulis pridie quam pateretur, de fide certum est, cum hoc aperte testentur Evangelistæ, præsertim Matthæus cap. 26. Illudque tempus fuisse ejus institutioni convenientissimum, ex eo patet, quod testamenta fieri soleant ante mortem testatoris; quare cum Christus in Eucharistia suum corpus, & sanguinem Discipulis, & aliis fidelibus quasi testamento legaverit, ut dicitur Lucæ 22. convenientissimum fuit, ut pridie quam moreretur, mirabile hoc Sacramentum institueret. Unde Tridentinum sess. 13. cap. 2. *Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit, in quo divitias divinissimi sui amoris veluti in nos effudit.*

In hoc conveniunt omnes Catholici, sed celebris est controversia inter Græcos, & Latinos, qua die Christus ultimam cœnam cum

Apostolis fecerit: Græci enim ut suum ritum de confectione Eucharistiæ in pane fermentato tueantur, asserunt Christum cœnam illam celebrasse, non die, aut Luna 14. primi mensis, (qui apud Judæos erat mensis Martius) nam tunc Judæis non licebat comedere fermentatum, ut patet Exodi 12. sed die, aut Luna 13. quo tempore Judæi non azymis, sed fermentatis panibus utebantur. Latini e contra, ut suum ritum de consecrando in azymo defendant, affirmant Christum cœnam agni Paschalis celebrasse die, seu Luna 14. mensis primi, in qua incipiebat solemnitas primæ diei azymorum, subindeque Christum in azymo, non vero in fermentato consecrasse. Quæ sententia nititur evidentibus Scripturæ testimoniis, dicitur enim Matth. 26. *Prima autem die azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Et paulo post dicitur Christum vespere facto cum illis discubuisse, & cœnasse, quod idem asseritur Marci 14. & Lucæ 22. Atqui prima dies azymorum non erat decima tertia mensis primi, quia tota die decima tertia comedebatur panis fermentatus, sed decima quarta, in cujus vespera incipiebat comedi azymus, & non licebat comedere fermentatum, aut illud in domibus habere, ut patet Exodi 12. Ergo Christus non celebravit die decima tertia, sed decima quarta primi mensis cœnam paschalem cum Discipulis suis, in qua Sacramentum Eucharistiæ instituit. Unde Theophylactus in cap. 22. Lucæ: *Diem azymorum*, inquit, *nominat feriam quintam, in cujus vespera Pascha immolaturi erant.*

Nec valet, quod ait Euthymius, nempe per primum diem azymorum Euangelistas intel-

tellexisse pridie azymorum, in quo volunt Christum cœnam Paschalem cum Discipulis celebrasse, subindeque solemnitatem illam una die prævenisse: non valet, inquam, tum quia Lucas addit diem festum: erat autem dies festus solus primus, & septimus dies azymorum, ut constat Exodi 12. tum etiam, quia non est assignabilis causa sufficiens, ob quam Christus legis observantissimus custos, qui non venerat legem solvere, sed adimplere, eam transgredi voluisset, & legalem cœnam celebrare pridie quam lex juberet. Et certe, si diem a lege præscriptum in comedendo agno Paschali prævenisset, justam eum accusandi, mortique tradendi causam Judæi invenissent, cum de observantia azymorum lex dicat Exodi 12. *Quicumque fermentatum comederit, peribit anima illa ex Israel*. Nec verum est, quod ait idem Euthymius, nempe fuisse licitum in antiqua lege prævenire Pascha, quamvis non liceret ultra diem constitutum a lege illud differre. Nam Scriptura nullibi ne apparenter quidem id insinuat, sed potius contrarium aperte indicat. Numerorum enim cap. 9. lex permittit quidem in favorem immundorum, ac peregrinorum, ut propter immunditiam, aut peregrinationem longinquam extra terram Chanaam, Pascha suum in secundum mensem differant: imperat tamen, ut illud celebrent ipsa Luna decima quarta sub vesperam.

Objiciunt Græci plura D. Joannis testimonia, ex quibus aperte colligi videtur, Christum Pascha celebrasse cum Discipulis suis, antequam Judæi illud celebrarent, subindeque prævenisse diem a lege statutam, quæ erat decima quarta mensis. In primis enim

Joann. 13. omnia illa, quæ Christus gessit in cœna, facta dicuntur *ante diem festum Paschæ*. Secundo idem Euangelista cap. 18. ait; quod in die Passionis Domini *Judæi non introierunt Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*, idest agnum Paschalem: Ergo illa die a Judæis manducabatur, subindeque Christus celebravit Pascha cum Discipulis suis, pridie quam a Judæis celebraretur. Tertio cap. 19. Christus dicitur mortuus in Parasceve Paschæ: est autem parasceve præparatio ad festum celebrandum, seu vigilia Paschæ. Demum dies Sabbati, qui secutus est immediate mortem Christi, Joan. 19. appellatur *dies magnus Sabbati*, quo nomine non designatus fuisset, nisi extitisset dies primus azymorum, quia non habuisset specialem aliquam magnitudinem, & solemnitatem super alia Sabbata: Ergo Christus non est passus die prima azymorum, subindeque ante illum diem celebravit Pascha cum Discipulis suis.

Ad primum respondeo, ea, quæ a Christo gesta sunt in nocte cœnæ, dici ab Euangelista facta ante diem festum Paschæ, sumpta die pro die artificiali, prout distinguitur a nocte, non pro naturali, ut complectitur noctem; unde non dixit, *ante festum*, sed *ante diem festum*. Quæ explicatio est D. Thomæ in 4. dist. 11. quæst. 2. artic. 2. quæstiunc. 3. ad 1. & Catechismi Romani cap. de Eucharistia. Ut autem illa clarius percipiatur, sciendum est, apud Judæos tres fuisse dierum differentias, nempe legalium, naturalium, & artificialium. Dies legales accipiebantur a vespera unius diei, ad vesperam subsequentis, juxta illud Levitici 13. *A vespera*

pera usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra. Dies naturales accipiebantur apud Hebræos, sicut apud nos, a media nocte in medium noctis sequentis, vel ut aliquibus placet, & insinuat S. Thomas ubi supra in resp. ad 2. ab ortu solis in ortum subsequentem. Dies vero artificiales condistinguebantur etiam sicut modo contra noctem, ita ut comprehenderent tantum illud spatium, in quo lux solis apparebat.

Ad secundum respondeo cum eodem S. Doctore ibidem ad 3. quod quando Euangelista ait, quod Judæi die, qua Christus crucifixus est, non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha, per ly *Pascha*, non intellexit esum agni Paschalis, sed esum panum azymorum, qui per septem dies comedebantur, aut victimarum, quæ per dies Paschales offerebantur, & quæ *Paschata* dicebantur; illæ enim non nisi a mundis comedi debebant.

Ad tertium dicendum, per parasceve Paschæ non intelligi præparationem ad Pascha sed parasceve, quod erat festum Paschæ, id-est feria sexta, intra festa Paschalia illo anno occurrens. Judæi enim quamlibet feriam sextam appellabant parasceve, quia in ea præparabant necessaria ad diem Sabbati subsequentem, in quo non licebat eis quidquam operari, ne quidem cibos præparare. Quæ explicatio confirmatur ex illo Marci 15. *Erat parasceve, quod est ante Sabbatum*, & ex illo Joan. 19. *Judæi ergo, quoniam parasceve erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato*, &c. Ex quibus constat parasceve fuisse, non ad Pascha, sed ad Sabbatum.

Ad quartum respondeo diem illam Sabbati, quæ secuta est immediate mortem Christi, magnum diem Sabbati ab Euangelista appellari, quia inciderat in secundum diem azymorum, qui ob frequentiam populi, qui ad Pascha convenerat, erat celeberrimus.

CAPUT II.

Materia hujus Sacramenti.

MAteria hujus Sacramenti assignatur a Florentino in decreto unionis sæpe citato his verbis: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite.* Unde omnis panis non est materia sufficiens hujus Sacramenti, puta panis confectus ex hordeo, milio, avena, vel leguminibus, sed solus panis confectus ex farina tritici, & aqua naturali, ac igne coctus: quare *si farina admisceretur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor, quam vera aqua, non posset ex ea confici Sacramentum, quia non est verus panis*, ut ait D. Thomas hic quæst. 74. artic. 7. ad 3. Similiter massa pastæ cruda, aut torrida sole, vel frixa oleo non est apta materia hujus Sacramenti, sicut nec amydum, seu amylum, quod fit ex tritico corrupto, cum ejus materia non tam sit tritici farina, quam lac ex eo expressum, ut notavit Soto. Ratio hujus rei alia non est, quam Christi institutio, qui hoc Sacramentum instituit in pane usuali: panis autem usualis est ille, qui fit ex farina tritici, & aqua naturali, & qui igne decoquitur; nam omnis alius panis substituitur in defectum hujus, nec panis simpliciter dici consuevit, sed cum addito, panis hordeaceus, panis ex milio, &c. Ergo so-

solus panis confectus ex farina tritici, & aqua naturali, ac igne coctus, est sufficiens materia Eucharistiæ. Hæc censetur Apostolica traditio, quam Ecclesiastica authoritas confirmavit, ut testatur Catechismus Romanus.

Nihil tamen interest ad valorem hujus Sacramenti, an panis sit azymus, vel fermentatus, ut definivit Florentinum sess. ultima in litteris sanctæ unionis, his verbis: *Definimus, in azymo, sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici.* Licet azymus convenientior sit, quam fermentatus: Tum quia Christus in azymo consecravit, cum cœnam legalem celebraverit, & Sacramentum Eucharistiæ instituerit prima die azymorum, in qua nullus panis, nisi azymus, in domibus Judæorum debebat reperiri, sicut Exodi 12. præcipitur, ut cap. præcedenti §. 4. ostendimus: tum etiam, quia etsi daremus, quod Christus (ut volunt Græci) in celebratione Paschæ, legitimum ejus tempus, scilicet primam diem azymorum, sive decimam quartam lunam, prævenire voluisset; consequens tamen non foret, eum fermentato in cœna ultima usum fuisse, sed azymo; quia sicut ipsius agni Paschalis immolationem, & esum observare voluit, ita & totum ejus ritum in lege præscriptum (qui inter alia habet, ut cum azymis, & lactucis agrestibus comedatur) servare voluisse credendum est. Unde Chrysostomus homil. 82. super Matth. *Apertissime Dominus demonstravit, quia a principio circumcisionis suæ, usque ad diem Paschæ extremum, non erat contrarius divinarum legum; in quibus præcipiebatur, ut cum azymis Paschalis agnus comederetur.* Tum deniq; quia cum axymum in Scriptura puritatem,

can-

candorem, simplicitatem, humilitatem, & incorruptionem significet, magis congruere videtur proprietatibus hujus Sacramenti, quam fermentatum, quod ut plurimum in malam partem sumitur. Unde Apostolus 1. Corinth. 5. *Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi: etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.*

Fateor tamen Græcorum morem celebrandi in fermentato suis congruentiis non carere: cum enim fermentatum a fermento saporem habeat, & a sale calorem, Eucharistiæ, quæ est Sacramentum amoris, & spiritualis suavitatis, convenire videtur. Præterea (ut notavit S. Thomas 4. contra Gent. cap. 69. ex D. Gregorio in registro) *Romana Ecclesia offert azymos panes, propterea quod Dominus sine ulla commixtione carnem suscepit; sed cæteræ Ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quod Verbum Patris indutum est carne, & est verus homo, sicut & fermentum commiscetur farinæ.* Imo etiam Romanam Ecclesiam aliquando in fermentato consecrasse, Richardus, Scotus, Durandus, & alii asserunt; idque testatur D. Thomas in 4. dist. 11. qu. 2. artic. 2. quæstiunc. 3. ubi sic ait: *Hunc morem* (celebrandi in azymo) *Romana Ecclesia ab Apostolis, qui ipsam fundaverunt, accepit, ut Innocentius III. dicit: Sed postea, ut dicit Leo Papa, imminente hæresi Ebionitarum, qui dicebant simul cum Euangelio legalia observanda, SS. Patres ne eis consentire viderentur, voluerunt ad tempus, instinctu Spiritus*

ritus Sancti, ex fermentato confici Sacramentum: postea cessante illa hæresi, Ecclesia Romana ad pristinum morem rediit. Ex quo patet, Authorem Theologiæ mentis, & cordis non legisse D. Thomam, dum hoc in dubium revocavit, & oppositum probabilius esse dixit differt. 2. de materia Euchar. c. 2.

Quantum ad materiam calicis consecrandi, non minus certum est, illam esse vinum vitigineum, quam materiam, ex qua corpus Christi conficitur, esse panem triticeum: Sicut enim solus panis triticeus proprie, & simpliciter panis appellatur, & solum oleum de olivis proprie, & simpliciter vocatur oleum; ita solum vinum de vite proprie, & simpliciter dicitur vinum. Unde liquor ex malogranatis, pomis, aut moris expressus non est materia hujus Sacramenti, quia non est vinum de vite. Nec acetum, quia non est simpliciter vinum, sed vinum corruptum; sicut cadaver non est homo, sed homo mortuus. Nec agresta, seu succus expressus ex uva acerba, quia nondum habet speciem vini, sed est in via generationis; bene tamen mustum, quia est simpliciter vinum de vite, licet non perfecte purgatum, & defœcatum. Potest etiam consecrari in succo expresso ex uvis passis (in quo fama est consecrare Ægyptios) quia talis succus est vinum de vite, eoque perfectius, quo ab aqueo humore purgatius.

Vino consecrando admiscere modicam aquam, non est necessarium, necessitate Sacramenti, sed duntaxat necessitate præcepti Ecclesiastici, ut declarat Florentinum in decreto Eugenii, & Tridentinum sess. 22. cap. 7. his verbis: *Monet Sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino*

vino in calice offerendo miscerent. Cujus cæremoniæ triplicem reddit rationem D. Thomas hic artic. 6. Prima est, ob imitationem Christi, quem in vino aqua permixto hoc Sacramentum instituisse, & peregisse creditur, affériturque in liturgiis D. Jacobi Apostoli, & Basilii, & testatur Clemens Romanus lib. 8. Constit. cap. 17. his verbis: *Similiter calicem miscens ex vino, & aqua, & sanctificans, tradidit eis dicens: Bibite ex eo omnes*. Secunda, ob repræsentationem passionis ejus, in qua aqua simul cum sanguine ex latere ejus exivit. Tertia, ob significationem effectus hujus Sacramenti, qui est unio populi fidelis cum Christo capite. Vinum enim significat Christum, seu sanguinem ejus; aqua vero populorum symbolum est, juxta illud Apocal. 17. *Aquæ, quas vidisti, populi sunt, & gentes*.

Circa hanc cæremoniam mixtionis aquæ cum vino in calice consecrando, celebris est difficultas, & controversia inter Theologos, an scilicet talis aqua immediate convertatur in Christi sanguinem, vel solum mediate, ita ut prius debeat converti in vinum, quam in sanguinem? Respondeo breviter, hoc secundum multo probabilius esse: quia ita videtur sentire Innocentius III. capit. *cum Marthæ*, de celebratione Missarum, ubi Pontifex, relatis tribus opinionibus, quarum prima asserit, aquam vino permixtam in eam converti, quæ de latere Christi promanavit: secunda, quod mutetur in sanguinem, *cum in vinum transeat, mixta vino*, idest, quia prius in vinum versa fuit: tertia, quod maneat integra, & immutata: His inquam tribus opinionibus relatis, concludit

dit Pontifex pro secunda, ut probabiliori, dicens: *Verum inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, posito nimirum quod in vinum conversa fuerit.* Secunda enim opinio id tantum asserit, & nulla ex aliis opinionibus ab eo relatis aliud dicit, nempe converti in sanguinem immediate: Ergo censet Pontifex, quod si aqua non prius vertatur in vinum, non mutatur in sanguinem. Unde S. Thomas hic art. 8. referens secundam illam sententiam, sic habet: *Ideo sicut ipse* (Innocentius) *dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam converti in vinum, & vinum in sanguinem.* Ipseque Pontifex clare suam mentem expressit, & omnia subterfugia præoccupavit lib. 4. de mysteriis missæ cap. 31. ubi sic ait: *Quibusdam non absurdum esse videtur, quod aqua cum vino transit in sanguinem, ea scilicet ratione, quod aqua per admixtionem transit in vinum, & vinum per consecrationem in sanguinem: quis enim ambigat, aquam in vinum transire, cum multo vino modicum aquæ infunditur?*

Eandem sententiam docet Catechismus Romanus tract. de Eucharistia cap. 4. his verbis: *Illud autem Sacerdotibus animadvertendum est, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhiberi oportet, sic etiam modicam infundendam esse: nam Ecclesiasticorum scriptorum sententia, & judicio, aqua illa in vinum convertitur.* Similia habet Sacerdotale Romanum, cujus verba infra referemus. His addi potest authoritas Tridentini sess. 13. can. 2. definientis, post consecrationem solas species panis, & vini remanere; si autem aqua in vinum non conversa, sed in pro-

pria

pria ſpecie aquæ manens in ſanguinem Chriſti converteretur, non tantum ſpecies vini, ſed etiam ſpecies aquæ, ſub quibus ſanguis Chriſti exiſteret, remanerent: Ergo juxta Tridentinum aqua in vinum non converſa non convertitur in Chriſti ſanguinem.

Ratio quoque efficax noſtræ ſuffragatur ſententiæ: Nam illud ſolum immediate convertitur in ſanguinem Chriſti, quod eſt materia conſecrationis calicis: Sed aqua, etiam ut mixta vino, non eſt materia conſecrationis calicis: omnis enim ſacramentorum materia a Chriſto deſignata, & inſtituta eſt, permixtio vero aquæ cum vino conſecrando eſt ſolum de jure, & præcepto Eccleſiaſtico, ut docet Tridentinum ſupra relatum: Ergo aqua, admixta vino conſecrando, non convertitur immediate in ſanguinem.

Confirmatur, & magis illuſtratur hæc ratio: Si id, quod non eſt materia conſecrationis, & ſolum ex præcepto Eccleſiæ materiæ neceſſario immiſcetur, immediate mutari poſſet in Chriſti corpus, vel ſanguinem, ſequeretur, quod ſi ex præcepto Eccleſiæ, calici conſecrando, loco aquæ naturalis, miſceretur aqua roſacea, illa quoque converteretur immediate in ſanguinem Chriſti. Similiter, ſi de mandato Eccleſiæ, pani conſecrando miſceretur aliquid de butyro, melle, vel alio liquore, talis materia converteretur in corpus Chriſti: Sed hæc abſurda ſunt, & a communi Theologorum ſenſu penitus aliena: Ergo pariter abſurdum videtur dicere, aquam vino mixtam, ex Eccleſiæ præcepto, converti immediate in ſanguinem Chriſti.

Dices cum Adverſariis, diſparem eſſe rationem, aqua enim roſacea, etiam ut vino mix-

mixta, non eſt materia hujus Sacramenti, bene tamen aqua naturalis, vino admixta; quia (inquiunt) materia ſufficiens conſecrationis calicis eſt vinum uſuale, quo nomine intelligitur vinum lymphatum, ſeu modica aqua dilutum; & in iſto dicunt Chriſtum conſecraſſe in ultima cœna, ſubindeque ipſum in materiam ſufficientem conſecrationis calicis deſignaſſe.

Sed contra primo: Scriptura, Concilia, & SS. Patres aſſerunt, materiam conſecrationis calicis eſſe genimen vitis, ſeu vinum de vite: unde Chriſtus, peracta hujus Sacramenti inſtitutione, dixit Matth. 26. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, &c. Sed per genimen vitis, ſeu vinum de vite non ſignificatur proprie, niſi liquor ex uvis expreſſus: Ergo ſolus ille liquor poteſt dici materia hujus ſacramenti.

Contra ſecundo, vinum, quod erat potus uſualis apud Judæos, erat vinum multa aqua dilutum, utpote potens, ac generoſum, quale fert terra Palæſtinorum: Ergo ſi nomine vini, quod eſt materia hujus ſacramenti, intelligi debeat vinum uſuale, dicendum eſt, vinum, quod eſt materia conſecrationis calicis, poſſe, & debere eſſe multa aqua dilutum, quod repugnat Florentino dicenti materiam hujus Sacramenti eſſe vinum de vite, *cui ante conſecrationem modiciſſima aqua admiſceri debet*. Per quod corrigit, quod antea ſtatutum fuerat in Concilio Triburienſi Provinciali, nimirum tertiam partem aquæ eſſe vino conſecrando admiſcendam; quod certe non debebat corrigere, ſed potius confirmare, ſi verum eſſet, quod dicunt Adverſarii, vinum uſuale eſſe ſufficientem materiam conſecrationis calicis:

cum

cum ad vinum usuale tertia saltem pars aquæ requiratur.

Contra tertio, cum vinum lymphatum, seu usuale sit, mixtum quoddam ex vino, & aqua, si illud sit materia consecrationis calicis, sequitur non solum vinum, sed etiam aquam esse materiam, saltem partialem, hujus Sacramenti, ut concedit Coninchus, dicens, aquam esse materiam Sacramenti Eucharistiæ, non necessariam, & essentialem, sicut vinum, sed liberam, & sufficientem, sicut peccata venialia sunt materia sufficiens, & libera sacramenti pœnitentiæ: At hoc videtur absurdum: Ergo & illud. Minor probatur, tum quia hæc distinctio materiæ Eucharistiæ in liberam, & necessariam commentum est, hactenus in Ecclesia inauditum: tum etiam, quia (ut supra arguebamus) omnis Sacramentorum materia est a Christo designata, & instituta: permixtio vero aquæ cum vino consecrando est de jure tantum, & præcepto Ecclesiastico: tum denique, quia si aqua vino permixta esset hujus sacramenti libera materia, posset calici consecrando in magna quantitate apponi, cur enim modicissima præscriberetur, si in Christi sanguinem immediate converti posset, nec eam prius in vinum transmutari oporteret? Non enim dici potest, hoc fieri ob mysticam significationem, ut nimirum denotetur, quod *Major est majestas Christi* (significata per vinum) *quam fragilitas populi*, significata per aquam, ut loquitur Concilium Triburiense: hæc enim mystica significatio potest tam bene per notabilem, ac per modicissimam aquam exprimi: unde in illo Concilio præcipitur, quod ad exprimendam hanc mysti-

eam significationem unionis populi cum Christo capite, tertia pars aquæ misceatur vino consecrando: Ergo non potest esse alia ratio, quæ Ecclesiam moveat ad præcipiendum, ut modicissima aqua calici consecrando misceatur, & ut talis mixtio fiat initio missæ, ut in quibusdam religionibus observatur, nisi quia censet, aquam prius convertendam esse in vinum, quam in sanguinem. Unde Sacerdotale Romanum 1. p. tract. 20. cap. 2. *Aqua, quæ in calice vino admiscetur, debet esse in modica quantitate, quia eam in vinum converti oportet.*

Objiciunt in primis Adversarii plura SS. Patrum testimonia, quibus asserunt, aquam, & vinum consecrari, & consecratione in sanguinem Christi converti. Verum hæc intelligi, & explicari debent de consecratione, & conversione mediata. Nullus enim eorum dicit, aquam secundum se proxime converti in sanguinem, sed aquam simul cum vino in sanguinem transire, conjunctam nimirum, non solum per infusionem, sed etiam per transmutationem in vinum. Nec valet, si dicas, aquam in vinum transmutatam non debere appellari aquam, sed vinum, solent enim substantiæ in alias transmutatæ eo nomine nuncupari, quo ante conversionem vocabantur. Nam Joan. 2. aqua in vinum in nuptiis a Domino conversa pristino nomine appellatur: *Cum gustasset*, inquit, *architriclinus aquam vinum factam*. Exodi etiam 7. serpens factus ex conversione virgæ Moysis virga appellatur. Et magis ad rem, corpus Christi in Eucharistia a Scriptura, & SS. Patribus dicitur panis, quia ex pane factum est. Cur ergo similiter vinum factum ex aqua in ipsum conversa, & transmutata, non

non poterit similiter, per quandam ampliationem, aqua a SS. Patribus appellari?

Objiciunt secundo: In rubricis Missalis Romani præscribitur, ut si Sacerdos paulo ante consecrationem advertat, non fuisse tempore oblationis calici appositam aquam, illam apponat, & statim consecret: Sed in tam brevi mora aqua apposita non potest converti in vinum: Ergo tunc immediate convertitur in sanguinem Christi.

Respondeo primo, quod si in illo casu modicissima aqua, puta una duntaxat guttula, calici consecrando apponatur, poterit converti in vinum, antequam verba consecrationis proferantur; vinum enim brevissimo tempore potest corrumpere aquam, in parva quantitate sibi admixtam, & illam in suam substantiam convertere. Si autem quæras quomodo id fieri possit? Respondeo breviter, id fieri per divisionem, ratione cujus illa modica aqua dividitur statim in partes minimas, sub quibus non potest forma aquæ manere, & consequenter statim succedit forma vini.

Respondeo secundo, quod si in casu posito aqua non fuerit conversa in vinum, antequam verba consecrationis proferantur, non convertetur in sanguinem, sed remanebit in propria specie, accidentibus vini circumfusa, donec per actionem illorum fuerit conversa in vini substantiam, tunc enim manebit vinum mixtum sanguine.

Contra hanc secundam responsionem instant Adversarii tripliciter, & dicunt, quod si in eo casu aqua non converteretur in sanguinem, sed in propria specie remaneret, non verificaretur forma calicis,

cis, cum pronomen *Hic* cadat supra totum, quod in calice continetur. Daretur etiam occasio idololatriæ; cum totum, quod calici inest, populo adorandum exhibeatur Addunt aliqui cum Baronio ad finem anni 1188. totum liquorem contentum in calice converti in sanguinem per consecrationem, fide tenendum esse, semperque ita creditum fuisse a fidelibus.

Sed hæc parum urgent, ad primam enim instantiam facile respondetur, in eo casu verba consecrationis verificari, quia pronomen, *Hic*, non respicit absolute quidquid in calice reperitur, sed tantum materiam consecrationi aptam, qualis non est aqua in vinum non conversa, ut supra ostensum est.

Ad secundam similiter dico, in eo casu nullam dari occasionem idololatriæ populo; quia cum adoratio fidelium per fidem dirigatur, fertur solum ad sanguinem Christi latentem sub speciebus Eucharisticis, non vero ad alia, quæ per accidens iis adjuncta sunt; sicut si hostiæ consecratæ crinis injectus sit, vel musca decidat in calicem, ut sæpe contingit, nullus creditur ea adorare.

Ad tertiam respondeo, Baronium, & alios existimantes de fide certum esse totum liquorem in calice contentum semper, & immediate converti in sanguinem per consecrationem, semperque fuisse illum communem fidelium sensum, & traditionem omnium sæculorum, in hoc non parum excedere, & contradicere non solum Catechismo, & Sacerdotali Romano, supra relatis, sed etiam Innoc. III. Ille enim satis aperte significat rem non esse de fide, quando capite supra citato refert ut probabilem sen-

ten-

tentiam plurium Theologorum sui temporis, affirmantem, aquam manere post consecrationem permixtam accidentibus vini; Posteaque solum præfert ut probabiliorem alteram sententiam, asserentem aquam converti mediate in sanguinem, cum prius in vinum transeat, ut supra retulimus. Et certe si opposita sententia semper fuit communis fidelium, & Theologorum sensus, quomodo non solum Innocentius III. doctissimus Pontifex, sed etiam D. Thomas, qui non diu post illum floruit, hunc communem sensum ignoraverunt, sicut & D. Bonaventura, Scotus, & plures alii antiqui Theologi, qui nostram aperte docent sententiam?

Objiciunt tertio: Christus, ut ex Patribus, Conciliis, & traditione constat, consecravit vinum aqua mixtum, quam in satis magna copia vino miscuisse verisimile est, tum ob illius regionis calidæ consuetudinem, tum etiam ut temperantiæ daret exemplum: Ergo cum illius mixtionem statim subsecuta fuerit consecratio, non potuit talis aqua prius converti in vinum, quam in sanguinem Christi.

Respondeo verisimile esse, Christum tam modicam calici consecrando adhibuisse aquam, ut vi, & efficacia vini potentis, & generosi calidissimæ illius regionis, facile, & brevissimo tempore, in vinum conversa fuerit; quia tunc aquam vino non adhibuit ad potum solitum, seu usualem, sed mysticum & sacramentalem. Unde S. Bonaventura in 4. dist. 11. 2. p. art. 2. qu. 3. ait, Christum Dominum consecrasse calicem, donec aqua fuisset conversa in vinum.

Alia est difficultas circa materiam Eucha-

charistiæ, breviter hic expedienda, an nimirum sit de jure divino, quod Sacramentum Eucharistiæ non conficiatur, nisi consecrando utramque speciem, subindeque Summus Pontifex dispensare non possit, ut Sacerdos consecret in una tantum specie? Respondeo affirmative, tum quia quæ sunt necessaria ad integritatem Sacramenti, sunt de jure divino: consecratio autem utriusque speciei est necessaria ad integritatem sacramenti Eucharistiæ, quia illud est institutum per modum convivii, ad cujus integritatem requiritur cibus, & potus: tum etiam, quia Eucharistia non habet solum rationem sacramenti, sed etiam sacrificii: Sacrificium autem offerri nequit, nisi utraque species consecretur; quia in eo debet fieri separatio quædam mystica corporis Christi ab ejus sanguine, quatenus ex vi verborum, & ex significatione specierum, ponitur in una corpus, & in alia sanguis, ut magis declarabitur infra, cum de sacrificio Missæ. Ex quo patet, non posse Summum Pontificem dispensare, ut Sacerdos consecret in una tantum specie: quia licet possit in aliquo jure divino dispensare, v. g. in adimpletione votorum simplicium, non tamen in jure divino, spectante ad substantiam, vel ad integritatem sacramentorum, vel sacrificii Missæ, ut colligitur ex Tridentino sess. 21. cap. 2. Unde fabulosum est, quod refert Volaterranus li. 3. Geographiæ cap. de Saxonibus, nempe Innocentium VIII. dispensasse cum illis ad consecrandum tantum in pane; cum nullum alibi extet talis concessionis monimentum; & cum non stet ratio ipsa, quam prædictæ dispensationis refert, nimirum quod vinum in Norvegia non

crescat, & aliunde importatum cito acescat; hoc enim ipsi experientiæ repugnat, cum vinum in regiones illas asportatum tam longo tempore conservetur, ut nec ipsi laici sine specie vini communicare velint.

CAPUT III.

Realis præsentia corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia.

IN hoc Sacramento vere, & realiter contineri corpus, & sanguinem Christi, probari in primis potest duplici Scripturæ testimonio. Primum habetur Joan. 6. ubi Christus ait: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ubi Christum non loqui de manducatione spirituali per fidem, ut contendunt Calvinistæ, sed de reali, & substantiali, constat primo, quia loquitur in futuro; *Panis, quem ego dabo, caro mea est*: Si autem loqueretur tantum de seipso, ut edendo per fidem, credendo scilicet ejus divinitatem, & incarnationem, non debuisset loqui in futuro, sed in præterito, quia jam pridem hoc dederat: Ergo panis, quem promittit se daturum, & quem nondum dederat, aliquid aliud est. Constat secundo, quia Christus ibi expresse distinguit carnem, & sanguinem per modum cibi, & potus, *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*: At si loquebatur de sola manducatione per fidem, illa distinctio erat inanis, & superflua; quia comestio, & potio per fidem sunt unum, & idem, nempe credere in Christum: Ergo

go ibi Christus non loquebatur de sola manducatione per fidem . Constat tertio , quia Judæi audientes Christum dicentem , *Caro mea vere est cibus , & sanguis meus vere est potus* , litigabant adinvicem dicentes : *Quomodo potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum ?* Aliqui etiam ex Discipulis Christi ex illis verbis scandalizati sunt, & dixerunt : *Durus est hic sermo , & quis potest eum audire ?* At si Christus de spirituali manducatione per fidem locutus fuisset , facile hoc scandalum, & murmur sedare potuisset , & unico verbo manducationis per fidem difficultatem omnem non modo elevare , sed penitus adimere , quod tamen Christus non fecit , quin potius acrius instans , iterumque repetitis affirmationibus dictum suum confirmans , subjunxit : *Amen amen dico vobis , nisi manducaveritis carnem Filii hominis , & biberitis ejus sanguinem , non habebitis vitam in vobis* , & ad faciendam fidem hujus mysterii mentionem fecit miraculi futuræ ascensionis suæ : dicens : *Hoc vos scandalizat ? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem , ubi erat prius ?* Quasi volens rem unam mirabilem alia æque mirabili confirmare . Ergo Christus ibi non loquebatur de spirituali corporis sui manducatione per fidem , sed de vera , & reali , & facienda ore corporis , mediantibus speciebus panis .

Nec obstat , quod Christus murmurantibus Capharnaitis responderit : *Spiritus est , qui vivificat , caro non prodest quidquam &c.* His enim verbis significare non voluit , ut putant Sectarii, quod ea , quæ de comestione suæ carnis dixerat , figurate essent intelligenda de sola manducatione spirituali per fidem : horum enim verborum sensus est hic , caro mea a sei-

K 2 psa

ipsa non habet vim spiritualiter vivificandi, sed a spiritu, id est a Divinitate sibi unita. Vel significant, verba Christi non esse carnaliter intelligenda, id est de comestione facta modo carnali, & usitato, & per carnis divisionem, masticationem, & conversionem in substantiam aliti, ut fit, cum comeduntur carnes animalium, sed spiritualiter, id est non quidem per solam fidem, ad mentem hæreticorum, sed de comestione sacramentali, & velut spirituali per sumptionem specierum, sub quibus caro invisibiliter, & velut spiritualiter continetur. Unde Augustinus tract. 27. in Joan. „ Caro „ non prodest quidquam, sed quomodo illi „ (*scilicet Capharnaitæ*) intellexerunt: car„ nem quippe sic intellexerunt, quomodo in „ cadavere dilaniatur, aut in macello vendi„ tur, non quomodo spiritu vegetatur. Ac„ cedat spiritus ad carnem, & prodest plu„ rimum, nam si caro non prodesset, Ver„ bum caro non fieret.

Secundum testimonium sumitur ex cap. 26. Matthæi, ubi Christus adimplens, quod promiserat Joan. 6. & Sacramentum Eucharistiæ instituens, sic ait Discipulis suis, *Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*. Quæ verba non figurate, sed in sensu proprio intelligenda esse, constat ex eo, quod Christus his verbis testamentum condebat suum: testamenta autem a viris bonis, & prudentibus non nisi verbis propriis, & perspicuis condi solent, ne unde lites extingui deberent, inde potius pullulent: Ergo prædicta verba non debent in sensu figurativo intelligi. Et certe cum testamentum vetus, quod novi umbra, & figura erat, disertis verbis, & perspicuis antiquis Patribus

bus datum fuerit Exodi 24 credibile non est, Christum figuratis, & obscuris locutionibus novum, quod condebat, implicare voluisse. Præsertim cum verbis illis præstantissimum omnium Sacramentorum instituerit, ut fatentur hæretici. Sacramenta enim, cum sint Ecclesiæ bases, & fundamenta, minime debent tropicis, & obscuris verbis tradi, & institui, ne gravissimi erroris circa eorum usum detur occasio. Unde circumcisio clarissime instituitur Genes. 17. & comestio agni paschalis Exodi 12. & baptismus Matth. ultimo. Quis ergo sibi persuadeat, Christum in instituendo, & tradendo primario legis Euangelicæ Sacramento, obscure, & tropice locutum esse, & verba illa, *Hoc est corpus meum*, non in sensu proprio, sed figurativo usurpasse? „Forte (*inquit Hilarius*) qui ver„bum est, & qui veritas est, loqui vera ne„scivit, & qui sapientia est, in stultiloquio „erravit? & qui virtus est, in ea fuit infir„mitate, ut non posset eloqui, quæ vellet „intelligi?

Confirmatur ex Conciliis, & SS. Patribus, qui verba illa Christi non figurate, sed in sensu proprio intelligenda esse, aperte tradunt. In primis enim septima Synodus generalis act. 6. damnat hæreticos, qui Eucharistiam vocabant figuram, aut imaginem corporis Christi, & rationem dat sui anathematis, quia *Christus non dixit, sumite imaginem corporis mei, sed sumite corpus meum*. Secundo Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. mystag. paulo post initium sic ait: *Cum igitur Christus ipse sic affirmet, atque dicat de pane, Hoc est corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? Atque eodem confirmante, & dicente, Hic est sanguis meus, quis, inquam, dubitet, & di-*

& dicat non esse ejus sanguinem? &c. Tertio Damascenus lib. 4. fidei cap. 14. hæc habet: „ Non est figura panis, & vinum corporis, „ & sanguinis Christi: absit enim hoc, sed „ est ipsum corpus Domini deificatum, ipso „ Domino dicente, hoc est corpus meum, „ non figura corporis, sed corpus; non fi- „ gura sanguinis, sed sanguis. „ Similia habet Theophylactus in cap. 26. Matthæi, & in cap. 14. Marci, ubi eadem Christi verba, *Hoc est Corpus meum*, exponens, subdit: *Ostendit, quod ipsum corpus Domini est panis, qui sanctificatur in altari, & non respondens figura: non enim dixit, hoc est figura, sed hoc est corpus meum*. Idem passim docent alii SS. Patres, quorum testimonia brevitatis causa prætermittimus. Non est tamen omittendum Lutheri testimonium, qui licet maxime propensus esset ad negandam realem Christi præsentiam in hoc sacramento, ingenue tamen fatetur in epistola ad Argentinenses, se non posse tam manifesto Scripturæ testimonio repugnare. „ Vellem (*inquit*) quod posset mi- „ hi aliquis persuadere, nihil esse in Eucha- „ ristia præter panem, & vinum, magno „ ille beneficio me devinciret. Jam sæpe „ gravibus curis in hac materia desudavi: „ verum ego me captum video, nulla ela- „ bendi via relicta est, textus Euangelii ni- „ mis est apertus.

Potest insuper Catholica veritas de reali præsentia corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia variis rationibus, aut congruentiis suaderi. Prima est: si Eucharistia sit tantum signum, seu figura corporis Christi, nec ipsum in se contineat, non erit præstantior in ratione sacramenti, quam manna, vel agnus Paschalis: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

lud. Sequela majoris probatur: Manna, quod de Cœlo cadebat, & Angelorum artificio mirabili fiebat, præstantius erat pane communi, qui de clibano prodit, & manu pistorum fit: perfectius etiam corpus Christi repræsentabat, quam panis: tum quia de cœlo erat Psal. 77. tum etiam quia saporem mirabilem continebat, Sapient. 19. & æquali mensura sumebatur ab omnibus, licet inæqaliter colligeretur, Exodi 16. tum denique, quia incorruptibile erat die sabbati, per quod significabatur, corpus Christi non corrumpendum in sepulchro die sabbati. Idem a fortiori dicendum est de agno paschali, nam melius caro Christi per veram carnem agni exprimebatur, & mors per veram ejus mortem, & sanguis per sanguinem, quam per solum panem, vel panis fractionem: Ergo si Eucharistia sit tantum signum, vel figura corporis Christi, nec ipsum contineat, non erit præstantior, sed inferior, & minus perfecta in ratione signi, & sacramenti, quam manna, & agnus Paschalis.

Secunda ratio: si fideles novi testamenti non maducent realiter, & substantialiter carnem Christi sub speciebus Eucharisticis contentam, sed spiritualiter tantum, & per fidem, ut Calvinistæ docent, sequitur, fideles novi testamenti non esse quoad manducationem corporis Christi in conditione diversa, ac meliori, quam fuerint Patres antiquæ legis: Sed hoc falsum est: Ergo & illud. Minor constat ex verbis Christi Joan. 6. promittentis se daturum fidelibus novi testamenti carnem suam manducandam, modo aliquo, quo fideles veteris testamenti illam non comederunt, ait enim: „ Non Moyses „ dedit vobis panem de cœlo sed Pater meus

„ dat vobis panem de cœlo verum. Panis Dei „ est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo. Patres vestri manducaverunt manna in „ deserto; & mortui sunt. Hic est panis de „ cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur &c. „ Major vero, in qua est difficultas sic ostenditur. Patres antiquæ legis, qui manna in deserto manducaverunt, in Christum crediderunt, subindeque spirituali manducatione per fidem corpus ejus comederunt. Unde Augustinus tract. 26. in Joan. „ Manducavit manna & Moyses, „ manducavit manna & Aaron, manducavit manna & Phinees; manducaverunt ibi „ multi, qui Domino placuerunt, & mortui non sunt. Quare? Quia visibilem cibum spiritualiter intellexerunt, spiritualiter esurierunt, spiritualiter gustaverunt, „ ut spiritualiter satiarentur. „ Ergo si fideles novi testamenti non manducant corpus Christi, nisi spirituali manducatione per fidem, non sunt, quantum ad manducationem corporis Christi, in conditione diversa, & meliori, quam fuerint Patres antiquæ legis.

Tertia ratio: Sacramentum Eucharistiæ adorari debet a fidelibus: Sed non deberet adorari, imo talis cultus esset idololatria, si Christum vere, & realiter non contineret: Ergo Christus vere, & realiter in Sacraméto Eucharistiæ continetur, Minor patet: nam cultus adorationis soli Deo exhibendus est. Major vero passim docetur a SS. Patribus: Cyrillus enim Hierosolymitanus catec. 5. mystag. docet, accepturum Eucharistiam accedere oportere *pronum, adorationis in modum*. Et Chrysostomus homil. 3. in epist. ad Ephes. *Considera quæso*, (inquit) *mensa regalis est ap-*

po-

posita, & Angeli mensæ ministrantes: ipse Rex adest, & tu astas oscitans? Igitur adora, & communica. Item Augustinus epist. 120. cap. 27. ait, quod *fideles veniunt ad mensam, manducant, & adorant*. Et in Psal. 98. exponens verba illa, *Adorate scabellum pedum ejus*, per scabellum intelligit carnem Christi, & subdit: *Quia nemo carnem illam manducat, nisi prius adoraverit, inventum est, quomodo adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorado*. Similiter Ambrosius lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 12. *Per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus*. Alii quoque SS. Patres hæc verba Psalm. 21. *Manducaverunt, & adoraverunt omnes pingues terræ*, de usu, & adoratione Christi in Eucharistia interpretantur, quales sunt Basilius, Hieronymus, Augustinus, Theodoretus. Item Chrysostomus lib. 6. de Sacerdotio; Ambrosius orat. 1. præparatoria ad missam, & Gregorius magnus libr. 4. dialog cap. 58. Eucharistiam ab ipsis quoque Angelis, qui frequenter nostris mysteriis intersunt, adorari testantur. Unde Tridentinum sess. 13. cap. 5. latriæ cultum, pro more semper in Ecclesia recepto, ei exhiberi docet.

Demum fideles non figurative tantum, sed vere, realiter, ac substantialiter carnem, & sanguinem Christi sub speciebus panis, & vini in Eucharistia sumere, non leve argumentum est, quod Christiani inter alia olim accusabantur ab Ethnicis, quod in suis sacris carnem humanam ederent, ut patet ex Tertulliano in Apologetico cap. 7. ubi sic ait: *Dicimur sceleratissimi de sacramento in-*

fanticidii, & pabulo. Et ex Felice in Octavio, ubi ait, quod Gentiles Christianis exprobrare solebant, quod infantem farina tectum secretis vulneribus confoderent, ejusque membra inter se partirentur: At si fideles in Eucharistia carnem, & sanguinem Christi figurative tantum, & non realiter sumerent, debebant eximii illi Catholicæ fidei defensores id omnino aperte declarare in suis Apologiis, ut hoc immane crimen infanticidii, quo Christiani olim gravabantur, omnino amoverent; & ut Gentilibus, qui nos impios appellant, ex eo quod Deum nostrum manducamus, penitus os occluderent; hæc enim defensio facillima erat, si vera fuisset. Hoc vero illi nequaquam in suis Apologiis præstant, non enim ad Sectariorum tropos, sed ad omnipotentiam Dei recurrunt, ut mysterium Eucharistiæ explicent, ut constat de Justino Martyre, qui in sua Apologia, ad calumniam allatam Paganorum respondens, sic ait: „ Non enim ut communem panem hæc „ sumimus, sed quemadmodum per verbum „ Dei incarnatum Jesus habet carnem, & „ sanguinem; sic etiam per preces verbi Dei, „ ab ipso Eucharistiam factam cibum, ex quo „ carnes nostræ aluntur, ipsius incarnati Je„ su carnem, & sanguinem esse edocti su„ mus.

Objiciunt in primis hæretici, in multis Scripturæ locis verbum *est* summi pro significat, ut cum 1. ad Corinth. dicitur: *Petra erat Christus*, & cum in Euangelio Christus de se dicit, *Ego sum vitis vera. Ego sum ostium*. Quidni ergo hæc verba Christi, *Hoc est corpus meum*, non licebit in sensu metaphorico, & figurativo usurpare, eaque de figura, & repræsentatione corporis Christi intelligere? Res-

Respondeo, rationem discriminis esse, quia in locis allegatis additur subjectum, vel prædicatum, ex quo allegoricus, vel metaphoricus sensus manifeste deprehenditur; immediate enim antequam Paulus diceret, *Petra autem erat Christus*, dixerat loquens de Hebræis: *Bibebant autem de spiritali consequente eos petra*, proindeque sermo erat de Petra spirituali, & de ejus signo. Similiter quando Christus dixit se esse vitem, vel ostium, ex antecedentibus, vel consequentibus aperte colligitur, se loqui de vite, & ostio spiritualibus. At vero in nostro casu oppositum contingit, verba enim, quæ Christus adjunxit prædicato sui corporis, & sanguinis, dicens *quod pro vobis tradetur, quod pro vobis effundetur*, repugnant metaphoræ, vel allegoriæ; quandoquidem quod traditum fuit, vel effusum, erat verum Christi corpus, & verus ejus sanguis, & non solum eorum repræsentatio, & figura.

Addo, quod si valeret hic discursus Hæreticorum, probaret, non solum licere verba illa Christi, *Hoc est corpus meum*, in sensu metaphorico, & improprio usurpare, sed etiam ista, *Ego, & Pater unum sumus. Hi tres unum sunt. Verbum caro factum est*. Hæc enim verba non magis expresse significant consubstantialitatem Filii cum Patre, & unitatem naturæ divinæ in tribus personis, & assumptionem carnis a Verbo, quam ista, *Hoc est Corpus meum*, realem existentiam corporis Christi sub speciebus panis: quare si hæc verba tropis, & figuris exposita sunt; cur non & alia? Vel si in aliis proprietas retinenda est, cur non etiam & in istis? Unde egregie Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana: *Si animum*

occupaverit alicujus erroris opinio, quidquid asseruerit Scriptura, figuratum arbitrantur. Recte etiam Sacramentariis verba ista Irenæi lib. 4. adversus hæreses cap. 35. adaptari possunt: *Coguntur hi tales semper typos typorum, & imagines imaginum adinvenire, & nunquam figere animum suum in uno, & vero Deo.* Sive, ut loquitur Fevardentius ejus Commentator in cap. 12. lib. 2. „ Umbris, & metonymiis inhiantes, ve„ ri corporis Christi usu excidunt: similes „ Æsopi cani, qui panem quidem reliquit, „ in umbram autem ejus impetum fecit, „ & perdidit escam.

Objiciunt secundo: Christus Matth. 26. Discipulis murmurantibus, quod pretium unguenti in caput suum effusi a Magdalena non esset potius datum pauperibus, dixit: *Pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis.* Quibus verbis significavit, se non futurum in terra post gloriosam ascensionem suam: At si esset realiter, & substantialiter præsens in Eucharistia, post ascensionem suam, adhuc remaneret in terra: Ergo non est realiter, & substantialiter præsens in Eucharistia.

Respondeo Christum verbis illis solum significare voluisse, quod non erat futurus in terra post gloriosam ascensionem suam, præsentia ordinaria, & familiari, in qua ei convenirent obsequia effusionis unguenti, aut similia, per hoc tamen excludere noluisse, quod non foret præsens in terra alia præsentia miraculosa, & supernaturali, qualis est præsentia, quam habet in Eucharistia. Unde quando Christus dixit, *me autem non semper habebitis*, hoc intelligi debet eo modo, quo habebitis pauperes, hoc est visibiliter, & hu-

& humano modo conversantem, id enim requirit antithesis.

Objiciunt tertio: Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 4. loquens de Christo sic ait: *Acceptum panem, & distributum Discipulis, corpus suum fecit, Hoc est corpus meum dicendo, id est figura corporis mei.* Ergo corpus Christi, authore Tertulliano, non nisi figura tenus in Eucharistia existit.

Respondeo Tertullianum eo loco solum declarare voluisse, quod Christus omnes figuras legis implevit, substituendo pro figura veritatem. Inter exempla autem harum mutationum figuræ in veritatem, quas implevit Christus, istud affert, quod panis in veteri lege erat figura corporis Christi, (juxta illud Jerem. 11. *Mittamus lignum in panem ejus*, id est crucem in corpus ejus) & Christus in nova lege figuram illam implevit, seu in veritatem mutavit, convertendo panem in corpus suum. Unde statim subdit: *Figura autem non fuisset, nisi veritatis corpus esset.* Quæ ultima verba aperte declarant, ipsum loqui de pane, qui in veteri testamento erat figura corporis Christi, non vero de pane Eucharistico; si enim de Eucharistia loqueretur, non diceret, *non fuisset figura*, sed *non esset*. Quando ergo Tertullianus dixit, *Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei*, ly *figura* non applicatur corpori, sed particulæ *Hoc*, quæ ex mente ejus supponit pro pane, ita ut sensus sit: Christus acceptum panem, qui in antiqua lege erat figura corporis sui, corpus suum fecit, dicendo: Hoc, id est figura corporis mei, est corpus meum. Unde transpositione usus est, ne ordinem verborum Christi Domini, expositione particulæ *hoc*, in-

interrumperet: Sicut cum libro contra Praxeam cap. 29. explicans qua ratione Christus, cum sit Deus, potuerit mori, illud Apostoli 1. Corinth. 15. refert: *Quoniam Christus mortuus est*, aitque; *Dicendo, Christus mortuus est, id est unctus; id, quod unctum est, mortuum ostendit, id est carnem*. Ubi particulam, *id est unctus*, immediate post ly *Christus* non subjecit, ne verborum Apostoli series interrumperetur. Hæc metathesis, seu transpositio stylo Tertulliani conciso, & involuto familiaris est.

Objiciunt quarto: S. Maximus in annotationibus libri de Eccles. hierarchia in cap. 3. dicit: *Dona in altari perfecta, id est Eucharistia, symbola sunt, at non veritas*. Et Ambrosius lib. 1. de officiis ait, *Christum hic offerri in imagine, in cælo in veritate*. Similia habent alii SS. Patres, qui vocant Eucharistiam, figuram, signum, & antitypum corporis Christi: Ergo ea illud non continet realiter, & substantialiter, sed duntaxat significat, vel repræsentat.

Respondeo, S. Maximum loco citato non velle, quod dona, quæ sunt in altari, non sint in veritate corpus Christi, sed tantum quod non sint æterna ipsa beatitudo, & futura sanctorum gloria. Ibi enim cum Dionysio, quem interpretatur, tria distinguit, umbram, imaginem, & veritatem; umbramque ait fuisse in veteri lege, imaginem esse in Euangelio, veritatem autem futuram in cœlo. Unde annot. 5. post verba relata in objectione, subjicit: *Dona perfecta in altari sunt imago, umbra fuit in sacrificiis legalibus, veritas erit in cælo*. Ex quo etiam facile intelligitur locus Ambrosii, non enim ibi opponit imaginem substantiæ, & veritati, sed tantum

cla-

claræ notitiæ. Unde subdit: *Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine videmus, illic facie ad faciem, ubi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate est.* In eodem sensu intelligenda sunt hæc verba D. Bernardi serm. 33. in Cantica, quæ etiam objiciuntur ab Hæreticis: „ Habeo & ego verbum, sed „ in carne, & mihi apponitur veritas, sed in „ Sacramento. Angelus ex adipe frumenti saginatur, & nudo satiatur grano. Me oportet interim quodam Sacramenti cortice esse contentum, carnis furfure, litteræ palea, velamine fidei. „ Significat enim Angelos frui adipe, quia facie ad faciem intuentur Verbum, nos autem in conspectu non habere, nisi corticem Sacramenti; nec enim videmus aliud, quam species panis, & vini, sed tamen intra eum corticem latere etiam granum, (id est Christi corpus, & sanguinem, supra dixerat Doctor ille mellifluus. Demum cum alii SS. Patres Sacramentum Eucharistiæ figuram, signum, vel antitypum corporis Christi appellant, vel loquuntur de Eucharistia secundum species solas, & symbola externa, quæ sunt signa corporis Christi, non vacua, sed plena re significata, sicut pastillus significat carnes, quas continet: Vel volunt, Eucharistiam symbolum esse corporis mystici, quod est Ecclesia, cujus unitas per panem ex multis granis confectum repræsentatur, ut explicat Augustinus tract. 26. in Joan. Vel tandem illam esse figuram, & repræsentationem gloriæ nostræ futuræ, & fruitionis divinæ essentiæ, cujus est veluti pignus, juxta illud Prosperi: *Qui corpus Christi sumit, escam salutis accipit, & æternitatis poculum bibit.*

Ex his intelliges, quanta sit religionis nostræ perfectio, cui datum est id reipsa habere, quod

quod signis tantum, & figuris tempore legis Mosaicæ adumbratum fuerat, & expectare claram hujus mysterii visionem, qua beati perfruuntur in patria. Unde Dionysius de Eccles. hierarchia c. 5. ait, Ecclesiam nostram mediam esse inter Synagogam, & cœlestem Jerusalem, & propterea utriusque participem. Et Eucherius: *Tria* (inquit) *sibi Deus tabernacula fecit; Synagogam, quæ umbram habuit sine veritate; Ecclesiam, quæ veritatem, & umbras habet; cælum, ubi nullæ sunt umbræ, sed nuda veritas.* Quod & Catechismus Romanus parte 2. titulo de Eucharistia num. 3. eleganter expressit, his verbis: „ Satis mirari fideles nunquam poterunt Sanctæ „ Ecclesiæ perfectionem, ejusque gloriæ altitudinem; cum inter eam, & cœlestem beatitudinem unus tantum gradus interesse videatur. Hoc enim cum cœlestibus commune est, ut utrique Christum Deum, & hominem præsentem habeamus; sed quo uno gradu ab eis distamus, illi præsentes beata visione perfruuntur; nos præsentem, & tamen ab oculorum sensu remotum, sacrorum mysteriorum admirabili integumento se occultantem, firma, & constanti fide veneramur. „ Et concinit Matthæus Vormatiensis, dum ita præclare sacram Eucharistiam his nominibus nuncupavit: „ Redemptionis memoriale, pignus hæreditatis æternæ, futuræ jucunditatis amabile præludium, arrha sponsę, jocale divinum cęlitus ei donatū, Ecclesiæ militantis cum triumphāte suave glutinum, & unio fraterna, dum eam dulcedinem, qua illa fruitur sine velamento, ista habet sub Sacramento; & si illa cœlestis Hierusalem habet Deum suum jucundius, ista in terra militans habet eum mirabilius.

Ob-

Objiciunt ultimo hæretici, realem existentiam corporis Christi in Eucharistia pugnare cum tribus Philosophiæ peripateticæ principiis, nempe cum istis. *Accidentia non possunt existere sine subjecto. Corpus non potest carere extensione locali, & poni in indivisibili. Unum corpus non potest esse simul in pluribus locis.* Si enim corpus Christi vere, realiter, & substantialiter sub speciebus Eucharisticis existeret, accidentia panis, & vini remanerent sine subjecto, ut infra dicemus, corpus Christi modo indivisibili contineretur sub speciebus, & remanens in cœlo esset simul in pluribus aliis, & distantibus locis.

Verum ad hæc respondeo primo, alia nostræ fidei mysteria, quæ creduntur ab hæreticis, æque difficilia, & Philosophiæ principiis repugnantia videri, quā est mysterium Eucharistiæ, & vera, ac realis existentia corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini. Non minus enim repugnare videtur quod humanitas Christi careat propria subsistentia, quam accidentia Eucharistica inhærentia sibi debita; cum non minus sit de ratione substantiæ per se subsistere, quam de ratione accidentis alteri inhærere. Item non majorem videtur involvere repugnantiam, quod Corpus Christi in Eucharistia, cum suis dimensionibus, redigatur ad punctum, & careat extensione locali, quam quod in Incarnationis mysterio Verbum Divinum immensitatem suam parvulo corpusculo quasi incluserit, sicut Eliseus corpus suum corpori parvuli aptavit, ut vivificaret illud. Demum mirabilius est, quod una natura in tribus personis realiter distinctis existat, quam quod unum corpus in pluribus locis inter se di-

distantibus collocetur; nam corpus cum illis nullo modo indentificatur, bene tamen natura divina cum tribus personis. Cum ergo hæretici credant mysterium Trinitatis, & Incarnationis, immerito rejiciunt mysterium Eucharistiæ, & realem Christi præsentiam sub speciebus panis, & vini, ob rationes adductas.

Respondeo secundo, quod licet mysterium Eucharistiæ sit supra rationem, & intellectus humani captum transcendat, non est tamen contra rationem, nec veræ Philosophiæ principiis ullo modo repugnat. In primis enim, licet de ratione accidentium sit habere aptitudinem, ac propensionem naturalem ad inhærendum subjecto, non est tamen de eorum ratione essentiali inesse actu, sed possunt conservari divinitus sine subjecto, Sicut licet de ratione substantiæ sit habere aptitudinem, & propensionem ad subsistendum in se, & per se, tamen humanitas Christi in mysterio Incarnationis privatur propria hypostasi, & substantia, ut in altero, scilicet in Verbo, subsistat. Deinde nullam implicat contradictionem, quod corpus aliquod liberetur ab extensione locali, sibi connaturaliter debita, quia de essentia corporis non est extensio illa actualis, & dispositio partium in loco secundum quandam correspondentiam ad illum: sed extensio tantum in ordine ad se, quæ consistit in ipsa multitudine partium, ex quibus constat ipsius entitas, apta coextendi loco, & spatio divisibili. Unde licet Corpus Christi in Eucharistia careat extensione locali, & ponatur in indivisibili, non propterea desinit habere duas aures, duo brachia, duos pedes, & quotquot partes habebat antea; neque propterea desinit caput esse unitum immediate collo, & non

pecto-

pectori, collum autem humeris, & non pedibus; quamvis hæc omnia secundum locum simul sint, & unico spatii puncto claudantur. Demum, esto repugnet, idem numero corpus esse simul in pluribus locis circumscriptive, (de quo disputant Philosophi in libris physicorum) non tamen implicat, quod sit in uno circumscriptive, & in pluribus aliis sacramentaliter: unde Corpus Christi Potest esse præsens in cœlo circumscriptive, & ad dexteram Patris in propria specie sedere, & in pluribus altaribus simul existere:
„ Nec enim (*inquit Tridentinum sess.* 13. *cap.* „ 1.) hæc inter se pugnant, ut ipse Salvator „ noster semper ad dextram Patris in cœ„ lis assideat, juxta modum existendi natu„ ralem, & in multis nihilominus aliis locis „ sacramentaliter præsens sua substantia no„ bis adsit. *Unde egregie Pater Nicola in Scho„ liis ad art.* 5. *q.* 76. Impertinens, & frustra„ neum est, ad veritatem Eucharistiæ astruen„ dam, imo magis periculosum, & noxium, „ quam proficuum, & securum ad eam defen„ dendam, ut unum corpus asseratur circum„ scribi pluribus locis posse, vel in pluribus „ locis per suæ quantitatis extensionem esse: „ quia cum illo modo existendi, qualitercum„ que astruatur, nihil commune habet mo„ dus proprius, quo Christus est singulariter „ in Sacramento; nec iisdem ac ille incom„ modis est obnoxius, puta ut Corpus Chri„ sti dicatur simul esse supra se, ac infra se, si„ mul dextrorsum sibi, ac sinistrorsum, sicut „ omnino necesse est in corporibus localiter „ extensis contingere. Præter alias plures an„ tilogias, vel contradictiones inde necessa„ rio consequentes, ut quod simul sedere idem „ corpus, ac stare possit, vel quiescere simul,

„ &

„ & moveri, & similia, cum nihil tale modus „ Corporis Christi Sacramentalis patiatur.

CAPUT IV.

Transubstantiatio Eucharistica.

DUplex fuit Berengarii Andegavensis Archidiaconi error circa augustissimum Eucharistiæ Sacramentum. In primis enim dicere cœpit, panem, & vinum Eucharistiæ esse tantummodo Sacramentum, seu corporis Christi signum, subindeque Eucharistiam non vere,& realiter, sed figurative tantum Christi carnem, & sanguinem continere. Quem errorem in Concilio Turonensi sub Victore II. & in Rom. sub Nicolao II. retractavit his verbis; quæ referuntur de consecrat. dist. 2. „ Ego Berengarius, indignus Sancti Mauritii „ Andegavensis Ecclesiæ Diaconus, cognoscens veram, Catholicam, & Apostolicam „ fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipue eam,de qua hactenus infamatus sum, „ quæ astruere conatur,panem, & vinum, quæ „ in altari ponuntur, post consecrationem „ solummodo Sacramentum, & non verum „ corpus, & sanguinem Jesu Christi esse. „ Verum levis ille Protheus, post abjuratam bis illam hæresim, incidit in alium errorem, quo asserebat, integram naturam substantiæ panis, & vini remanere post consecrationem in Eucharistia,accidentaliter conjunctam corpori Christi, eo modo, quo unum suppositum potest localiter conjungi alteri; unde transubstantiationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi hac secunda hæresi negavit, quam etiam in alio Concilio Romæ sub Gregorio VII, habito solemniter abjuravit, his

his verbis: „ Ego Berengarius corde credo „ & ore confiteor, panem, & vinum, quæ „ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis, & verba nostri Redemptoris substantialiter converti in veram, ac propriam, „ & vivificam carnem, & sanguinem Christi „ Domini nostri, & post consecrationem esse „ verum Christi corpus, quod natum est ex „ Virgine, & quod pro salute mundi in cruce „ pependit. „ Utrique Berengarii errori Calvinus adhæsit: Lutherus vero admisit quidem veram, & realem præsentiam corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia, imo & eam mordicus propugnavit, ac pro ea apologiam edidit; sed alium Berengarii errorem, quo integram substantiam panis, & vini remanere post consecrationem asserebat, amplexus est, subindeque transubstantiationem negavit, quem plures ejus Discipuli in Germania secuti sunt, ideoque *Impanatores*, seu *Panistæ* vocati. Primum errorem toto capite præcedenti confutavimus, unde superest, ut alterum hic breviter refellamus, & mirabilem illam conversionem substantiæ panis, ac vini in corpus, & sanguinem Christi, quæ a Theologis *transubstantiatio* appellatur, statuamus, ac explicemus.

§. I.

§. I.

Substantia panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi Domini secundum se totam convertitur; unde vera datur transubstantiatio in Eucharistiæ Sacramento.

DEfinita est hæc veritas orthodoxa in pluribus Conciliis: Primo quidem in Concilio Romano sub Gregorio VII. in quo Berengarius (ut supra vidimus) secundum suum errorem, quo transubstantiationem negabat, retractavit. Secundo in Lateranensi sub Innocentio III. ubi dicitur panem, & vinum transubstantiari in corpus, & sanguinem Christi. Tertio in Constantiensi sess. 8. ubi damnatur error Uvicleffi, dicentis substantiam panis, & vini manere in Sacramento altaris. Quarto in Florentino, in instructione Armenorum, ubi disertis verbis ponitur hæc mutatio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi. Demum in Tridentino sess. 13. can. 2. ubi sic habetur: *Si quis dixerit, in Sacramento Eucharistiæ remanere substantiam panis, & vini una cum corpore, & sanguine Christi, anathema sit.*

Idem passim docent SS. Patres: In primis enim Ambrosius tam aperte loquitur de transubstantiatione, seu mutatione panis in corpus Christi, ut summa impudentia esset id revocare in dubium: Nam lib. de sacram. cap. 4. sic ait: „ Tu forte dicis, meus panis est „ usitatus, sed panis iste est panis ante verba „ Sacramentorum: ubi accesserit consecra- „ tio, de pane fit caro Christi. *Et rursus cap.* „ 5. Antequam consecratur, panis est, ubi „ autem verba Christi accesserunt, corpus est „ Chri-

„ Christi, ante verba Christi calix est vini, &
„ aquæ plenus, ubi verba Christi operata fue-
„ rint, ibi sanguis efficitur, qui plebem rede-
„ mit. *Et lib. de mysteriis initiandis c. 9.* Quan-
„ tis (*inquit*) utimur exemplis, ut probemus
„ non hoc esse, quod natura formavit, sed
„ quod benedictio consecravit? majoremque
„ esse vim benedictionis, quam naturæ, quia
„ benedictione etiam natura ipsa mutatur?
„ Virgam tenebat Moyses, projecit eam, & fa-
„ cta est serpens. „ Postea narrat multa alia miracula Moysis, Eliæ, & Elisæi, tandemque sic concludit: „ Quod si tantum valuit huma-
„ na benedictio, ut naturam converteret, quid
„ dicimus de ipsa consecratione divina, ubi
„ verba ipsa Domini Salvatoris operantur?
„ Nam Sacramentum istud, quod accipit,
„ Christi sermone conficitur. Quod si tantum
„ valuit sermo Eliæ, ut ignem de cœlo depo-
„ neret, non valebit Christi sermo, ut spe-
„ cies mutet elementorum? De totius mundi
„ operibus legitis: Quia ipse dixit, & facta
„ sunt, ipse mandavit, & creata sunt. Sermo er-
„ go Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod
„ non erat, non potest ea, quæ sunt, in illud
„ mutare, quod non erant? Non enim minus
„ est, novas rebus dare, quam mutare naturas.

Non minus clare transubstantiationem docet Cyprianus, vel Auctor sermonis de cœna Domini, quem antiquum aliquem, & doctissimum Patrem fuisse fatentur Hæretici. Sic enim sermone illo dicitur: *Panis iste, quem Dominus Discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro.* Item Cyrillus Jerosolymitanus catech. 4. mystag. aperte ponit transmutationem panis in corpus Christi, & solas species remanere post eam transmutationem asserit. E-

jus

jus verba sunt: „ Christus aquam aliquando „ mutavit in vinum, quod est sanguini propin„ quum, in Cana Galileæ, sola voluntate; & „ non erit dignus, cui credamus, quod vinum „ in sanguinem transmutavit? Quare omni „ cum certitudine corpus, & sanguinem Chri„ sti sumamus; nam sub specie panis datur ti„ bi corpus, & sub specie vini datur sanguis. „ Similia docet Nyssenus orat. catech. cap. 37. ubi sic ait: *Recte ergo nunc quoque Dei verbo sanctificatum panem in Dei Verbi corpus credo transmutari*. Item Theophylactus in cap. 6. Joan. *Transformatur* (inquit) *arcanis verbis panis ille per mysticam benedictionem, & accessionem Sancti Spiritus in carnem Domini*. Demum Damascenus eandem veritatem clarissimis verbis docuit, & expressit lib. 4. fidei cap. 14. his verbis: „ Quæsivit Virgo, quo„ modo fiet mihi istud? Respondit Gabriel „ Archangelus: Spiritus Sanctus superveniet „ in te. Tu quoque nunc quæris, quomo„ do panis nunc fiat corpus Christi, & vi„ num aqua mixtum fiat sanguis Christi? „ Tibi quoque respondeo: Spiritus San„ ctus supervenit, eaque efficit, quæ ratio„ nis facultatem, & mentis intelligentiam „ excedunt.

Ex his patet, mentiri hæreticos, dum asserunt, transubstantiationem esse inventum D. Thomæ, & a Græcis nunquam fuisse agnitam, quod postremum falsissimum esse patet ex Jeremia Constantinopolitano Patriarcha schismatico cap. 20. censuræ contra Lutheranos. Item ex Arcudio lib. 3. cap. 2. ubi sic habet: *In Sacramento Eucharistiæ Græci agnoscunt, & amplectuntur, quin & firmissime credunt veram μετουσίωσιν, id est transubstantiationem, ut satis constat ex antiquis, & om-*

nium

nium ætatum Patribus Græcis. Sed nihil magis authenticum proferri potest testimonio Patriarchæ Constantinopolitani, trium Expatriarcharum Constantinopolitanorum, Patriarchæ Alexandrini, & quinque supra triginta Metropolitanorum, quo non solum omnes ferme articulos, Catholicos inter, & Calvinistas controversos, se credere confirmarunt, sed suam de Eucharistia fidem, his vocibus, subscriptionibus suis munitis, Constantinopoli, in domo Patriarchali, indictione 20. mensis Januarii anni 1672. luculentissime expresserunt: *Quoad terribile Eucharistiæ Sacramentum, credimus, & sine dubitatione confitemur, vivum Domini nostri Jesu Christi corpus esse invisibiliter præsens præsentia reali in Sacramento; nam operatione sanctissimi Spiritus, modo supernaturali, & ineffabili, panis in proprium Jesu Christi corpus, vinum in vivum ejusdem sanguinem, realiter, vere, & proprie commutatur. Credimus etiam integrum Christum offerri, & seipsum offerre: integrum a recipientibus modo impassibili manducari ... Sacramentum hoc vera adoratione dignum est, in eo enim non minori venerationis cultu, corpus Jesu Christi Salvatoris, a Divinitate assumptum, prosequimur, quam ipsam Divinitatem adoremus. Pro omnibus Christianis Orthodoxis, tum vivis, tum vita functis in sacrificium offertur.*

Demum eadem veritas ostenditur ratione S. Thomæ qu. 75. art. 2. Veritas, & proprietas verborum formæ consecrationis, *Hoc est corpus meum*, requirit, ut panis non remaneat, sed convertatur in corpus Christi. Nam pronomen demonstrativum *hoc* significat substantiam sub speciebus latentem, quare si

substantia panis sub illis post consecrationem remaneret, sensus horum verborum, *Hoc est corpus meum*, esset, substantia panis est corpus meum, quod est aperte falsum. Unde non fuisset a Christo dicendum: *Hoc est corpus meum*, sed *hic est corpus meum*. Sola enim intima unius in alio præsentia non sufficit, ut unum possit de alio prædicari; nam quando corpus Christi exivit de sepulchro, intime erat præsens in lapide, quia in illo erat penetrative, & tamen non poterat, signato lapide, vere dici: *Hoc est corpus meum*, sed duntaxat, *hic est corpus meum*.

Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio, & simul occurritur instantiæ, quæ fieri potest in contrarium: Pronomen *hoc* applicari potest rei, vel substantiæ, quæ ex natura sua vel arte, & usu communi, aliam continere apta est, cujusmodi sunt crumena, dolium, arca, &c. vel rei, seu substantiæ, quæ non est apta continere aliam, ut est triticum v. g. vel panis, & similia. Priori modo, in satis propria, communi, & usitata significatione, designare potest substantiam contentam sub alia substantia: ut cum de marsupio, vel de dolio dicimus: *hoc est aurum meum*, *hoc est vinum meum*: Secus vero posteriori: si enim sub pane conderetur argentum, non recte diceret quis demonstrando panem, *hoc est meum argentum*. Cum ergo substantia panis nec ex natura sua, nec ex usu communi hominum apta sit ad continendum corpus Christi, non potest signata tali substantia in Sacramento, dici: *Hoc est corpus meum*, subindeque verba illa Christi verificari nqueunt, nisi substantia panis in corpus Christi convertatur. Unde Guirmundus lib. 3. de corporis, & sanguinis

Chri-

Christi veritate: *Hos impanatores ipse Dominus verbo oris sui interfecit, cum accipiens panem, gratiasque agens, ac benedicens, ait: Hoc est corpus meum. Non ait, in hoc latet corpus meum. Nec dixit, in hoc vino est sanguis meus, sed dixit: Hic est sanguis meus.*

Hanc rationem D. Thomæ ex verbis Christi desumptam, sacrum Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 4. confirmat his verbis: *Quoniam Christus Redemptor noster corpus suum id, quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia fuit, idque nunc denuo hæc sancta Synodus declarat, per consecrationem panis, & vini, conversionem fieri totius panis in substantiam corporis Christi Domini, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus.* Unde non est tuta Scoti, Durandi, aliorumque Scholasticorum sententia, existimantium futuram veram consecrationis formam, etiamsi substantia panis remaneret in Eucharistia, & sola Ecclesiæ authoritate de fide transubstantiationis constare. Nam transubstantiationem ex verbis Christi colligi sacrum Concilium aperte declarat.

Adversus hæc opponunt in primis Lutherani, quod Eucharistia a Scriptura, & Patribus sæpius appelletur panis, ut 1. Corinth. 10. *Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Sed facile respondetur, illam ita vocari, vel quia est ex pane, ut materia transeunte, ut enim supra annotavimus, solent substantiæ in aliam transmutatæ eo nomine nuncupari, quo ante conversionem vocabantur: Vel quia retinet species, proprietates, & operationes panis.

Objiciunt secundo, Damascenum lib. 4. de fide cap. 14. dicere Christum cum pane, &

vino conjunxisse suam Divinitatem. Sed hoc intelligendum est de pane, & vino remanentibus quoad species duntaxat, ut sequentia verba declarant: *Corpus enim secundum veritatem conjunctum est divinitati, quod ex sancta Virgine corpus est. Non quod ipsum corpus assumptum e cælo descendat; sed quod ipse panis, & vinum transmutentur in corpus, & sanguinem Dei.* Et paulo post addit, panem, & vinum per invocationem, & adventum Spiritus Sancti, transmutari in corpus, & sanguinem Christi, sicut cibus, & potus convertuntur in substantiam aliti, ita ut non sint duo, sed unum, & idem.

Objiciunt tertio hæc verba Theodoreti Dial. 2. quæ difficilia, & obscura videntur: *Signa mystica post sanctificationem a natura propria non recedunt: manent siquidem in priore substantia, figura, & forma.* Sed huic testimonio dupliciter responderi potest: primo dicendo cum Cardinali Perronio, non sic legendum esse hunc Theodoreti locum, sed hoc modo: *signa mystica post sanctificationem manent in prioris substantiæ & figura, & forma.* Et juxta hanc lectionem sensus planus est, significatur enim, eadem accidentia, quæ in priori substantia panis, & vini erant, post utriusque conversionem remanere ut prius immutata, & a natura sua non recedere, id est a virtute, quam habent naturali afficiendi sensum, nutriendi, &c.

Secundo responderi potest cum Patre Nicoali in scholiis ad art. 1. qu. 75. per substantiam eo loco non intelligi eam, quæ dat esse substantiale, & constituit prædicamentum substantiæ, atque accidentibus opponitur: sed nomine substantiæ significari essentiam,

quæ

quæ ipſis accidentibus tribuitur, & a Græcis οὐσία appellatur. Unde verbis illis ſolum Theodoretus intendit, poſt ſanctificationem manere eandem accidentium, ſeu ſymbolorum eſſentiam, & ipſa poſt conſecrationem eaſdem habere proprietates naturales, ac antea, eoſdemque præſtare effectus, puta nutrire, viſum, vel tactum afficere, &c. ut ex adjunctis ibi patet, cum ſubjungitur: *Et videri, & tangi poſſunt, ſicut prius.*

Objiciunt quarto: Accidentia ſine ſubjecto non poſſe manere, & id, quod remanet in Euchariſtia poſt conſecrationem, poſſe alterari, & corrumpi in vermes, ut experientia manifeſtum eſt: At hoc non fieret, niſi remaneret ſubſtantia panis, & vini, quæ eſſet ſubjectum harum mutationum: Ergo &c. Sed ad primum capite præcedenti reſpondimus. Ad ſecundum vero patebit ſolutio infra cap. 4. ubi explicabimus, quomodo ex ſpeciebus Sacramentalibus aliquid generari poſſit.

Ex dictis colligitur primo, ſubſtantiam panis, & vini non uniri hypoſtatice Verbo Divino, ſicut ei unitur humana natura, ut videtur docere Rupertus lib. 2. de divin. officiis c. 2. Quod enim manet in ſua ſubſtantia alteri hypoſtatice unitum, non convertitur in illud, unde in myſterio incarnationis credimus manere humanitatem in ſua natura, quia unitur hypoſtatice Verbo Divino: ſed ſubſtantia panis in corpus Chriſti convertitur, ut oſtenſum eſt: Ergo non unitur hypoſtatice Verbo. Addo, quod abſurdum videtur, quod Verbum Divinum dicatur impanatum, ſicut dicitur incarnatum.

Colligitur ſecundo, poſt conſecrationem non remanere nec materiam panis, ut aſſerit

Durandus, nec ejus substantiam, ut docet Gofredus, nec ejus existentiam, ut probabile existimat Bannez, quia Tridentinum supra citatum expresse docet, in Eucharistia fieri conversionem totius substantiæ panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, remanentibus duntaxat speciebus.

§. II.

Transubstantiatio Eucharistica est actio productiva corporis Christi, non absolute, & simpliciter, sed tali modo, nimirum ex substantia panis in ipsum Christi corpus conversa.

PRima pars hujus assertionis colligitur ex SS. Patribus, qui transubstantiationem Eucharisticam verbis productionem significantibus explicant: Cyprianus enim, vel author sermonis de cœna Domini, de Christo sic loquitur: *Hodie verissimum, ac sanctissimum corpus suum creat, ac pie sumentibus dividit.* Ambrosius lib. 3. de Sacram. cap. 4. *De pane fit corpus Christi.* Augustin. relatus can. *Utrum sub figura*, de consecrat. dist. 2. ait, per Spiritum Sanctum creari, & ex substantia panis effici corpus Christi. Damascenus lib. 4. de fide cap. 14. Panem, & vinum *corpus, & sanguinem suum fecit.* Notum est etiam illud Hieron. ep. ad Heliod. *Honorifica Sacerdotes, qui Christi corpus sacro ore conficiunt.* Hinc SS. Patres Sacerdotium appellant stupendum miraculum, omnium ornamentorum præstantissimum, bonorum omnium, quæ in hominibus sunt, apicem, divinum quoddam, omniumque, quæ inter homines expetuntur, velut extremam metam.

Ratio

Ratio etiam suffragatur: nam omnis conversio substantialis est vera productio substantiæ: Sed transubstantiatio Eucharistica est conversio substantialis, nam per eam convertitur substantia panis in substantiam corporis Christi: Ergo est vera productio substantiæ. Minor patet, Major vero probatur tum quia productio est aliquod nomen commune ad creationem, generationem, eductionem, & conversionem: tum etiam, quia nulla est actio conversiva unius rei in aliam, sine actione productiva, vel reproductiva ejus, in quod fit conversio, ut cum uxor Loth conversa est in statuam salis, virga Aaron in serpentem, & aqua in vinum in nuptiis Canæ: tum denique, quia communicatio, seu influxus alicujus esse substantialis est vera productio, ut patet in emanationibus divinis, quæ dicuntur productiones, hoc ipso, quod essentia divina, quæ est in Patre, aliis suppositis divinis intellectione, & amore communicatur. Similiter communicatio esse divini facta humanitati assumptæ dicitur productio Dei hominis, & per eam Verbum Dei caro factum est: Sed omnis conversio substantialis est communicatio, seu influxus alicujus esse substantialis, cum per hoc differat conversio substantialis ab accidentali, quod per illam fit transitus in aliquod extremum substantiale, per istam vero in extremum duntaxat accidentale: ut cum subjectum de albo fit nigrum, vel de calido frigidum: Ergo omnis conversio substantialis est vera productio substantiæ.

Confirmatur: Per conversionem Eucharisticam corpus, & sanguis Christi incipiunt esse sub speciebus panis, & vini: Sed ibi non incipiunt esse per actionem adductivam, ut

existimant Scotus, Bellarminus, & Vasquez; nec per unionem corporis, & sanguinis Christi cum speciebus panis, & vini, ut censet Valentia; neque per conservationem corporis, & sanguinis Christi sub speciebus Eucharisticis, ut asserit Suarez: Ergo solum per productionem corporis, & sanguinis Christi, ex substantia panis, & vini, ut docent Thomistæ, & plures alii. Major patet, Minor vero probatur quantum ad singulas partes. Et in primis, quod corpus Christi non incipiat esse sub speciebus Eucharisticis, per actionem adductivam, videtur manifestum: quia conversio, per quam Christus ponitur sub speciebus Eucharisticis, est substantialis: actio autem mere adductiva non est conversio substantialis, sed præsentiæ accidentalis productio. Imo nec conversio dici potest: ad conversionem enim requiritur, ut terminus ad quem habeat incompossibilitatem cum termino a quo, alioquin posset terminus a quo in se remanere, quod repugnat ipsius conversioni in terminum ad quem: Sed terminus ad quem actionis adductivæ corporis Christi non habet talem incompossibilitatem cum termino a quo: Ergo talis actio non est vera conversio. Minor probatur: Terminus ad quem actionis adductivæ corporis Christi est præsentia Sacramentalis: Sed hæc non est incompossibilis cum substantia panis, quæ est terminus a quo Eucharisticæ conversionis; quia præsentia illa non est quantitativa, & divisibilis, sed Sacramentalis, & indivisibilis, ac similis illi, qua Angelus fit præsens loco; unde sicut Angelus per hoc, quod sit præsens alicui spatio, non propterea expellit substantiam corpoream, quæ est in illo; ita neque in Euchari-
stia,

stia, ex eo præcise, quod corpus Christi sit præsens speciebus, expellitur necessario substantia panis sub eis præexistens. Nec valet, quod ait Bellarminus, nempe ex intentione Dei volentis destruere substantiam panis, & vini corpus Christi esse incompossibile cum ea. Repugnantia enim termini ad quem cum termino a quo in vera conversione, non ex aliqua extrinseca Dei ordinatione, sed ex natura ipsius conversionis peti debet, alias omne, quod ex voluntate Dei desinit simul, atque aliud incipit esse, diceretur in illud converti, quod absurdum est. Unde actio illa adductiva, non conversio, vel transubstantiatio, sed transpositio, & translocatio dici debet.

Ex his facile refellitur secunda sententia, & probatur secunda pars Minoris principalis, contra Valentiam; unio enim corporis Christi cum accidentibus Eucharisticis non est substantialis, sed accidentalis tantum, cum ex substantia, & accidentibus nequeat fieri compositum, nisi per accidens: Ergo conversio Eucharistica, quæ est substantialis, in tali unione consistere nequit. Præsertim cum impossibile sit, quod corpus Christi intelligatur uniri speciebus Eucharisticis, nisi prius ibi sit, & per consequens nisi prius intelligatur actio conversiva panis in corpus Christi. Idem dicendum de actione conservativa coporis Christi sub iisdem speciebus, nam prius est rem esse alicubi, quam ibidem conservari. Præterquam quod mera conservatio nulli loco rem conservatam affigit, sed ab omni loco abstrahit, cum eadem maneat creatio, & conservatio, tametsi præsentia quotidie mutetur. Ex quo impugnata manet senten-

tia Suaris, & probata tertia pars minoris principalis.

Secunda vero pars assertionis, quæ dicit transubstantiationem, seu conversionem Eucharisticam non esse actionem productivam corporis Christi simpliciter, & absolute, sed tali modo, scilicet ex alia substantia, quæ in ipsum convertitur, & in cujus locum succedit, manifesta est: Quia corpus Christi simpliciter, & absolute supponitur productum, & in rerum natura existens, antequam verba consecrationis a Sacerdote proferantur, & fiat conversio panis in ipsum: Ergo talis conversio non potest dici corporis Christi productio, simpliciter, & sine addito, sed tantum secundum quid, & cum addito, nimirum ex substantia panis, & sub speciebus ejus. Quare terminus formalis, & primarius transubstantiationis neque est sola præsentia Christi sub speciebus, neque unio corporis Christi cum illis, neque modus illud conservandi sub illis, sed corpus Christi, quatenus fit ex pane. Unde etsi corpus Christi sit in cœlo existens, quoad animam, qua informatur, productum per creationem, sub ratione entis, & secundum totum compositum, per generationem, sub ratione hominis; quia tamen non est productum sub ratione talis corporis ex pane producibilis, per propriam rationem, ad hanc rationem formalem per se primo terminatam, & ab ea specificatam, manet producibile iterum in Eucharistia, per actionem formaliter ipsum respicientem secundum illam rationem, quæ licet sit una tantum in specie formaliter, potest tamen numero multiplicari in infinitum syncategorematice. Ex quo solvuntur plures objectiones

nes

nes Adversariorum, quæ solum probant transubstantiationem, cum supponat corpus Christi productum, & jam existens, non posse illud producere simpliciter, & absolute, non tamen convincunt illud non posse per talem actionem produci secundum quid, & novo aliquo modo, nimirum ex pane, & sub speciebus Eucharisticis.

Dices primo: Quod producitur, transit de non esse ad esse: Sed corpus Christi per transubstantiationem non transit de non esse ad esse, cum tali actioni præexistat: Ergo per illam non producitur.

Respondeo, id, quod producitur, transire de non esse ad esse, eo modo, quo, producitur, ita ut si producatur simpliciter, transeat a non esse simpliciter ad esse simpliciter, si vero producatur solum cum addito, & secundum quid, transeat a non esse cum addito, & secundum quid, ad esse cum addito, & secundum quid. Unde cum corpus Christi per transubstantiationem non producatur productione absolute, & simpliciter dicta, sed cum addito, nimirum ex pane, & sub speciebus, non transit de non esse simpliciter ad esse simpliciter, sed a non esse sub speciebus Eucharisticis, & ex pane, ad esse ex pane, & sub illis speciebus.

Dices secundo: Actio, quæ efficienter procedit ab aliquo agente, non potest esse productiva illius: alias idem esset simul prius, & posterius seipso, secundum idem: Sed transubstantiatio Eucharistica est efficienter a corpore Christi, seu ab ejus humanitate, ut ab instrumento Divinitati conjuncto: Ergo non potest corpus Christi producere.

Respondeo, actionem, quæ efficienter procedit ab aliquo agente, non posse esse primam productionem ipsius, posse tamen esse iteratam ejus productionem, & sub novo modo essendi: licet enim idem, ut primo productum, non possit esse prius ad seipsum, ut primo productum, bene tamen ad seipsum, ut reproductum, seu ut productum sub novo modo essendi; & sic corpus Christi, ut primo productum, est prius seipso, ut reproducto sub novo modo essendi Sacramentali, & prout existit sub speciebus Eucharisticis, unde idem non est prius, & posterius seipso secundum idem.

Dices tertio, si corpus Christi produceretur per transsubstantiationem, sequeretur eundem effectum a duabus causis totalibus procedere, corpus enim Christi in cœlo existens per unam actionem totalem productum est, & in Sacramento per aliam actionem totalem producitur.

Respondeo, duas actiones totales ad eundem effectum sub diversa ratione formali ferri posse: ratio autem formalis, sub qua corpus Christi producitur in altari, est diversæ rationis ab ea, sub qua producitur, seu conservatur in cœlo; quia illa est conversiva, non vero ista.

Instabis: Corpus Christi eodem tempore in pluribus altaribus consecratur: Sed tales consecrationes sunt ejusdem rationis, cum omnes sint conversivæ panis in corpus Christi: Ergo si sint productivæ illius, idem effectus, sub eadem ratione formali, per plures actiones totales produci poterit.

Respondeo, non esse inconveniens, quod idem effectus producatur per distinctas actio-

actiones totales, instrumentarias, quia ab illis non pendet per se effectus: Illæ vero actiones, quibus consecratur corpus Christi a diversis Sacerdotibus, in pluribus altaribus, non sunt principales, sed tantum instrumentariæ; cum Sacerdos instrumentaliter tantum ad consecrationem, seu productionem corporis Christi in altari concurrat. Quod si dicatur plures actiones, sive principales, sive instrumentarias, in eodem subjecto, nempe in eodem Christi corpore, non posse recipi, alioquin plura accidentia solo numero diversa essent in eodem subjecto, quod veræ Philosophiæ repugnat:

Respondendum est, actiones illas instrumentarias non recipi in corpore Christi simpliciter, & absolute sumpto, sed in corpore Christi, ut fit ex tali pane, & sub talibus speciebus: unde licet illarum subjectum sit idem materialiter, est tamen diversum formaliter, subindeque distinctis subjectis æquivalet: quare non sequitur, plura accidentia solo numero diversa recipi in eodem subjecto.

Dices quarto, si Corpus Christi in Eucharistia produceretur ex conversione panis in ipsum, non posset dici natum ex Virgine, sicut vinum in nuptiis Canæ ex aqua factum non poterat dici vinum de vite. Sed nego paritatem, qui tale vinum in prima sui productione ex aqua fuit sine vite formatum, corpus vero Christi in prima sui productione fuit natum ex Virgine, & in secunda reproducitur ex pane. Unde SS. Patres dicunt Eucharistiam esse quandam extensionem incarnationis. Et celebris est illa sententia, quæ D. Augustino., aut Gregorio magno tribuitur: *O magna Sacerdotum dignitas, in quorum*

manibus, velut in utero Virginis, Christus quotidie incarnatur.

Quæres, an substantia panis, & vini in Eucharistia desinat per annihilationem: Ratio dubitandi est, quia illud, quod ita desinit, ut nihil prorsus ejus remaneat, annihilatur: Sed substantia panis, & vini ita se habet, peracta consecratione, non enim remanet ejus materia, neque forma, neque subsistentia, neque existentia, ut capite præcedenti ostensum est: Ergo vere annihilatur.

Nihilominus sententia negativa tenenda est, contra Scotum, & Nominales: Ratio est, quia desitio in aliquid positivum, non est annihilatio; cum enim annihilatio opponatur creationi per hoc, quod creatio incipit a nihilo, & terminatur ad aliquid positivum, annihilatio vero incipit ab aliquo positivo, & desinit in nihilum, sicut productio, quæ incipit ab aliquo positivo præsupposito, non potest esse creatio, ita desitio, quæ terminatur ad aliquid positivum, nequit esse annihilatio: Atqui tametsi consecratione peracta, nihil amplius de substantia panis, & vini remaneat, eorum tamen desitio est in aliquid positivum, scilicet in corpus, & sanguinem Christi: Ergo talis substantia non desinit per annihilationem. Confirmatur: quod transit ab uno esse in aliud, non annihilatur, annihilatio enim est transitus ab esse simpliciter ad non esse simpliciter, sicut creatio e contra est transitus a non esse simpliciter ad esse simpliciter; sed substantia panis ita desinit per consecrationem, ut transeat ab esse panis ad esse corporis Christi sub speciebus: Ergo non annihilatur. Ex quibus patet ad rationem dubitandi in contrarium, Major enim distinguen-

guenda est: Illud, quod ita desinit, ut nihil ejus prorsus remaneat, annihilatur; si ita desinat, ut ex modo desinendi non tendat ad aliquid positivum, quod sibi succedat, & in quod convertatur, concedo Majorem: si ex modo desinendi tendat ad aliquid, in quod convertatur, nego Majorem. Sic enim forma substantialis non dicitur annihilari, quamvis nihil ejus remaneat post ipsius corruptionem, quia ex vi talis actionis, qua corrumpitur, producitur alia forma, in ejus locum succedens, & eandem materiam informans: substantia autem panis ita se habet proportionaliter, quia sic desinit esse, ut tamen ex modo desinendi tendat ad aliquid, in quod convertitur, ac proinde non annihilatur. Unde S. Thomas in 4. dist. 11. quæst. 1. artic. 2. ad 4. *Quamvis non maneat panis neque in se, neque in alio, manet tamen corpus Christi, in quod conversus est panis, & ideo non sequitur, quod sit annihilatio.*

CAPUT V.

Modus, quo Christus existit in Eucharistia.

CIRCA modum, quo Christus existit in Eucharistia, aliquæ sunt difficultates, & quæstiones, breviter hic resolvendæ.

§. I.

Quid vi verborum, quid concomitanter sub utraque specie contineatur?

DUo sunt certa, & indubitata apud omnes Catholicos. Primum est, corpus Christi

sti formaliter, seu ex vi verborum consecrationis, sub specie panis contineri, ejusque sanguinem, ex vi verborum consecrationis calicis, sub specie vini. Illud enim dicitur esse formaliter, & ex vi verborum consecrationis sub speciebus Eucharisticis, quod verbis consecrationis expresse designatur: Sed verbis consecrationis panis expresse designatur corpus Christi, & verbis consecrationis vini ejus sanguis, ut constat: Ergo hæc sunt formaliter, & ex vi verborum sub speciebus panis, & vini. Alterum est, sub specie panis, sanguinem, & sub specie vini, corpus, & sub utraque specie, animam & divinitatem, per concomitantiam in hoc Sacramento contineri. Illa enim dicuntur esse sub speciebus per concomitantiam, quæ licet per verba consecrationis non exprimantur; sunt tamen realiter connexa, & conjuncta cum his, quæ fiunt vi verborum: Atqui corpus est realiter conjunctum cum sanguine, & sanguis cum corpore, & anima, ac divinitas cum utroque: Ergo sub prædictis speciebus per concomitantiam continentur. Hanc doctrinam definivit ex professo Tridentinum sess. 13. cap. 3. his verbis: „ Semper hæc fides in Eccle-„ sia Dei fuit, statim post consecrationem, „ verum Domini nostri corpus, verumque „ ejus sanguinem, sub panis, & vini spe-„ cie, una cum ipsius anima, & divinitate „ existere, sed corpus quidem sub specie pa-„ nis, & sanguinem sub vini specie, ex vi „ verborum; ipsum autem corpus sub specie „ vini, & sanguinem sub specie panis, ani-„ mamque sub utraque, vi naturalis illius con-„ nexionis, & concomitantiæ, qua partes Chri-„ sti Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, „ non amplius moriturus, inter se copulantur:

„ Di-

„ Divinitatem porro propter admirabilem il-
„ lam ejus cum corpore, & anima hypostati-
„ cam unionem. Quapropter verissimum est,
„ tantumdem sub alterutra specie, atque sub
„ utraque contineri. Totus enim, & integer
„ Christus sub panis specie,& sub quavis ipsius
„ speciei parte, totus item sub vini specie, &
„ sub ejus partibus existit.

Hæc, ut dixi, certa, & indubitata sunt apud omnes, sed dubitatur primo, quid intelligatur nomine corporis, quod ex vi verborum est sub speciebus panis? Aliqui enim, ut Gabriel lect. 42. in Can. per corpus intelligunt materiam primam nude sumptam, omni forma substantiali spoliatam, & sola quantitate affectam. Sed illi & improprie vocant corpus id, quod corpus non est, (neque enim quando dicitur hominem componi ex corpore, & anima, communis hominum sensus est, quod corpus illud sit materia prima) & falso supponunt, materiam primam posse existere sine forma substantiali.

Alii existimant per corpus significari materiam primam ut affectam forma corporeitatis, vel alia forma partiali constituente corpus organicum. Sed illi supponunt dari formas partiales in composito, quod falsum, vel saltem incertum est, & contra D. Thomam, qui 1. p. qu. 76. ar. 3. docet in homine non dari aliam formam, quam animam intellectivam, *quæ virtute continet omnes inferiores formas, & facit ipsa sola, quidquid imperfectiores formæ in aliis faciunt.* Et hic qu. 75. ar. 6. ad 2. sic ait: *Anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse, & esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis. Convertitur igitur forma panis in formam corporis Christi, secundum quod dat esse corporeum,*

reum, non autem secundum quod dat esse animatum tali anima. Unde juxta D. Thomam, nomine corporis, quod ex vi verborum est sub speciebus panis, intelligi debet materia informata anima Christi, quatenus dat esse corporeum, non tamen ut dat esse vivens, seu ut gradum vitæ tribuit; quia corpus Christi, prout est ex vi verborum sub speciebus panis, abstrahit a vivo, & mortuo, cum idem sit formale significatum corporis nunc, ac fuit in triduo mortis. Unde quando Tridentinum ait, animam Christi esse solum per concomitantiam sub panis, & vini specie, hoc intelligendum est de anima Christi, ut tribuit gradum vitæ, non vero, ut dat esse corporeum. Imo etiam anima Christi, ut tribuens gradum vitæ, non est per concomitantiam in hoc sacramento, nisi quando contingit corpus Christi in propria specie informari anima rationali; si enim informaretur alia, ut in triduo mortis, forma cadaveris, non poneretur anima rationalis, etiam concomitanter sub speciebus Eucharisticis, sed ipsa forma cadaveris.

Secundo dubitari potest, an totus sanguis Christi sit vi verborum sub specie vini, vel ille solum, qui fuit in passione effusus? Videtur enim quod iste tantum ex vi verborum sub specie vini contineatur, cum hic tantum exprimatur in forma consecrationis. *Qui pro vobis effundetur.*

Respondeo tamen, totum sanguinem, qui nunc est in corpore Christi glorioso, etiamsi non fuerit in passione effusus, esse ex vi sacramenti sub speciebus vini. Nam verba illa, *Qui pro vobis effundetur*, non limitant præcedentia ad significandum solum sanguinem,

nem, qui fuit in passione effusus, sed ad exprimendum primarium finem hujus sacramenti, qui est repræsentatio passionis Christi: ut si Christus convertisset aquam in vinum, his verbis, *Hoc est vinum, quod a vobis potabitur*, posteriora verba non limitassent priora ad convertendum solum aquam in vinum, quod fuisset ab illis potandum, seu tantum ad denotandum finem miraculi, esto non totum vinum fuisset ab illis potandum.

Confirmatur: Aliquis sanguis fuit sacramentaliter præsens sub speciebus vini in cœna, qui non fuit in passione effusus, nempe ille, qui ante passionem fuit in carnem conversus: Ergo ad verificanda verba consecrationis, non est necesse, quod totus sanguis, qui ponitur vi verborum sub specie vini, fuerit in passione effusus. Unde si in triduo mortis Christi Apostoli consecrassent, fuissent in calice, vi verborum, non solum sanguis effusus, sed etiam alia pars restans in corpore Christi mortuo, supposito quod non omnem in mathematico rigore effuderit.

Tertio potest esse dubium, an Verbum Divinum sit ex vi verborum in hoc Sacramento, an solum per concomitantiam? Ratio dubitandi est, quia corpus, & sanguis Christi, qui sunt termini formales significationis Sacramentalis, exprimuntur per modum subsistentis, subindeque formaliter important subsistentiam, non creatam, ergo increatam Verbi, qua omnia in Christo subsistunt.

Nihilominus dicendum est, Verbum non esse in hoc Sacramento ex vi verborum, sed tantum per concomitantiam. Nam, juxta Tridentinum, Divinitas non est in Sacramen-

to,

to, ex vi verborum, ſed tantum per concomitantiam, quia non eſt in eo, *Niſi propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypoſtaticam unionem:* Atqui ſimiliter Perſona Verbi non eſt in hoc Sacramento, niſi ratione unionis hypoſtaticæ, quam habet cum corpore, & Sanguine Chriſti: Ergo non eſt in hoc Sacramento ex vi verborum, ſed tantum per concomitantiam. Unde ad rationem dubitandi reſpondetur, corpus, & ſanguinem non importare per ſe, & formaliter ſubſiſtentiam, ſed concretum tantum ſubſtantiæ; alioquin dici non poſſet, Verbum aſſumpſit corpus, aut ſanguinem, quia non poteſt dici, Verbum aſſumpſit aliquod ſubſiſtens. Unde hæc propoſitio, *Verbum aſſumpſit hominem*, non eſt vera, quia homo importat ſubſiſtentiam.

Demum hic aliqui inquirunt, an reliquæ Perſonæ Divinæ ſint in hoc Sacramento per concomitantiam? cum enim illæ uniantur cum Filio, & identificentur cum eſſentia divina, non videtur poſſe negari, quin ſint concomitanter in hoc Sacramento, ſicut ipſa Divinitas, & Perſona Verbi. Nihilominus ſententia negans videtur probabilior, & doctrinæ Tridentini conformior; illud enim ſolum fundat hanc concomitantiam Sacramentalem in unione hypoſtatica, quam habent Verbum, & Divinitas cum humanitate: Atqui Pater, & Spiritus ſanctus non uniuntur hypoſtatice humanitati: Ergo non ſunt in hoc Sacramento per concomitantiam. Unde ſolus Filius dicitur in altari offerri, & ſacrificari, non vero Pater, vel Spiritus ſanctus. Nec obeſt, quod Pater, & Spiritus ſanctus uniantur cum Filio, & identificentur cum natura Divina: ſicut enim hæc unio, & iden-

identitas non faciunt Patrem, vel Spiritum sanctum esse etiam concomitanter incarnatos, ita nec faciunt illos in Eucharistia concomitanter inveniri.

§. II.

Quid sit præsentia Sacramentalis corporis Christi in Eucharistia?

REspondeo, illam esse modum quemdam supernaturalem, & substantialem, quo Christi corpus afficitur, & qui modum existendi substantiæ imitatur.

Probatur quantum ad singulas partes: Et in primis, quod talis præsentia sit aliquis modus realis, ex eo patet, quod corpus Christi esse indivisibiliter præsens sub speciebus, est effectus realis de novo in ipso Christi corpore, qui antea non erat; subindeque proveniens ab aliqua forma illi superaddita: Non realiter distincta, quia hæc necessaria non est: Ergo modaliter tantum. Secundo, quod talis modus sit supernaturalis, constat, quia est indebitus corpori, & cuicumque naturæ creatæ, est enim quædam participatio divinæ immensitatis. Tertio, quod sit substantialis, probatur ex eo, quod beneficio illius Christus est in Eucharistia ad modum substantiæ, ut docet D. Thomas hic quæst. 76. art. 5. his verbis: *Corpus Christi non est in hoc Sacramento, sicut in loco, sed per modum substantiæ, eo scilicet modo, quo substantia continetur a dimensionibus: succedit enim substantia corporis Christi in hoc sacramento substantiæ panis; unde sicut substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiæ, ita nec substantia corporis Christi*. Ratio etiam

etiam suffragatur: nam esse ad modum substantiæ est esse totum sub tota quantitate, & totum sub qualibet parte: Sed corpus Christi est totum sub tota quantitate panis, & totum sub qualibet ejus parte: Ergo est sub illa per modum substantiæ. Ex quo probata manet ultima pars nostræ responsionis, asserens modum illum præsentiæ Sacramentalis corporis Christi modum existendi substantiæ imitari.

Ex his colligitur primo, præsentiam Sacramentalem corporis Christi sub speciebus non pertinere ad prædicamentum ubi, sed reduci ad prædicamentum substantiæ; quia ad prædicamentum ubi non pertinet quicumque modus præsentiæ, sed ille tantum, ratione cujus res denominatur existens in loco, unde diximus in tractatu de Angelis, præsentiam Angeli in loco, sive corpore, circa quod operatur, non pertinere ad prædicamentum ubi, sed reduci ad prædicamentum actionis: Atqui ratione præsentiæ Sacramentalis corpus Christi non potest dici esse in loco, ut docet Divus Thomas articulo citato, quem his verbis concludit: *Unde nullo modo corpus Christi est in hoc Sacramento localiter*: Ergo talis præsentia non pertinet ad prædicamentum ubi, sed reducitur ad prædicamentum substantiæ.

Colligitur secundo, corpus Christi non esse in hoc Sacramento definitive, ut docet idem S. Doctor ibidem in resp. ad 1. his verbis: *Corpus Christi non est in hoc Sacramento definitive, quia sic non esset alibi, quam in hoc altari, ubi conficitur hoc Sacramentum: cum tamen sit & in cœlo in propria specie, & in multis aliis altaribus sub specie Sacramenti*. Ex quo intelliges, præsentiam sacramentalem corporis

poris Christi sub speciebus duas habere conditiones, unam, in qua convenit cum præsentia rei spiritualis, alteram, in qua excedit illam. Convenit in eo, quod utraque modo indivisibili facit rem præsentem, scilicet totam in toto, & totam in qualibet parte. Excedit autem in eo, quod ubi, seu præsentia rei spiritualis, licet sit indivisibilis, tamen quia oritur a virtute finita, & limitata, ita limitatur, & coarctatur ad certam distantiam, & locum, quod ultra illam sphæram non est, & ideo vocatur ubi definitivum. At vero præsentia sacramentalis corporis Christi sub speciebus oritur ex virtute infinita Dei, convertentis panem in ipsum; unde ita Christus est in una hostia, & in uno altari, quod non definitur, & limitatur, ut non sit in aliis; atque ita non est ubi definitivum, sicut præsentia Angeli, licet sit modo indivisibili, sed vocatur præsentia sacramentalis, quia ita est indivisibiliter, & totaliter in qualibet hostia, & qualibet parte illius, quod etiam in aliis hostiis, & altaribus esse potest, si ibi consecretur panis. Unde D. Thomas hic quæst. 75. art. 1. ad 3. ait, corpus Christi esse in Eucharistia *speciali quodam modo, qui est proprius huic Sacramento*. Ubi Cajetanus ad finem commentarii hæc scribit: „ Merito modus iste dicitur
„ proprius huic Sacramento, non solum pro-
„ pter differentiam a reliquis Sacramentis,
„ sed etiam, quia in toto universo non ap-
„ paret unus aliquis modus huic similis. Pro-
„ pter quod cum admiratione, & veneratio-
„ ne fateamur defectum cognitionis nostræ
„ circa hoc.

Colligitur tertio contra Altisiodorensem, Alensem, & Div. Bonaventuram, totum Christum esse sub quavis parte hostiæ consecra-

eratæ, etiam ante divisionem illius: tum quia ante consecrationem substantia panis erat tota, & actu in singulis partibus hostiæ: Ergo post consecrationem tota substantia corporis Christi, quæ in Sacramento substantiæ panis succedit, erit in qualibet parte hostiæ consecratæ: tum etiam, quia ex Tridentino §. præcedenti relato, in singulis partibus post divisionem est totus Christus: Ergo etiam ante divisionem. Nam sola divisio, cum fiat virtute naturali, non constituit Christum, ubi antea non erat; alioqui absque nova consecratione, sola virtute naturali, Christus fieret sacramentaliter præsens, ubi antea non erat.

Dices cum Altisiodorensi: Sicut in speculo ante fractionem est una tantum imago, post fractionem vero multiplicatur in singulis partibus fractis: ita ante divisionem est semel tantum Christus in tota hostia, post divisionem vero multiplicatur in singulis partibus divisis. Sed nego paritatem: Ratio disparitatis assignatur a D. Thoma hic art. 3. in corp. cum enim imago in speculo repræsentata proveniat ex reverberatione superficiei speculi, tanquam a causa; quemadmodum fracto speculo fiunt diversæ superficies partium, ita & diversæ reflexiones, seu reverberationes earum, atque adeo plures actu imagines. Per fractionem vero hostiæ non fit nova productio præsentiæ corporis Christi in diversis partibus hostiæ fractæ, quia hæc non producitur, nisi ad prolationem verborum sacramentalium: Ergo si ante fractionem non erat totus Christus in singulis partibus hostiæ, non poterit in iis fieri præsens vi fractionis.

Colligitur quarto, totum Christum esse sub qua-

qualibet parte hostiæ, minori minimo naturali, conjuncta cum continuo, & aliis partibus majoribus, quas componit, non vero ab illis divisa, & separata. Quia sub illis partibus hostiæ est totus Christus, sub quibus esse potest substantia panis, non vero sub illis, sub quibus talis substantia conservari nequit: Atqui substantia panis conservari potest sub qualibet parte hostiæ minori minimo naturali, conjuncta cum continuo, & cum aliis partibus majoribus, quas componit; secus vero si a continuo dividatur; Ergo, &c.

Colligitur quinto, corpus Christi totum contineri sub quolibet indivisibili hostiæ consecratæ, tam continuativo, quam terminativo: Sub quolibet enim indivisibili quantitatis est indivisibile substantiæ, ne detur accidens sine proportionato subjecto: Sed Christi corpus, vi consecrationis, fit præsens sub omni eo, sub quo præerat aliquid substantiæ panis, cum illi adæquate succedat: Ergo fit præsens sub quolibet indivisibili hostiæ consecratæ. Quando vero frangitur hostia, indivisibilia, quæ erant continuantia partes illius conjunctas, per fractionem, aut divisionem fiunt terminantia partes divisas; subindeque corpus Christi, quod antea existebat sub illis indivisibilibus, ut continuantibus partes unitas, existit sub iisdem, ut terminantibus partes divisas.

Quæres, an præsentia sacramentalis corporis Christi in Eucharistia includat aliquam unionem corporis Christi cum speciebus? Respondeo affirmative: Ratio est, quia Christus movetur ad motum specierum, ut §. sequenti dicemus: nisi autem ponatur aliquis nexus inter corpus Christi, & species, Chri-

ctus non movebitur, nam sola præsentia non nectit corpus Christi cum speciebus: Ergo admittenda est aliqua unio corporis Christi cum illis.

§. III.

An Christus in Eucharistia possit moveri localiter, agere, vel pati actione corporea, & oculo corporeo videri.

DIco primo, Christus in Eucharistia non potest moveri per se motu locali, bene tamen per accidens.

Prima pars patet, illud enim, quod non est in loco, non potest per se moveri localiter; quia moveri localiter est mutare locum, seu relinquere unum locum, & acquirere alium: Sed Christus non est in hoc Sacramento tanquam in loco, ut constat ex dictis §. præcedenti: Ergo non potest in eo per se moveri localiter.

Quod autem possit moveri per accidens ad motum specierum, probatur contra Durandum. Corpus Christi continetur sub speciebus eo modo, quo continebatur substantia panis: Atqui substantia panis ita continebatur sub speciebus, ut illis motis moveretur: Ergo & corpus Christi. Unde dicitur portari in processionibus, deferri ad infirmos, elevari a Sacerdotibus post consecrationem, & similia, quæ sine motu locali explicari nequeunt. In hoc tamen differt corpus Christi a substantia panis, quod ista dum movebatur per accidens ad motum specierum, in se recipiebat motum localem, non vero corpus

pus

pus Christi; quia cum motus localis sit aliquid corporeum, & extensum, sicut & ubi circumscriptivum, quod est illius terminus, illud solum motum intrinsece recipit, quod accidens extensum recipere natum est: corpus autem Christi in Eucharistia invisibiliter existens non est idoneum ad recipiendum accidens corporeum, & extensum, sicut substantia panis; unde motus localis in eo non recipitur, sed in solis duntaxat speciebus, ad quarum motum movetur per accidens.

Dico secundo, Corpus Christi, prout est in hoc Sacramento, nec agere, nec pati potest actione, vel passione corporea. Ratio est, quia omnis actio, & passio corporea requirit in agente, & patiente extensionem localem, qua corpus Christi caret in Eucharistia, cum in ea sit modo indivisibili, & inextenso.

Dices; Christus potest mori in hoc Sacramento, ut docet D. Thomas infra qu. 81. art. 4. Ergo & pati passione corporea.

Respondeo, quod quando S. Doctor ait, quod Christus in Eucharistia potest mori, hoc non debet intelligi de morte ipsi illata, prout est in hoc Sacramento, sed de morte illata ipsi, ut existenti in propria specie; cum enim idem numero sit corpus Christi in utroque statu, eo ipso, quod moreretur in propria specie, consequenter etiam, vel concomitanter in hoc Sacramento mori deberet. Unde ibidem docet Sanctus Thomas, quod si hoc Sacramentum tempore mortis Christi fuisset servatum, vel consecratum, Christus in cruce moriens fuisset etiam mortuus in Sacramento.

Dico tertio, oculum corporeum supernaturaliter elevari posse ad videndum corpus

Christi ut existens in Eucharistia, non vero ad videndum ipsum modum, quo in ea existit.

Prima pars probatur ratione fundamentali: Potentia cognoscitiva potest divinitus elevari ad percipienda ea omnia, quæ continentur intra latitudinem sui objecti specificativi, licet non contineantur intra latitudinem objecti connaturalis, & proportionati; quamvis enim Deus ut in se est, non sit objectum proportionatum nostri intellectus; potest tamen ab illo videri supernaturaliter ex eo, quod contineatur intra objectum specificativum illius, ut in Tractatu de visione beatifica declaravimus. Sed quamvis corpus Christi, ut est in Sacramento, non contineatur intra objectum connaturale, & proportionatum potentiæ visivæ, eo quod non sit ibi localiter extensum, continetur tamen intra latitudinem objecti specificativi illius, quod est coloratum, & lucidum; Ergo quamvis oculus corporeus non possit naturaliter videre corpus Christi, ut est in Eucharistia, potest tamen ad id divinitus, & supernaturaliter elevari. Ex quo probata manet secunda pars conclusionis, cum enim modus, quo corpus Christi est in Sacramento, non sit coloratus, sed solum intelligibilis, non continetur intra objectum specificativum potentiæ visivæ, sed solum intellectivæ; subindeque non potest videri ab oculo corporeo; sed solum percipi, & cognosci ab intellectu creato. Unde Sanctus Thomas hic artic. 7. ad 2. *Oculus Christi videt seipsum sub Sacramento existentem, non tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub Sacramento, quod pertinet ad solum intellectum.* Quibus verbis aperte docet utramque partem nostræ conclusionis;

Sed

Sed dices, cur S. Thomas, concedens oculum corporalem Christi videre seipsum in Sacramento existentem, id negat de aliis oculis gloriosis? subjungit enim: *Nec tamen est simile de alio oculo glorioso, quia etiam oculus Christi est sub hoc Saceramtnio, in quo non conformatur ei oculus gloriosus.*

Respondeo oculum Christi in Eucharistia existentem in eo differre ab aliis oculis gloriosis, quod cum sit in Sacramento ad modum sui corporis, idest modo indivisibili, & inextenso sui corporis in Sacramento existentis, speciem, quamvis indivisibilem, & inextensam connaturaliter recipit, propter connaturalem cum ipsius corpore unionem: alter vero oculus gloriosus non est capax recipiendi connaturaliter species ab objecto illo, quia quantumcumque gloriosus sit, objectum tamen suum non nisi per species extensas videre naturaliter potest, quas corpus Christi in Eucharistia non diffundit. Et hoc est, quod voluit S. Thomas, dum dixit: *quia etiam oculus Christi est sub hoc Sacramento, in quo non conformatur ei oculus gloriosus*. Cæterum quod alii oculi gloriosi extra Sacramentum existentes possint divinitus, & supernaturaliter videre corpus Christi in Eucharistia existens, non negat Sanctus Doctor, sed id expresse asserit in 4. dist. 11. quæst. 1. artic. 4. quæstiunc. 1. ad 1. dicens: *Oculus Christi extra species Sacramentales existens non videt seipsum intra species Sacramentales existentem, nisi miraculose; & similiter alii oculi gloriosi non vident ipsum hic, nisi forte per miraculum.*

Objicies primo contra primam partem hujus assertionis: Nullum objectum potest videri sine specie: Sed corpus Christi in Sacramen-

to existens nullam sui speciem emittere potest, & per medium in potentiam visivam diffundere; cum talis emissio, & diffusio speciei exigat extensionem, & contactum quantitativum medii, quæ non competunt corpori Christi in Eucharistia: Ergo corpus Christi in Sacramento existens videri nequit oculo corporeo.

Respondeo, quod licet corpus Christi in Eucharistia existens connaturaliter, & de potentia Dei ordinaria speciem sui emittere, & in sensum immittere nequeat; nulla tamen est repugnantia, quod per actionem naturali altiorem, Deo supernaturaliter concurrente, & supplente in objecto defectum extensionis localis (sicut interdum supplet defectum præsentiæ, & indistantiæ, ut constat in Beato Stephano e terra Christum stantem in cœlo vidente) sui in oculum speciem emittat. Et dato, quod hoc esset impossibile, negari tamen non potest, quin Deus immediate per seipsum talem speciem in oculo producere possit, in hoc enim nulla apparet repugnantia.

Dices, talis species a corpore Christi emissa, aut a Deo immediate producta, vel esset divisibilis, vel indivisibilis: Si indivisibilis, non posset recipi in oculo corporeo extenso: Si divisibilis, non posset repræsentare corpus Christi existens in Eucharistia modo indivisibili, & inextenso.

Respondeo, quod species illa esset divisibilis, & nihilominus repræsentaret corpus Christi existens in Eucharistia; licet enim species divisibilis repræsentare nequeat objectum indivisibiliter existens, si existat indivisibiliter tam in ordine ad se, quam in ordine ad locum;

cum; secus vero si existat indivisibiliter tantum in ordine ad locum, & sit divisibile in ordine ad se; unde cum corpus Christi in Eucharistia habeat extensionem integralem partium in se, quamvis careat extensione locali, per speciem divisibilem oculo corporeo repræsentari potest.

Objicies secundo contra secundam partem ejusdem conclusionis: Si oculus corporeus videret corpus Christi, ut existens in Sacramento, & tamen modum, quo in eo existit, non perciperet, unum ab alio abstraheret; potentia enim cognoscens unum, non cognito alio sibi conjuncto, dicitur abstrahere, seu præscindere unum ab alio: Sed potentia visiva, cum sit corporea, & immersa materiæ, abstractiva non est, ut docent Philosophi: Ergo oculus corporeus non potest videre corpus Christi, ut existens in Sacramento, nisi etiam ipsum modum, quo ibi existit, videat.

Respondeo negando sequelam majoris, & distinguendo probationem illius: Potentia cognoscens unum, non cognito alio sibi conjuncto, abstrahere dicitur; si illud, quod non congnoscitur, pertineat ad objectum potentiæ, concedo: si non pertineat ad illius objectum, nego. Sic enim quando visus percipit colorem pomi, non percipiendo ejus odorem, non dicitur abstrahere unum ab alio, quia odor pomi ad objectum potentiæ visivæ non pertinet. Item oculi Christum in terris conversantem videntes, ipsum quidem existentem videbant, ejus tamen existentiam, & subsistentiam divinam minime percipiebant; & tamen talis visio non erat abstractiva, quia existentia, & subsistentia ad ob-

jectum specificativum potentiæ visivæ non pertinent. Ita pariter, licet oculus corporeus videret supernaturaliter Christum in Sacramento existentem, non viso modo supernaturali, quo ibi existit, non diceretur abstrahere unum ab alio; quia talis modus, cum sit spiritualis, & incorporeus, intra objectum potentiæ visivæ non continetur.

CAPUT VI.

De accidentibus Eucharisticis.

Accidentia panis, & vini in Eucharistia remanere, peracta consecratione, non solum fides docet, & plura Concilia definiunt, sed etiam certo sensus experimento constat: videmus enim in hostia consecrata albedinem, gustamus saporem, tangimus figuram, &c. Non minus certum est, illa tunc remanere sine ullo subjecto substantiali, non enim inhærent substantiæ panis, & vini, cum illa desinat per consecrationem, neque corpori, & sanguini Christi, alias corpus Christi in Eucharistia esset alterabile, corruptibile, & localiter extensum: neque alteri substantiæ, loco panis, & vini substitutæ, hoc enim repugnat proprietati verborum formæ consecrationis, quia non corpus Christi, sed substantia illa sub accidentibus demonstraretur: Ergo nullum datur subjectum substantiale, cui tunc inhæreant, subindeque illa sine subjecto substantiali conservantur, divina virtute sustentante, ut ait Sanctus Thomas hic quæst. 77. artic. 1. Cum autem Deus dicitur sustentare, non est existimandum, quod concurrat materialiter, & subjective; id enim nimiæ

nimiæ imperfectionis eſt, quam ut Deo tribui poſſit; ſed ſuſtentat efficienter, quatenus ſupplet per efficientiam id, quod de concurſu materiali deſideratur. Nemo etiam putare debet, per hoc aliquam inferri prædictis accidentibus violentiam, cum omni enti inſita ſit univerſalis ad obediendum Creatori obedientia, quæ omni eſt peculiari propenſione antiquior, & vehementior.

Cum ergo accidentia Euchariſtica careant ſubjecto ſubſtantiali, nullique inhæreant ſubſtantiæ, ſequitur illa ſubjectari in quantitate panis, & vini, gerente vices ſubſtantiæ, & principii receptivi, & ſubſtantivi, ut quod: improbabilis enim videtur ſententia Nominalium, exiſtimantium omnia accidentia eſſe ſine ſubjecto, & exiſtere per ſe; hoc namque eſt multiplicare miracula ſine neceſſitate, quia ſuppoſito, quod detur quantitati ſubſiſtere per ſe, illa poteſt aliis ſubſtare accidentibus, & gerere vices ſubſtantiæ; præſertim quia illa inter accidentia corporea primum tenet locum, & eſt prima diſpoſitio materiæ, maximeque accedit ad genus cauſæ materialis. In hoc conveniunt ferre omnes Theologi, ſed difficultas eſt, & controverſia inter illos, per quid Deus faciat quantitatem per ſe ſubſiſtere, & aliis ſubſtare accidentibus, an immediate per ſeipſum, & per ſolam manutenentiam, ſeu concurſum ſpecialem, quo quantitatem ſine ſubjecto conſervat, vel per aliquem modum exiſtendi per ſe, ſimilem ei, quo ſubſtantia exiſtit per ſe, & independenter a ſubjecto ſuſtentante? Uterque dicendi modus probabilis eſt, ſed ſecundus videtur probabilior, tum quia, cum hic modus exiſtendi per ſe ſuppleat vicem ſubjecti, per

illum magis connaturaliter existit quantitas, quam per solam manutenentiam Dei extrinsecam, seu concursum illam conservantem sine subjecto: tum etiam, quia admisso tali modo, melius intelligitur, & explicatur, quomodo quantitas panis, & vini, quæ ante consecrationem erat subjectum receptivũ, & substentativum solum *quo* cæterorum accidentium, fiat subjectum receptivum, & sustentativum *quod*. Tum denique, quia conveniens videtur, quod sicut quantitas post consecrationem gerit vices substantiæ, ita recipiat modum aliquem per se existendi, qui sit participatio quædam modi, quo substantia per se existit independenter ab omni subjecto substentante. Quamvis enim modus inhæsionis non possit communicari substantiæ, bene tamen modus per se existendi accidenti; quia licet repugnet, quod substantia ad statum accidentis dejiciatur, nihil tamen vetat, ut accidens divinitus elevetur ad participationem modi existendi substantiæ. Ex quo intelliges, modum illum per se existendi quantitati Eucharistiæ a Deo communicatum substantialem esse, non vero accidentalem, ut aliqui existimant. Nec refert, si dicas, quod modus non potest esse perfectior suo modificato: si autem modus iste esset substantialis, perfectior esset suo modificato, nimirum quantitate, quæ est purum accidens. Ad hoc enim facile respondetur, quod quamvis modus connaturalis rei, quam modificat, non possit esse illa perfectior, bene tamen modus superioris ordinis, & supernaturalis cujusmodi est iste, de quo agimus. Non valet etiam, quod aliqui objiciunt, nempe nihil substantiale remanere in Eucharistia, peracta

acta consecratione, sed accidentia sola, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 4. Nam sacra Synodus solum intendit nihil remanere post consecrationem de substantia panis, & vini, id est neque materiam, neque formam, neque subsistentiam, vel existentiam, neque aliam substantiam ei succedere, præter corpus, & sanguinem Christi; cum quo non pugnat, si dicatur, quantitati modum aliquem substantialem, quo per se subsistat, & aliis substet accidentibus, divinitus, & supernaturaliter advenire.

CAPUT VII.

Quomodo ex speciebus sacramentalibus aliquid generari possit.

AD sensum patet, & ipsa experientia constat, aliquid ex speciebus sacramentalibus generari posse; videmus enim ex speciebus consecratis generari vermes ex humiditate, vel cineres ex illarum combustione, aut acetum ex corruptione specierum vini. Sed quomodo horum generatio fiat, difficile explicari potest. Quod enim generatur, fit ex aliqua materia, e cujus sinu forma educitur: Sed sub speciebus sacramentalibus non est alia materia, nisi corporis Christi, quod est incorruptibile; materia enim panis desiit per conversionem ipsius in corpus Christi, ut de fide certum est: Ergo videtur impossibile aliquid ex speciebus sacramentalibus generari.

Quidam antiqui Theologi, quos refert Divus Thomas hic art. 5. ut ab hac difficultate se expedirent, dixerunt, quod dum

vermes, aut similia in hoc Sacramento generantur, talis generatio non fit ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circumstante. Alii, quos ibidem recenset, asfirmarunt, hanc generationem fieri ex substantia panis, & vini redeunte. Sed utraque hæc sententia a veritate prorsus est aliena, ut ibidem ostendit Sanctus Doctor. Prima quidem, quia ex aere non solent talia, puta vermes, cineres, aut acetum generari; & licet non circunstet aer, sed species recludantur in corporibus solidis, ut auro, vel argento, similis accidit generatio. Secunda vero, quia cum substantia panis, & vini sit conversa in corpus, & sanguinem Christi, non potest redire manentibus speciebus, nisi vel per conversionem corporis, & sanguinis Christi in ipsam; quæ conversio iterata non debet admitti, cum nullus hactenus eam agnoverit: vel per reproductionem illius, quæ etiam admittenda non est, quia cum de via ordinaria idem numero non reproducatur, multiplicarentur miracula sine necessitate, quod, ut monet S. Doctor, in hoc mysterio omnino vitandum est.

Non valet etiam, quod dicunt Scotus, & Vasquez, nempe vermes, aut cineres, qui interdum videntur ex speciebus Eucharisticis produci, a Deo miraculose creari. Tum quia Divus Thomas, & alii Theologi communiter docent, illa per generationem, & eductionem, non vero per creationem produci. Tum etiam, quia cum in illa vermium, aut cinerum productione vera generatio salvari possit, ut constabit ex infra dicendis, non est, cur ad creationem recurratur, & miracula sine necessitate multipli-

tiplicentur. Ex quo etiam impugnata manet aliquorum sententia, qui existimant, quod dum vermes in Eucharistia generantur, quantitas panis miraculose convertitur a Deo in totum compositum. Talis enim conversio non posset dici generatio, cum forma non educeretur e sinu materiæ; & præter miraculum ipsius conversionis quantitatis panis in totum compositum, admittendum esset aliud in eo consistens, quod agens naturale poneret omnes dispositiones ad aliquam formam, & tamen eam non introduceret.

Demum licet olim celebris fuerit opinio quorundam Theologorum, existimantium, quod, quando ex speciebus Eucharisticis generatur aliquid, nulla producitur a Deo materia prima, ex cujus potentia educatur forma substantialis, sed quod ipsa quantitas tunc gerat vices materiæ non solum ad recipiendas dispositiones prævias, sed etiam ad eductionem formæ substantialis compositi de novo geniti, ita ut compositum illud constet solum quantitate, & forma substantiali: his tamen temporibus communiter hæc sententia rejicitur ob varia absurda, & inconvenientia, quæ ex illa sequuntur. Si enim id, quod generatur ex speciebus sacramentalibus, nulla constaret materia, sed solum quantitate vices materiæ gerente, & formam productam sustentante, sequeretur in primis, quod vermes generati ex speciebus sacramentalibus non essent composita neque substantialia, neque accidentalia, sed monstra naturæ, aut semisubstantiæ, & semiaccidentia. Secundo sequeretur, quod acetum ex speciebus vini corruptis genitum non esset ejusdem naturæ, & speciei cum alio aceto ex vino

no corrupto genito, subindeque quod non posset eosdem specie effectus producere. Tertio daretur miraculum perpetuum, quantitas enim illa, quæ rationem haberet materiæ, esset sine subjecto, non solum quandiu duraret Eucharistia, sed etiam postea, usque ad finem mundi; ita ut licet infinitæ generationes fierent successive ex ipsa, semper sine subjecto remaneret, & vicem materiæ primæ exerceret, quia non est major ratio de una generatione, quam de alia. Denique fieri posset, ut qui nutriretur solis speciebus Eucharisticis, ita se haberet, quod ejus anima partim informaret materiam primam, partim solam quantitatem, & sic quod ille non esset nisi semihomo, & semicompositum: quod est (ut recte ait Soto) totam Philosophiam ludibrio exponere.

Nec obstat, quod D. Thomas huic videatur favere sententiæ hic artic. 5. ubi sic ait: „ In „ ipsa cōsecratione miraculose datur quanti- „ tati dimensivæ panis, & vini, quod sit pri- „ mum subjectum subsequentium formarum: „ hoc autem est proprium materiæ, & ideo „ ex consequenti datur prædictæ quantitati „ dimensivæ omne illud, quod ad materiam „ pertinet, & ideo quidquid posset generari „ ex materia panis, si adesset, totum potest „ generari ex prædicta quantitate dimensi- „ va panis, & vini, non quidem novo mi- „ raculo, sed ex vi miraculi prius facti. „ Non obstat, inquam, illa S. Doctoris authoritas: respondetur enim cum Cajetano, Capreolo, & aliis Thomistis, mentem D. Thomæ esse, quantitatem specierum accipere miraculose in ipsa consecratione, quod fungi possit officio materiæ, & esse subjectum subsequentium formarum accidentalium, nempe

pe qualitatum species consecratas alterantium, non vero formæ substantialis compositi, quod de novo producitur, ad corruptionem illarum specierum. Unde cum addit: *Quidquid posset generari ex materia panis, si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiva.*, non sumit generationem pro eductione, & receptione formæ geniti, (illa enim non ex quantitate, sed ex materia a Deo producta educitur, ut statim dicemus) sed pro alteratione præcedenti, quæ ad talem eductionem, & formæ receptionem disponit, hæc enim alteratio in quantitate vices materiæ gerente recipitur.

Pro resolutione ergo difficultatis propositæ dicendum est, quod quando ex speciebus Sacramentalibus aliquid generatur, producitur a Deo materia prima; ex cujus potentia educitur forma substantialis geniti, & in qua recipitur, non vero in ipsa quantitate. Ratio est, quia de ratione omnis compositi materialis, & physici est constare ex materia, & forma, nec potest dici aliter compositum physicum: Sed vermis ex speciebus Sacramentalibus genitus est vere compositum physicum, & materiale: Ergo constat ex materia, & forma, subindeque quando generatur ex hujusmodi speciebus, necessario produci debet a Deo materia prima, ex cujus sinu forma substantialis vermis educatur.

Si autem quæras, per quam actionem illa producatur? Respondeo probabilius esse, illam fieri a Deo, per conversionem quantitatis in ipsam, quam ab illo creari. Tum quia magis connaturale videtur, ut illud subjectum, in quod agens naturale introduxit accidentia disponentia ad formam substantialem.

lem.

lem, cum non possit recipere ipsam formam substantialem, convertatur a Deo in materiam, in qua debet recipi talis forma. Tum etiam, quia ex vi prioris miraculi, magis connaturaliter sequitur, ut sicut substantia panis fuit in corpus Christi conversa, ita quod remanet de substantia panis, scilicet quantitas, convertatur in materiam, ex qua educenda est forma substantialis. Unde huic sententiæ favet D. Thomas hic art. 5. in corp. & ad 3. & art. 6. ad 2. ubi docet, quod cum ex speciebus consecratis aliquod compositum substantiale generatur, materia producitur in instanti generationis, per conversionem quantitatis in ipsam.

Nec valet si dicas, ad veram generationem requiri, quod subjectum formam ex eo educendam præcedat, cum generatio sit essentialiter mutatio, seu transitus de privatione ad formam. Ad hoc enim respondetur cum Cajetano, non esse necesse ad veram generationem, quod materia tempore præcesserit novæ formæ introductionem, dummodo in quantitate sui vices gerente eam antecesserit; cum enim de æquipollentibus idem sit judicium, satis est, ut quantitas vices, & officia materiæ supplens, toto tempore instans generationis antecedente, sub novæ formæ privatione præcesserit.

CAPUT VIII.

Forma Sacramenti Eucharistiæ.

CErtum est, formam necessariam, & essentialem consecrationis panis in his quatuor verbis, *Hoc est corpus meum*, adæquate consistere, subindeque etsi alia antecedentia, vel subsequentia non proferantur, panem in corpus Christi transmutari. Illa enim sola verba sunt de essentia consecrationis panis, quæ significant præsentiam corporis Christi sub speciebus: Sed hanc significant sola verba prædicta, nam verba illa, *Qui pridie*, nullo modo talem præsentiam significant, ut constat, nec ista pariter, *accipite*, *&* *manducate*, quia significant tantum usum, & distributionem, quæ non est de necessitate Sacramenti, & quæ supponit præsentiam corporis Christi sub speciebus, non vero illam efficit. Nec denique hæc verba, *quod pro vobis tradetur*; quamvis enim illa non addantur, significatur præsentia corporis Christi sub speciebus panis. Unde solus Lucas inter Euangelistas, & solus Paulus inter Apostolos hæc verba referunt.

Ex hoc refellitur primo sententia quorumdam Græcorum, existimantium ad transmutationem panis in corpus Christi, præter verba prædicta, *Hoc est corpus meum*, necessario adjiciendas esse preces quasdam a SS. Patribus traditas, quæ per invocationem Spiritus Sancti vim habent transmutandi panem, & vinum in corpus, & sanguinem Christi. Manet, inquam, confutata hæc sententia, seu potius error: Tum quia cum verba in Sacramen-

mentis efficiant, quod significant, si prædicta verba significent præsentiam corporis Christi sub speciebus panis, illam efficiunt, subindeque ad transmutandum panem in corpus Christi aliæ preces necessariæ non sunt: tum etiam, quia ex perpetua Ecclesiæ traditione immediate post prolata verba consecrationis, Sacerdos panem, & vinum consecratum proponit populo adorandum, non solum in Ecclesia Latina, sed etiam in Græca, ut referunt Cardinalis Bessarion in libro de verbis consecrationis, & Petrus Arcudius in concordia Orientalis, & Occidentalis Ecclesiæ lib. 4. de Euchar. capit. 13. Ergo sola verba consecrationis sufficiunt ad consecrandum corpus, & sanguinem Christi, nec præter illa, ullæ aliæ precationes, & benedictiones ad id requiruntur.

Nec refert, si dicas in liturgiis Sanctorum Jacobi, Basilii, & Chrysostomi, post verba ista, *Hoc est corpus meum*, *Hic est calix sanguinis mei*, Sacerdotem orare, ut panis, & vinum fiant corpus, & sanguis Christi. Nam ut explicarunt Græci in Florentino hac de re interrogati, his verbis non petitur, ut fiat simpliciter corpus Christi, sed ut fiat nobis, id est nobis proficiat, & non venenum sit culpa nostra, quod debet esse antidotum, & cibus salutaris. Vel ut ait Cardinalis Bessarion libro supra citato, his verbis Sacerdotes precantur, ut astantes mysteriis, per dignam Sacramenti sumptionem, unum cum Christo corpus efficiantur. Quam interpretationem confirmant orationes illæ, quæ statim post consecrationem Eucharistæ, Basilius, & Chrysostomus subnectunt in hæc verba: *Ut omnes, qui de uno pane, & de uno calice parti-*

cipamus, coadunemur invicem in unius Spiritus Sancti communionem, faciasque accipere sanctum corpus tuum, ut inveniamus misericordiam, & gratiam in cœtu omnium sanctorum.

Refellitur secundo sententia Scoti, & Angeli, qui docent, ad conficiendum Eucharistiæ Sacramentum, necessario præmittenda esse verba illa Canonis: *Qui pridie quam pateretur*, &c. quia nisi illa præmittantur, non significat Sacerdos se loqui in persona Christi, sed in sua, & consequenter dum dicit, *Hoc est corpus meum*, non corpus Christi, sed suum demonstrat. Quam sententiam optime confutat S. Thomas hic qu.78.art. 1. ad 4. his verbis: „ Quidam dixerunt, hoc Sacramentum „ perfici non posse, prædictis verbis prolatis, „ *istis nimirum* (hoc est corpus meum, hic est „ calix sanguinis mei &c.) & aliis prætermis„ sis, præcipue quæ sunt in canone Missæ. Sed „ hoc patet esse falsum, tum ex verbis Am„ brosii supra inductis, tum etiam quia canon „ Missæ non est idem apud omnes, nec secun„ dum omnia tempora, sed diversa sunt a di„ versis apposita. Unde dicendum est, quod „ si Sacerdos sola verba prædicta proferret, „ cum intentione conficiendi hoc Sacramen„ tum, perficeretur hoc Sacramentum, quia in„ tentio faceret, ut hæc verba intelligerentur „ quasi ex persona Christi prolata, etiamsi „ verbis præcedentibus hoc non recitare„ tur. „ Per quod patet ad fundamentum Scoti, etsi enim verba Sacramentalia, ex vi sermonis præcise, non referantur ad personam Christi, bene tamen adjuncta institutione Christi, & intentione Sacerdotis. Ut si Rex institueret aliqua verba, quæ quoties dicerentur a Prætore, vel a Judice, repræsentarent per-

personam Regis, hoc ipso quod illa postea proferrentur ab illis cum modo, & circunstantiis a Rege præscriptis, ejus personam repræsentarent, absque aliis verbis, quibus significarent se loqui in persona Regis.

Gravior controversia est de forma calicis, an nimirum hæc omnia verba in ea contenta, *Hic est enim calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, sint de ejus essentia? Plures enim ex nostris Thomistis existimant, hæc solum verba, *Hic est calix sanguinis mei*, ad essentiam, & consecrationem calicis pertinere, subindeque ea tantum vinum in sanguinem Christi transmutare; alia vero esse duntaxat de ejus integritate, sicut satisfactio est pars integralis, non tamen essentialis sacramenti pœnitentiæ, & sicut in ejus forma, hæc verba, *a peccatis tuis*, censentur substantialia, non vero essentialia.

Existimo tamen, D. Thomam manifeste pro opposita stare sententia; unde licet ea videatur difficilior, ob argumentum ex variis liturgiis desumptum, in quibus aliqua ex prædictis verbis omittuntur, nihilominus veterum Theologorum, & Thomistarum (quibus subscribunt plures ex recentioribus, præsertim eruditus Pater Nicolai in Scholiis ad art. 3 hujus quæst. 78.) vestigiis inhærens, eam breviter propugnare conabor. Plura in ejus favorem protuli in Clypeo Theologiæ Thomisticæ S. Doctoris testimonia, hic solum duo referam, quæ clariora, & expressiora videntur. Primum sumitur ex commentariis in cap. 11. Epistolæ primæ ad Corinth. lect. 6. ubi hæc scribit: „ Circa ista verba, quibus Ecclesia u-

„ titur

„ titur in consecratione sanguinis, quidam o-
„ pinantur, quod non omnia sint de necessita-
„ te formæ, sed solum, quod dicitur, Hic
„ est calix sanguinis mei, non autem resi-
„ duum, quod sequitur, novi, & æterni testa-
„ menti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro
„ multis effundetur in remissioně peccatorū.
„ Sed hoc non videtur convenienter dici: nā
„ totū illud, quod sequitur, est quædam deter-
„ minatio prædicati, unde & ad ejusdem locu-
„ tionis sententiam, seu significationem per-
„ tinet. Et quia, ut sæpe dictum est, formæ
„ Sacramentorum significando efficiunt, to-
„ tum pertinet ad vim effectivam formæ.

Ex quibus verbis duplex in favorem nostræ sententiæ argumentum desumi potest. Primum est: Quod est de necessitate formæ alicujus Sacramenti, est etiam de essentia illius, cum Sacramentum effici, & perfici possit, seclusis illis, quæ non sunt de ejus essentia, sed duntaxat de ejus integritate, vel quæ ad illud mere accidentaliter se habent: At ex D. Thoma jam relato, non solum verba ista: *Hic est calix sanguinis mei*, sed etiam ista, quæ sequuntur, *novi, & æterni testamenti* &c. sunt de necessitate formæ consecrationis calicis: Ergo & de illius essentia.

Secundum sic potest proponi: Cum Sacramenta sint signa practica, & efficiant id, quod significant, ac significent id, quod efficiunt, quidquid pertinet ad vim effectivam Sacramentorum, spectat etiam ad illorum essentiam, seu ad significationem essentialem illorum: Atqui ex D. Thoma non solum verba ista, *Hic est calix sanguinis mei*, sed etiam sequentia pertinent ad vim effectivam formæ consecrationis calicis: Ergo & ad ejus essentiam.

Potest hæc duplex ratio confirmari, & illustrari exemplo desumpto ex forma Sacramenti pœnitentiæ; quia enim, juxta communiorem Theologorum sententiam, illa essentialiter, & adæquate consistit in his solum verbis, *Absolvo te*, ista *a peccatis tuis*, nec censentur esse de necessitate illius, nec continere vim productivam gratiæ remissivæ peccatorum, sed pertinere duntaxat ad ejus integritatem, seu majorem illius explicationem; unde si omitterentur a Sacerdote, pœnitens esset vere absolutus, & gratiam remissivam peccatorum reciperet. Pariter ergo, si verba ista formæ consecrationis calicis, *novi, & æterni testamenti* &c. non essent de essentia, sed duntaxat de integritate illius, & ad majorem duntaxat explicationem apponerentur, non possent dici esse de necessitate illius, nec continere vim effectivam sanguinis Christi: Cum ergo S. Thomas oppositum doceat verbis supra relatis, manifestum est, S. Doctorem pro nostra stare sententia. Unde mera elusio, ac illusio est, quod ait Author Theologiæ mentis, & cordis, quod cum D. Thomas docet omnia verba prædicta esse de necessitate formæ, & continere vim productivam sanguinis Christi, hoc non intelligitur per modum constitutivi, sed per modum majoris explicationis illius. Ea enim, quæ in Sacramentis pertinent solum ad majorem formæ explicationem, nec dicuntur esse de necessitate illorum, nec continere vim effectivam gratiæ, vel corporis Christi, ut constat in exemplo adducto formæ Sacramenti Pœnitentiæ. Unde D. Thomas assignans rationem, cur prædicta verba contineant vim productivam sanguinis Christi, sic ait: *Quia formæ Sacramen-*

totum significando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam formæ. Quibus verbis aperte docet, vim productivam in formis Sacramentorum provenire ex significatione essentiali illorum, eo quod, ut supra dicebamus, Sacramenta sint signa practica gratiæ, & efficiant id, quod significant, ac significent id, quod efficiunt.

Alterum S. Doctoris testimonium habetur in 4. sent. dist. 8. qu. 2. art. 2. quæstiunc. 1. ubi relata opinione eorum, qui dicunt, hæc solum verba, *Hic est calix sanguinis mei*, esse de forma consecrationis calicis, ut forma utriusque consecrationis sit consimilis, subdit paulo post: *Alii probabilius dicunt, quod totum, quod sequitur, est de forma*. Quod vero loquatur de forma essentiali, patet ex solutione ad 3. quod sic procedebat: „Proprietates na-„ turaliter consequuntur substantiam rei. Sed „ illud, quod consequitur substantiam, non „ potest esse factivum transubstantiationis: „ Ergo cum illa verba, quæ sequuntur, desi-„ gnent aliquas proprietates sanguinis, in „ quem fit transubstantiatio, videtur, quod „ non sint de forma. *Nam huic argumento sic* „ *respondet*: Ad tertium dicendum, quod „ quamvis illa, quæ sequuntur, designent ali-„ quas proprietates sanguinis, inquantum hu-„ jusmodi; sunt tamen essentiales sanguini, „ inquantum est per passionem effusus; & ideo „ illa, quæ sequuntur, sunt essentialia sangui-„ ni, prout in hoc Sacramento consecratur, „ & ideo oportet, quod sint de substantia for-„ mæ. „ Ubi clare accipit substantiam pro essentia. Unde sic licet arguere: Quæ sunt essentialia sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur, sunt etiam essentialia formæ, per quam fit talis consecratio. Sed ex D. Tho-

ma

ma *verba, quæ sequuntur, sunt essentialia sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur*: Ergo & formæ, per quam fit talis consecratio.

Nec valet, quod ait prædictus Recentior, nempe verba illa dici a S. Thoma essentialia sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur, quia explicant essentiam sanguinis, ut re vera separati, quam verba essentialia implicite tantum significant. Quæro enim ab illo, an explicatio illa, & significatio sanguinis ut a corpore separati, sit essentialis sanguini prout in hoc Sacramento consecratur, vel non? Si sit essentialis, sequitur, quod verba illa, *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, sint de essentia formæ. Si vero non sit essentialis, falsum est, quod ait ille Author, verba illa dici a S. Thoma essentialia, quia explicant separationem sanguinis a corpore.

Ratio fundamentalis nostræ sententiæ non est alia præter eam, quam D. Thomas variis in locis insinuat: Eucharistia enim non solum est instituta ad significandum corpus, & sanguinem Christi per modum cibi, & potus, sed insuper ad explicandam efficaciam passionis Christi, nobis communicatam cum perpetuitate, per modum testamenti novi, & est unum ex præcipuis fidei nostræ mysteriis, tribuitque jus ad vitam æternam, & peccata remittit: Ergo conveniens fuit, ut forma essentialis illius includeret omnia verba illa, quę tales proprietates, & effectus Eucharistiæ significant. Insuper Eucharistia non solum constat ex ratione Sacramenti, sed etiam habet rationem sacrificii: Sed natura sacrificii nequit exprimi, sicut nec reipsa effici, sine sanguinis effusione: Ergo verba illa, *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, necessaria sunt ad exprimendum

dum adæquate, & perfecte naturam Eucharistiæ.

Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio exemplo formæ baptismi: Nam quia baptismus non solum est Sacramentum institutum ad regenerandos fideles, sed etiam fidei protestatio, de essentia formæ illius non solum sunt verba, quæ gratiam regenerativam significant, sed etiam illa, quæ Personarum Trinitatem, quæ præcipuum est fidei nostræ mysterium, exprimunt. Similiter ergo, cum Eucharistia non solum habeat rationem sacramenti, sed etiam sacrificii, non solum ea verba erunt de essentia formæ calicis, quæ præsentiam sanguinis Christi sub speciebus vini significant, quæ pertinet ad rationem sacramenti, sed etiam ea, quæ exprimunt sanguinis effusionem, qua significatur, & declaratur natura sacrificii,

Nec refert, si dicas cum prædicto Recentiore, rationem sacrificii sufficienter exprimi in Eucharistia per mysticam, & sacramentalem corporis a sanguine separationem, quæ fit in hoc Sacramento per hoc, quod species panis separatim a speciebus vini consecrantur. Nam in reliquis sacramentis non sufficit, ut effectus sacramentalis solis rebus exprimatur, sed insuper requiritur, ut exprimatur verbis quæ expressius significant, quam res: ut constat in baptismo, effectus enim illius non solum designatur per ablutionem externam, quæ est illius materia, sed etiam per verba formæ, quæ expressius significant, & ablutionem externam de se indifferentem, ut ad varios effectus ordinetur, determinant ad designandam ablutionem internam per gratiam sanctificantem, & regenerantem: Ergo nec sat erit ad sacrificium novæ legis exprimendum sola expres-

ſio rerum, ſed requiritur præterea ſignificatio verborum.

Dices, Hæc verba, *Hic eſt ſanguis meus*, non ſolum ponunt ſanguinem Chriſti myſtice ſeparatum a corpore, ſed etiam ſignificant illum, ut myſtice a corpore ſeparatum; Ergo ſufficienter exprimunt naturam ſacrificii.

Sed contra: Eſto verba exprimentia converſionem vini in ſanguinem Chriſti ſignificent illum, ut myſtice ſeparatum a corpore, adhuc per hoc non exprimitur ſufficienter natura ſacrificii, quia etiam actio myſtice ſeparans ſanguinem a corpore in altari eſt de ſe indifferens, ut ſit ſeparativa per modum cibi, & potus tantum, vel etiam per modum ſacrificii: Ergo ut ſit myſtice ſeparativa hoc ſecundo modo, debet exprimi per ly *effundetur*, cum in forma calicis nullum aliud ſit verbum, quod myſticam illam ſanguinis a corpore ſeparationem ad rationem ſacrificii determinare poſſit, quam iſtud, hoc enim verbum *effundetur* perfecte exprimit actionem, qua victima immolatur.

Objiciunt in primis Adverſarii: D. Thomas hic art. 1. ad 4. ſic habet: *Si Sacerdos ſola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc Sacramentum, perficeretur hoc Sacramentum.* Ubi per *verba prædicta*, ea intelligit, quæ in titulo articuli poſuerat: titulus autem ille ſic habet: *Utrum hæc ſit forma hujus Sacramenti, hoc eſt corpus meum, & hic eſt calix ſanguinis mei?* Ergo cenſet D. Thomas, his ſolis verbis, *hic eſt calix ſanguinis mei*, perfici calicis conſecrationem.

Reſpondeo, quod quando S. Doctor ait, *ſi Sacerdos ſola verba prædicta proferret, perficeretur hoc Sacramentum*, per ly *ſola*, excludit qui-

quidem verba præcedentia consecrationem corporis, & sanguinis, nimirum illa, *qui pridie quam pateretur &c.* non vero subsequentia, scilicet ista, *novi, & æterni testamenti &c.* Quod autem hæc interpretatio legitima sit, & ad mentem S. Doctoris, patet primo ex ipso textu, ait enim: *Si Sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc Sacramentum, perficeretur hoc Sacramentum, quia intentio facit, ut hæc verba intelligerentur, quasi ex persona Christi prolata, etiam si* VERBIS PRÆCEDENTIBUS *hoc non recitaretur*. Solum ergo excludit S. Doctor verba præcedentia, non vero sequentia. Secundo id constat ex verbis istis argumenti, quod sibi objicit, *si verba alia prætermitterentur, prædicta verba* (nempe hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei) *acciperentur ex persona Sacerdotis proferentis, in cujus corpus, & sanguinem panis, & vinum non convertuntur*. Quod ut supra vidimus, fuit unicum fundamentum, quo Scotus, & quidam alii antiqui Theologi ducebantur, ad opinandum, quod Sacramentum Eucharistiæ non perficitur, nisi verba illa Canonis, *qui pridie quam pateretur*, a Sacerdote recitentur. Quod fundamentum D. Thomas convellit verbis jam relatis, dicens, quod *si Sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc Sacramentum, perficeretur hoc Sacramentum, quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur, quasi ex persona Christi prolata, etiamsi verbis præcedentibus* (nimirum istis, qui pridie quam pateretur) *hoc non recitaretur*. Non potest ergo in dubium revocari, D. Thomam ibi solum excludere verba præcedentia, non vero subsequentia. Nec refert, quod in quarto illo

argumento, quod sibi objicit, dicatur: *Videtur, quod aliquando possit hoc Sacramentum perfici, his solis verbis prolatis, & aliis omnibus prætermissis, quæ in Missa dicuntur.* Nam verba, quæ statim subjungit, & quæ supra retulimus, manifeste ostendunt, ista esse limitanda ad verba omnia, quæ in Missa dicuntur ante consecrationem, cum solum de illis quæstio sit, an requirantur, ut Sacerdos proferat verba consecrationis in persona Christi, & nemo hactenus dixerit, verba, quæ post consecrationem proferuntur, ad id esse necessaria.

Objiciunt secundo: Illa solum verba sunt de essentia formæ calicis, quæ significant conversionem vini in sanguinem; sicut ea tantum sunt essentialia formæ consecrationis corporis, quæ conversionem panis in corpus Christi designant: Sed hæc verba, *Hic est calix sanguinis mei*, etiam ab aliis præcisa, æque significant conversionem vini in sanguinem, ac ista, *Hoc est corpus meum*, conversionem panis in corpus Christi, ut docet S. Thomas hic art. 3. in corp. ubi ait: *Cum dicitur, Hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conversio vini in sanguinem eo modo, quo dictum est in forma consecrationis panis.* Ergo solum verba ista sunt de essentia formæ calicis, sequentia vero pertinent duntaxat ad integritatem illius. Unde idem S. Doctor ibidem ait, ea *pertinere ad integritatem ejusdem locutionis.*

Respondeo distinguendo Majorem: Illa solum verba sunt de essentia formæ calicis, quæ significant conversionem vini in sanguinem, absolute nego: in sanguinem, ut effusum pro nobis in remissionem peccatorum, & cum aliis circunstantiis, & proprietatibus supra explicatis, concedo Majorem. Solutio pa-

patet ex supra dictis; cum enim Eucharistia non solum habeat rationem sacramenti, sed etiam sacrificii, de cujus ratione est immolatio victimæ, & sanguinis effusio, ad essentiam formæ calicis non sufficiunt verba, quæ significant conversionem vini in sanguinem, sed etiam requiruntur alia, quæ ejus effusionem designant: Unde quando S. Thomas ait, per hæc verba, *hic est calix sanguinis mei*, conversionem vini significari, materialiter tantum, & grammatice subintelligi debet, quia hoc verba præ se ferunt, quamvis omnia, quæ sequuntur, supponat ad formalem significationem ex instituto Christi pertinere. Unde loco supra citato in 1. ad Corinth. sic ait, *Quia formæ Sacramentorum significando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam*. Ubi aperte docet, omnia verba, quæ in consecratione calicis proferuntur, ad significationem, subindeque ad vim effectivam formæ pertinere: Sicut ergo in forma baptismi, licet hæc sola verba, *Ego te baptizo*, materialiter, & grammatice effectum hujus Sacramenti significent, ea tamen, quæ sequuntur, ad formalem significationem ex instituto Christi pertinent, ita ut de essentia formæ baptismi sit, quod addatur, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; quia nimirum baptismus non solum habet rationem Sacramenti gratiam regenerativam conferentis, sed etiam est fidei protestatiò: Ita pariter, quia Eucharistia est unum ex præcipuis fidei nostræ mysteriis, habetque non solum rationem Sacramenti, sed etiam testamenti, & sacrificii, tribuitque jus ad vitam æternam, & peccata remittit; non solum verba ista, *Hic est calix sanguinis mei*, sed etiam quæ sequuntur, ad formalem significationem formæ calicis,

subindeque ad vim effectivam sanguinis, ex instituto Christi pertinent.

Nec obstat, quod S. Thomas dicat, verba, quæ sequuntur, pertinere ad integritatem locutionis; hoc enim non excludit, quin pertineant ad formæ essentiam; ex verbis enim, quæ ad integritatem locutionis pertinent, potest essentialiter componi locutio, ut constat ex verbis prioribus, *Hic est calix sanguinis mei*, quæ ad essentiam formæ calicis pertinere Adversarii fatentur, & tamen unicam locutionem integrant, & componunt una cum subsequentibus, quia ut ait S. Thomas hic art. 4. ad 3. *Ex ipsis verbis exterius prolatis fit quædam compositio*. In hoc ergo hallucinantur quidam Recentiores, quod non advertunt D. Thomam nunquam dixisse, verba subsequentia pertinere ad integritatem formæ, sed duntaxat ad integritatem ejusdem locutionis, quod non excludit, quin pertineant ad essentiam formæ. Sicut in forma baptismi, verba ista, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, pertinent ad integritatem ejusdem locutionis, quia una cum præcedentibus eandem locutionem integrant, & componunt; quod tamen non obstat, quin sint de essentia formæ. Idem cum proportione dicendum est in proposito, præsertim cum non ita intrinsece, & per se gratia regenerativa includat protestationem fidei Sanctissimæ Trinitatis, sicut sanguinis consecratio a corpore Sacramentaliter separari naturam perfecti sacrificii.

Objiciunt tertio: In variis liturgiis authenticis, & a Romana Sede probatis non habentur omnia ista verba; *Novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*: sed vel penitus omittuntur, vel non omnia, sed

quæ-

quædam in aliquibus, alia in aliis referuntur: illa vero, *Hic est sanguis meus*, in omnibus constanter, & uniformiter habentur: Ergo ista solum verba sunt de essentia formæ calicis, non vero alia, quæ subsequuntur.

Respondeo primo, quod si hoc argumentum valeret, probaret verba subsequentia nedum non esse de essentia formæ calicis, sed nec etiam de ejus substantia, & integritate, sed mere accidentalia, ut opinantur communiter Recentiores, ducti potissimum argumento illo ex prædictis liturgiis desumpto. Nam incredibile est, Apostolos, & SS. Patres, qui liturgias illas speciali Spir. S. instinctu ediderunt, formam calicis substantialiter integrantem non attulisse, sed mancam, ac mutilam, pluraque verba ad ejus substantiam, & integritatem requisita voluisse prætermittere, & Ap. Sedem eas nihilominus approbasse.

Respondeo secundo, in omnibus liturgiis approbatis hæc verba, *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, reperiri. Nam in liturgia S. Jacobi sic habetur: „ Hic est sanguis meus novi
„ Testamenti, qui pro vobis, & pro multis ef-
„ funditur, & datur in remissionem peccatorũ.
„ *In liturgia S. Marci*: Hic est enim sanguis
„ meus novi Testamenti, qui pro vobis, & mul-
„ tis effunditur in remissionem peccatorum.
„ *In liturgia S. Basil.* Hic est sanguis meus no-
„ vi Testamenti, qui pro vobis, & multis effun-
„ detur in remissionem peccatorum. *In litur-*
„ *gia S. Chrysost.* Hic est enim sanguis meus no-
„ vi Testamenti, qui pro vobis, & plurimis ef-
„ fundetur in remissionem peccatorum. *In li-*
„ *turgia Æthiopum, cujus author creditur esse*
„ *D. Matth* Hic est calix sanguinis mei, qui pro
„ vobis effundetur, & pro redemptione mul-
„ torum. „ Demum idem habetur in litur-

gia Mozarabum, in qua forma calicis eadem est, ac ea, qua utitur Ecclesia Romana. Liturgia vero S. Petri, in qua pro calicis forma hæc verba tantum habentur, *Hic est sanguis meus*, non creditur esse authentica, quia dicitur tantum edita studio Gulielmini Lindani Episcopi Gandavensis, nec ullus antiquus de ea mentionem facit: maxime quia in illa pro forma corporis ponuntur hæc verba, *quod pro vobis frangitur*, quibus verisimile non est usum fuisse D. Petrum; alioquin alii Summi Pontifices ejus successores, ut ei se conformarent, illa pariter forma usi essent. Si ergo valeat hoc argumentum ex liturgiis antiquis desumptum, sequitur non solum verba illa, *Hic est calix sanguinis mei*, sed etiam ista, *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, esse de essentia formæ calicis, cum tam bene ista, quam alia in omnibus liturgiis authenticis, & probatis constanter, & uniformiter habeantur.

Respondeo tertio, non majorem esse hujus argumenti difficultatem ea, quæ de forma Sacramenti Confirmationis, & de materia, ac forma Sacramenti Ordinis proponi solet. Nam Græci in collatione Sacramenti Confirmationis hac forma utuntur: *signaculum donationis Spiritus Sancti*, quæ est omnino diversa ab ea, qua Ecclesia Romana utitur. Item in Ecclesia Græca Sacerdotes non ordinantur, sicut in Ecclesia Latina, per calicis, & patenæ porrectionem, neque per hujus formæ prolationem *Accipite potestatem*, &c. sed per solam manuum impositionem, adjunctis verbis istis: *Divina gratia, quæ semper infirma curat, & quæ desunt, supplet, promovet N. venerabilem Diaconum in Presbyterum*, &c. Et tamen Florentinum in decreto Eugenii definit, Presbyteratũ

tra-

tradi per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem, & per hæc verba, quæ tenent locum formæ: *Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis, & defunctis*. Sicut ergo plures celebres Theologi, ut ab hac difficultate se expediant, & salvent, quomodo in Ecclesia Græca rite Sacramenta Confirmationis, & Ordinis conferantur, non obstante, quod Græci utantur materia, vel forma specie diversa ab ea, quam Ecclesia Latina adhibet, respondent, Christum formam Sacramenti Confirmationis, & materiam, ac formam Sacramenti Ordinis non determinasse in specie, sed solum in genere, & eam determinandam quantum ad speciem suæ Ecclesiæ reliquisse; ideoque illam juxta diversam Ecclesiæ Latinæ, & Græcæ traditionem varie designari: Ita similiter dico, Christum formam specificam calicis non determinasse, sed ejus determinationem Ecclesiæ suæ reliquisse, ex quo factum est, quod juxta diversas traditiones variæ editæ sint liturgiæ, in quibus talis forma diversimode traditur, & verba aliqua, quæ in una habentur, mutantur, vel omittuntur in altera.

Hanc responsionem explodit Author Theologiæ mentis, & cordis, aitque doctrinam illam de variatione formarum, vel materiarum in Ecclesia Latina, & Græca ad præsentem quæstionem impertinentem esse. Quia, inquit, si Græci uterentur in consecratione calicis forma specifice, & essentialiter diversa ab ea, qua Ecclesia Romana utitur, hunc errorem, & hanc formæ mutilationem, & tot verborum essentialium suppressionem Ecclesia Romana ferre nec posset, nec deberet, cum illa nullam habeat potestatem immutandi ea,

quæ spectant ad essentiam Sacramentorum. Verum ille Auctor non advertit, hanc instantiam non minus contra suam, quam contra nostram militare sententiam: licet enim ille non existimet prædicta verba, *novi*, *& æterni testamenti*, *mysterium fidei*, &c. ad essentiam formæ calicis pertinere, censet tamen illa esse de ejus substantia, & integritate: At Ecclesia nec potest, nec debet approbare ea, quæ sunt contra substantiam, & integritatem Sacramentorum, nec formas mancas, ac mutilas tolerare, cum nullam habeat potestatem super ea, quæ spectant ad substantiam, & integritatem Sacramentorum, ut docet Trid. sess. 21. cap. 2. Unde (ut supra ostendimus) non potest dispensare, ut Sacramentum Eucharistiæ consecretur in una tantum specie, quia consecratio utriusque speciei ad hujus Sacramenti, quod per modum convivii institutum est, integritatem pertinet. Hoc præmisso.

Ad instantiam respondeo, Ecclesiam Romanam prudenter tolerare ritum Ecclesiæ Græcæ, consecrantis calicem his solum quatuor verbis: *Hic est calix sanguinis mei*, quia Christus noluit determinare formam specificam consecrationis calicis, sicut non determinavit in specie, sed tantum in genere formam Sacramenti Confirmationis, & materiam, ac formam Sacramenti Ordinis; unde sicut Ecclesia Romana prudenter suffert ritum Græcorum in collatione Sacramenti Confirmationis, & Ordinis, omnino diversum quantum ad materiam, vel formam a ritu Romanæ Ecclesiæ; ita sapienter tolerat illorum ritum in consecratione calicis, quamvis diversus sit a ritu Ecclesiæ Latinæ.

CA-

CAPUT IX.

Effectus Sacramenti Eucharistiæ.

PRoprius, ac principalis hujus Sacramenti effectus est conferre gratiam per modum nutritionis, & augmenti in vita spirituali: quia per modum cibi, & potus spiritualis institutum est, juxta illud Jo. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*: Ergo sicut cibus materialis corpus nutrit, & auget, ita & Eucharistia animam, quod aliter præstare nequit, quam tribuendo gratiam per modum nutritionis, & augmenti in vita spirituali. In quo differt a Sacramento Confirmationis, quod gratiam athleticam, & roborantem largitur ad resistendum hostibus fidei. Cujus differentiæ signum est, quod confirmatus in fronte perungitur, & Eucharistia per modum cibi suscepta cor usque pervadit. „ principium fortitudinis est in corde, *inquit S. Doctor. qu. 72. art. 9 ad 2.* sed signum apparet in „ fronte, unde dicitur Ezech. 3. Ecce dedi „ frontem tuam duriorem frontibus eorum. „ Et ideo Sacramentum Eucharistiæ, quo homo in seipso confirmatur, pertinet ad cor, „ secundum illud Psal. 103. Panis cor hominis „ confirmet. Sed ad Sacramentum Confirmationis requiritur signum fortitudinis ad „ alios; & ideo exhibetur in fronte.

Secundus effectus huic Sacramento maxime proprius est quædam lætitia, dulcedo, & suavitas spiritualis, qua animæ puræ in ejus receptione perfunduntur, & veluti inebriantur, ut declarat D. Thomas hic qu. 79. art. 1. ad 2. his verbis: *Ex virtute hujus Sacramenti anima spiritualiter reficitur per hoc, quod anima spi-*

ritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis divinæ, secundum illud Cant. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. In hujus mirabilis effectus commendationem dicitur Isaiæ 25 *Faciet Dominus exercituum in monte hoc* (scilicet Ecclesiæ) *convivium pinguium, & convivium vindemiæ; convivium pinguium medullatorum, & vindemiæ defæcatæ.* Quia nimirum hic nobis exhibentur deliciæ puræ, quæ nihil habent admixtum amaritudinis, quia in hoc Sacramento dulcedo in proprio fonte degustatur, ut ait S. Thomas opusc. 58. Unde Cyprianus de Cœna Domini: *Mira sunt, quæ sentit, magna, quæ videt, inaudita, quæ loquitur, quem agnus iste Paschalis inhabitat, cujus animam meri hujus fortitudo hilaritate inexplicabili inhabitat. Panis iste Angelorum omnia carnalium saporum irritamenta, & omnium exuperat dulcedinum voluptates.*

Nec obstat, quod persæpe plures non sentiant miram hujus cælestis cibi suavitatem: habent enim palatum cordis noxiis humoribus, & terrenorum delectationibus infectum. *Errat omnino* (inquit Bernardus ser. 6. de Ascensione) *si quis cælestem illam dulcedinem huic cineri, divinum illud balsamum huic veneno, charismata illa Spiritus misceri posse hujusmodi illecebris arbitratur.* Addo cum Cajetano hic quæst 79. art. 1. quod quamvis augmentum gratiæ, & dulcedo spiritualis sint hujus Sacramenti effectus, non habent tamen necessariam connexionem, sed possunt ab invicem separari. Nam in Christo secundus effectus fuit sine primo, ut docet D. Thom. hic quæst. 81. art. 1. ad 3. ubi ait, quod, quamvis in Christo gratia non fuerit augmentata ex susce-

sceptione hujus Sacramenti, habuit tamen spiritualem delectationem. E contra vero (inquit Cajetanus) augmentum habitualis gratiæ ex hoc Sacramento in valde multis credimus contingere, qui digne ad hoc Sacramentum, & devote accedunt, & tamen expertes sunt spiritualis dulcedinis, ita ut ipsorum vox ad Patrem cælestem sit: *Ecce tot annis servio tibi, & nunquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer*; & tamen filius erat, qui vere dicere potuit, *nunquam mandatum tuum præterivi*, Luc. 15. Sicut ergo Sacramentum extremæ unctionis non semper causat sanitatem corporis, sed solum cum expedit ad salutem animæ, & non est impedimentum ex parte recipientis; ita nec Eucharistia semper causat delectationem, & fervorem spiritualem, (præsertim sensibilem, & redundantem in inferiores potentias) sed solum prout expedit ad augmentum gratiæ, & virtutum; vel cum ex indispositione subjecti ei non ponitur impedimentum; ut contingit in illis, qui cum distractione, & absque attentione, & devotione actuali ad hoc Sacramentum accedunt.

Tertius hujus Sacramenti effectus est tollere peccata venialia, & a mortalibus præservare, ut docet Tridentinum sess. 13. cap. 2. dicens, *hoc Sacramentum esse antidotum, quo liberamur a peccatis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservamur*.

Quod tollat peccata venialia, ex duplici capite provenit, ut docet S. Thomas hic quæst. 79. art. 4. Primo ex ipsa ratione gratiæ cibantis, quam causat; nam sicut proprium est alimenti corporei restaurare, quod per calorem naturalem quotidie detrahitur, ac deperit; ita proprium est hujus cibi spiritualis restituere a

ac restaurare, quod per peccata venialia quotidie perditur de fervore, & calore charitatis. Unde Ambrosius lib. 5. de Sacram. cap. 4. *Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis*. Secundo habet tollere peccata venialia mediate, quatenus excitat fervorem charitatis, quo remittuntur venialia, quæ non ipsi habitui, sed exercitio, seu fervori charitatis opponuntur.

Quod vero a mortalibus præservet, etiam contingit dupliciter, ut docet idem Sanctus Doctor art. 6. Sicut enim duobus modis contingit corpus a morte præservari; primo inquantum natura hominis interius roboratur contra corruptiva, & sic præservatur a morte per cibum, & medicinam; secundo per hoc, quod munitur contra exteriores impugnationes, & sic præservatur per arma, quibus munitur corpus: ita & hoc Sacramentum duplici illo modo præservat animam a morte spirituali peccati; primo quidem, quia interius roborat ipsam, tanquam spiritualis cibus, & medicina; secundo, quia repellit omnem dæmonum impugnationem, inquantum est memoriale passionis Christi, qua victi sunt dæmones. Unde Chrysostomus homil. 35. in Joan. Fideles hoc Sacramento refectos leonibus flammam spirantibus comparat, eosque Diabolo terribiles effectos esse pronuntiat. Subditque paulo post, quod *hic mysticus sanguis dæmones procul pellit, cum enim dominicum sanguinem in nobis vident, in fugam vertuntur, &c.*

Quarto Eucharistia, & quatenus sacrificium, & quatenus Sacramentum est, remittit pœnam debitam peccatis, si non ex toto, saltem ex parte. Qua sacrificium quidem per se,

& di-

& directe, nam sub hac ratione habet vim satisfaciendi, & placandi Deum, ac reddendi illum nobis propitium, ut patebit infra, cum de Missæ sacrificio; qua Sacramentum vero ex consequenti, & concomitanter; tum quia, ut supra visum est, hoc Sacramentum habet vim remittendi peccata venialia, & aliquando, per accidens tamen, mortalia, ut in tractatu de Sacramentis in communi ostendimus. At peccatum nunquam remittitur quoad culpam sine aliqua remissione pœnæ temporalis: Ergo reatus pœnæ per Eucharistiam, ut Sacramentum, deletur, si non ex toto, saltem ex parte. Tum etiam, quia Eucharistia, ut Sacramentum, excitat fervorem charitatis, per quam homo consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam pœnæ.

Quintus hujus Sacramenti effectus est mitigatio, seu diminutio fomitis, subindeque concupiscentiæ refrigerium, & amor castitatis. Nam, ut ait S. Thomas hic art. 6. ad 3. *Licet hoc Sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia, inquantum auget charitatem, quia sicut Augustinus dicit lib. 83. quæst. augmentum charitatis est diminutio cupiditatis*. Unde Zachar. 9. hoc Sacramentum *vinum germinans virgines* appellatur, quia, ut ait Paschasius lib. de corpore, & sanguine Domini: *Hoc nostri generis vino castitas corrumpitur, ab isto vero virgines procreantur*. Et Glossa super illud Ps. 67. Selmon mons Dei: *De corpore Christi manat umbra gratiæ, quæ nobis defensaculum est contra incentiva vitiorum, & carnalis concupiscentiæ*. Et Bernardus serm. in cœna Domini: *Si quis vestrum non tam sæpe modo, nec tam acerbos sentit iracundiæ*

diæ motus, invidiæ, luxuriæ; aut cæterorum hujusmodi, gratias agat corpori, & sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in illo.

Sexto huic Sacramento tribuitur immortalitas, & resurrectio corporum, ratione conjunctionis, atque unionis carnis nostræ cum carne Christi, quæ vivificatrix est, utpote hypostatice conjuncta Verbo Divino, a quo universa vivificantur. Unde Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Joan. cap. 2. *Quemadmodum scintillam multis paleis inserimus, ut semen igni servemus; sic etiam Dominus noster Jesus Christus per carnem suam in nobis vitam integit, ac veluti quoddam semen immortalitatis inserit, quod totam, quæ in nobis est, corruptionem abolet.* Et Irenæus lib. 4. adversus hæreses cap. 34. contra Valentinianos, qui resurrectionem corporum negabant, sic arguit: *Quomodo autem rursus dicunt, carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ a corpore Domini, & sanguine alitur?* Quem locum Ruffensis sic interpretatur: *Perinde est, ac si dixisset, quoniam caro Christi vivifica est, & eadem resurrexit ad vitam incorruptibilem, inde fit, ut qui carnem illam digne comederunt, si nulla posthac sua culpa virtutem illam, quam acceperunt, amittant, eorum corpora procul dubio resurgant ad immortalitatem.* Hinc SS. Patres hoc Sacramentum symbolum resurrectionis, pharmacum immortalitatis, præservativum contra mortem appellant. Imo in quibusdam Ecclesiis solitum erat illud in ore defunctorum ponere, ut hoc contactu immortalitatis germen ipsorum corporibus tribueret. Quod tamen postea in variis Conciliis fuit prohibitum, præsertim in Concilio

Car-

Carthaginensi 3. can. 6. & in Concilio Generali 6. in Trullo can. 83. quia (ut inquiunt Patres ibi congregati) scriptum est, *Accipite, & manducate*; quod mortui præstare non possunt.

Septimus hujus Sacramenti effectus est perseverantia finalis, tum quia Eucharistia, cum sit instituta per modum cibi, nutrit, & fovet vitam spiritualem: tum etiam, quia (ut supra ostendimus) habet præservare a peccatis mortalibus: præservando autem a peccatis mortalibus, confert perseverantiam, quia impedit gratiæ destructionem: tum denique, quia confert auxilia actualia ad vincendas tentationes carnis, & diaboli, juxta illud Psal. 22. *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me*. Hac de causa Eucharistia viaticum peregrinationis nostræ a Patribus merito dicitur, atque ab Ecclesia infirmis ægritudine oppressis, atque communis hostis insidiis, & tentationibus circumseptis, per modum viatici, quo iter æternitatis alacrius in fortitudine cibi illius decurrant, ministratur. Unde Hieron. in cap. 15. Matth. *Periclitatur, qui sine cælesti pane ad optatam mansionem pervenire festinat*.

Hinc sequitur ultimus, ac præcipuus hujus Sacramenti effectus, nimirum adeptio gloriæ; perseverantia enim est veluti janua, per quam electi intrant palatium regni cœlestis, & *sola est* (ut ait Bernardus) *cui æternitas redditur, vel quæ æternitati hominem reddit*.

Quæres primo, quandonam Eucharistia conferat gratiam recipienti? Respondeo probabilius esse, quod illam causet in instanti extrinsece terminativo manducationis, in quo verum

verum est dicere, nunc non est manducatio, sed immediate antea fuit: id est, quando primum species sacramentales stomachum, aut ventriculum attingunt. Ratio est, quia Christus non promisit gratiam iis, qui ore tantum, & dentibus sumerent hoc Sacramentum, sed vere manducantibus manducatione perfecta, & completa, quæ tunc solum existit, quando primum species sacramentales stomachum, aut ventriculum attingunt. Unde qui recipit species sacramentales, sed postea eas expuit, non valens eas deglutire ob aliquam infirmitatem, vel naturæ debilitatem, vel qui diu in ore retinet hostiam, ita ut species corrumpantur, antequam deglutiantur, effectum hujus Sacramenti non recipit: bene tamen ille, qui eas deglutit, sed postea evomit, quia illi non manducant corpus Christi manducatione completa, & perfecta, bene tamen iste; vomitus enim non opponitur manducationi, sed potius eam supponit, licet impediat digestionem.

Quæres secundo, an hoc Sacramentum continuo gratiam augeat, quandiu in nobis manet? Respondeo valde probabile esse, quod si eo tempore, quo species sacramentales remanent in stomacho, homo novos, ac ferventiores fidei, charitatis, aliarumque virtutum actus eliciat, quibus magis, & magis se disponat, recipiet gratiam ex opere operato, majorem ea, quam ab initio recipit, dum primum species sacramentales stomachum, aut ventriculum attigerunt. Hoc enim Sacramentum institutum est per modum cibi, ideoque (ut ait Florentinum) operatur eosdem effectus in anima, quos cibus materialis in corpore: At cibus toto eo tempore, quo in stomacho permanet, & quo calor naturalis agit in ipsum,

ipsum, nutrit, & confortat corpus: Ergo similiter toto eo tempore, quo Christi corpus sacramentaliter in sumente perseverat, nutrit, & confortat spiritualiter animam, augendo in ea gratiam sanctificantem, si homo calore supernaturali fidei, & charitatis aliarumque virtutum magis, ac magis ad tale augmentum se disponat. Et certe, cum Christus sit lumen mundi, & fons omnis gratiæ, rationi consonum videtur, ut quandiu in nobis sacramentaliter perseverat, animam lumine gratiæ illuminet, juxta illud Joan. 9 *Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi*; & gratiarum fluenta in omnes ejus facultates, veluti alveos, redundantia continuo effundat: & cum ignis sit, consumens peccata, & consummans virtutes, conveniens est, ut tunc impleat illud, quod ait Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut ardeat?* unde ait Cardinalis Delugo, quod *licet olim male audierit hæc opinio, jam hodie communiter recipitur*. Convenit enim dignitati hujus Sacramenti, & pietatem fidelium excitat, ad augendam devotionem, & fervorem post Eucharistiæ sumptionem.

Quæres tertio, an ad consequendum effectum hujus Sacramenti requiratur actualis devotio, excludens mentis distractionem, & peccata venialia, actu exercita?

Respondeo illam requiri ad consequendum effectum secundarium, & minus principalem hujus Sacramenti, id est, ad recipiendam gratiam spiritualis refectionis, & dulcedinis, non tamen ad obtinendum primarium & principalem, nimirum augmentum gratiæ habitualis. Ita D. Thomas hic art. 8. ubi sic ait: *Effectus hujus Sacramenti non solum est adeptio*

ptio habitualis gratiæ, & charitatis, sed etiam quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis, quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc Sacramentum, per peccata venialia mente distractus, non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ, & charitatis. Quo nihil clarius, & expressius in favorem nostræ responsionis dici potest.

Ratio etiam suffragatur; in primis enim, quod ad recipiendam gratiam spiritualis refectionis, & dulcedinis requiratur devotio actualis, excludens mentis distractionem, ex eo patet, quod hæc gratia consistit in sanctis cogitationibus, & piis affectionibus, quæ per quamlibet mentis distractionem impediuntur. Confirmatur: Ut hæc gratia recipiatur in nobis, requirit subjectum capax: non est autem capax, nisi sit spoliatum omni alia mentis cogitatione; quia cum proximum subjectum hujus gratiæ sit intellectus, & voluntas, & hæ potentiæ nequeant ad plura perfecte attendere, si tempore sumptionis occupentur in aliis rebus cogitandis, non erunt aptæ ad recipiendas divinas illustrationes, & pias motiones, & affectiones.

Quod vero ad recipiendum augmentum gratiæ habitualis, actualis devotio excludens peccata venialia non requiratur, constat ex eo, quod Sacramenta novæ legis conferunt gratiam non ponentibus obicem: Sed accedens ad hoc Sacramentum cum veniali, aut sine actuali devotione, non ponit obicem augmento gratiæ habitualis, cum neç carentia actualis devotionis, nec peccatum veniale gratiæ, & charitati habituali opponantur: Ergo augmentum gratiæ sanctificantis recipit. Unde Tridentinum sess. 13. cap. 7. ad digne, & fru-

& fructuose recipiendum hoc Sacramentum, non aliam necessariam dispositionem exigit, quam ut peccati mortalis non sit conscius, qui accedit. Et August. tract. 26. in Joa. sic ait: *Videte fratres: panem cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate; peccata, etsi sunt quotidiana, vel non sint mortifera.*

Dices, Nullus actus peccaminosus potest causare augmentum gratiæ habitualis: Sed accedere ad Eucharistiam cum peccatis venialibus est peccatum veniale, saltem quando illa venialia recto usui talis Sacramenti, & reverentiæ ei debitæ adversantur: Ergo non potest augere gratiam.

Respondeo, actum venialiter peccaminosum non posse causare augmentum gratiæ ex opere operantis, id est ex propria virtute, & efficacia, bene tamen ex opere operato, seu ex vi, & efficacia Sacramenti cum dispositione sufficienti recepti.

CAPUT X.

De obligatione sumendi Eucharistiam.

Fideles non solum præcepto Ecclesiastico, sed etiam jure divino, & Christi mandato tenentur ad sumendam Eucharistiam: sicut enim ex illo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit,* &c. colligitur præceptum suscipiendi baptisma, & ex illo Luc. 13. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes simul peribitis,* præceptum pœnitentiæ: ita ex verbis illis Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis,* præceptum Christi de hujus Sacramenti sumptione.

ne. Ratio etiam congrua id suadet: nam si homo jure naturæ tenetur cibum corporalem sumere, quia sine eo non potest diu vitam corpoream conservare; & si Adam in statu innocentiæ præcepto divino obligatus fuisset de ligno vitæ, quod fuit typus Eucharistiæ, comedere, ad vitam corporis conservandam, ut plures Theologi dicunt; quanto magis congruum fuit, hominem lapsum, ad spiritualem vitam animæ conservandam divino astringi præcepto ad comedendum de hoc vitali ligno? Hoc autem præceptum obligat ad sumendam Eucharistiam tum in articulo mortis, in quo tenetur infirmus, quantum potest, se Christo incorporare, & de securo viatico pro periculoso itinere sibi providere; tum etiam aliquoties in vita; sicut enim ad vitam corporalem non sufficit semel, aut iterum in vita cibum sumere, ita nec ad vitam spiritualem; quia sicut illa paulatim minuitur actione caloris naturalis, humidum radicale continuo depascentis; ita hæc actione concupiscentiæ, humidum radicale divini amoris perpetuo absumentis.

Præter hoc præceptum divinum, determinata accipiendæ Eucharistiæ tempora non præstituens, datur aliud Ecclesiasticum latum in magno Lateranensi Concilio, cap. illo celebri, *Omnis utriusque sexus*; quo omnes fideles, cum ad annos discretionis pervenerint, jubentur semel in anno, nempe in paschate, communicare. Quod præceptum duo virtualiter includit: unum est, ne communio ultra annum differatur: alterum, ut illa fiat in paschate, quantum fieri potest, ob reverentiam tantæ solemnitatis. Unde hujus præcepti violatores sunt, qui prævidentes se ob longissimam navigatio-

nem,

nem, aut alia negotia impeditos fore, quominus Paschali tempore sacram mensam adeant, hoc tempus prævenire, & anticipare negligunt. Item qui impediti in paschate, postea opportuno tempore non communicant, sed communionem per longum tempus differunt; quia communio paschalis non est onus illi duntaxat tempori alligatum, sicut recitatio breviarii, vel jejunium certæ diei addicitur, sed est determinatio præcepti divini obligantis aliquoties in vita communicare. Idem præceptum transgrediuntur, non solum qui a sacra communione mera incuria in Paschate abstinent, sed illi etiam, qui ad sacram communionem indigne accedunt. Tum quia, ut jam diximus, præceptum Ecclesiasticum est tantum interpretatio divini, præfiniens, & determinans tempus adimplendi illud: Sed per sacrilegium præcepto divino non satisfacimus: Ergo nec Ecclesiastico per communionem sacrilegam. Tum etiam, quia eadem videtur ratio de præcepto communionis, ac de præcepto confessionis: Sed qui facit confessionem sacrilegam, & voluntarie nullam, non satisfacit præcepto annuæ confessionis, ut declaravit Alexander VII. in Congregatione Generali Inquisitionis, habita die 24. Septembris anni 1665. & oppositam sententiam, quam aliqui Casuistæ recentiores docent, ut temerariam, & scandalosam damnavit: Ergo pariter qui in peccato mortali sacrilege communicat, non satisfacit præcepto annuæ communionis. Innocentius XI. die 2. Martii 1679. damnavit infrascriptam propositionem, *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.*

CA-

CAPUT XI.

De communione sub utraque specie.

DUæ hic occurrunt celebres difficultates, & controversiæ breviter resolvendæ. Prima cum Catholicis, an scilicet Sacerdotes celebrantes, & sub duplici specie communicantes, plus gratiæ recipiant, quam laici, qui sub una tantum specie communicant? Id enim post Alensem affirmant plures ex Recentioribus; negant vero Thomistæ, Suarez, Bellarminus, & plures alii. Secunda cum Lutheranis, & Calvinistis, nempe an communio sub utraque specie potuerit Laicis ab Ecclesia prohiberi, & convenienter, ac justis de causis fuerit eis prohibita? Lutherus enim in suo de captivitate Babylonica libro scribit, *omnes esse impios, qui utriusque speciei communionem laicis denegant*. Calvinus vero lib. 4. instit. cap. 17. §. 47. ait, *ex officina Diaboli prodiisse constitutionem illam, quæ dimidiam cœnæ partem meliori populi Dei numero vel furata est, vel eripuit, nempe symbolum sanguinis, quod laicis, & prophanis interdictum, paucis rasis, & unctis* (sic Sacerdotes appellat) *in peculium cessit*.

§. I.

§. I.

Resolutio primæ difficultatis.

DIco primo, Sacerdos sub duplici specie communicans non plus recipit gratiæ, quam Laicus, qui sub una tantum specie communicat, si uterque sit æqualiter dispositus.

Probatur primo ratione Cajetani. Eandem gratiam confert sanguis Christi, ut contentus in hoc Sacraméto per concomitantiam, quam prout in eo continetur ex vi verborum: Sed Laici communicantes tantum sub specie panis recipiunt sanguinem Christi per concomitantiam: Ergo eandem recipiunt gratiam, ac Sacerdotes, qui illum sub speciebus vini, prout ex vi verborum in hoc Sacramento continetur, recipiunt. Minor est certa, Tridentinum enim sess. 13. cap. 3. ait, corpus Christi esse sub specie vini, & sanguinem sub specie panis vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Christi Domini inter se copulantur. Major autem probatur: Quod in sumptione Eucharistiæ causat gratiam, non est solum id, quod ex vi verborum continetur in hoc Sacramento, sed etiam id, quod in eo est per concomitantiam, alias Divinitas, & Persona Verbi gratiam hujus Sacramenti non causarent, cum in eo sint tantum per concomitantiam: Ergo eandem gratiam causat sanguis Christi, ut contentus in hoc Sacramento per concomitantiam, quam prout continetur in eo ex vi verborum. Unde S. Th. opusc. 58. cap. 29.
„ Hęc quatuor, corpus, sãguis, anima, & deitas,
„ jam ultra non possunt separari: unde sicut
„ sumit Sacerdos sanguinem Christi sacra-

„ mentaliter de calice, sic populus sumit eum
„ intellectualiter sub specie panis de ipso cor-
„ pore Christi; & est eis tam utilis, & tam
„ dulcis, ut Sacerdotibus, qui sumũt eum sub
„ specie vini de calice. Cantic. 1. Botrus Cy-
„ pri, dilectus meus mihi. Duo sumo in bo-
„ tro, uvam, scilicet corpus Domini in ci-
„ bum, & ex uva sugo dulcem sanguinem in
„ potum.

Probatur secundo conclusio hoc discursu: Si Sacerdos sub utraque specie communicans plus reciperet gratiæ, quam Laicus communicans sub una tantum specie, vel hæc inæqualitas proveniret ex speciebus, vel ex re cõtenta sub ipsis, vel ex earum significatione: Non ex speciebus continentibus, species enim secundum se, & ut abstrahunt a re contenta, non habent vim productivam gratiæ. Neque etiam a re contenta, quandoquidem idem Christus, & totus, æque sub una, ac sub altera, vel sub utraque specie continetur, ut docet Tridentinum loco supra citato. Neque demum a significatione specierum, quia in unica specie tota Sacramenti significatio subsistit, etenim unica species panis v. g. significat Christum præsentem, significat etiam passionem & mortem Christi, cum repræsentet corpus veluti separatum a sanguine, significat etiam refectionem spiritualem animæ, quæ per cibum peræque, ac per totum repræsentatur. Item cum quælibet species uniat nos Christo Sacramentaliter, æque una, ac altera, vel utraque significat perfectam animæ nostræ cum Christo unionem. Denique unica species spiritualem fidelium unionem significat, nam per panem ex multis granis confectum unitatem fidelium intelligi Patres voluerunt, sicut per vinum, quod ex multis racemis confluit.

fluit. Ergo Sacerdos sub utraque specie communicans non plus recipit gratiæ, quam Laicus, sub una tantum specie communicans.

Dices, in unica quidem specie totam Sacramenti significationem subsistere, sed per duas supra dictas expressius, & plenius declarari, ut constat de refectione spirituali, quæ melius exprimitur, & significatur per utramque speciem panis, & vini, quam per unam solum, cum de ratione perfectæ refectionis sit, quod famem tollat, & sitim extinguat.

Sed contra: Esto in duplici specie sit perfectior significatio, quantum ad modum significandi, quam in una tantum, hoc tamen non sufficit ad causandum inæqualem effectum; ut patet in baptismo, qui per immersionem expressius ex modo significandi denotat consepulturam baptizati cum Christo, quam per solam aspersionem; cum tamen utrovis modo collatus eandem causet gratiam, quæ baptizatum cum Christo consepelit. Idem est de matrimonio, licet enim illud contractum per verba vinculum matrimoniale perfectius significet, quam contractum per sola signa, aut nutus, non tamen efficit majus, aut perfectius vinculum, sed idem prorsus. Ergo similiter, quamvis duæ species perfectius, quantum ad modum significandi, exprimant, & significent effectum Sacramenti Eucharistiæ, nimirum refectionem spiritualem, quam una solum, non tamen propterea causant gratiam abundantiorem, sed æqualem, si subjecta sint æqualiter disposita. Id confirmat exemplum de manna, quod fuit figura hujus Sacramenti, nam de eo Exodi 56. dicitur: *Non amplius habuit, qui plus collegerat, nec qui minus paraverat, reperit minus.* Unde

Papa Hilarius in suis decretis, quæ habentur 3. parte Conciliorum: „ Ubi pars est corporis, „ (*inquit*) ibi est totum. Eadem ratio est in „ corpore Domini, quæ in manna, quod in „ ejus figura præcessit; de quo dicitur, qui plus „ collegerat, non habuit amplius, neque qui „ minus paraverat, habuit minus. *Et Guir-* „ *mundus lib. de verit. Eucharistiæ*: Possumus „ dicere tãtumdem esse in una quasi portiun- „ cula, quantum erat in hostia tota: sicut de „ manna legitur, quia nec qui plus college- „ rat, habuit amplius; nec qui minus colle- „ gerat, habuit minus. Singuli accipiunt „ Christum Dominum, & in singulis portio- „ nibus totus est; nec per singulos minuitur, „ sed integrum se præbet in singulis. „ Quod illi dicunt de particula hostiæ comparatione totius, dici potest de unica specie comparatione utriusque simul, nam sicut tantum est in una particula hostiæ, quantum in tota; ita totum, quod continetur sub duplici specie, sub una reperitur.

Objicies primo; Si species panis, & vini non causarent diversas gratias, sed unam tantum, vel tota hæc gratia Sacerdoti conferretur in sumptione solius speciei panis, & sic species vini non esset verum Sacramentum, quia gratiam, quam significat, non conferret obicem non ponenti; vel in sumptione solius calicis, & sic species panis non esset verum Sacramentum ob eandem rationem: vel partim in sumptione hostiæ, & partim in haustu calicis, & hoc etiam dici nequit, quia non potest assignari ratio, cur species panis sumpta a Laico statim illi conferat totam suam gratiam, quam apta est conferre, Sacerdoti vero non totam, sed dimidiatam tantum conferat, aliam dimidiam causandam relinquens

quens

quens a subsequente specie vini: Ergo &c.

Respondeo totam gratiam Sacerdoti dari in ipsa hostiæ sumptione, nec propterea ex eo sequi, sumptionem calicis non esse verum Sacramentum; quia ut sit verum Sacramentum, non est necesse, ut gratiam actu conferat (nam Eucharistia, dum est in pyxide, est verum Sacramentum, & tamen gratiam actu non confert) sed sufficit, quod quantum est de se, possit illam conferre, si subjectum sit dispositum: hic vero subjectum non est dispositum, eo quod totum effectum Sacramenti recepit in sumptione specierum panis: Sicut si Laicus post sumptam unam particulam, immediate sumeret aliam, nullam gratiam reciperet, quia similiter subjectum non esset dispositum, eo quod totum effectum Sacramenti in sumptione primæ hostiæ recepit.

Objicies secundo: Sacramenta novæ legis causant id, quod significant: At majorem gratiam significat gemina species, quam alterutra tantum; gemina enim species significat plenitudinem convivii spiritualis, & perfectam animæ refectionem, quam non significant singulæ species seorsim sumptæ: Ergo majorem gratiam causant duæ species, quam unica.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, ad cujus probationem, nego ex parte rei significatæ pleniorem refectionem spiritualem significari per utramque speciem simul, quam per alterutram tantum, sed solum ex parte modi significandi; quod non sufficit, ut Sacramentum pleniorem, aut perfectiorem operetur effectum, ut in secunda probatione conclusionis ostendimus, duplicique exemplo declaravimus.

§. II.

Resolutio secundæ difficultatis.

DIco secundo: nullum extare jus divinum, quo Laici, & Clerici non conficientes ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum obligentur, subindeque Ecclesiam usum calicis Laicis prohibere posse.

Probatur primo ex facto Christi, qui Lucæ 24. duos Discipulos euntes in Emaus in sola specie panis communicavit: verba enim illa, *Cognoverunt Dominum in fractione panis*, de Eucharistia intellexerunt Augustinus lib. 3. de consensu Euangelistarum cap. 25. Hieronymus in Levitic. cap. 9. Beda, & Theophylactus in illum locum.

Probatur secundo ex Scriptura, in qua de communione sub sola specie panis fit sæpe mentio, dicitur enim Actor. 2. *Erant perseverantes in communione fractionis panis.* Et cap. 20. dicuntur fideles una sabbati convenisse *ad fractionem panis.* Quod omnes de communione Sacramentali interpretantur. Imo ipse Christus Joan. 6. communionem Eucharisticam sola manducatione panis his verbis significavit, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Et ut egregie observavit Petrus de Ragusio, qui in Concilio Basileensi contra hæreticos hanc veritatem acerrime propugnavit, Christus in eodem capite undecies mentionem fecit de hoc Sacramento, sub specie panis; sub nomine autem carnis, & sanguinis, non nisi quater, ut ostenderet ad salutem solam speciem panis sufficere.

Eadem veritas ex antiqua Ecclesiæ consue-

tu-

tudine aperte colligitur; nam olim Sacra Eucharistia domum a fidelibus deferebatur, à Monachis in Eremum, & ab itinerantibus ad loca remotissima, ut eam manu propria sumerent tempore opportuno, ut supra cap. 1. §. 1. ostendimus: At hoc verificari nequit, nisi de Eucharistia in una tantum specie, scilicet panis: Tum quia sacratus calix nunquam in manus laicorum dabatur, & multo minus aliorsum deferri solitus erat, sed per manus Diaconorum ministrabatur; Tum etiam quia tunc mulieres solitæ erant excipere Eucharistiam in mundo linteolo, ut constat ex Concilio Antisiodorensi can. 39. ubi sic dicitur: *Unaquæque mulier, quando communicat, dominicalem suum* (id est mundissimum linteum ad excipiendum Domini corpus idoneum) *habeat. Quod si non habuerit, usque in alium diem Dominicum non communicet.* Hoc autem, ut constat, de specie vini non potest intelligi. Tum denique, quia Eucharistia sic delata aliquando per annum integrum (ut habetur in Prato spirituali cap. 49.) in solitudine, sæviente præsertim persecutione, servabatur: species autem vini non potuissent tam diu servari, cum vinum facile, & cito acescat, & corrumpatur: Ergo in primitiva Ecclesia Eucharistia sub una tantum specie panis aliquando sumebatur. Constat etiam, Nazarenos, exordio nascentis Ecclesiæ, sub specie tantum panis communicare solitos fuisse, cum lege Mosaica, quam initio conversionis permittebantur servare, vinum bibere eis non liceret. Item infantibus olim Eucharistia sub unica tantum specie porrigebatur, & cum non possent cibum aliquem solidum sumere, aliquid sanguinis Domini in os eorum per Presbyterum, aut Diaconum in-

ſtillabatur. Eſt etiam antiqua Eccleſiæ conſuetudo, ut in die Paraſceves hoc Sacramentum ſub ſola ſpecie panis a Sacerdote officium celebrante ſumatur, & quod ea die Miſſæ ſacrificium non offeratur. Unde egregie Hugo Victorinus ſecundo codice Miſcellaneorum lib. 5. *Hodie non ſacrificamus, dum nobis hoſtia de manibus tollitur, non ſacrificant amici, dum trucidant inimici*. Demum S. Leo Papa ſerm. 4. de quadrageſima refert, quod Manichæi, ut ſe Catholicos eſſe ſimularent, communicabant cum Catholicis, quod non poteſt intelligi de communione ſub utraque ſpecie, ſed ſolum de communione ſub ſpecie panis; quia Manichæi ſuperſtitioſe abhorrebant a vino, tanquam a felle draconis, & veluti a Dæmone facto, ejuſque potum ſacrilegium eſſe exiſtimabant, neque credebant Chriſtum ſub ſpeciebus ejus eſſe in Euchariſtia: Ergo in primitiva Eccleſia licitum erat fidelibus ſub una tantum ſpecie communicare, quod evidens argumentum eſt, nullum extare jus divinum de communione laica ſub utraque ſpecie, alioquin illud omnes præcepti capaces tunc obligaſſet.

Ratio etiam ſuffragatur, quatuor enim tantum ſunt in hoc Sacramento, ex quibus ſolum videtur poſſe peti neceſſitas communicandi ſub utraque ſpecie, reſpectu laicorum, ſubindeque jus aliquod divinum illos obligans ad talem communionem, ſcilicet ejus effectus, ſignificatio, res contenta, & ſpecies continentes: Atqui ex nullo ex his talis neceſſitas peti poteſt: Ergo &c. Major patet ex ſufficienti enumeratione. Minor vero probatur quantum ad ſingulas partes. In primis enim talis neceſſitas non poteſt oriri ex effectu, quandoquidem

vel

vel totus effectus Sacramenti Eucharistiæ tribuitur communicanti sub una specie, ita ut, per se loquendo, communicans sub utraque specie non plus gratiæ recipiat, ut §. præcedenti docuimus; vel si, ut quidam existimant, detur major effectus per sumptionem duarum specierum, ille tamen non est necessarius ad salutem, ut docet Tridentinum sess. 21. cap. 3. dicens, *nulla gratia ad salutem necessaria eos defraudari, qui unam speciem solum accipiunt*. Non potest etiam talis necessitas peti ex significatione, quia in unica specie tota Sacramenti significatio subsistit, ut §. præcedenti ostensum est. Neque etiam ex re contenta in hoc Sacramento, utpote cum totus Christus sub qualibet specie contineatur. Nec demum ex parte ipsarum specierum, cum enim specierum sumptio sit solum propter significationem, vel propter effectum, vel propter rem contentam, si ex his tribus nulla sequatur necessitas communicandi sub utraque specie, manifestum est, quod nulla etiam oriatur ex parte ipsarum specierum.

Objiciunt in primis Hæretici illud Christi Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Ex quo inferunt, quod privare populum calice sit ipsum privare vita æterna. Nam Christus ait, *nisi biberitis sanguinem, non habebitis vitam*. Neque sufficit dicere, sanguinem Christi contineri sub specie panis, quia Christus præcepit bibere: At sumere speciem panis, non est bibere: alioquin Sacerdos bis sanguinem biberet, semel sub specie panis, & iterum sub specie vini.

Respondeo primo, retorquendo argumentum in Hæreticos: illi enim permittunt, abstemios,

mios, saporis, & odoris vini impatientes, communicare sub sola specie panis, & tamen non credunt eos propterea vita æterna privari: Ergo sibimetipsis aperte contradicunt, cum dicunt Ecclesiam Romanam privando populum calice, ipsum privare vita æterna, & communionem sub utraque specie esse de jure divino; si enim de hoc extaret jus divinum, vel Christi præceptum, non possent in hoc dispensare in suis ordinationibus Ecclesiasticis, & permittere, quod abstemii sub sola specie panis communicent.

Respondeo secundo, sensum hujus propositionis, *nisi manducaveritis, & biberitis*, esse disjunctivum, ex modo loquendi Hebræorum, qui sæpe particula copulativa utuntur pro disjunctiva, ut constat Levit. 20. *Patri matrique qui maledixerit, sanguis ejus sit super eum*, id est patri, vel matri. Et Exod. 21. juxta Hebræum: *Qui percusserit patrem suum, & matrem, morte moriatur*, id est patrem, vel matrem. Item Apostolus 1. Corinth. 11. *Qui manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit:* hoc est, qui manducat, aut bibit. Neque enim, ut quis judicium, seu condemnationem sibi accersat, per indignam hujus Sacramenti sumptionem, necessarium est, ut sub utraque specie illud indigne sumat, sed sufficit, quod panem Eucharisticum, vel calicem sumat indigne.

Objiciunt secundo, Gelasium Papam cap. *Comperimus*, de consecrat. dist. 2. graviter reprehendere aliquos fideles, qui a sumptione calicis abstinebant, sic enim ait: *Comperimus, quod quidam, sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacri cruoris abstineant. Qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitio-*

tione videntur obstringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur; quia divisio unius, ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.

Respondent aliqui, Pontificem canone citato invehi in Manichæos, qui sub specie tantum panis communicantes a calice abhorrebant, eo quod vinum ut a Dæmone factum detestarentur; ideoque illum condidisse decretum de communione sub utraque specie, ut ea ratione detegerentur Manichæi sub catholico nomine latentes, & in exilium mitterentur.

Sed melius respondetur, in illo canone sermonem tantum esse de Sacerdotibus consecrantibus, nam Glossa in margine ait: *Hoc intellige de conficiente*, &c. Et D. Thomas hic qu. 80. art. 12. ad 1. *Gelasius*, inquit, *loquitur quantum ad Sacerdotes*. Idipsum aperte convincit titulus canoni præfixus, qui sic habet: *Item Gelasius Papa Majorico, & Joanni Episcopis: Corpus Christi sine ejus sanguine Sacerdos non debet accipere.*

Objiciunt tertio: Sacramentum Eucharistiæ est ultimum testamentum, quo Christus morti proximus corpus, & sanguinem suum legavit filiis suis: Ergo Ecclesia non potest absque injustitia hac hæreditate Christianos privare, cum non sit domina, sed tantum administratrix Sacramentorum.

Respondeo, Ecclesiam privando laicos usu calicis, eos non privare propterea hæreditate a Christo legata: tum quia quidquid acciperent per utramque speciem, accipiunt per unam, ut §. præcedenti ostendimus. Tum etiam, quia esto fraudarentur aliqua gratia, cum tamen hæc non sit ad salutem necessaria, non defraudantur paterna hæreditate, quæ sal-

vatur in gratia ad salutem necessaria. Sicut infantes non dicuntur fraudari paterna hæreditate, eo quod priventur gratia Sacramentali, quam ex manducatione hujus Sacramenti percipere possent.

Ex dictis colligitur, ex vi præcepti divini non minus licitum, ac sufficiens ad salutem fore hoc Sacramentum sub specie vini, quam sub specie panis sumere; cum non minus una species, quam altera totum Christum, totamque refectionem spiritualem animæ contineat. Ecclesia tamen communionem laicorum ad speciem panis potius, quam ad speciem vini determinavit, vel ob difficultatem conservandi sanguinem pro infirmis, vel ob periculum illum effundendi in ministrando, vel demum ob difficultatem purificandi vasa, in quibus multum sanguinem conservari oporteret pro toto populo communicando. Prætérquamquod animadvertit aliquos esse a natura abstemios, & a vino abhorrentes, ejusque saporis, & odoris impatientes: vinum multis in locis haberi non posse in tanta copia, ut multa hominum millia possent communicari; durumque esse Sacerdoti id, quod ab omnibus delibatum erat, & restabat, consumere; præsertim cum ad communicandum accederent aliqui male affecti, sordidi, & fœtidi, qui etiam alios a communione deterrebant, eo quod ex eodem calice illis bibendum erat.

CA-

CAPUT XII.

De Sacrificio Missæ.

DUplex etiam hic nobis est concertatio ineunda, altera cum Hæreticis, altera cum Catholicis. Moderni enim Hæretici cum Luthero, & Calvino negant, Missam, seu actionem illam sacram, qua in Ecclesia Catholica conficitur Eucharistia, esse vere, & proprie sacrificium. Catholici vero unanimiter sentientes, illam esse verum sacrificium, disputant, in qua actione ratio essentialis talis sacrificii consistat? an in consecratione, oblatione, vel fractione hostiæ, aut in ejus sumptione, & manducatione?

§. I.

Missa habet veram, & proprie dictam rationem sacrificii.

PRobatur ex Scriptura: In primis enim Malach. 1. reprehensis antiquis Sacerdotibus, quod sacrificia polluta offerrent, promittitur offerenda in gentibus, & in omni loco oblatio munda, id est (ut interpretantur Tertullianus, Irenæus, Augustinus, & Damascenus) Eucharistiæ sacrificium, quod, ut ait Tridentinum sess. 22. c. 3. oblatio munda dicitur, quia *nulla offerentium indignitate, aut malitia inquinari potest*. Ibi autem sermonem esse de sacrificio proprie dicto, constat ex eo, quod talis oblatio per oppositionẽ comparatur cũ sacrificiis Judaicis proprie dictis; cõparatio autem fit inter res ejusdem generis.

Se-

Secundo Dan. 8. prædicitur Antichristus ablaturus *juge sacrificium*, nempe Christianorum, quod proinde supponitur eo usque futurum. Neque ibi etiam sermo est de improprio sacrificio, interno scilicet, & invisibili, ut dicunt hæretici; nam illud ne tunc quidem cessabit, nec sacrificium dicitur absolute, sed cum addito, nempe sacrificium laudis, sacrificium spiritus, sacrificium justitiæ, &c.

Tertio Psal. 109. & Hebr. 7. Christus dicitur Sacerdos secundum ordinem Melchisedech: Sed non potest sic appellari ob sacrificium crucis; quia cum istud cruentum fuerit, deberet potius ratione illius dici Sacerdos secundum ordinem Aaron: Ergo solum ratione sacrificii Eucharistiæ, quod offertur in pane, & vino, sicut sacrificium Melchisedech. Unde Cyprianus lib. 2. epist. 5. ad Cæcilium: „In Sacerdote Melchisedech sacrificii dominici Sacramentum præfiguratum videmus, secundum quod Scriptura divina testatur, & dicit: Et Melchisedech Rex Salem protulit panem, & vinum: Fuit autem Sacerdos Dei Summi, & benedixit Abraham.

His locis addo alterum ex Psal. 71. vers. 16. desumptum, ubi vulgata nostra lectio sic habet: *Erit firmamentum in terra in summis montium*; quæ alii ex Hebræo fonte sic reddunt: *Erit particula frumenti in terra in capite montium*. Sed Rabbi Jonathas, qui ante Christum natum scribebat, paulo aliter explicat: *Placenta*, inquit, *panis fiet sacrificium in capitibus Sacerdotum, qui sunt in Ecclesia.* Quibus verbis nihil potuit dici clarius, ad sacrificium Missæ incruentum significandum: quomodo enim placenta panis fit sacrificium in capitibus Sacerdotum, nisi cum hostia ex triticeo pane con-

confecta consecratur a Sacerdotibus in Ecclesia, & post consecrationem super capita Sacerdotum attollitur, & adoranda populo proponitur?

His Scripturæ, & Patrum testimoniis subjungi potest ratio desumpta ex definitione sacrificii, quod sic describitur: „ Sacrificium „ est oblatio rei sensibilis cum illius immuta„ tione facta Deo, in signum supremi ejus su„ per res omnes dominii ex legitima insti„ tutione: Sed Missa, seu cæremonia illa sacra, qua in Ecclesia Catholica conficitur Eucharistia, habet omnes illas conditiones: Ergo est verum, & proprium sacrificium. Minor probatur: in primis enim in Missa fit oblatio rei sensibilis, scilicet corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini. In illa quoque reperitur sufficiens hostiæ immutatio, non quidem per mortem veram, & realem Christi, sed vel per consumptionem specierum, quæ fit a celebrante, ad quam corpus, & sanguis Christi amittunt esse Sacramentale; vel per hoc, quod ex vi verborum consecrationis sanguis ponitur seorsim a corpore, licet per concomitantiam simul cum eo existat, ut declarabitur §. sequenti. Item in ea est recognitio supremi Dei dominii, cum ad hoc fiat illa oblatio, & immutatio hostiæ. Demum illi non deest legitima Christi Domini institutio, ut colligitur ex illis verbis Matth. 26. *Hoc facite in meam commemorationem*, quibus legem perpetuo duraturam de illo sacrificio in Ecclesia offerendo constituit. Unde Ambrosius lib. 1. præparat. ad Missam: *Ego*, inquit, *licet peccator, accedo ad altare tuum, & offero sacrificium, quod tu instituisti, & offerri præcepisti.*

Confirmatur: Cum sacrificium sit de jure natu-

naturæ, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 85. art. 1. & actus religionis nobilissimus, nulla est ratio, ob quam Ecclesia careat potius sacrificio vero, & sibi proprio, quo publice Deum colat, quam Synagoga, vel Ecclesia, quæ fuit tempore legis naturæ: Sed verum, & proprium legis gratiæ sacrificium non potest esse aliud, quam Missa: Ergo illa habet veram, & propriam rationem sacrificii.

Nec valet responsio hæreticorum, nempe sacrificium legis gratiæ proprium esse sacrificium crucis, & præter illud non posse dari aliud in lege nova, quia Christus per sacrificium crucis plene satisfecit pro peccatis omnium hominum, & *consummavit in sempiternum sanctificatos*, ut ait Apostolus ad Hebr. 10. Unde Christus, ut significaret se tali sacrificio explevisse omnia, quæ ad nostram salutem necessaria erant, antequam spiritum in cruce emitteret, dixit, *Consummatum est*. Non valet, inquam, hæc responsio, sacrificium enim crucis non est proprium legi gratiæ, sed commune omnibus legibus, tanquam finis earum, unde Christus in cruce satisfecit pro peccatis hominum, non solum in nova lege existentium, sed etiam pro peccatis eorum, qui fuerunt in lege naturæ, & in lege scripta, & tamen in utraque illa lege vera fuere sacrificia. Pariter ergo, licet Christus per sacrificium crucis plene satisfecerit pro peccatis nostris, hoc tamen non obstat, quin in nova lege sit aliud sacrificium, quo talis satisfactio nobis applicetur, quod non potest esse aliud, quam illud, quod in Missa offertur, & quo Christi passio repræsentatur, & rememoratur. Verba autem illa, *Consummatum est*, quæ Christus, antequam spiritum emitteret, protulit, ab illo

dicta

dicta sunt, tum ob consummationem scripturarum, & figurarum veteris legis, quæ omnes in Christi morte fuerunt verificatæ, & adimpletæ, tum propter singularem paterno præcepto exhibitam de morte subeunda obedientiam; ille enim, ut ait Apostolus, *fuit obediens usque ad mortem*; imo, ut dicit Bernardus, ne perderet obedientiam, perdidit vitam.

Objiciunt in primis hæretici: Christus Dominus Samaritanæ interroganti, an deberet Deus coli, & adorari in templo Jerusalem, vel monte Garizim, respondet Jo. 4. *Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem*. Et subdit rationem: *quia veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate. Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare*. Ergo Christus pro lege nova solum constituit sacrificia spiritualia, & invisibilia, non externa, & visibilia.

Respondeo, Christum in illo colloquio cum Samaritana solum declarare voluisse, quod neque in monte illo, neque in Jerusalem in posterum adoraretur, aut coleretur Deus sacrificiis carnalibus Judæorum, non tamen negasse futuram aliam adorationem, & sacrificium, quod omnino spirituale esset, quoad suam virtutem, & modum existendi rei oblatæ, nempe sacrificium Eucharistiæ, in quo Christus invisibili, & sacramentali modo continetur, licet sit visibile ex parte specierum, quibus continetur, & cæremoniarum, quibus celebratur. Unde qui hoc sacrificio Deum colit, in spiritu, & veritate adorat.

Objiciunt secundo: Christus Psal. 109. &

ad

ad Hebr. 7. dicitur Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, subindeque nullos habet sui Sacerdotii in lege gratiæ successores, ut enim ibidem ait Apostolus, *plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere*: Ergo cum sacrificium, & sacerdotium sibi mutuo correspondeant, nullum verum, & proprie dictum datur in lege gratiæ sacrificium.

Respondeo, quod, licet ex eo, quod Christus sit Sacerdos in æternum, non habeat successores in Sacerdotio, & consequenter in lege gratiæ nulli sint Sacerdotes paris cum eo potestatis, non tamen inde fit, quod nullos habeat Sacerdotes vicarios, ministros, & dispensatores; quin potius cum jam non fungatur suo Sacerdotio per se, & immediate offerendo sacrificia, necesse est, quod habeat plures vicarios, per quos hoc faciat. Neque repugnat unitati Sacerdotii Christi, plures habere in terris ministros, qui vice ipsius visibile offerant sacrificium. Sicut licet Christus unus sit Doctor, & Magister, ut dicitur Matthæi 23. hoc tamen non impedit, quin plures habeat in terris ministros, qui vice ipsius doceant, & gregem verbo, & doctrina pascant.

Ex dictis intelliges, Eucharistiam habere simul rationem sacramenti, sacrificii, & testamenti. Est enim sacramentum, quatenus ordinatur in nostram sanctificationem, sacrificium, inquantum offertur Deo in recognitionem supremi dominii, quod habet in vitam, & in mortem, & testamentum, quatenus est instrumentum authenticum divinæ voluntatis, & promissionis vitæ æternæ. Sicut Exodi 24. sanguis victimarum effusus super populum fuit simul sacrificium, & testamen-

mentum; & sicut agnus paschalis in antiqua lege simul rationem sacramenti, & sacrificii habuit. Unde male inferunt Hæretici, Eucharistiam non esse sacrificium ex eo, quod habeat rationem testamenti, & sacramenti.

§. II.

Essentia sacrificii Missæ consistit in consecratione, ut dicente ordinem transcendentalem ad sumptionem, tanquam ad finem, & terminum extrinsecum.

PRobatur primo: Essentia sacrificii Missæ non potest consistere in oblatione, quæ fit post consecrationem, cum per talem oblationem nulla fiat immutatio rei oblatæ, quæ tamen est de ratione sacrificii. Neque in fractione hostiæ consecratæ in tres partes, quæ fit a Sacerdote ante sumptionem; quia fractio ista solum est circa species panis: actio autem sacrificativa debet complecti utramque speciem, cum sacrificium Missæ sit secundum ordinem Melchisedech, qui panem, & vinum in sacrificium obtulit. Addo, quod talis fractio hostiæ non est ex institutione Christi, sed solum cęremonia quædam ab Ecclesia instituta. Neque in sumptione, tanquam in parte intrinseca, & essentiali, quia sacrificium fit in persona Christi, qui est principalis offerens, & Sacerdos: Sumptio autem non est actio facta in persona Christi, sed in persona ipsius sumentis, & pro suo beneficio. Neque in consumptione specierum, actio enim, quæ est essentialis sacrificio debet fieri in altari, siquidem in altari offertur sacrificium: consumptio autem specierum non fit in altari, sed in stoma-

macho, vi caloris naturalis. Sed præter istas quatuor actiones, nulla alia assignari potest, in qua essentia sacrificii Missæ consistat, præter consecrationem: Ergo in illa essentia sacrificii Missæ consistit.

Probatur secundo: Ad completam, & adæquatam rationem sacrificii duo tantum requiruntur, oblatio nimirum, & immutatio victimæ, ut ex ejus definitione supra relata constat: Sed utrumque in consecratione reperitur: oblatio quidem, quia non est necesse, ut Sacerdos in actu signato significet se hostiam offerre, dicendo, *ego offero*, vel *offerimus majestati tuæ*, sed sufficit, ut in actu exercito victimam sistat, & præsentet Deo: quemadmodum Christus sese in cruce obtulit, non tam verbis, quam factis, moriendo scilicet pro Dei gloria, & pro nostra salute: & sicut in lege veteri ovis jugulatio, aut combustio facta ad cultum Dei erat oblatio realis, & exercita sufficiens ad rationem sacrificii: Immutatio vero, quia actio separans sanguinem a substantia viventis est immutativa, & destructiva illius; consecratio autem, per se loquendo, & ex vi verborum sanguinem separat a corpore Christi; nam per consecrationem panis, ex vi verborum ponitur solum corpus, & per consecrationem calicis solus sanguis; ita ut veluti per accidens sit respectu consecrationis, quod illa peracta sanguis reperiatur in corpore Christi. Unde consecratio, quantum est de se, est mystica quædam mactatio Christi, & mystica quædam effusio sanguinis ejus, *per gladium verborum*, ut Cyrillus loquitur: Ergo consecratio habet, quidquid requiritur ad completam, & adæquatam rationem sacrificii.

Quod

Quod autem illa, ut constituit essentiam sacrificii Missæ, dicat ordinem transcendentalem ad sumptionem, tanquam ad finem, & terminum extrinsecum, ex eo patet, quod hoc sacrificium habet rationem cibi, & potus, unde sub speciebus panis, & vini offertur: Atqui sumptio est finis, & terminus extrinsecus alimenti: Ergo pertinet ad hoc sacrificium, tanquam finis, & connotatum extrinsecum; & licet non sit pars essentialis illius, est tamen aliquo modo de ejus integritate, ideoque ejus perfectio, & consummatio dicitur. Unde D. Thomas hic quæst. 83. artic. 6. ad 3. ait, quod si contingat in calice consecrato venenum esse, non debet sumi, sed in aliquo vase sanguis Christi reponendus est, & aliud vinum consecrandum, ut sacrificium perficiatur. Ipsa etiam Ecclesia in casu, quo contingeret Sacerdotem mori ante sumptionem specierum, stricte præcipit, ut alius Sacerdos, etiam non jejunus, propter integritatem, & perfectionem sacrificii species consecratas sumat.

Objicies primo: Sacrificium est essentialiter actio victimam immutans, & destruens: At in sacrificio Missæ consecratio non destruit victimam, nimirum corpus Christi, sed potius illud ponit sub speciebus: Ergo Missæ sacrificium non consistit in consecratione.

Respondeo negando majorem. Ad rationem enim sacrificii non requiritur essentialiter actualis immutatio, & destructio victimæ, sed sufficit, quod ex modo, quo offertur, sequi debeat mors victimæ connaturaliter, quamvis de facto non sequatur. Si enim in veteri lege, post illatum vulnus lethale, Deus miraculose conservasset victimam, adhuc verum ibi fuisset

set

set sacrificium; quia ex quo vulnus illud fuisset lethale, non minus illa actio significasset dominium Dei in vitam, & in mortem, quam si de facto secuta fuisset mors. Item ad martyrium, quod se habet ad instar sacrificii, non requiritur essentialiter, quod actu sequatur mors, sed sufficit tale vulnus infligi, quod de facto per se natum sit inferre mortem, quamvis ex aliquo accidenti illa impediatur. Cum ergo consecratio, quantum est de se, & ex vi verborum habeat separare sanguinem a corpore Christi, quamvis de facto non destruat Christum, habet veram rationem sacrificii, quia, quantum est de se, est actio immutativa, & destructiva victimæ; verba enim in definitionibus, ut dicunt Philosophi, non dicunt actum, sed aptitudinem. Addo, quod per consecrationem fit aliqua destructio victimæ, non physica, & perfecta, sed imperfecta, & moralis, ut declarabitur in responsione ad objectionem sequentem.

Objicies secundo: Sacrificatio supponit essentialiter rem sacrificandam; Sed consecratio non supponit, sed ponit corpus Christi sub speciebus: Ergo non est sacrificatio, vel sacrificium corporis Christi, quod fit in celebratione Missæ.

Respondeo negando majorem, quia non est universaliter verum, quod sacrificatio præsupponat rem sacrificandam, cum in sacrificio Thymiamatis offerretur suffitus, seu vapor suave olens, ipsa sacrificatione productus. Similiter in sacrificio Missæ eadem actio potest esse productio victimæ, & immutatio illius, secundum diversas rationes, & formalitates. Unde in consecratione tres formalitates distinguendæ sunt, quarum una præcedat aliam prio-

prioritate aliqua rationis. In primis enim consecratio habet, quod sit actio productiva, & præparativa victimæ, quatenus est conversio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi. Secundo, quatenus per eandem actionem victima præsentatur Deo in actu exercito, in honorem, & cultum ipsius, habet rationem oblationis. Tertio eadem consecratio habet, quod sit immutativa, & destructiva victimæ, quatenus, quantum est de se, & ex vi verborum producit corpus separatum a sanguine, & ponit illud sub speciebus modo quodam mortuo, inepto ad suas functiones naturales, & ordinato ad destructionem, cum ibi ponatur per modum cibi, & potus ordinati ad consumptionem, eoque fine, ut consumptis, ac corruptis speciebus, ibi esse desinat; quæ destructio, licet non sit perfecta, & physica, sed solum imperfecta, & moralis, sufficit tamen ad rationem sacrificii, ut patet ex libamine, quo vinum olim libari, & sacrificari solebat, non per destructionem physicam, sed moralem, id est, per effusionem in terram, qua vinum morali judicio censebatur destructum, quia factum inutile ad humanos usus. Cæterum tres illæ ejusdem actionis formalitates hunc habent inter se ordinem, ut secunda supponat primam, & utraque antecedat tertiam.

Ex dictis colligitur primo, in Parasceve non fieri proprie sacrificium, sed solum consumptionem hostiæ præcedenti die consecratæ, quæ dicitur sacrificium improprie ratione cæremoniarum cum ceremoniis sacrificii convenientium. Unde Hugo Victorinus secundo Codice Miscellaneorum lib. 5. *Hodie non sacrificamus, dum hostia de manibus tollitur: non sacrificant amici, dum trucidant inimici.*

Colli-

Colligitur secundo, sacrificium Missæ esse Latreuticum, Eucharisticum, propitiatorium, & impetratorium: nam reddit Deo cultum, & honorem infinitum, ob summam ejus excellentiam: reddit illi gratias pro acceptis beneficiis; valet etiam ad peccatorum remissionem, & pœnarum relaxationem, nec non ad varia beneficia spiritualia, & temporalia impetranda, subindeque omnes differentias, & species veterum sacrificiorum perfectissime continet. Unde Ecclesia oratione secreta post septimam Dominicam Pentecostes, sic ait: *Deus, qui legalium differentiam victimarum unius sacrificii perfectione sanxisti.*

Quæres, an valor hujus Sacrificii sit infinitus. Respondeo illum esse infinitum quantum ad sufficientiam, non vero quantum ad efficaciam: est enim idem numero cum sacrificio crucis ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, quamvis in ritu, & modo offerendi differat, ut docet Tridentinum sess. 22. cap. 1. Atqui sacrificium crucis est valoris infiniti quantum ad sufficientiam, quia non potest in nobis tot merita, & satisfactiones causare, quin possit ad plures in infinitum se extendere: Ergo & sacrificium Missæ. Nec obstat, quod illud offeratur Sacerdotum ministerio, quia illi non sunt principales offerentes, sed Christus. Unde egregie Chrysostomus homil. 2. in ep. 2. ad Timoth. *Volo quiddam dicere plane mirabile. Quid vero istud est? Sacra ipsa oblatio, sive illam Petrus, sive Paulus, sive cujusvis meriti Sacerdos offerat, eadem est, quam dedit Christus ipse Discipulis, quamque Sacerdotes modo conficiunt, nihil habet ista, quam alia minus. Cur id? Quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam antea sacraverat.*

Quod

Quod vero valor hujus sacrificii non sit infinitus quantum ad efficaciam, constat eodem exemplo passionis Christi, quæ licet in genere meriti, & satisfactionis sit valoris infiniti, nullum tamẽ in nobis infinitum effectum actu operatur, quia se habet per modum causæ universalis in ordine supernaturali, quæ non agit nisi juxta mensuram dispositionis subjecti. Idem de sacrificio Missæ dicendum est; unde S. Thomas hic qu. 79. art. 5. dicit, quod „quamvis hęc oblatio ex sui quãtitate sufficiat „ ad satisfaciendum pro omni pęna, tamen fit „ satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel „ etiam offerentibus, secundum quantitatem „ suæ devotionis, & non pro tota pœna.

Ex his intelliges, sacrificium oblatum pro pluribus æque prodesse cuilibet, ac si pro uno tantum offeratur, cum infinitus valor hujus sacrificii nunquam exhauriri possit, ut recte docet Cajetan. tom. 3. opusc. tract. 3. quæst. 2. Ex hoc tamen inferre non licet, Sacerdotem pro una Missa posse plura stipendia accipere, stipendia enim non dantur celebranti tanquam pretium fructus sacrificii, sed tanquam eleemosyna ad vitam sustentandam, vel tanquam pretium ministerii, quod exhibet, cui tanta compensatio non debetur, sed ea solum, quæ a lege, vel consuetudine taxata est.

Unde sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum prohibuit plura stipendia pro una Missa accipere, tametsi illa incongrua, & exigua sint; quia Sacerdos cessit juri, quod habet petendi stipendium congruum eo ipso, quod incongruum pro celebranda Missa acceptavit. Illa etiam definivit die 21. Julii anni 1625. non posse Sacerdotem pinguia stipendia pro Missis recipere, & procurare, ut per alia stipendia mino-

minora ab aliis Sacerdotibus Missæ celebrentur, retinendo sibi, quod supra justa, & congrua stipendia superest. Item declaravit tempore Pauli V. non licere Sacerdoti anticipate dicere Missas pro his, qui sibi postea offerent stipendia, & ita, quando dantur eleemosynæ, satisfacere applicando Missas jam dictas illa intentione. Demum die 25. Januarii anni 1659. in eadem sacra Congregatione proscripta, & damnata fuit sententia quorundam recentiorum Casuistarum asserentium, licitum esse Sacerdoti pro aliquo Missam, recepta eleemosyna, celebranti aliam eleemosynam quoque accipere ab altero pro applicatione fructus sacrificii ipsi celebranti debiti, cui ipse renuntiat, & alteri cedit. Tum quia valde incertum est, an possit fructus ille Sacerdoti proprius alteri applicari; videtur enim esse beneficium personale, & alteri incommunicabile. Tum etiam, quia esto applicabilis sit, valde tamen scandalosum est, quod Sacerdos huic fructui spirituali propter modicam pecuniæ summam renuntiet, & rem spiritualem in avaritiæ turpe lucrum commutet.

TRA-

TRACTATUS V.
DE
SACRAMENTO POENITENTIÆ, ET EXTREMÆ UNCTIONIS.

SICUT supernaturalis animæ vita Baptismo confertur, Confirmatione roboratur, Eucharistia nutritur; ita per peccatum extincta Sacramento Pœnitentiæ reviviscit, & effloreſcit. Qua de cauſa Sacramentum mortuorum dicitur, & ſecunda poſt naufragium tabula, quæ, ut ait Tertullianus lib. de pœnitentia ca. 4. *Hominem peccatorum fluctibus merſum prolevat, & in portum divinæ clementiæ protelat*. Illa (ſubdit idem Auctor) *cum provolvit hominem, magis relevat; cum ſqualidum facit, magis mundatum reddit; cum accuſat, excuſat; cum condemnat, abſolvit*. Plura etiam habet Chryſoſtomus lib. 2. de Pœnitentia in laudem, & commendationem hujus virtutis, & ſacramenti; hæc tantum verba hic deſcribam: *O Pœnitentia quid novi de te referam? Omnia ſoluta tu reſeras, omnia adverſa tu mitigas, omnia contrita tu ſanas, omnia confuſa tu lucidas, omnia deſperata tu animas. O*

pœnitentia rutilantior auro, splendidior sole: quam non vincit peccatum, nec defectio superat, nec desperatio delet. O Pœnitentia misericordiæ mater, & magistra virtutum, &c.

Porro cum Pœnitentia inter reliqua sacramenta hoc habeat singulare, quod non solum Sacramentum sit, sed etiam virtus animæ, illæque duę rationes in nova lege adeo sint conjunctæ, ut nec virtus prodesse valeat sine sacramento, vel ordine ad sacramentum, nec sacramentum sine virtute consistere; de pœnitentia sub utraque ratione considerata breviter hic disputandum est; & ut methodo, ac ordini S. Doctoris inhæreamus, prius agendum de illa, ut habet rationem sacramenti, quam ut habet rationem virtutis.

CAPUT I.

De Pœnitentia, ut est Sacramentum.

§. I.

Existentia huius Sacramenti.

DIco primo, datur in Ecclesia verum, ac speciale Sacramentum Pœnitentiæ habens vim remittendi peccata. Est contra Novatianos, & modernos hæreticos, qui diversis,& e diametro oppositis motivis, Sacramentum pœnitentiæ de medio tollere moliti sunt. Illi in desperationem homines inducentes nullum dicebant dari in Ecclesia remedium, quo peccata post baptismum commissa remittantur, qui idcirco crudeles a Patribus appellati sunt. *Quis ante crudelissimum Novatianum* (inquit Vincentius Lirinensis) *crudelem Deum dixit,*

dixit, eo quod mallet mortem morientis, quam ut revertatur, & vivat? E contra vero Lutherani, & Calvinistæ de divina clementia præsumentes, pœnitentiæ, & confessionis necessitatem penitus tollunt, existimantes solam memoriam baptismi jam suscepti, cum fide remissionis peccatorum, sufficere ad eorum remissionem, subindeque vel pœnitentiam non esse Sacramentum novæ legis, vel non esse distinctum a baptismo.

Probatur primo conclusio ex Scriptura Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, quorum retinueritis, retenta sunt.* Quibus verbis, ex communi sensu Patrum, Christus dedit Ecclesię potestatem remittendi peccata, perpetuam, ac permanentem, & exercendam modo visibili, & hominibus accommodato, id est per signum aliquod sensibile ex sua institutione habens vim significandi, & causandi remissionem peccatorum, quod proinde sit verum Sacramentum.

Probatur secundo ratione D. Thomæ hic qu. 85. art. 1. Sacramentum est signum rei sacræ sanctificantis hominem: Sed in pœnitentia, quæ fit in Ecclesia, significatur aliquid sacrum, hominem sanctificans, tam ex parte pœnitentis peccata confitentis, quam Sacerdotis absolventis; quia actus pœnitentis, quibus dolorem suum declarat, & peccatum suum confitetur, significant cor ejus a peccato recessisse; actus etiam Sacerdotis absolventis a peccatis, aliquid sanctum, prout sanctum, seu prout sanctificans significant, scilicet remissionem peccatorum. Ergo pœnitentia, quæ fit in Ecclesia, est Sacramentum proprie dictum.

Quod vero illud sit distinctum a Baptismo, ex eo patet, quod Sacraméti utriusque ritus di-

versus est; nam baptismus iterari non potest, cum tamen pœnitentia iterabilis sit. Unde SS. Patres aperte hæc Sacramenta distinguunt. Tertullianus enim de pœnit. cap. 12. sic ait: *Cum scias adversus gehennam, post prima illa intinctionis dominicæ monimenta* (id est post baptismum) *esse adhuc in exomologesi secunda subsidia, cur salutem tuam deseris? cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi?* Chrysostomus lib. 3. de Sacerdot. *Non solum Sacerdotes regenerant, sed etiam condonandorum peccatorum obtinent potestatem.* Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Joan. cap. 56. *Duobus modis Dei spiritu pleni, vel afflati homines peccata remittunt, ac retinent; vel cum dignos admittunt ad baptismum, ac indignos excludunt; vel cum filios Ecclesiæ corripiunt, ac pœnitentibus ignoscunt.* Demum Augustinus l. 2. de adulter. conjug. c. 16. *Si homicidium a Catechumeno factum sit, baptismo abluitur; si autem a baptizato, pœnitentia, & reconciliatione sanatur.*

Præcipuum Novatianorum fundamentum desumptum erat ex duobus Apostoli testimoniis, quibus videtur docere, nullum pro peccatis post baptismum commissis dari in Ecclesia Christi remedium, quo expiari, & deleri possint. Primum habetur ad Hebræos 6. ubi sic Apostolus: *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.* Secundum sumitur ex capite decimo ejusdem epistolæ, ubi sic dicitur: *Voluntarie peccantibus nobis post acce-*

ceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.

Verum ad hæc respondetur, sensum verborum Apostoli in priori testimonio esse, impossibile esse semel illuminatos, id est baptizatos, rursus renovari ad pœnitentiam, id est iterum baptizari, ut exponunt Chrysostomus, Teodoretus, & Theophylactus in eundem locum, & D. Thomas hic qu. 85. art. 10. ad 1. ubi sic ait: „ Quia apud Judæos erant secundum le- „ gem quædam lavacra instituta, in quibus „ pluries se ab immunditiis purgabant, crede- „ bant aliqui Judæorum, quod etiam per lava- „ crum baptismi aliquis pluries purificari pos- „ sit: ad quod excludendum Apostolus scribit „ Hebr. 6. quod impossibile est, eos, qui semel „ sunt illuminati, scilicet per baptismum, rur- „ sum renovari ad pęnitẽtiam, scilicet per ba- „ ptismum, qui est lavacrum regenerationis, & „ renovationis Spiritus Sancti, ut dicitur ad „ Titum 3. Et rationem assignat ex hoc, quod „ per baptismum homo Christo commoritur, „ unde subdit: Rursum crucifigentes sibimeti- „ psis Filium Dei. Eodemque sensu in secundo testimonio dicitur, voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis non relinqui hostiam pro peccatis, hoc est aliam Christi mortem, quæ per baptismum repræsentetur, & iterum applicetur ad integram remissionem culpæ totius, & pœnæ. Videtur etiam Paulus in hoc secundo loco loqui de aliquibus Judæis vacillantibus in fide, volentibusque legem Moysis, & Christi conjungere, ibique asserere, id genus hominibus nullam jam restare hostiam pro peccato; quia neque deficientibus a Christo ad Moysem jam pro-

dest hostia in cruce oblata; neque etiam illæ, quæ offerebantur in lege veteri, quippe quæ jam abolitæ sunt per legem Christi, & per hostiam in cruce oblatam.

Lutheranorum vero, & Calvinistarum fundamenta præcipua sumuntur ex aliquibus Augustini testimoniis male intellectis, præsertim ex illo, quod ait tract. 70. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Ex quo sic arguunt: Ad omne Sacramentum requiritur verbum, & elementum: Sed in pœnitentia nullum est elementum: Ergo nec Sacramentum. Sed facile respondetur, ibi Augustinum non loqui de quocumque Sacramento, sed solum de baptismo, ut ex textu manifestum est. Quod si dictum illud extendatur ad alia novæ legis Sacramenta, non debet sumi elementum stricte, & proprie; alioquin ne quidem Eucharistia esset Sacramentum, cum panis, & vinum, quæ sunt ejus materia, non sint elementum stricte, & proprie; sed per ly *elementum* intelligenda est quæcumque res sensibilis a Christo instituta, in quo sensu dicere possumus, verbum in Sacramento Pœnitentiæ, nempe absolutionem Sacerdotis, accedere ad elementum, scilicet ad confessionem peccatorum, & fieri Sacramentum.

Objiciunt insuper: Augustinus lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia cap. 33. ait, quod *lavacro regenerationis non tantum peccata præterita, sed etiam posterius admissa remittuntur*: Ergo non indigemus Sacramento Pœnitentiæ distincto a baptismo, ad obtinendam remissionem peccatorum, sed ad hoc sufficit baptismus in memoriam revocatus, per quem excitetur fides, qua peccata remittuntur. Unde Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 30. vocat

eat baptismum *Sacramentum fidei, & pœnitentiæ.*

Respondeo, Augustinum tribuere baptismo peccata post ejus susceptionem admissa tollere non proxime, & formaliter, sed remote, & radicaliter, quatenus per baptismum, qui est janua omnium Sacramentorum, capaces reddimur ad recipiendum Sacramentum Pœnitentiæ, per quod remittuntur nobis peccata post baptismum commissa. Quod autem hæc interpretatio legitima sit, patet tum ex his verbis, quæ ibidem subjicit: *Quid enim prodesset vel ante baptismum pœnitentia, nisi baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet?* Tum etiam, quia epist. 23. aperte docet aliquod Sacramentum a baptismo distinctum necessarium esse ad delenda peccata post baptismum commissa: ait enim, *si parvulus baptizatus, grandævus factus, propria inceperit habere peccata, per quam gratiam remittentur! Non regeneratione, sed alia curatione resarciri possunt.* Ad Fulgentium vero facile respondetur, ideo illum appellare baptismum Sacramentum Pœnitentiæ, quia actus aliquis virtutis pœnitentiæ necessarius est ad legitimam illius susceptionem respectu adultorum, qui mortaliter peccarunt, antequam baptizarentur; ut colligitur ex Act. 2. ubi Petrus ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.*

§. II.

Institutio hujus Sacramenti.

DICO secundo, hoc Sacramentum immediate a Christo institutum esse. Patet ex dictis in Tractatu de Sacramentis in commu-

ni cap. 5. ubi ostendimus, omnia novæ legis Sacramenta fuisse a Christo instituta, juxta illud Ambrosii lib. 4. de Sacram. cap. 4. *Author Sacramentorum quis est, nisi Dominus Jesus?* Constat etiam ex Tridentino sess. 14. can. 1. ubi sic habetur: *Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia pœnitentiam non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, anathema sit.*

Ratio etiam suffragatur: Cum enim fides, & Sacramenta sint bases, & fundamenta Ecclesiæ, ad illum solum pertinet condere articulos fidei, & instituere Sacramenta, qui est caput, & fundator Ecclesiæ. Unde sicut Ecclesia non potest novos fidei articulos edere, aut editos removere; ita nec nova Sacramenta instituere, aut instituta abolere, vel commutare, sed hoc solius Christi est, qui est Ecclesiæ fundator, & in quo residet potestas excellentiæ respectu institutionis Sacramentorum. Et hoc præcipue verum est de Sacramento Pœnitentiæ, in quo fit remissio peccatorum, quia in remissione peccatorum maxime splendet, ac refulget divina omnipotentia, juxta illud, quod in quadam collecta canit Ecclesia: *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime, & miserando manifestas.* Cujus dicti tres egregias rationes affert D. Thomas 1. part. qu. 23. art. 3. ad 3. ubi legendus est.

Quærunt hic Theologi, quo tempore Christus hoc Sacramentum instituerit? Sed hanc difficultatem resolvit Tridentinum sess. 14. cap. 1. his verbis: *Dominus Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus insufflavit in Discipulos, dicens: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ratio etiam id suadet, cum

enim

enim Sacramentum pœnitentiæ sit spirituale judicii tribunal, tunc vere instituitur, cum Sacerdotibus confertur judiciaria potestas ad solvendum, vel condemnandum juxta merita delinquentis: Sed potestas illa traditur Joan. 20. verbis allegatis: Ergo tunc instituitur pœnitentiæ Sacramentum.

Observandum est autem, sacram Synodum dixisse, quod Christus *Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipue instituit*, quia nimirum aliis locis Sacramentum illud Salvator insinuavit, ut cum ejus necessitatem indicavit, & ligandi, solvendique potestatem Discipulis, & Petro claves regni cælorum se largiturum promisit: præcipue tamen illud instituit Joan. 20. cum verba supra relata protulit, quia, ut diximus, tunc tribunal pœnitentiæ erexit, attributa Apostolis, eorumque successoribus judiciaria remittendorum, retinendorumque peccatorum potestate.

Si autem quæras, cur Christus hujus Sacramenti institutionem post resurrectionem suam differre voluerit, cum tamen alia Sacramenta ante mortem, & passionem suam instituerit? Respondebo, nullam aliam posse assignari rationem a priori, quam voluntatem ipsius instituentis, duas tamen afferri posse congruentias. Prima est, quia resurrectio Christi est typus, & exemplar nostræ justificationis, juxta illud Pauli ad Roman. 4. *Traditus est propter nostra delicta, & resurrexit propter nostram justificationem*, id est, ut perfectum justificationis exemplar nobis exhiberet. Sicut enim Christus cito, vere, & perfecte, seu non iterum moriturus resurrexit: ita peccator debet per pœnitentiam cito a peccatis resurgere, neque eam differre de die in diem,

& vere, ac sincere ad Dominũ converti, ac non mori iterum morte peccati, nam *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur*, ut ait idem Apostolus. Secunda sumitur ex D. Thoma super cap. 20 Joan. ubi ait, quod cum remissio peccatorum fiat media charitate, & Spiritus Sanctus sit charitas, non fuit conveniens Apostolos recipere virtutem remittendi peccata, quousque per mysticam illam Christi insufflationem, quæ solum contigit post ejus resurrectionem, Spiritum Sanctum recepissent.

Ex dictis colligitur, sacramentum pœnitentiæ immediate a Christo institutum esse, non solum quantum ad formale, seu quantum ad potestatem absolvendi a peccatis, sed etiam quantum ad materiale, sive quantum ad confessionem peccatorum; cum enim illa sit aliqua pars hujus sacramenti, si non esset immediate a Christo instituta, totum sacramentum non posset dici a Christo institutum. Unde Tridentinum sess. 14. cap. 5. sic ait: *Ex institutione Sacramenti pænitentiæ jam explicata universa Ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem*. Quare falsum est, quod ait Calvinus, necessitatem confessionis primo inductam esse ab Innocent. III. c. *Omnis utriusque sexus*, nam ibi solum determinavit tempus annuæ confessionis, & pravam aliquorum consuetudinem, qui in plures annos confessionem, & communionem differebant, correxit. Imponit etiam Calvinus, cum ait, confessionem privatam a Nectario Patriarcha Constantinopolitano fuisse abrogatam. Neque enim illam, sed publicam tantum sustulit, & Pœnitentiarium publicum illi præfectum, occasione scandali,

dali, a peccato publicato nobilis cujusdam feminæ cum Diacono orti. De eadem publica confessione intelligendus est Chrysostomus Nectarii successor, dum ait homil. 2. in Psal. 50. *Peccata tua dicito, ut deleas illa. Si confunderis alicui dicere, dicito ea quotidie in anima tua. Non dico, ut confitearis conservo tuo, ut exprobret. Dicito Deo, qui novit ea.* Hæc enim verba, *ut exprobret*, aperte indicant, illum loqui de confessione publica, ex qua opprobrium, & confusio pœnitentium sequi solebat, quamque Nectarius ejus prædecessor sustulerat. Neque obstat, quod dicat confessionem soli Deo esse faciendam; per hoc enim non excludit Sacerdotem, quia cum ille confessionem audiat, & a peccatis absolvat, ut Christi Vicarius, non condistinguitur ab ipso Christo, unde confessio facta Sacerdoti, soli Deo censetur fieri. Sicut propter hanc rationem de Eucharistia loquens homil. 50. in Matth. ait: *Cum Sacerdotem videris tibi exhibentem, ne Sacerdotem id facere putes, sed Christi manum esse existima, quæ se extendit. Minister enim est Sacerdos.* Quod & confirmat exemplo baptismi his verbis: *Quemadmodum quando baptizat Sacerdos, non ipse te baptizat, sed Deus est.... Ipsius solius est donum.*

§. III.

Materia, & forma hujus Sacramenti.

Materiam proximam Sacramenti pœnitentiæ esse actus pœnitentis, contritionem, confessionem, & satisfactionem, docet expresse Tridentinum sess. 14. cap. 3. Nec refert, quod tales actus *quasi materiam* appellet:

nam,

nam, ut ait Catechismus Romanus de sacr. pœnit. num. 14. „ Non ideo hi actus quasi materia a sancta Synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant, sed quia ejus generis materiæ non sint; quæ extrinsecus adhibeantur, ut aqua in baptismo, & chrisma in confirmatione. „

Ratio etiam suffragatur: nam sacramentum pœnitentiæ exercetur per modum judicii emendativi, & reconciliativi, ut patet ex illis verbis Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. Sed materia judicii emendativi est accusatio, dolor, & satisfactio; nam ad judicium emendativum requiritur accusatio rei, & manifestatio delicti, quæ consistit in confessione. Requiritur etiam, ut reus manifestet sua delicta cum dolore, alioquin manifestatio peccatorum, deficiente dolore, esset simplex narratio, & gloriatio in delictis. Item ad integritatem judicii pertinet punitio, seu satisfactio pro delicto. Ergo materia proxima sacramenti pœnitentiæ sunt actus pœnitentis, contritio, confessio, & satisfactio. Ex quo sequitur, peccata, quæ in confessione aperiuntur, esse materiam remotam hujus sacramenti; tum quia materia remota dicitur illa, circa quam versatur materia proxima; tum etiam, quia crimen, de quo agitur in judicio, dicitur esse illius materia. Quantum vero ad formam hujus sacramenti, Florentinum, & Tridentinum docent, illam consistere in verbis absolutionis a Sacerdote prolatis, idque ratio suadet, nam in judicio sententia judicis se habet tanquam forma, quia est veluti complementum, & consummatio illius.

Ex his sequitur contra Scotum, & alios, non solam absolutionem, sed etiam contritionem, con-

confessionem, & satisfactionem esse partes intrinsecas hujus sacramenti; quia in omni composito artificiali, quale est sacramentum, materia, & forma se habent ut partes intrinsecæ; omneque judicium intrinsece constat ex accusatione rei, & sententia Judicis. Satisfactio tamen non est pars essentialis hujus sacramenti, sed solum integralis, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 3. De quo infra, cum de satisfactione.

Licet autem Sacerdos non producat materiam hujus sacramenti, in actibus pœnitentis consistentem, dicitur tamen hoc sacramentum ministrare, illudque efficere; quia ad hoc sufficit, quod formam in absolutione consistentem vel physice, vel moraliter uniat tali materiæ: sicut in naturalibus, licet generans non producat materiam, imo aliquando neque formam, ut contingit in generatione hominis, hoc ipso tamen, quod eam unit materiæ, dicitur producere compositum, & hominem generare.

Contritio redditur sufficienter sensibilis per confessionem, sicut in Eucharistia corpus Christi per species. Item partes compositi moralis, qualiter est sacramentum, non requirunt conjunctionem, vel simultatem physicam, sed solum moralem, qualis intercedere solet inter accusationem rei, & sententiam Judicis. Demum, licet in sacramento pœnitentiæ virtus productiva gratiæ præcipue in verbis absolutionis reperiatur; mediante tamen absolutione, per potestatem clavium, actus pœnitentis elevantur ad causandam gratiam, eamque instrumentaliter producunt, ut docet D. Thomas hic q. 86. art. 6. Satisfactio vero, quæ est solū pars integralis hujus sacramen-

menti, *confert gratiam, prout est in proposito, & auget eam, prout est in executione*, ut ait idem Sanctus Doctor quæst. 90. art. 2. Ex quibus solves plura argumenta, quæ contra supra dicta fieri solent.

Ex dictis constat, hoc sacramentum appellari reconciliationis ab effectu, absolutionis a forma, confessionis a notiori parte, pœnitentiæ a contritione, quæ est illius actus, nunquam tamen dici sacramentum satisfactionis, quia hæc, quamvis sit de ejus integritate, non est tamen de ejus essentia. Non dicitur etiam manuum impositio, quia licet hæc adhibeatur in administratione hujus sacramenti, non est tamen ad illud necessaria, quia, ut discurrit D. Thomas hic quæst. 84. art. 4. „ Impositio manuum in sacramentis Ecclesiæ fit ad „ designandum aliquem copiosum gratiæ effe„ ctum, quo illi, quibus manus imponuntur, „ quodammodo per quandam similitudinem „ continuantur ministris, in quibus copia gra„ tiæ esse debet; & ideo manus impositio fit „ in sacramento Confirmationis, in quo con„ fertur plenitudo Spiritus Sancti, & in sacra„ mento Ordinis, in quo confertur quædam „ excellentia potestatis in divinis mysteriis. „ Sacramentum autem penitentiæ non ordi„ natur ad consequẽdam aliquam excellentiã „ gratiæ, sed ad remotionem peccatorum. Et „ ideo ad hoc sacramentũ non requiritur ma„ nuum impositio, sicut etiã nec ad baptismũ, „ in quo tamen fit plenior remissio peccatorũ.

Constat etiam ex dictis, hoc sacramentum sic posse definiri, vel describi: Penitentia est *sacramentum novæ legis, à Christo institutum, ad significandam, & causandam gratiam sanantem, & ad remittendum peccata post baptismum commissa*. Ex qua definitione patet, hoc sacra-

ſacramentum in re, vel in voto neceſſarium eſſe neceſſitate medii ad delenda peccata commiſſa poſt baptiſmum, ut docet Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 2. & 4. Illa enim non poſſunt remitti, niſi vel per ipſum pœnitentiæ ſacramentum actu ſuſceptum, vel per contritionem, in qua includitur votum ſacramenti pœnitentiæ, ut ait Tridentinum citatum. Quod inſinuatur Matth. 16. per metaphoram clavium, ſub qua poteſtas remittendi, aut retinendi peccata D. Petro, ejuſque ſucceſſoribus conceſſa eſt. Sicut enim nullus ingredi poteſt domum, quandiu clauſa fuerit janua, niſi clavis eam aperiat: ita etiam nemo a peccato lethali poſt baptiſmum commiſſo poteſt abſolvi, niſi per poteſtatem ſpiritualem remittendi peccata Sacerdotibus conceſſam, ſubindeque niſi per ſacramentum pœnitentiæ in re, vel in voto ſuſceptum. Illud tamen votum non debet neceſſario eſſe explicitum, ſed ſufficit implicitum: fieri enim poteſt, ut homo in peccato exiſtens eliciat actum contritionis, & tamen tunc non cogitet de confeſſione ſacramentali, vel ex oblivione, vel ex ignorantia invincibili, in quo caſu non haberet votum explicitum ſacramenti pœnitentiæ, ſed duntaxat implicitum in ipſa contritione contentum.

Dices primo. Non magis includitur in contritione votum implicitum ſacram. pœnitent., quam ſacramenti Euchariſtiæ: cum contritio non magis implicite includat propoſitum ſervandi unum ex divinis mandatis, quam alia: Ergo non minus Euchariſtiæ ſacramentum in voto neceſſarium erit neceſſitate medii ad remittenda peccata poſt baptiſmum commiſſa, quam ſacramentum pœnitentiæ. Sed nego antecedens: Ex eo enim, quod ſacramentum

pœni-

pœnitentiæ, & non Eucharistiæ est institutum ad remittenda peccata baptizatorum, specialiter includitur votum implicitum sacramenti pœnitentiæ, non autem Eucharistiæ in contritione de peccatis post baptismum commissis: sicut in contritione de peccatis ante baptismum commissis continetur speciali quodam modo votum baptismi ob eandem rationem.

Dices secundo: Martyrium cum sola attritione remittit peccatum mortale, & justificat ex opere operato non solum parvulos, sed etiam adultos, ut tract. 2. cap. 10. ostendimus: Ergo remissio peccati post baptismum commissi potest obtineri sine sacramento pœnitentiæ in re, vel in voto. Sed nego consequentiam, nam in ipso martyrio continetur implicite votum sacramenti pœnitentiæ: Tum quia si per otium liceat Martyri vel peccata subjicere clavibus Ecclesiæ, vel saltem contritionis actum elicere, ad id tenetur: Tum etiam, quia si subito rapiatur ad martyrium, aut inter dormiendum occidatur, etiam in eo casu, ratione attritionis antea elicitæ, & voluntatis suscipiendi martyrium, censetur votum habere implicitum sacramenti pœnitentiæ in attritione inclusum, licet non ita perfecte sicut in contritione, quia attritio non est ita efficax.

CAPUT II.

De pœnitentia ut virtute.

POenitentiam esse virtutem manifestum est, cum illa sit habitus electivus secundũ rectam rationem, in mediocritate consistens. Recta enim ratio dictat, dolendum esse de pec-

peccatis, ut sunt offensæ Dei, talemque dolorem in mediocritate debere consistere: Sicut enim contingit, quod aliqui homines de peccatis commissis plus nimio delectentur, juxta illud Prov. 6. *Lætantur, cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis*; ita & quod alii immoderate, & usque ad desperationem de illis doleant, ac tristentur, ut constat de Cain, & de Juda, quorum primus in desperationem lapsus dixit: *major est iniquitas mea, quam ut veniam merear*, alter vero pœnitentia ductus laqueo se suspendit: habitus autem pœnitentiæ medium tenet inter illa extrema: Ergo est vera virtus.

Dices primo, nulla virtus potest essentialiter præsupponere peccatum in subjecto suo, cum virtus debeat per se esse expetibilis: Sed pœnitentia supponit essentialiter peccatum: Ergo non est vera virtus.

Respondeo majorem non esse universaliter veram, virtutes enim, quæ tendunt in destructionem, aut punitionem peccati, essentialiter illud præsupponunt, ut constat in justitia vindicativa, quæ essentialiter supponit peccatum in subjecto alieno: quidni ergo pariter pœnitentia poterit illud essentialiter supponere in subjecto? Unde virtutes illæ non sunt per se expetibiles, sed tantum per accidens ex suppositione peccati, sicut medicina non est appetibilis, nisi ratione morbi.

Dices secundo, virtus habet per se delectationem, ut docet Philosophus in libris Ethicorum: At pœnitentia non habet delectationem, sed dolorem, pœnam, & tristitiam; dicitur enim pœnitere, quasi *pœnam tenere*, ut ait Isidorus. Unde Tertullianus in lib. de pœnitentia, illam describens, dicit eam *sacco, &*

cine-

cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus dejicere, illa, quæ peccavit, tristi tractatione mutare, jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, mugire ad Dominum Deum dies, noctesque, &c. Ergo pœnitentia non est virtus.

Respondeo, quod, licet pœnitentia non habeat delectationem, sed tristitiam, & dolorem de suo objecto, nempe de peccato commisso, delectatur tamen de suo actu, *& gaudet de suo dolore,* ut ait S. Thomas quæst. unica de spe art. 1. ad 4. Unde Job ult. ubi vulgata habet, *ago pœnitentiam in favilla, & cinere,* alia versio legit: *ago solatium in favilla, & cinere.* Et Auctor libri de vera, & falsa pœnitentia apud August. ait: *Semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat.*

Non minus certum est, pœnitentiam non esse virtutem aliquam generalem, & communem, quæ sit conditio generalis omnium virtutum, ad eum modum, quo injustitia, sive iniquitas dicitur conditio generalis omnium peccatorum; cum pœnitentia habeat objectum speciale, nempe offensam Dei, ut expiabilem per satisfactionem, quæ non fit ad æqualitatem perfectam, ut constabit ex infra dicendis, & eliciat actum specialem laudabilem, nempe operari ad destructionem peccati præteriti, inquantum est Dei offensa, quod non pertinet ad rationem alterius virtutis, ut discurrit S. Thomas hic quæst. 85. a. 2. Ex quo sequitur, illam non esse pariter virtutem generalem, aggregatione multarum virtutum, ut aliqui Recentiores existimant, licet enim aliæ virtutes concurrant ad odium peccati, secundum quod opponitur bono proprio cujusque virtutis; (quia ejusdem virtutis est, imme-

mediate prosequi bonum, & odio habere malum sibi adversum) odium tamen peccati considerati, ut est offensa Dei, delebilis per satisfactionem, sub qua ratione est a pœnitentia, nec elicitive, nec imperative procedit ab aliis virtutibus, quia sub hac ratione non cadit sub objecto illarum, sed solum spectat ad objectum pęnitentiæ, unde ab illa sola elicitur.

Demum supponimus ut certum, objectum formale pœnitentiæ esse jus divinum læsum per offensam, ut reparabile per satisfactionem, & compensationem quandam. Nam attingere peccatum sub illa ratione, est aliquis actus laudabilis, maximam habens difficultatem, subindeque pertinere debet ad aliquam virtutem, quæ non potest esse alia, quam pœnitentia, ut constabit ex infra dicendis: Ergo objectum formale pœnitentiæ est jus divinum læsum per peccatum, ut reparabile per satisfactionem. Objectum vero materiale illius est ipsum peccatum, quatenus est offensa Dei expiabilis per satisfactionem. Unde quia offensa ut expiabilis consideratur ut præterita, neque enim est expiabilis, nisi postquam commissa est, pœnitentia primario, & principaliter fertur circa peccata præterita, secundario vero, & minus principaliter circa futura, inquantum proponit nulla in posterum committere.

Ex his colligitur primo contra Alensem, pęnitētiam esse virtutem distinctam a charitate: licet enim charitas opponatur peccato, illudque destruere conetur, sicut pœnitentia, diversimode tamen illud respiciunt, & in ejus destructionem tendunt; nam charitas illud respicit, ut contrarium bono divino, ipsumque

sub

ſub ea ratione deſtruere intendit: pœnitentia vero fertur in illud, ut juri divino oppoſitum, ut habet rationem offenſæ, cum intentione illud deſtruendi, & reparandi injuriam Deo illatam. Per quod ſolvitur præcipuum adverſæ ſententiæ fundamentum.

Dices, Contritio, quæ eſt actus proprius pœnitentiæ, a charitate elicitur: Ergo pœnitentia non eſt virtus diſtincta a charitate. Conſequentia patet, antecedens probatur. Contritio eſt dolor de peccato propter Deum ſumme dilectum: Sed talis dolor elicitur a charitate, cum ejuſdem virtutis ſit gaudere de bonis amici, & de malis ejus dolere, & triſtari: Ergo contritio a charitate elicitur.

Reſpondeo negando Antecedens, & ad ejus probationem diſtinguo majorem: Contritio eſt dolor de peccato, &c. per ſimplicem diſplicentiam illius, nego majorem: cum intentione illud deſtruendi, & ſatisfaciendi Deo offenſo, concedo majorem. Similiter diſtinguo minorem: talis dolor elicitur a charitate, ut eſt ſimplex diſplicentia peccati, concedo minorem: ut eſt intentio illud deſtruendi, & pro eo ſatisfaciendi, nego minorem, & conſequentiam. Solutio eſt D. Thomæ hic artic. 2. ad 1. ubi ſic ait: *Si in actu pœnitentis conſideretur ſola diſplicentia peccati præteriti, hoc immediate ad charitatem pertinet, ſicut & gaudere de bonis præteritis: ſed intentio operandi ad deletionem peccati præteriti requirit ſpecialem virtutem ſub charitate.*

Colligitur ſecundo contra Cajetanum, pœnitentiam eſſe virtutem diſtinctam a religione, quia illæ virtutes jura diverſæ rationis reſpiciunt; pœnitentia enim reſpicit jus divinum læ-

læsum per offensam, & reparabile per satisfactionem; religio vero respicit jus divinum ortum ex suprema Dei excellentia, & beneficiis ab eo receptis, ut docet S. Thomas in 4. dist. 14. quæst. 1. artic. 1. quæstiunc. 5. dicens: *Aliquis efficitur Deo debitor per hoc, quod ab eo aliquid recipit, & hac ratione Deo reddit debitum honorem latria, sive religio: alio modo ex hoc, quod contra Deum peccavit, & sic reddit debitum Deo pœnitentia*. Unde pœnitentia supponit necessario peccatum, non vero religio, quæ potest, & debet etiam ab innocente exerceri; ista respicit cultum Deo ut supremo Domino tribuendum, illa conatur expiare peccatum, & jus divinum læsum per satisfactionem resarcire.

Dices primo cum Cajetano: Ejusdem virtutis est respicere bonum, & malum ei oppositum: At pœnitentia respicit malum virtuti religionis adversum; religio enim circa cultum, & honorem Dei occupatur, pœnitentia vero injuriam honori divino intentatam resarcire conatur: Ergo penitentia non distinguitur a religione.

Respondeo, concessa majori, negando minorem, & ad ejus probationem dico, quod, licet pœnitentia injuriam honori divino intentatam resarcire conetur, non tamen propterea respicit malum virtuti religionis adversum; non respicit enim peccatum præcise, prout divino cultui opponitur, sed quatenus est satisfactione compensandum; quia nimirum ejus objectum formale est jus divinum læsum per offensam, ut reparabile per satisfactionem; objectum vero religionis est jus divinum ortum ex suprema Dei excellentia, & beneficiis ab eo acceptis.

Di-

Dices secundo: Eadem virtute justitiæ commutativæ in humanis constituitur æqualitas in emptionibus, & venditionibus, in offensis, & satisfactionibus. Item eadem virtute pietatis filius patri reddit debitum, & pro injuriis patri illatis satisfacit. Ergo similiter eadem virtute religionis homo exhibet cultum Deo debitum, & satisfacit pro injuriis ei irrogatis.

Respondeo, Antecedens ab omnibus non admitti. Soto enim, & Valentia existimant etiam inter homines requiri specialem virtutem ad satisfaciendum pro injuriis illatis, diversam ab ea, qua voluntariis commutationibus satisfaciunt pro rebus acceptis, vel qua restituunt ablata, & debita reddunt. Sed quidquid sit de hoc, dato Antecedenti, nego consequentiam, & paritatem. Ratio vero disparitatis quantum ad primum est, quia hominis ad hominem potest esse perfecta æqualitas, sub qua, tanquam sub eadem ratione formali indivisibili, potest eadem virtus respicere rem debitam, ut restituendam, & injuriam illatam, ut compensandam. At vero Deo nequit homo reddere æquale, sive pro beneficiis acceptis, sive pro injuriis illatis; atque adeo non potest unica virtus ista respicere sub ratione perfectæ æqualitatis, nec etiam sub ratione inæqualitatis, quia inequalitas cum multis modis contingat, per excessum scilicet, & defectum, non est una ratio omnino indivisibilis, quæ possit unam specificare virtutem, quapropter aliunde petenda est ejus specificatio, ita ut diversæ inæqualitates ortæ ex diversis causis diversas virtutes specificent, & distinguant. Unde inæqualitas proveniens ex beneficiis acceptis specificabit unam virtutē, scilicet religionem; & inæqualitas ex injuriis illa-

illatis aliam, nimirum pœnitentiam.

Ad aliud exemplum de virtute pietatis patet etiam disparitas manifesta: pietas enim filii idem jus respicit, sive dum patri cultum exhibet, sive dum pro injuria ei illata satisfacit, nimirum jus paternum, in quo diversæ illæ rationes adunatæ possunt unam specificare virtutem. Virtus autem reddens cultum debitum Deo pro beneficiis, & virtus illi satisfaciens pro injuriis jura diversæ rationis in Deo respiciunt. Prior enim respicit in Deo jus dominii, quod in ratione primi principii habet in omnes nostras actiones. Posterior vero respicit jus proprietatis, quod illi convenit ut ultimo fini creaturæ rationalis; ex eo enim quod est finis ejus ultimus, illa tenetur omnes suas actiones in ipsum dirigere, quare jus illud violatur per peccatum mortale, per quod homo a Deo, ut a summo bono, & ultimo fine, avertitur, & convertitur ad creaturam, tanquam ad ultimum finem. Unde non valet instantia cujusdam Recentioris, hanc solutionem, & disparitatem improbantis, & impugnantis, ex eo quod (inquit) pater non solum habet jus dominii, sed etiam proprietatis in actiones filii. Hoc enim aperte falsum est, cum tale jus fundetur in ratione ultimi finis, quam pater non habet respectu filii, & quæ soli Deo convenit.

Colligitur tertio contra Durandum, & Suarem, penitentiam distingui a justitia commutativa; ista enim respicit jus strictum ad æqualitatem compensandum, unde cum homo non possit reddere Deo æquale, sive pro beneficiis acceptis, sive pro injuriis illatis, hominis ad Deum non potest dari justitia commutativa, ut docet D. Thomas 1.2. qu. 114. artic. 1. his verbis: *Manifestum est non posse esse hominis ad*

Deum justitiam secundum perfectam æqualitatem. Pœnitentia vero non satisfacit Deo ad æqualitatem, quia nulla creaturæ satisfactio injuriam Deo illatam æquare ullatenus potest, ut in Tract. de Incarnatione ostendimus; Ergo pęnitentia a justitia commutativa distinguitur.

Colligitur quarto contra Scotum, quod licet pęnitentia quendam modum justitiæ vindicativæ præ se ferat, quatenus punit peccatorem reum ad vindicandam Dei injuriam, deficit tamen a perfecta ratione illius; quia hæc non est in reo, sed in judice, in quo habet quandam rationem justitiæ commutativæ, quatenus servat proportionem, & commensurationem inter pęnam, & culpam, pęnitentia vero est in ipso reo, & nulla est proportio inter pęnam, quam exigit a peccatore, & ipsam culpam; est enim illa pęna simpliciter finita, peccatum vero malitiæ simpliciter infinitæ.

Colligitur quinto contra Gabrielem, quod licet pęnitentia justitiam distributivam aliqualiter imitetur, quatenus pro qualitate, gravitate, & numero criminum pęnas præscribit, & distribuit, a ratione tamen perfectæ justitiæ distributivæ recedit: Tum quia justitiæ distributivæ proprium est, distribuere bona, & pęnas cum proportione ad actus laudabiles, & vituperabiles: nulla autem, ut mox dicebamus, est proportio inter culpam peccati mortalis, & satisfactionem pro ea per pęnitentiam exhibitam. Tum etiam, quia justitia distributiva est superioris ad inferiores, siquidem pertinet ad superiorem distribuere inferioribus de communibus bonis, & pęnis, unicuique proportionaliter ad suum meritum, vel demeritum: Pęnitentia autem est potius

in-

inferioris, scilicet creaturæ, ad superiorem, videlicet ad Deum: Ergo penitentia, tametsi modum justitiæ distributivæ æmuletur, justitia tamen distributiva non est.

Colligitur sexto, penitentiam esse partem potentialem justitiæ commutativæ. Explicatur, & simul probatur hoc corollarium: præter tres species justitiæ rigorosæ, & proprie dictæ, nimirum legalem, commutativam, & distributivam, dantur aliæ virtutes ad justitiam reductive pertinentes, quæ partes potentiales justitiæ appellari solent; quia imitantur quidem, & æmulantur rationem justitiæ, ab ea tamen deficiunt; vel quia non possunt reddere æquale, ut religio, pietas, & observantia; vel quia licet possint reddere æquale, non habent tamen rigorosum debitum, & legale, sed morale tantum, quod attenditur secundum honestatem quandam, & decentiam, non vero secundum legis obligationem, ut liberalitas, gratitudo, fidelitas, & amicitia. Cum ergo penitentia non possit reddere Deo æquale pro peccatis commissis, deficit a ratione veræ, & strictæ justitiæ, & constituitur pars potentialis illius; non defectu stricti debiti, sed ob impotentiam exhibendi Deo æqualem, & condignam satisfactionem.

Neque valet, si dicas, ad justitiam commutativam, & perfectam non esse necesse, quod homo de facto satisfaciat, vel satisfacere possit Deo ad æqualitatem, sed sufficere, quod eligat illi ad æqualitatem satisfacere, si hoc ipsi esset possibile: sicut licet pauper actus exteriores liberalitatis, & magnificentiæ exercere nequeat, habitus tamen illarum virtutum habere potest; quia potest eligere honestatem illarum, & elicere actum conditionatum illas exercendi, si haberet facultatem: non valet,

inquam, hæc responsio; duplex enim potest dari impotentia ad aliquid agendum; una, quæ se habeat per accidens, & se teneat præcise ex parte subjecti, & hæc ut plurimum non impedit actum virtutis, nec ejus habitum; alia, quæ se habet per se, & se teneat ex parte objecti, & ista impedit habitum, & actum virtutis; cum enim virtus, sit habitus electivus, & electio non nisi ad possibilia feratur, manifestum est, virtutem non posse circa ea, quæ per se, & ex objecto sunt impossibilia, versari; talis autem est impossibilitas in homine puro ad exhibendam Deo æqualem satisfactionem pro peccato; nam æqualitas cum jure divino læso impossibilis est puræ creaturæ, ex objecto, & per se, ita ut implicet contradictionem; impotentia vero, quæ reperitur in paupere ad actum exteriorem liberalitatis, & magnificentiæ exercendum, primi generis est, quia non repugnat, ut fiat dives, & habeat multas pecunias, quas aliis distribuat.

Colligitur septimo, subjectum immediatum pænitentiæ esse voluntatem, est enim pars potentialis justitiæ, ut jam ostendimus, omnis vero justitia est in voluntate, cum ex Ulpiano justitia sit *perpetua, & constans voluntas, jus suum unicuique tribuens*: Subjectum vero remotum esse quemcumque peccati reum, vel certe capacem: quia, ut supra visum est, objectum materiale illius est peccatum ut detestandum, & puniendum. Ex quo infertur, in Christo non fuisse habitum pœnitentiæ, quia ratione unionis hypostaticę ab intrinseco impeccabilis erat; ac proinde non per actum pœnitentiæ, sed perfectæ, ac rigorosæ justitiæ, condigne, & æqualiter pro peccatis hominum satisfecit. Infertur etiam, in Angelo pœnitentiam esse non posse, cum enim immobiliter

ad-

adhæreat objecto semel electo, non potest retractare actum elicitum, nec per consequens de illo pœnitere. Infertur quoque, pœnitentiæ habitum fuisse Adamo ante peccatum cum gratia, & virtutibus infusum: cum enim in illo statu peccati capax esset, ut funesta experientia satis ostendit, erat etiam capax pœnitentiæ. An vero illa fuerit in Beata Virgine, affirmant multi, quia etsi ex privilegio ne venialiter quidem peccaverit, aut peccare potuerit, potuit tamen ratione status viatoris, & conditionis libertatis creatæ peccare, nec fuit ab intrinseco impeccabilis, sicut Christus. Negant vero alii, quia cum in beata Virgine fomes peccati ab instanti primæ infusionis gratiæ vel extinctus omnino, vel certe ligatus fuerit, & in conceptione Verbi Divini penitus sublatus, sicut illa peccare non potuit, ita nec pœnitere, subindeque in illa otiosus omnino, & supervacaneus fuisset pœnitentiæ habitus.

CAPUT III.

De effectibus Pœnitentiæ.

POenitentia tam in ratione Sacramenti, quam virtutis considerata, præcipui illius effectus breviter hic explicandi sunt; postea de partibus, quibus constat pœnitentiæ Sacramentum, nimirum contritione, absolutione, & satisfactione, disseremus.

§. I.

Primus pœnitentiæ effectus, remissio omnium peccatorum mortalium.

CErtum de fide est, tam in virtute, quam in Sacramento pœnitentiæ esse virtutem,

& efficaciam sufficientem ad delenda quæcunque peccata rite illi subjecta; ita ut nullum sit peccatum, quod remitti non possit, si vera de illo habeatur pœnitentia. Dicitur enim Ezechiel. 18. *Si impius egerit pœnitentiam &c. omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Et Isaiæ 1. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur; & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.* Item de pœnitentiæ Sacramento Joan. 20. absolute, & sine ulla limitatione asseritur: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ratio etiam suffragatur. Sacramenta enim novæ legis id efficiunt, quod significant: sed pœnitentiæ Sacramentum significat omnium peccatorum mortalium remissionem, ut constat ex verbis formæ, *Ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis:* Ergo per illud remittuntur omnia peccata mortalia. Unde Catechismus Romanus parte 2. num. 23. ait, *nullum esse tam grave, & nefarium, quod pœnitentiæ Sacramento, non quidem semel, sed iterum, & sæpius non deleatur.*

Quædam tamen sunt Scripturæ testimonia, quæ oppositum videntur asserere. Christus enim Matth. 12. Marci 3. & Lucæ 12. ait, peccatum in Spiritum Sanctum nunquam remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Et 1. Joan. 5. dicitur: *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget quis:* quia scilicet non potest remitti: Ergo sunt aliqua peccata, quæ non possunt expiari, vel remitti per pœnitentiam.

Ad primum dicendum, peccatum in Spiritum Sanctum dici non remitti neque in hoc sæculo, neque in futuro, vel quia Christus (ut vult Augustinus serm. 11. de verbis Domini) ibi loquitur de finali impœnitentia, id est de pec-

peccato mortali usque ad instans mortis durante, vel commisso in illo instanti, post quod nulla sit remissio. Vel si intelligatur de peccato malitiæ, vel de blasphemia in ipsam Spiritus Sancti Personam prolata, significare Christum voluisse, tale peccatum difficile condonari, quia ipsum gratiæ, & pietatis fontem, nimirum Spiritum Sanctum, fastidit, ac repellit. Sicut morbus ille lethalis, & insanabilis dicitur, qui difficile curatur, & quo ægrotus medicinam odit, & medicum ipsum execratur.

Ad secundum similiter respondetur cum Augustino lib. 1. Retract. cap. 19. & Beda in illum locum Joannis, ibi sermonem esse de peccato impœnitentiæ finalis, quod specialiter vocatur *peccatum ad mortem*, quia adjunctam habet semper mortem æternam, quam infallibiliter infert. Vel si per peccatum ad mortem intelligatur peccatum aliquod gravissimum, a quo homines rarissime, & difficillime corriguntur, non prohibere Apostolum, ut nemo absolute pro tali peccatore oret, sed solum ut non quicumque pro illo oret; quia cum tale delictum gravissimum sit, magno eget deprecatore, seu aliquo magnæ sanctitatis viro, qui pro conversione talis peccatoris oret.

Quærunt hic plures cum D. Thoma qu. 86. artic. 2. & 3. utrum sine pœnitentia peccatum remitti possit, & utrum per illam unum peccatum possit remitti sine alio? Sed de his diximus in Tractatu de Gratia, agendo de justificatione peccatoris.

§. II.

Per pœnitentiam tollitur reatus pœnæ æternæ, potest tamen remanere reatus alicujus pœnæ temporalis.

PRima pars docetur a Tridentino sess. 6. ca. 14. ubi disertis verbis exprimitur: & cap. 7. ubi hæc ejus ratio insinuatur: nunquam remittitur peccatum mortale, nisi infundatur gratia, per quam homo renovetur interius: gratia autem cum constituat hominem filium Dei adoptivum, subindeque det jus ad hæreditatem regni cælestis, cum reatu pœnæ æternæ incompossibilis est.

Secunda quoque, videlicet quod post culpæ remissionem manere possit reatus aliquis pœnæ temporalis, definitur ab eadem sacra Synodo sess. 6. cap 30. his verbis: *Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exolvendæ vel in hoc sæculo, vel in futuro, &c anathema sit.* Item sess. 14 ca. 8 sic habetur: *Sancta Synodus declarat falsum omnino esse, & a verbo Dei alienum, culpam a Domino nunquam remitti, quin universa etiam pœna condonetur: perspicua enim, & illustria in sacris litteris exempla reperiuntur, quibus præter divinam traditionem hic error quam manifestissime revincitur.*

Addit ibidem plures rationes ad probandum, quod decuit ita fieri, id est, quod remissa culpa, & reatu pœnæ æternæ, totus reatus pœnæ temporalis non statim remitteretur. In primis enim justitiæ ratio exigit, ut aliter a Deo

Deo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerunt: aliter vero qui semel a peccati, & dæmonis servitute liberati, templum Dei violare, & Spiritum Sanctum contristare non formidarunt. Secundo conveniens fuit ita fieri, ut malitia, & gravitas peccati mortalis magis appareret: *Ne culpa*, inquit Augustinus tract. 124. in Joan. *putaretur parva, si cum ea finiretur & pœna, prolixiorem esse voluit Deus pœnam, quam culpam: temporaliter enim detinet pœna, quem jam reum ad damnationem non detinet culpa.* Tertio ad frænandam peccati licentiam, quæ major esset, si tam facile omnis pœna remitteretur. Quarto, quia per actus satisfactorios, quibus temporalem pœnam exsolvimus, reliquias peccatorum, vitiososque habitus male vivendo contractos per contrarios actus tollimus, & Christo capiti nostro tantopere pro nobis in carne passo conformamur.

Eandem veritatem probat S. Thomas hic q. 86. art 4 ad 3. ex discrimine, quod reperitur inter sacramentum baptismi, & pœnitentiæ: „ Passio Christi, *inquit*, de se sufficiens est ad „ tollendum omnem reatum pęnæ non solum „ æternæ, sed etiam temporalis, & secundum „ modum, quo homo participat virtutem pas„ sionis Christi, percipit etiam absolutionem „ a reatu pęnæ. In baptismo autem homo par„ ticipat totaliter virtutem passionis Christi, „ (utpote per aquam, & Spiritum Christo com„ mortuus peccato, & in eo regeneratus ad „ novam vitam) & ideo in baptismo homo „ consequitur remissionem reatus totius pęnæ. „ In pœnitentia vero consequitur virtutem „ passionis Christi secundum modum propriorum actuum, qui sunt materia pœnitentiæ,

„ sicut aqua baptismi. Et ideo non statim per
„ primum actum pœnitentiæ, quo remittitur
„ culpa, solvitur reatus totius pœnæ, sed
„ completis omnibus pœnitentiæ actibus. „
Quam rationem fusius exponit 4. contra Gent. cap. 72.

Aliam tradit in corpore ejusdem articuli quarti, quæ sic potest breviter proponi. Sicut in peccato mortali duo sunt, scilicet aversio a Deo, & conversio ad creaturam, ita & duplex pœna ipsi debetur, una æterna, quæ correspondet peccato ex parte aversionis; nam sicut peccatum ex hac parte est quodammodo infinitum, ita debetur ipsi pœna quodammodo infinita, altera temporalis, quæ correspondet conversioni, quæ finita est, & major, vel minor pro qualitate objecti, vel actus, quo peccator erga illud afficitur: cum ergo in justificatione peccatoris, quando remittitur culpa per gratiam, tollatur semper aversio a Deo (quia per ipsam gratiam, & charitatem Deo, ut ultimo fini conjungitur) consequenter semper in ea tollitur reatus penæ. E contra vero, cum in justificatione non semper tollatur conversio illa inordinata, quam peccator habet ad creaturam, non semper tollitur reatus pœnæ temporalis huic inordinatæ conversioni correspondens.

Verum in hac ratione D. Thomæ difficile est explicare, quid intelligat nomine inordinatæ conversionis; si enim dicamus intelligere habitualem conversionem ad creaturam, ut ad ultimum finem, impossibile erit salvare, quod ablata aversione remaneat hæc conversio; cum impossibile sit, hominem habere duos ultimos fines, Deum nimirum, & creaturam. Si vero dicamus per conversionem intelligi inclinationem habitualem, quam facit habi-

tus

tus vitiosus ad particulare objectum, non poterit verificari universaliter, in quolibet peccato reperiri inordinatam conversionem ad creaturam, cum peccatum non semper causet in peccante habitum vitiosum, qui nonnisi multis actibus repetitis producitur.

Respondet quidam recentior Thomista in sua Theologia mentis, & cordis, D. Thomam per inordinatam conversionem ad bonum commutabile, ex qua sequi dicit reatum pœnæ temporalis, nihil aliud intelligere, quam pravos habitus, vel dispositiones ex præcedentibus actibus causatas, quibus, ratione actus, quem connotant, debetur pœna temporalis. Sed hanc responsionem tripliciter confutat Martinez a Prado, primo ex D Thoma in 2. dist. 42. qu. 1. art. 2. ad 3. dicente, quod *reatus non fundatur per se loquendo super dispositionem, vel habitum, sed per accidens, secundum quod talis dispositio, vel habitus cuidam defectui conjungitur*. Aliquid ergo aliud præter habitum, vel dispositionem assignandum est, fundans per se reatum pœnæ temporalis. Secundo, quia de reliquiis peccati reservat agere D. Thomas art. 5. ubi tractat de hujusmodi habitibus remanentibus per modum dispositionum: Ergo in articulo quarto agit de aliquo alio præcedente, & fundante reatum pœnæ temporalis. Tertio sæpe contingit, aliquem justificari vehementi contritione sufficienti ad delendum non solum totam culpam, sed etiam totam pœnam temporalem, & nihilominus in eo remanere habitus vitiorum, qui non nisi per multos actus expelluntur, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 24. art. 12. his verbis: *Actus non directe contrariatur habitui, sed actui. Continuatio autem habitus in subjecto non requirit continuationem actus. Unde ex superve-*

niente contrario actu non statim habitus acquisitus excluditur. Ergo reatus pœnæ temporalis non consequitur ad habitus ex præcedentibus actibus causatos.

Ex quibus intelliges prædictum Auctorem hallucinatum esse in eo, quod non distinxit inter reatum pœnæ temporalis, & reliquias peccatorum, & quod S. Thomas dixit art. 5. de reliquiis peccatorum, existimavit de reatu pœnæ temporalis debere intelligi. Reliquiæ ergo peccatorum sunt pravæ dispositiones, vel habitus ex præcedentibus actibus vitiosis relicti; reatus vero pœnæ temporalis est obligatio ad pœnam temporalem, quæ ex actu peccaminoso consequitur. Unde quamvis per indulgentias reatus pœnæ temporalis tollatur, per eas tamen non auferuntur reliquiæ peccatorum, cum per eas non tollantur pravi habitus, vel dispositiones ex præcedentibus actibus relictæ.

Melius ergo propositæ difficultati respondetur cum Cajetano, Soto, & aliis antiquioribus Thomistis, S. Thomam, cum ait reatum pœnæ temporalis inordinatæ conversioni respondere, per conversionem inordinatam intelligere delectationem illicitam, & inordinatam; quam peccator percipit ex conversione ad creaturam, & in objecto peccati, in eo plus nimium sibi indulgendo. Hanc esse mentem S. Thomæ ex ipso textu aperte colligi videtur, ait enim: „ Ex parte conversionis ad „ bonum commutabile, inquantum est inor„ dinata, consequitur peccatum mortale „ reatus alicujus pœnæ; quia inordinatio „ culpæ non reducitur ad ordinem justi„ tiæ, nisi per pœnam. Justum enim est, ut „ qui voluntati suæ plus indulsit, quam debuit, „ contra voluntatem suam aliquid patiatur;

„ sic

„ sic enim erit æqualitas. Unde Apocal. 18. dicitur: Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum. „ Nec refert, quod delectatio illa inordinata; quam peccator percipit ex inordinata conversione ad creaturam, cum ipso peccato transeat; hoc enim non impedit, quin remaneat virtualiter, aut moraliter ratione obligationis ad pœnam temporalem, quæ ex illa relinquitur post remissam culpam, & pœnæ æternæ reatum.

Argumenta Hæreticorum, quibus probare conantur, remissa per pœnitentiam culpa, & reatu pœnæ æternæ, nullum temporalis pœnæ reatum in justificato remanere, levissima sunt. In primis objiciunt illud Apostoli ad Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis est in iis, qui sunt in Christo Jesu*. Sed hoc frivolum est. Quamvis enim in justificatis, remissa culpa, & reatu pœnæ æternæ, remaneat reatus alicujus pœnæ temporalis, non propterea remanet aliquid damnationis, quia talis reatus non potest dici damnatio. Quomodo enim damnatio diceretur id, quod potest ad salutem conferre, & Christo capiti nos unire, & conformare, ut præstare potest solutio pœnæ temporalis per actus satisfactionis?

Secundo objiciunt illud Tertulliani lib. de baptismo cap. 5. *Exempto reatu, eximitur & pœna*, quo significari videtur, remissa per pœnitentiam culpa, & reatu pœnæ æternæ, non remanere reatum pœnæ temporalis. Sed facile respondetur, dictum illud solum de baptismo, & de pœna æterna intelligi: Et quamvis intelligeretur de pœna temporali, nihil contra Catholicam veritatem concluderet, quia, ut supra ex D. Thoma ostendimus, illud inter baptismum, & pœnitentiam discrimen

men intercedit, quod cum baptiſma ſit inſtitutum per modum generationis ſpiritualis, nihil remanet in homine per baptiſmum regenerato, ſive quoad culpam, ſive quoad pœnam; ſicut in generatione naturali, juxta D. Thomæ ſententiam, nullum accidens remanet in genito, quod fuerat antea in corrupto, ſed fit reſolutio uſque ad materiam primam. Unde Chryſoſtomus hom.24. in Joan. *In aqua baptiſmi tanquam in ſepulchro caput immergentibus, vetus homo ſepelitur, emergentibus inde novus reſurgit.* E contra vero, cum ſacramentum pœnitentiæ ſit inſtitutum per modum medicinæ ſpiritualis, non ſemper perfecte, & totaliter hominem ſanat, ſed pravos habitus, & diſpoſitiones, quaſi morbi reliquias in eo relinquit; quemadmodum ſanato vulnere, emiſſoque pute, cicatrices quædam remanent, quæ & ipſæ curandæ ſunt.

§. III.

Remiſſio venialium tertius pœnitentiæ effectus.

TRiplex eſt difficultas breviter hic reſolvenda. Prima eſt, an, & quomodo peccata venialia per pœnitentiam, & alia ſacramenta remittantur? Secunda, an, & quomodo remittantur per ſacramentalia? Tertia, an extra ſacramentum, & ſacramentalia per alios virtutum actus peccata venialia deleantur?

Dico ergo primo, ſacramentum pœnitentiæ habere vim remittendi peccata venialia, quæ illi ſubjiciuntur ex opere operato. Patet ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 5. & ex uſu piorum fidelium approbato ibidem a Concilio, & a D. Cy-

D. Cypriano in serm. de lapsis, ubi eos laudat, qui per confessionem sacerdotalem salutarem medelam parvis licet vulneribus exquirunt. Item Augustinus lib. 50. homiliarum hom. 50. sic habet: „ Quamvis singula non lethali vul-
„ nere ferire sentiantur, tamen omnia simul
„ congregata velut scabies nostrum decus ita
„ exterminant, ut ab illius sponsi speciosi præ
„ filiis hominum castissimis amplexibus se-
„ parent, nisi medicamento quotidianæ pœ-
„ nitentiæ resecentur. „ Ratio etiam suffragatur, tum quia non solum mortalia, sed etiam venialia sunt hujus Sacramenti materia, ut dicemus infra, cum agemus de confessione: tum etiam, quia rationi consentaneum non est existimare sacramentum penitentiæ posse quidem delere peccata mortalia post baptismum commissa, sed non venialia, quæ sunt minoris momenti, & facilius remitti possunt. Unde S. Thomas hic qu. 87. art 1. in corp. & ad 1. illud discriminis ait inter mortale, & veniale interesse, quod „ ad remissionem pec-
„ cati mortalis requiritur perfectior pœniten-
„ tia, ut scilicet homo actualiter peccatum
„ mortale detestetur, quantum in ipso est,
„ ut scilicet diligentiam adhibeat ad reme-
„ morandum singula peccata, ut singula
„ detestetur, quantum in ipso est, sed hoc
„ non requiritur ad remissionem venialium
„ peccatorum..... sed requiritur quædam vir-
„ tualis displicentia: puta cum aliquis hoc mo-
„ do fertur secundum affectum in Deum, & res
„ divinas, ut quidquid sibi occurreret, quod
„ eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei,
„ & doleret se hæc commisisse, etiamsi actu
„ de illo non cogitaret. Quod tamen non suf-
„ ficit ad remissionem peccati mortalis, nisi
„ quantum ad peccata oblita post diligentem

„ in-

„ inquisitionem. „ Unde infert in resp. ad 1. quod, quia potest justus vitare singula peccata venialia, sed non omnia, ad pœnitentiam peccatorum venialium requiritur, quod homo proponat abstinere a singulis, non tamen ab omnibus, quia hoc infirmitas humana non patitur. „ Debet tamen (*verba ejus sunt no-*
„ *tatu dignissima*) habere propositum se præ-
„ parandi ad peccata venialia minuenda, a-
„ lioquin esset ei periculum deficiendi, cum
„ desereret appetitum perficiendi, seu tol-
„ lendi impedimenta spiritualis profectus,
„ quæ sunt peccata venialia.

Quæres, an qui confitetur aliquod peccatum veniale, & alia, de quibus, ut suppono, nullam habet complacentiam, voluntarie, & ex intentione reticet, remissionem illorum ex vi sacramenti pœnitentiæ assequatur? Ratio dubitandi est, quia per alia sacramenta cum attritione de venialibus suscepta remittuntur venialia, quamvis nulla fiat confessio illorum, ut constabit ex infra dicendis: Ergo idem videtur dicendum de sacramento pœnitentiæ, nempe quod cum quis cum attritione ad illud accedit, & unum duntaxat veniale confitetur, consequitur remissionem omnium venialium, de quibus non habet complacentiam, tametsi ea non confiteatur, nec clavibus Ecclesiæ subjiciat: non videtur enim denegandum sacramento pœnitentiæ, quod conceditur aliis sacramentis.

Respondet Nugno negando suppositum, nimirum, quod ille, qui confitetur aliquod peccatum veniale, & alia voluntarie, & ex intentione reticet, non retineat eo ipso affectum ad illa: cum enim proprius modus hujus sacramenti sit remittere peccata, media confessione, non velle illa confiteri est (inquit) habe-

habere virtualem quandam complacentiam in illis? Hæc responsio probabilitate non caret.

Respondeo tamen negative ad casum propositum, & ad rationem dubitandi in contrarium, concesso Antecedenti, nego consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est, quia confessio peccatorum sive mortalium, sive venialium est pars sacramenti pœnitentiæ, non vero aliorum sacramentorum: unde licet in sacramento pœnitentiæ non remittantur peccata venialia, quæ voluntarie, & ex intentione reticentur, in aliis tamen sacramentis obtinetur eorum remissio, licet nulla fiat in receptione talium sacramentorum mentio de illis peccatis.

Dico secundo, non solum pœnitentiam, sed etiam alia sacramenta novæ legis habere vim remittendi peccata venialia ex opere operato: id tamen specialiter aliquibus sacramentis competere, nimirum Baptismo, Confirmationi, Eucharistiæ, & Extremæ Unctioni.

Prima pars est D. Thomæ hic quæst. 87. art. 3. in corp. ubi sic ait: *Per omnia sacramenta novæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur.* Utique ex opere operato, quia cum causent gratiam ex opere operato, & ad infusionem gratiæ sequatur (ut ibidem docet S Doctor) remissio venialium, hanc etiam ex opere operato causant. Ratio etiam id suadet; nam omnia sacramenta novæ legis habent virtutem remittendi ex opere operato omnia peccata mortalia; quædam ex vi primariæ institutionis, quæ idcirco Sacramenta mortuorum dicuntur; alia ex vi secundariæ institutionis, & hæc appellantur Sacramenta vivorum, ut in tractatu de Sacramen-

mentis in communi declaravimus: Ergo cum peccata venialia facilius remittantur, per omnia ſacramenta novæ legis remittuntur peccata venialia ex opere operato.

Secunda pars concluſionis, quæ aſſerit id ſpecialiter competere Baptiſmo, Confirmationi, Euchariſtiæ, & Extremæ unctioni, probatur diſcurrendo ſigillatim per hujuſmodi ſacramenta. In primis de Baptiſmate id manifeſtum eſt; cum enim ſit inſtitutum per modum ſpiritualis regenerationis, gratia, quæ in eo datur, eſt regenerativa, ſubindeque omnino tranſmutat homines, & delet omnem maculam vitæ præteritæ, quæcumque illa ſit. Idem patet de Confirmatione; cum enim proprius ejus effectus ſit robur animæ, & incrementum vitæ ſpiritualis, debet ex opere operato remittere peccata venialia, quæ perfectioni, & incremento vitæ ſpiritualis opponuntur. De Euchariſtia vero probatur: Tum quia eſt inſtituta per modum cibi, & nutrimenti ſpiritualis, unde propria virtute reſtaurat, quod deperditur per calorem concupiſcentiæ, ex qua procedunt venialia: Tum etiam, quia proprius hujus ſacramenti effectus eſt excitare fervorem charitatis, quo venialia remittuntur. Unde Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 2. affirmat illud eſſe antidotum, quo liberamur a culpis quotidianis, id eſt a peccatis venialibus, & a mortalibus præſervamur. Demum de Extrema unctione facile ſuadetur; cum enim hoc ſacramentum inſtitutum ſit ad perfecte diſponendum hominem ad gloriæ ingreſſum, & conſecutionem, debet ex vi ſua, & inſtitutione tollere peccata venialia, quæ ab introitu ad gloriam, & ab ejus conſecutione retardant.

Dico tertio, non ſolum Sacramenta, ſed etiam

etiam nonnulla sacramentalia remittere peccata venialia ex opere operato; non quidem immediate, sed mediate tantum, quatenus scilicet ex meritis Christi, vel ex orationibus Ecclesiæ a Deo obtinent auxilia quædam supernaturalia ad eliciendos actus supernaturales, quibus formaliter, aut virtualiter peccata venialia displicent, & retractantur.

Prima pars probatur ex cap. *Aquam sale*, de consecr. dist. 3. ubi Alexander I. sic ait: „ Aquam sale conspersam in populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur, „ quod omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus. Si enim cinis vitulæ aspersus sanctificabat, atque mundabat, multo „ magis aqua sale conspersa, divinisque precibus sacrata populum sanctificat, atque „ mundat.„ Ex quibus verbis sic licet arguere. Ideo Theologi ex doctrina Patrum colligunt sacramenta novæ legis causare gratiam, & remittere peccata mortalia ex opere operato, quia illi absolute, & simpliciter dicunt, quod sanctificant, & purificant animas: Ergo cum similiter SS. Patres dicant aliqua sacramentalia nos sanctificare, & mundare a peccatis venialibus, id melius, & convenientius intelligitur de remissione venialium ex opere operato, quam solum ex opere operantis. Et hæc sententia fovet, & auget devotionem fidelium circa aquam benedictam, & alia sacramentalia novæ legis, & docetur expresse a S. Thom. supra quæst. 65. art. 1. ad 3. his verbis: „ Ad deletionem venialis pecca„ti non requiritur infusio gratiæ. Unde cum „ in quolibet sacramento novę legis gratia in„fundatur, nullum sacramentum novæ legis „ instituitur directe contra veniale, quod tol„litur per quædam sacramentalia, puta per

„ aquam

„ aquam benedictam, & alia hujusmodi. „ Ex quibus constat excessisse Petrum Aurelium, cum in vindiciis censuræ Sorbonicæ hæc scripsit: „ Illa vero opinio, quam parvuli aliqui „ Scholastici nuper excogitarunt, non solum „ præter scripturam, sanctorum Patrum, & Ec- „ clesiæ authoritatem, sed etiam contra sen- „ sum tum eorum omnium, tum omnis prope- „ modum ipsius scholæ Theologorum, sacra- „ mentalia effectus, ad quos instituta sunt, o- „ perari ex opere operato, explodenda, & lon- „ ge amandanda est ex animis catholicorum.

Secunda pars conclusionis, nempe quod aqua benedicta, & alia sacramentalia mediate tantum causent ex opere operato remissionem venialium, ex eo constat, quod cum venialia opponantur fervori charitatis, ejusque privationem causent, nullaque privatio possit tolli, nisi per positionem formæ oppositæ, sacramenta, & sacramentalia non possunt aliter remittere peccata venialia, quam obtinendo ex meritis Christi, & ex orationibus Ecclesiæ auxilia supernaturalia, quibus homo applicetur a Deo ad eliciendos actus ferventes charitatis, vel pœnitentiæ, per quos talia peccata formaliter, aut virtualiter retractentur. Ex quo patet differentia inter peccata mortalia, & venialia, & ratio, cur per sacramenta peccata mortalia remittantur ex opere operato immediate, non autem venialia: quia nimirum Sacramenta causant immediate gratiam habitualem, cui macula peccati mortalis privative opponitur, non autem actualem charitatis fervorem, cui opponitur peccatum veniale.

Contra primam partem hujus conclusionis objicit in primis Author Theologiæ mentis, & cordis aliqua D. Thomæ testimonia, quibus asse-

asserit, sacramentalia non valere ad remissionem venialium, nisi inquantum sunt cum motu detestationis peccatorum, vel cum motu reverentiæ in Deum, & res divinas. Verum hæc solum ostendunt, sacramentalia non remittere peccata venialia immediatè, sed mediate tantum, quatenus scilicet ex meritis Christi, in actuali, & devota eorum susceptione conferuntur a Deo auxilia supernaturalia, ad eliciendos actus supernaturales, quibus formaliter, aut virtualiter peccata venialia displicent, & retractantur. Unde probant quidem secundam partem nostræ conclusionis, sed primam nequaquam attingunt.

Objicit secundo, Ecclesiam non habere potestatem talem virtutem sacris cæremoniis impertiendi, ut peccata venialia deleant, & interiores maculas abstergant, ac intra animam illapsa operentur. Sed hoc etiam frivolum est; non enim virtute Ecclesiæ, sed virtute Christi Domini sacramentalia remittunt venialia peccata. Christus enim Ecclesiæ reliquit potestatem instituendi, ac determinandi aliquas cæremonias sacras, quas sacramentalia appellamus, quibus determinatis, ipse Christus ea elevat, & virtutem illis concedit remittendi peccata venialia ex opere operato, seu potius impetrandi a Deo auxilia efficacia ad eliciendos actus supernaturales, quibus talia peccata formaliter, aut virtualiter displiceant.

Objicit tertio, si aliqua sacramentalia delerent peccata venialia ex opere operato, essent revera sacramenta: peccatorum enim venialium remissionem ex opere operato nequeunt efficere, nisi vel productione gratiæ habitualis, vel novi modi additamēto, quo gratia sacramentalis maculas veniales abstergeret,

vel

vel saltem inspirando gratiam internam actualem, qua pii pœnitentiæ, & charitatis motus, delendis peccatis venialibus idonei, excitentur: Sed hoc est esse sacramentum, scilicet signum visibile gratiæ invisibilis: Ergo, &c.

Respondeo negando sequelam Majoris. Sacramenta enim novæ legis ordinantur ad perfectam animæ sanctificationem, quæ fit per infusionem, vel augmentum gratiæ habitualis: remissio autem venialium per sacramentalia non est perfecta animæ sanctificatio, quia potest fieri sine infusione, vel augmento gratiæ habitualis per solam gratiam actualem, qua fervor charitatis, cui opponitur peccatum veniale, excitetur. Solutio est D. Thomæ supra quæst. 65. art. 1. ad 6. ubi sic ait: *Aqua benedicta, & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta, quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio.*

Dico quarto, ut peccata venialia extra sacramenta, vel sacramentalia ex opere operantis remittantur, requiritur actus pœnitentiæ formalis, aut virtualis. Ratio est, quia peccatum veniale causat aliquam deordinationem in voluntate hominis, non quidem circa ultimum finem, sed circa media ad illum conducentia per immoderatam adhæsionem ad bonum creatum; unde ad remissionem peccati venialis requiritur, quod talis deordinatio reparetur, seu tollatur: Sed tolli nequit, nisi per actum pœnitentiæ formalis, aut virtualis, quia quandiu voluntas formaliter, aut virtualiter non retractat illum affectum ad creaturam semper moraliter censetur perseverare in illo: Ergo: ut peccata venialia ex opere operantis remittantur, requiritur actus pœnitentiæ formalis, aut virtualis. Nomine autem

tem pœnitentiæ virtualis intelligitur non solum actus charitatis, quo movemur in Deum, ut ultimum finem, sed etiam omnis motus, seu actus, quo quis ita fertur in Deum, vel res divinas, ut venialia displicerent, si memoriæ occurrerent; talis enim motus, seu actus, potest dici pœnitentia virtualiter, seu æquivalenter, ut aperte colligitur ex D. Thoma hic art. 1. ubi ait, quod „ ad remissionem venialis re-
„ quiritur quædam virtualis displicentia, pu-
„ ta cum aliquis hoc modo fertur secundum
„ affectum in Deum, & res divinas, ut quid-
„ quid sibi occurreret, quod eum ab hoc mo-
„ tu retardaret, displiceret ei, & doleret se
„ hæc commisisse, etiamsi actu de illo non
„ cogitaret. „ Unde existimo, ad remissionem peccati venialis ex opere operantis sufficere actum religionis, aut spei, vel alterius virtutis supernaturalis, & infusæ, quo quis ita fertur in Deum, vel res divinas, ut venialia displicerent, si memoriæ occurrerent. Cum enim macula peccati venialis consistat in privatione, & diminutione illius fervoris, & promptitudinis, qua anima fertur in Deum, ei non solum opponitur actus charitatis, sed etiam actus religionis, puta devotio, qua quis prompte, & cum fervore in Deũ, vel res divinas fertur. Multi etiam ex Recentioribus non improbabiliter existimant, ad remissionem venialium ex opere operantis sufficere in justis attritionem virtualiter saltem continentem propositum non committendi eadem venialia; quia per illam mutatur voluntas, & ab illis peccatis avertitur. Et sane durum esse videtur, ad remissionem venialium extra sacramenta, vel sacramentalia etiam in ipsis justificatis requiri actum contritionis perfectæ non minus, quam ad remissionem mortalium. Et Tridentinum

latius remissionem eorum extendere videtur, cum ait sess. 14. cap. 5. non debere necessario subjici sacramento pœnitentiæ, sicut mortalia, sed multis aliis remediis expiari posse: neque enim ita multa remedia sunt, si extra sacramentum per solos actus contritionis remitti possint, sicut mortalia, præsertim si nulla dentur sacramentalia, quæ vim habeant ad ea tollenda ex opere operato, ut existimant Authores, quos præcedenti conclusione impugnavimus.

Ex dictis colligitur primo, ad remissionem venialium in justis non requiri novam gratiæ habitualis infusionem, bene tamen gratiam actualem, seu auxilium supernaturale divinæ gratiæ.

Prima pars hujus corollarii est D. Thomæ hic art. 2. ad 3. ubi hanc rationem insinuat: Id requiritur ad remissionem venialis, quod se habet ut forma tollens maculam ex eo provenientem: Sed gratia habitualis non est forma tollens maculam peccati venialis, cum ea non consistat in privatione gratiæ habitualis, sicut macula peccati mortalis, sed in conversione aliqua inordinata ad bonum commutabile, retardante affectum voluntatis, ne prompte in Deum feratur: Ergo ad remissionem venialium in justis non requiritur nova infusio gratiæ habitualis. Quod vero requiratur aliqua gratia actualis, constat ex supra dictis. Ostendimus enim venialia non posse remitti ex opere operato sine aliquo actu pœnitentiæ formalis, aut virtualis, vel alterius virtutis infusæ, & supernaturalis: Sed ad eliciendos hujusmodi actus requiritur auxilium supernaturale: Ergo & ad remissionem venialium in homine justificato. Unde S. Thomas hic art. 4. ad 2.

Licet

Licet ad remissionem peccati venialis non requiratur nova infusio habitualis gratiæ, requiritur tamen aliquis gratiæ actus.

Colligitur etiam ex dictis discrimen, quod inter peccata mortalia, & venialia reperitur, cum enim peccata mortalia non deleantur nisi per gratiam sanctificantem, quæ cum quolibet peccato mortali incompossibilis est, repugnat unum peccatum mortale remitti sine alio. E contra vero, cum peccata venialia remittantur per charitatis fervorem, vel per actus aliarum virtutum, qui interdum non sunt tantæ efficaciæ, ut omnia venialia excludant, ac virtualem eorum displicentiam importent, unum, vel plura peccata venialia possunt remitti sine aliis.

§. IV.

Recuperatio virtutum, & reviviscentia meritorum, quartus pœnitentiæ effectus.

CErtum est, virtutes infusas, per peccatum deperditas, restitui per pœnitentiam, cum illæ sint proprietates gratiæ habitualis, ab ea inseparabiles, quæ in justificatione peccatoris infunditur. Unde Lucæ 15. Paterfamilias resipiscenti filio jubet reddi stolam primam, & annulum, & calceamenta, id est gratias, & virtutes antea infusas, & per peccatum deperditas, ut Hieronymus, Ambrosius, aliique Patres interpretantur. Neque refert, si dicas, virginitatem semel amissam restaurari, vel recuperari non posse, juxta illud Hieronymi epist. 22. ad Eustochium: *Audenter loquar, cum omnia possit Deus, virginem suscitare non potest post ruinam.* Respondetur enim cum D. Thoma 2. 2. qu. 152. ar. 3. ad 3. quod *Virgini-*

tas reparari potest per pœnitentiam, quantum ad id, quod est formale in virtute, non autem quantum ad id, quod est materiale in ipsa: non enim si quis magnificus absumpserit divitias, per pœnitentiam peccati restituuntur divitiæ; & similiter ille, qui virginitatem perdidit, per pœnitentiam non recuperat virginitatis materiam, sed recuperat virginitatis propositum. Non recuperatur ergo per pęnitentiam flos virginitatis nunquam marcescens, nunquam decolor, sed recuperatur virginitatis fructus, servandæ nimirum propositum castimoniæ.

Non minus certum est, merita, seu bona opera, per peccatum mortificata, per pęnitentiam reviviscere. Quod ut clare percipiatur, observandum est, humana opera esse in multiplici differentia; alia enim sunt viva, alia mortua, alia mortifera, & alia mortificata. Viva sunt, quæ procedunt a principio vitali ordinis supernaturalis, nempe gratia, & charitate, quæ in anima justi est fons ille aquæ salientis in vitam æternam, de quo Joan. 4. Mortua, quæ ex genere suo, & proprio objecto bona sunt, sed cum sint ab homine existente extra statum gratiæ elicita, vitæ principio omnino carent: Mortifera, quæ mortem animæ inferunt, eam privando gratia, quæ quantum ad vitam supernaturalem se habet ad animam, sicut anima ad corpus, quantum ad naturalem, juxta illud Augustini serm. 5. dę verbis Apostolis: *Sicut anima est vita corporis, sic animæ vita est Deus* (unitus illi per gratiam, & charitatem.) *Sicut expirat corpus, cum animam emittit; ita expirat anima, cum Deum amittit. Deus amissus, mors animæ, Anima emissa, mors corporis.* Demum opera mortificata ea dicuntur, quæ a gratia, & charitate eli-

cita, per subsequens peccatum impediuntur, ne habeant vim, & efficaciam perducendi hominem ad vitam æternam. Dicimus ergo, hæc merita, seu bona opera, per peccatum mortificata, reviviscere per penitentiam, seu recuperare vim, & efficaciam perducendi hominem ad vitam æternam, qua fuerant privata per peccatum. Causa enim carens aliquo suo effectu propter impedimentum, illo secluso, debet talem effectum producere: nam lapis v. g. in aere suspensus, & fune impeditus, ne deorsum feratur, præciso fune, & sublato obice, redit ad centrum: Sed merita, quæ ante peccatum homo acquisivit, per peccatum subsequens fuerunt impedita, ne suum haberent effectum, & jus homini ad vitam æternam tribuerent: Ergo remoto per pœnitentiam tali impedimento, debent suum effectum consequi, & tale jus ad vitam æternam homini pœnitenti rursus tribuere. Sicut ergo ventus auferens nubem nobis solem restituit; ita pœnitentia, tanquam removens prohibens, gratiam gratum facientem, & virtutum ornamenta, & merita antiqua nobis restituit, ut ait S. Thomas in 4. dist. 14. quæst. 2. artic. 2. Vel sicut aqua fluminum, frigore hyemis, aut Aquilonis congelata, & impedita ne decurreret, & ad suum terminum perveniret, flante Austro liquescit, & sublato impedimento, movetur sicut antea: Ita merita nostra, frigore subsequentis peccati mortalis quasi congelata, Spiritu Sancto flante, per penitentiam veluti resolvuntur, ut iterum fluant, & hominem perducant ad vitam æternam. Unde Augustinus explicans verba illa Psalmi 125. „ Converte, Domine, „ captivitatem nostram, sicut torrens in Au„ stro, *sic ait*: Quomodo frigus ligat aquam,

„ ne currat, ita & nos illigati frigore peccato-
„ rum gelavimus. Auster autem calidus ven-
„ tus est. Quando flat Auster, liquescit gla-
„ cies, & implentur torrentes. Gelaveramus
„ autem in captivitate, constringebant nos
„ peccata nostra: flavit Auster Spiritus San-
„ ctus, dimissa sunt nobis peccata, soluti su-
„ mus a frigore iniquitatis. Tanquam glacies
„ in sereno, sic solvuntur peccata nostra. Cur-
„ ramus ad patriam, sicut torrens in Austro.

Plura etiam sunt Scripturæ testimonia, quæ eandem meritorum mortificatorum reviviscentiam non obscure indicant. Celebre est illud Ezechiel. 33. *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit.* Noceret autem plurimum, si veterum meritorum fructum impediret. Et istud Joel. 2. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca*, id est præteritarum actionum mercedem, ut exponit Hieronymus, qui mox addit: *Si post pœnitentiam Deus tantam ubertatem pollicetur, quid respondebit Novatus, negans pœnitentiam, & reformari peccatores in pristinum statum?* Adducit etiam Tridentinum sess. 6. c. 16. illud Apostoli ad Hebr. 6. *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendisti in nomine ipsius.* Et paulo post addit: *Nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quominus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam vere promeruisse censeantur.* Ubi notanda sunt illa verba: *Si tamen in gratia decesserint:* Ex quibus satis aperte convincitur, merita per peccatum mortificata reviviscere per pœnitentiam; meritum enim reviviscere, nihil aliud

est,

est, quam hominem in tali statu constitui, ut si in illo moriatur, bonorum operum præmium illi debitum consequatur.

Dices, merita mala, seu peccata per pœnitentiam remissa non redeunt, ut communiter docent Theologi, & constat ex Gelasio Papa in cap. *Finali* de pœnit. dist. 4. ubi sic ait: *Divina clementia dimissa peccata in ultionem ulterius redire non patitur*. Ergo nec merita bona per peccatum mortificata reviviscunt. Probatur consequentia, tum ex paritate rationis, tum etiam quia sicut dicitur Ezech. 18. de peccatore pœnitentiam agente, *omnium iniquitatum ejus non recordabor*, sic dicitur de justo, qui commisit crimen lethale, *omnes justitiæ eius non recordabuntur*.

Respondeo, concesso Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: ratio autem disparitatis est, quia Deus pronior est ad benefaciendum, & miserendum, quam ad puniendum; & ipse est author meritorum, & non peccatorum: unde non mirum, si merita per peccatum mortificata maneant in divina acceptatione, & sublato peccato, quod impedit eorum effectum, reviviscant; peccata vero remissa non maneant in indignatione divina, ut per sequens peccatum mortale redeant quoad culpam, vel pœnam æternam. Addo, quod promissiones debent ample, & favorabiliter intelligi, e contra vero comminationes, utpote odiosæ, debent potius restringi, & intelligi cum moderatione favorabili: unde cum sit promissio, quando Deus dicit se non recordaturum iniquitatum, comminatio vero, quando dicit se non recordaturum bonorum operum justi in peccatum lapsi, illud amplissime, istud vero cum favorabili restrictione de-

bet intelligi. Per quod patet ad verba Ezechielis in objectione adducta.

Hæc sunt certa, & indubitata apud omnes Theologos, sed gravis est difficultas, & controversia circa modum, & quantitatem, qua merita mortificata per pœnitentiam reviviscunt. Nominales enim, quos sequuntur Suarez, Coninch, & alii Receptiores existimant, merita per peccatum mortificata ita perfecte per pęnitentiam reviviscere, ut homo resurgens a peccato per actum contritionis, vel charitatis, quantumcumque remissum, statim recuperet totam gratiam in esse qualitatis, & habitus, quam habebat ante peccatum. Sed hæc sententia aperte repugnat D. Thomæ hic quæst. 89. artic. 2. ubi asserit, quod pęnitens quandoque resurgit in majori gratia, quam prius habebat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori: Hoc autem esset falsum, si semper recuperaret totam gratiam in esse qualitatis, & habitus, quam habebat ante peccatum, semper enim resurgeret in majori gratia, quam haberet antea, quia ultra præteritam, quam totam recuperaret, aliam haberet correspondentem propriæ dispositioni, per quam resurgit.

Contra eandem sententiam urget etiam hæc ratio, quam ibidem insinuat S. Doctor: Quantitas formæ intensibilis, & remissibilis mensurari debet secundum quantitatem dispositionis: Sed gratia est forma intensibilis, & remissibilis, & contritio, per quam penitens ad eam se disponit, & a peccato resurgit, interdum remissa est, & non adæquat in intensione gratiam, quam pęnitens habebat ante peccatum: Ergo per pęnitentiam non semper homo recuperat totam gratiam in esse quali-

ta-

ratis, & habitus, quam habebat ante peccatum. Confirmatur: Pœnitens non est innocente melioris conditionis: Atqui innocenti gratiam habitualem non largitur Deus, nisi juxta actuum, & dispositionum præsentium proportionem: Ergo nec pœnitenti eam tribuit, nisi juxta mensuram contritionis, per quam resurgit, & pœnitentiæ conatum.

Alii in extremo positi docent, nullum gratię gradum pęnitenti conferri præter eum, qui correspondet contritioni, per quam resurgit, illumque nihil recuperare de jure ad gloriam essentialem, præcedentibus meritis debitam; sed idem præmium essentiale, quod correspondet gratiæ, quæ in conversione illi confertur, ipsi dari pluribus titulis, nempe & ratione præsentis dispositionis, & intuitu meritorum antecedentium. Ita Bannez, & aliqui ex recentioribus Thomistis, nixi potissimum testimoniis D. Thomæ, quæ infra adducemus, & exponemus. Verum hæc opinio reviviscentiam meritorum penitus evacuat, & in titulum sine re, vel rem de solo titulo eam resolvit. Quid enim prodest merenti, quod præmium uno, sive pluribus titulis ei detur? Certe si quis in vinea alterius per decem dies laborasset, eique postea merces laboris unius duntaxat diei decem titulis diversis conferretur, non censeretur ex condigno compensari. Et si peccata primum mortale subsequentia solum punirentur pęna primo peccato debita, pluribus titulis inflicta, non censerentur proprie puniri, nec causare incrementum supplicii. Addo, quod Tridentinum sess.6. cap.16. docet, merita mortificata reviviscere ad vitam æternam: Sed vita æterna significat præmium essentiale: Ergo censet, illa reviviscere ad præmium es-

 sen-

sentiale, & non solum ad gloriam accidentalem. Unde

Alii Thomistæ, ut hujus sententiæ rigorem aliquatenus temperent, & nihilominus a doctrina Præceptoris Angelici non recedant, docent merita per peccatum mortificata reviviscere quidem ad præmium essentiale, & non solum ad accidentale, non tamen secundum omnem gradum meriti, quem habuerunt ante peccatum, sed juxta quantitatem præsentis contritionis, sive dispositionis, per quam pœnitens resurgit: v. g. si quis ante peccatum habuerit merita ut viginti, & resurgat per contritionem ut quatuor, dabitur ei gratia in esse gratiæ, seu jus ad visionem beatificam, ut octo, nempe quatuor gradus propter præsentem contritionem, & quatuor ob præcedentia merita. Ita Soto, Ledesma, Nugno, Alvarez, Candidus, Valentia, & alii, quibus aperte favet S. Thomas in 3. dist. 31. quæst. 1. artic. 4. quæstiunc. 3. ad 2. ubi ait, quod pœnitentia *omnia merita mortificata restituit, sed non oportet quod æqualia*. Et hic quæst. 89. artic. 5. ad 3. hæc scribit: *Dicendum, quod ille, qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate, consequitur quidem præmium essentiale secundum quantitatem charitatis, in qua invenitur*, &c. At hoc esset falsum, si per actus remissos charitatis merita mortificata secundum omnem gradum meriti, quem habuerunt ante peccatum, reviviscerent; consequeretur enim ille, qui in minori charitate resurgit, præmium essentiale, sive jus ad illud, non secundum quantitatem charitatis, in qua inveniretur, sed in mensura ipsam excedente, ut manifestum est: Ergo juxta doctrinam D. Thomæ, quando merita mortificata per actus remissos charitatis reviviscunt,

scunt, non reviviscunt secundum omnem gradum meriti, quem habuerunt ante peccatum, sed juxta quantitatem præsentis contritionis, per quam pœnitens resurgit. Illa enim non se habet solum ut remotio impedimenti, sed etiam ut dispositio moralis ad reviviscentiam meritorum, sive ad gratiam in esse gratiæ, quæ meritis illis correspondet; sicut calor non solum removet duritiem, qua impeditur aqua frigore congelata, ne fluat, sed etiam aquam disponit, ut in toto resolvatur, vel in parte: forma autem dependens a dispositionibus subjecti nunquam in ipsum introducitur, nisi juxta proportionem, & mensuram illarum. Unde Tridentinum sess. 6. cap. 7. docet, unumquemque recipere gratiam justificantem, *secundum propriam cujusque dispositionem*.

Dices primo, cum contritio, per quam pœnitens resurgit, non sit dispositio physica, sed duntaxat moralis ad reviviscentiam meritorum, & ista ex mero Dei beneplacito, ac gratuita ejus voluntate dependeat, nullum est fundamentum asserendi, quod merita per peccatum mortificata reviviscant solum juxta mensuram contritionis, qua peccator resurgit, & non secundum omnes gradus, omnemque amplitudinem, quam habebant ante peccatum.

Respondeo varias assignari posse rationes, seu congruentias, cur Deus voluerit meritorum reviviscentiam fieri juxta mensuram contritionis, seu dispositionis, per quam peccator resurgit. Prima est, ut in reviviscentia meritorum non sic splendeat divina misericordia, quin etiam detur aliquis locus splendori divinæ justitiæ, quæ videtur exigere, ut non per qualemcumque pœnitentiam, licet veram, peccator restituatur in pristinum gradum gra-

tiæ, & gloriæ, sed solum per eam, quæ ipsi proportionatur. Secunda, ne detur justis occasio tepiditatis, & facilitatis ad peccandum, videndo ita facilem esse per pœnitentiam præcedentium meritorum reviviscentiam, quoad totum præmium essentiale: Tertia, ut justificati per hoc inducantur ad eliciendum ferventiores actus contritionis, & charitatis, quibus opera mortificata magis reviviscant, quousque in integrum quoad omne meritum restituantur. Certe Nominalium, & Recentiorum opinio, dum nimia sua benignitate peccatores pœnitentes consolatur, multum tepiditatis, & facilitatis ad peccandum injicit justis, utpote qui non tantum peccatum formidabunt, si existiment qualicumcumque pœnitentia, quantumvis remissa, omnes pristinæ gratiæ, & gloriæ gradus se statim recuperaturos. Altera vero sententia, quæ asserit pœnitentem nihil recuperare de gloria essentiali per peccatum deperdita, sed duntaxat vanum aliquem, & inanem titulum, seu gloriam aliquam accidentalem, peccatores a pœnitentia retrahit, eosque in desperationem adducit, videndo locustam, & bruchum præcedentium peccatorum omnem prorsus meritorum suorum segetem, ac ubertatem corrosisse, & consumpsisse, solo relicto cortice, seu titulo inani, sine ulla prorsus spe eam recuperandi. Nostra vero sententia media via incedens, & asserens merita quidem præcedentia restitui per penitentiam, sed duntaxat juxta mensuram contritionis, & dispositionis ipsius penitentis, ita peccatores penitentes consolatur, ut eos excitet ad eliciendos actus ferventiores, quibus merita per peccatum mortificata in integrum reviviscant.

Di-

Dices secundo, juxta hanc sententiam, merita per peccatum mortificata non plene, & perfecte reviviscunt; sed duntaxat ex parte, & secundum quid: Sed hoc videtur repugnare testimoniis Scripturæ, & Tridentini supra relatis, quæ plenam, & perfectam meritorum reviviscentiam docere videntur: Ergo, &c.

Respondeo distinguendo majorem: non plene, & perfecte reviviscunt, quantum est ex parte Dei, & virtutis pœnitentiæ, nego majorem: Deus enim, quantum est de se, paratus est omnia merita per peccatum mortificata vivificare, & reparare, & penitentia de se habet ad hoc sufficientem virtutem, & efficaciam: Quantum est ex parte hominis non se disponentis per actus intensos charitatis, & pœnitentiæ ad plenam, & perfectam reviviscentiam omnium meritorum, concedo majorem. Solutio est D. Thom. hic art. 2. ad 1. ubi sic ait: *Pœnitentia, quantum est de se, habet virtutem reparandi omnes defectus ad perfectum, & etiam promovendi in ulteriorem statum: Sed hoc quandoque impeditur ex parte hominis, qui remissius movetur in Deum, & in detestationem peccati.*

Dices tertio, D. Th. hic art. 5. ad 3. sic ait: *Ille, qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate, consequitur quidem præmium essentiale secundum quantitatem charitatis, in qua invenitur, habebit tamen gaudium majus de operibus in prima charitate factis, quam de operibus, quæ in secunda charitate fecit, quod pertinet ad præmium accidentale.* Et in 3. dist. 31. qu. 1. art. 4. ad 4. *Homo per priora merita mortificata merebatur tantam gloriam, quantam charitatem habebat, sed ipse per peccatum*

factus est alter, & non plenarie ad pristinum gradum restitutus, ideo non plenarie recipiet effectum priorum meritorum, nisi quantum ad præmium accidentale. Ergo censet S. Doctor, merita per peccatum mortificata non reviviscere totaliter, vel juxta mensuram contritionis, per quam pœnitens resurgit, ad gloriam essentialem, sed duntaxat ad præmium accidentale.

Sed nego consequentiam, nam D. Thomas in his, & similibus locis non intendit negare, quod merita mortificata reviviscant per pœnitentiam, quantum ad jus, quod prius habebant ad gloriam essentialem secundum mensuram, & quantitatem contritionis, qua homo convertitur, ut patet ex illis verbis: *Ille, qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate, consequitur præmium essentiale secundum quantitatem charitatis, in qua invenitur:* Sed solum vult, quod quia tale jus ad præmium essentiale interdum minus est, ac illud, quod fuit ante peccatum, ob defectum dispositionis, & contritionis, per quam pœnitens resurgit, quæ sæpe valde remissa est, ideo pro illo excessu, & pro illis meritis non perfecte per pœnitentiam reviviscentibus pœnitens solum habet jus ad præmium aliquod accidentale, nimirum gaudium majus de operibus in prima charitate factis, nisi per subsequentes actus contritionis, & charitatis se sufficienter disponat, ut totum jus, quod habebat ad præmium essentiale ratione præcedentium meritorum, ipsi plene restituatur per pœnitentiam. Unde hæc testimonia D. Thomæ non militant contra nostram sententiam, sed solum contra opinionem illorum, qui docent merita mortificata ad totam gloriæ latitudinem, prioribus meritis debitam, independenter a præ-

præsentis dispositionis conatu reviviscere.

Quæres, quandonam merita remissa, seu remisse vivificata recipiant augmentum gratiæ in esse physico? Respondeo illud non recipere in hac vita, sed in alia, nempe in instanti separationis animæ a corpore: Gratia enim non recipitur physice in subjecto, nisi juxta proportionem dispositionum talis subjecti: Sed homo non potest sufficienter disponi in hac vita ad augmentum gratiæ in esse physico meritis remissis, seu remisse vivificatis debitum, sed solum in alia; quia quando homo prorumpit in hac vita in actum ferventiorem contritionis, vel charitatis, talis actus non solum est dispositivus, sed etiam meritorius augmenti gratiæ, & accipit gratiam sibi correspondentem: oportet ergo, quod ferventior actus, qui requiritur, ut merita remissa, seu remisse vivificata assequantur augmentum gratiæ in esse physico, & qui sit tantum dispositivus ad ipsum, non vero meritorius illius, eliciatur in alia vita, in qua cessat omne meritum, subindeque vel in instanti separationis animæ a corpore; vel in primo instanti glorificationis. Sicut enim docent communiter Theologi cum D. Thoma quæst. 7. de malo art. 11. peccata venialia justis in eis decedentibus in alia vita remitti per actum contritionis, vel charitatis, quem anima in instanti separationis, vel in ingressu purgatorii elicit; quia licet talis actus non possit esse meritorius, nec satisfactorius, potest tamen per modum condignæ retractationis, & displicentiæ, ac per modum removentis prohibens, ad remissionem venialium concurrere, ut ibidem docet S. Doctor; cur etiam similiter dici non poterit, animam per actum illum ferventissimum charitatis in-

instanti separationis elicitum se disponere ad recipiendum augmentum gratiæ in esse physico, meritis remissis, seu remisse vivificatis debitum? Unde immerito quidam Recentior in sua Theologia mentis, & cordis hanc communem Thomistarum doctrinam deridet, ac sugillat, ut commentum, ac figmentum nullibi revelatum, & a D. Thoma, ac discipulis ejus ignoratum.

CAPUT IV.

De Contritione.

EXplicatis effectibus sacramenti pœnitentiæ, consequens est, ut partes, ex quibus constat, declaremus, inter quas primum locum tenet contritio, quæ definitur a Tridentino sess. 14. cap. 4. *animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* In qua definitione tres recensentur actus ad contritionem concurrentes, nimirum dolor de peccato, ejus odium, seu detestatio, & propositum amplius non peccandi. Illa tamen non consistit formaliter, & essentialiter in illis tribus actibus, sed in dolore de peccato, ut est offensa Dei, & præsuppositive tantum in odio, sive detestatione ipsius, ex qua oritur dolor de peccato, sicut gaudium oritur ab amore, consecutive vero in proposito non peccandi de cætero, quia tale propositum est quid consequens ad contritionem, & veluti proprietas illius.

Dices, per id essentialiter constitui debet contritio, quod primo separat a peccato, illique primo opponitur: Sed odium primo separat a peccato, illique primo opponitur: Ergo

go in odio, non vero in dolore consistit essentialiter contritio.

Respondeo distinguendo majorem: Quod primo separat a peccato, tanquam ab offensa contra Deum punienda per satisfactionem, illique sub hac ratione opponitur, concedo majorem: quod primum separat a peccato, tanquam a summo malo, eique sub hac ratione opponitur, nego majorem. Similiter distinguo minorem: Odium primo separat peccatorem a peccato, tanquam a summo malo, concedo minorem: tanquam ab offensa contra Deum, exhibendo illi satisfactionem, nego minorem, & consequentiam. Solutio patet ex supra dictis, cum enim pœnitentia sit virtus justitiæ annexa, & a charitate distincta, ut cap. 2. ostensum est, actus ejus primarius, & principalis, qui est contritio, nonnisi præsuppositive adversatur peccato, ut est contra Deum summum bonum, quem charitas respicit; formaliter vero, sive essentialiter opponitur peccato, ut est summa injuria Deo illata, & punienda per satisfactionem. Unde licet in beatis sit vere, & proprie odium peccati, non est tamen in eis proprie actus contritionis, eo quod illi sint omnis doloris expertes, & incapaces.

Contritio sic a Tridentino descripta, ab eodem dividitur in perfectam, quæ simpliciter contritio dicitur, & imperfectam, quæ ab eadem sacra Synodo, & a Theologis passim vocatur attritio. Prima est dolor, ac detestatio peccati propter Deum summe dilectum, altera vero est detestatio peccati non propter Deum summe dilectum, sed propter aliquod motivum inferius, honestum tamen, & aliquo modo supernaturale, v. g. propter metum gehen-

hennæ, deformitatem peccati lumine fidei propositam, & similia. Unde contritio est dolor perfectus de peccatis commissis, attritio vero est solum imperfecta quædam de peccato displicentia, ut egregie declarat D. Thom. in supplem. qu. 1. art. 2. his verbis: „ Attritio non dicit accessum ad perfectam „ contritionem, unde in corporalibus di„ cuntur attrita, quæ aliquo modo diminuta „ sunt, sed non adhuc perfecte sunt commi„ nuta; sed contrita dicuntur, quando o„ mes partes tritæ sunt simul per divisionem „ ad minima; & ideo attritio significat in spi„ ritualibus quandam displicentiam de pec„ catis commissis, sed non perfectam; con„ tritio autem perfectam. „ Hinc Guillel„ mus Parisiensis pœnitentiam, a qua oritur contritio, sic describit: *Pœnitentia est cordis confractio, & comminutio, ac veteris hominis in pulverem redactio.*

Circa utramque contritionem plures occurrunt celebres difficultates, & controversiæ, paragraphis sequentibus resolvendæ.

§. I.

An contritio perfecta justificet etiam extra sacramentum?

RESpondeo affirmative contra aliquos Recentiores, & probo primo ex Tridentino citato, quod inter contritionem perfectam, & imperfectam hoc statuit discrimen, quod prima hominem Deo conciliat, priusquam sacramentum pœnitentiæ actu suscipiatur, etsi non sine voto sacramenti in ipsa contritione incluso; altera vero non potest ex se, & sine sacramento perducere peccatorem ad justificationem.

Pro-

Probo secundo: Contritio perfecta in lege veteri semper, & infallibiliter justificabat, utpote quæ tunc erat unicum, & ordinarium peccati remedium: Ergo etiam in nova, cum per institutionem sacramenti pœnitentiæ Deus non abstulerit a contritione virtutem, & efficaciam, quam habebat in lege Mosaica, fundatam in ejus natura.

Probo tertio: Contritio perfecta cum sit dolor, & detestatio peccati propter Deum summe dilectum, essentialiter includit charitatem: Sed charitas adjunctam habet infallibiliter remissionem omnium peccatorum, cum sit perfecta conversio ad Deum, ut amicum, subindeque efficax aversio ab omni peccato divinæ amicitiæ destructivo. Unde 1. Petri 4. dicitur: *Charitas operit multitudinem peccatorum*. Et Augustin. tract. 5. in epist. Joan. *Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios diaboli*. Item ibidem ait: *Si quis in corde suo invenerit charitatem, securus sit, quia transiit de morte ad vitam*. Demum tract. 9. *Anima nostra*, inquit, *fœda est per iniquitatem, amando Deum pulchra efficitur*. Ergo contritio perfecta statim, & infallibiliter secum affert remissionem omnium peccatorum. Quare Isaiæ 30. juxta versionem Septuaginta dicitur: *Cum reversus ingemueris, tunc salvus eris*; ubi notanda est particula *tunc*, quæ significat nullam interponi moram inter reversionem peccatoris per contritionis gemitum, & salutem ejusdem per justificationis gratiam collatam, ut interpretatur Leo Papa epist. 91. ad Theodor. his verbis: *Misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conversio, dicente Spiritu Dei per Prophetam; Cum in-*

ingemueris, tunc salvus eris.

Dices primo: Christus Luc. 7. de Magdalena dixit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: Ergo præcessit tempore dilectio remissionem peccatorum, subindeque non eodem instanti, quo est dilectio; vel contritio, est peccatorum remissio.

Respondeo, verba illa Christi vel posse intelligi per ampliationem ad tempus præteritum, ita ut sensus illorum sit: Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: Vel Christum verbis illis confirmasse remissionem ante factam in instanti dilectionis, & contritionis. Sicut cum Marci 5. dixit mulieri, quam jam a fluxu sanguinis sanaverat, *Esto sana a plaga tua*, eo verbo eam non curavit, sed curationem jam factam confirmavit.

Dices secundo: Si sola contritio peccata delet, hominemque justificat, cur Tridentinum sess. 13. cap. 7. ad Eucharistiam digne suscipiendam, præter contritionem, requirit confessionem sacramentalem cum satis sit ad illam accedere in statu gratiæ per contritionem obtentæ?

Respondeo, Concilium ad dignam receptionem Eucharistiæ non esse contentum sola contritione in eo, qui conscius est peccati mortalis, sed requirere insuper sacramentalem confessionem, non quod incertam putet efficaciam perfectæ contritionis ad remittenda peccata; (alioquin etiam aliis sacramentis vivorum necessario esset præmittenda confessio) sed quia ob summam Eucharistiæ dignitatem procurare voluit, ut peccatores ad eam non accederent, nisi prius statum gratiæ per medium securissimum, id est pœnitentiæ sacramentum assequerentur; licet enim perfe-

cta

cta contritio non minus infallibiliter justificet, quam hoc sacramentum, semper tamen incertius est, utrum reipsa habeatur perfecta, quam utrum valide recipiatur sacramentum pœnitentiæ, in quo minor dolor requiritur.

§. II.

De præcepto Contritionis.

DAri non solum divinum, & positivum de pœnitentia, & contritione præceptum, sed etiam naturale, seu ipso jure naturali obligans, docet expresse S. Thom. sup. qu. 84. art. 7. ad 1. ubi sic ait: *De jure naturæ est, quod aliquis pæniteat de malis, quæ fecit, quantum ad hoc, quod doleat ea fecisse, & remedium doloris quærat per aliquem modum.* Et in corpore articuli dixerat, quod *hujus sacramenti materia præexistit a natura: ex naturali enim ratione homo movetur ad pænitendum de malis, quæ fecit.* Ratio etiam suffragatur, tum quia sicut jure naturali tenemur jus divinum illæsum servare, ita & læsum, quoad fieri potest, per pœnitentiam reparare: tum etiam, quia sicut jure naturæ tenemur amare Deum, ita & ejus amicitiam conservare, ac recuperare, quando illam per peccatum amisimus. Tum denique, quia jure naturæ tenetur homo amare proprium bonum, & spiritualibus necessitatibus subvenire, subindeque a peccato, & ab æterno damnationis periculo per pœnitentiam, & contritionem se liberare. Et certe, si ægroto corpori quisque necessariam adhibere medicinam naturali lege obligatur; si instigante natura hirundo pullos suos de succo oculat chelidoniæ, & dictamnum cervi appetunt vulnera-

nerari, ut ait Hieronymus in cap. 7. Eccles. si demum cuncta animantia bruta, cum ægrotant, naturali instinctu quærunt remedia sibi ab Authore naturæ destinata; plane relinquitur non minus esse lumini naturali consentaneum, ut medicinam contritionis, & pœnitentiæ ægro animo adhibeamus. Quare in omni statu naturæ humanæ, qui fuit ab initio mundi huc usque, id est tam in lege naturæ, quam in lege Mosaica homines, qui in peccatum mortale inciderunt, fuerunt obligati ad actum contritionis; quia obligatio, quæ oritur ex jure naturali, ad omnem naturæ humanæ statum se extendit. Unde Tridentinum sess. 14. cap. 4. sic ait: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.*

Observandum est tamen, quod quia in lege nova attritio cum sacramento æquivalet contritioni, & reddit hominem de attrito contritum, ut infra ostendemus, si ille, qui est in peccato mortali, possit suscipere sacramentum pœnitentiæ, & justificari, ac reconciliari Deo per attritionem cum sacramento, non obligatur ad contritionem.

Assignari tamen solent a Theologis aliqui casus, in quibus præceptum contritionis obligat per se, & alii, in quibus obligat tantum per accidens. In primis enim per se obligat in articulo mortis vero, vel præsumpto; quia tunc unusquisque tenetur & ratione charitatis erga se, & ratione dilectionis erga Deum perfectam agere pœnitentiam, Deoque perfecte reconciliari, cum aliud tempus ad pœnitendum non supersit. Unde de Augustino narrat Possidius, quod solebat dicere, *neminem, etsi nullius sceleris sibi conscius esses*

ſet, committere debere, ut ſine pænitentia migraret e vita. Secundo hoc præceptum per ſe obligat in morali periculo vitæ, non in quo uni, aut alteri, ſed in quo pleriſque ſolet mors contingere, ut in bello, peſte, & periculoſa navigatione, quia morale periculum vitæ æquivalet ſupremo articulo mortis. Tertio obligat per accidens in multis caſibus: Primus eſt, quando homo tenetur recipere aliquod ſacramentum vivorum; quia talia ſacramenta nequeunt recipi niſi a juſtificatis, & conſequenter niſi a contritis, vel ab attritis, & ſimul confeſſis. Secundus, quoties ſunt adminiſtranda Sacramenta; nam tunc tenetur miniſter ſe conformare Deo ut princ pali agenti, cui ut inſtrumentum conjungitur ad productionem gratiæ, ut in Tract. de Sacramentis in communi cap. 6. declaravimus. Tertius, quando occurrit præceptum annuæ confeſſionis, & deeſt Confeſſarius; nam tunc tenetur contritione ſupplere defectum ſacramenti; quia præceptum confeſſionis in lege Euangelica eſt ſubrogatum præcepto contritionis. Quartus, cum urget gravis aliqua tentatio, quam ſine contritione homo moraliter non poteſt ſuperare; tunc enim obligatur per accidens ad contritionem ex præcepto virtutis, contra quam eſt tentatio. Demum præceptum contritionis obligat per accidens in caſu publicę calamitatis, quando probabiliter timetur Deum punire populum ob peccata particularia; nam tunc unuſquiſque tenetur per contritionem ſe diſponere ad placandam divinam juſtitiam, ne propter ſua peccata Deus totum populum puniat, ſicut propter ſolum peccatum Achan punivit totum exercitum Iſrael. Joſ. 7.

Quæres, utrum in mortis articulo teneatur ho-

homo elicere actum contritionis, quando habet copiam Confessoris, & potest suscipere sacramentum pœnitentiæ, per quod cum sola attritione justificari potest? Respondeo illum ad id non obligari ex vi præcepti pœnitentiæ, cum in lege nova homo satisfaciat præcepto penitentiæ per actum attritionis conjunctum cum sacramento, ut constabit ex infra dicendis, bene tamen ex vi præcepti charitatis; quia homo ex vi talis præcepti tenetur tunc sibi subvenire meliori, & tutiori modo, quo potest, & sequi prudens illud Augustini consilium, *in his, quæ salutis sunt, tene certum, dimitte incertum*; unde cum non sit omnino certum, ac indubitatum, attritionem solam cum Sacramento justificare, & plures Theologi non contemnendæ authoritatis id negent, tunc homo tenetur in eo articulo, in quo æternitatis jacitur alea, recurrere ad contritionem, eaque tanquam medio certissimo, & tutissimo uti, ut sibi in periculo damnationis æternæ meliori modo possibili subveniat.

§. III.

Utrum contritio differat essentialiter ab attritione?

RESpondeo affirmative contra aliquos recentiores, & probo ratione fundamentali. Actus, qui diversa objecta formalia respiciunt, distinguuntur essentialiter: Sed contritio, & attritio respiciunt diversa objecta formalia, nam objectum formale contritionis est peccatum sub ratione formali injuriæ Deo illatæ, ut compensabilis per satisfactionem; objectum vero formale attritionis est idem pec-

peccatum ſub ratione formali mali ipſius peccatoris, ut cum aliquis dolet de peccato ob metum gehennæ, vel ſub ratione turpis, & inhoneſti, ac rectæ rationi repugnantis, ut cum aliquis dolet de peccato ob ejus turpitudinem, & fęditatem: Ergo diſtinguntur eſſentialiter.

Confirmatur: Illi actus ſpecie differunt, qui eliciuntur ab habitibus ſpecie diverſis: Sed contritio perfecta, & attritio procedunt a virtutibus ſpecie diverſis: contritio enim elicitur a virtute pęnitentiæ, & eſt actus ejus primarius, & principalis; attritio vero ex metu gehennæ, vel ob amorem vitæ æternæ procedit a timore ſervili, vel a virtute ſpei; illa vero, quæ eſt ex turpitudine peccati, elicitur a virtute illa morali, cui talis turpitudo opponitur; cum ejuſdem virtutis ſit amare bonum, quod reſpicit, & deteſtari malum oppoſitum, v. g. ad virtutem infuſam temperantiæ pertinet nedum amare honeſtatem temperantiæ, ſed etiam deteſtari peccatum intemperantiæ, ut opponitur tali honeſtati: Ergo contritio perfecta, & attritio eſſentialiter, & ſpecifice inter ſe differunt.

Ex hac differentia eſſentiali ſequuntur aliæ: Prima eſt, quod contritio neceſſario cadit ſuper omnia peccata, cum omnia peccata ſint offenſæ Dei, non autem attritio, quæ poteſt eſſe de peccato, ut continente ſpecialem deformitatem alicui virtuti oppoſitam. Ex quo oritur alia differentia, nimirum quod contritio ſemper excludit omnem affectum peccandi; quia cum deteſtetur peccata ſub aliqua ratione communi, nequit retinere affectum ad aliquod particulare; ſecus vero attritio, quæ cum interdum procedat ex motivo ſpeciali

con-

contra unum peccatum, non semper opponitur cuilibet peccato. Unde attritio ob deformitatem specialem alicujus peccati non sufficit ad justificationem peccatoris in Sacramento obtinendam, si peccator alia peccata specie diversa commiserit, sed tot debent multiplicari attritiones, quot sunt peccata specie diversa; cum tamen una contritio semper sufficiat pro omnibus peccatis, quia illa, ut diximus, est ex motivo universali cadente super omnia peccata. Ex hoc sequitur aliud discrimen inter contritionem, & attritionem; contritio enim, cum semper habeat idem objectum formale omnino indivisibile, nimirum peccatum sub ratione formali injuriæ Deo illatæ, &c. semper est ejusdem speciei; e contra vero attritio, cum habeat plura motiva specie diversa, dividitur in multas species; alia enim est attritio, quæ oritur ex metu gehennæ, alia, quæ est ex amore vitæ æternæ, alia demum, quæ est ex turpitudine peccati.

Ex his intelliges falsum esse, quod ait Author Theologiæ mentis, & cordis pag. 61. nimirum objectum formale attritionis esse peccatum, ut Dei offensa est, per compensationem, & satisfactionem emendabilis; si enim hoc esset verum, attritio necessario caderet super omnia peccata, & semper excluderet omnem affectum peccandi, sicut contritio, subindeque quæcumque attritio sufficeret ad justificationem peccatoris in Sacramento obtinendam. Demum si contritio, & attritio idem objectum formale respicerent, sicut contritio non potest dividi in plures species, ita nec posset dari attritio diversæ speciei; quæ omnia in Theologia paradoxa sunt, & a communi Theologorum sensu penitus aliena.

Non

Non magis verum est, quod subjicit idem Author; nempe attritionem semper esse actum elicitum a virtute pœnitentiæ, nam ut supra ostendimus, attritio, quæ est ex turpitudine peccati, elicitur a virtute illa morali, cui talis turpitudo opponitur. Nec obstat, quod talis attritio possit esse pars Sacramenti pœnitentiæ, & disponere ad recipiendam gratiam hujus Sacramenti, ut dicemus §. sequenti. Nam ad hoc ut aliquis actus sit pars hujus Sacramenti, non requiritur necessario, quod a virtute pœnitentiæ eliciatur, sed sufficit, quod ab illa imperetur, ut constat in satisfactione; nam quando aliquis ex præscripto confessarii jejunat in satisfactionem peccatorum, tale jejunium est actus elicitus a temperantia, & solum imperatur a pęnitentia. Idem cum proportione de attritione dicendum est. Unde quando S. Thomas supra qu. 86. ar. 6. ad 3. ait, quod *actus pœnitentiæ virtutis habet, quod sine eo non possit fieri remissio culpæ*, loquitur de remissione culpæ, quæ fit extra Sacramentum; illa enim non potest fieri sine contritione, quæ est actus virtutis pœnitentiæ. Vel si loquatur de remissione culpæ, quæ fit in Sacramento pęnitentiæ, solum vult illam non posse fieri sine actu a pœnitentia elicito, vel imperato.

Colligitur etiam ex dictis, attritionem nunquam posse fieri contritionem, cum attritio, & contritio essentialiter, & specifice inter se differant, licet pęnitens possit fieri de attrito contritus per Sacramentum pęnitentiæ; quia nempe attritio, ut juncta tali Sacramento, contritioni æquivalet; vel quia per hoc Sacramentum una cum gratia sanctificante recipit habitum infusum pęnitentiæ, a quo habitualiter contritus denominatur.

Dices, Concilium Tridentinum vocat attritionem contritionem imperfectam: Sed quod imperfectum est, potest sibi comparare perfectionem connaturalem, sicut puer adolescit, & tandem vir perfectus evadit: Ergo attritio potest fieri contritio.

Huic instantiæ respondet P. Nicolai in Scholiis ad quæst. 9. supplem. artic. 1. quod attritio non vocatur a Tridentino contritio imperfecta, Janseniano sensu, propter defectum gradus tantum, sicut puer vir imperfectus dicitur, quia totam perfectionem viri nondum habet; sed imperfecta vocatur propter defectum essentiæ contritionis, in qua charitas actu includitur; sicut embryo est vir imperfectus, quia essentiam humanam nondum habet, sed est dispositio ad illam habendam.

§. IV.

Utrum ad Sacramentum pœnitentiæ requiratur aliquis actus charitatis, vel sufficiat sola attritio ex motivo aliquo supernaturali concepta?

RESpondeo, sufficere attritionem ex metu gehennæ, aut consideratione turpitudinis peccati, vel ex alio simili motivo supernaturali conceptam. Ita docuere olim omnes fere antiqui Theologi, ut testatur Gerson tomo 2. serm. de pęnitent. in Cęna Domini, his verbis: *Dicit Dominus Guilielmus Parisiensis, & alii communiter, quod attritio, quæ alias non est sufficiens, fit sufficiens virtute Sacramenti*. Ita quoque magis communiter nunc censent recentiores Scholastici, ut ait Alexander

der VII. in decreto, quo prohibet alterutram sententiam aliqua censura notare, edito die 5. Maji anno 1667. Ita etiam expresse docet S. Thomas, Theologorum Scholasticorum Princeps, in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 3. ad 5. ubi sic habet. *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in baptismo percipiendam* (idem est de Sacramento penit.) *præexigitur fides, sed non charitas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio.* Quo nihil clarius, & expressius in favorem nostræ sententiæ dici potest. Ita demum sentire videtur Tridentinum sess. 14. cap. 4. ubi sic dicitur: „ Contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel „ ex turpitudinis peccati consideratione, vel „ ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi „ excludat, cum spe veniæ, declarat (*Sancta* „ *Synodus*) non solum non facere hominem „ hypocritam, & magis peccatorem, verum „ etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti „ impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, „ sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus „ viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine „ Sacramento penitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento „ penitentiæ impetrandam disponit. „

Respondent nonnulli Recentiores, Concilium ibi non loqui de attritione ex puro metu concepta, cum illa (inquiunt) non excludat voluntatem peccandi, sed de ea, quæ habet admixtum amorem quendam initialem, & imperfectum, qui voluntatem peccandi excludit, & ad Deum, ut primum justitiæ fontem, peccatorem convertit. Quam interpretationem illustrant, & confirmant alio Tridentini testimonio sess. 6. cap. 6. ubi agens de disposi-

tionibus, quibus adulti ad recipiendum baptismum disponuntur, ait, eos disponi ad ipsam justitiam, dum *Deum ut omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*.

Sed contra primo: Concilium loco relato assignat duplex tantum motivum attritionis, de qua loquitur, nempe metum gehennæ, & horrorem turpitudinis peccati, nec meminit illius amoris imperfecti, & initialis, quem haud dubie reticere non debuisset, sed potius illum recensere, & clare exprimere, si sola attritio ex illo concepta esset sufficiens dispositio ad justificationis gratiam in Sacramento pœnitentiæ obtinendam, & ad excludendam peccandi voluntatem; alioquin omnino manca, ac diminuta esset doctrina, quam tradit de dispositionibus ad valorem, & effectum hujus Sacramenti requisitis, si eam, quæ præcipua est, & (ut volunt Adversarii) omnino necessaria, non declararet.

Contra secundo: De illa attritione loquitur Concilium, de qua statim ibidem ait, non facere hominem hypocritam, sicut docuit Lutherus: Sed attritio, quam docuit Lutherus facere hominem hypocritam, non est illa, quæ procedit ex amore Dei affectivo, sive ex charitate imperfecta, sed ea, quæ ex solo metu pœnarum oritur: Ergo de ista loquitur Concilium, non vero de illa.

Contra tertio: Concilium de illa attritione, seu contritione imperfecta ait, quod *quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ obtinendam disponit*: At nullus est dolor ex vera charitate, sive amore Dei super omnia, quantumvis imperfecto, & remisso, qui

non

non possit, etiam extra Sacramentum, perducere peccatorem ad justificationem; quia, ut infra ostendemus, quæcumque vera charitas, quantumvis parva, & debilis, omne peccatum mortale excludit, & cum illo cohærere, & sociari nequit: Ergo non loquitur Tridentinum de attritione, quæ est ex amore Dei imperfecto, & inchoato, sed de illa, quæ ex solo metu pœnarum, vel ex turpitudinis peccati consideratione procedit.

Nec obest, quod idem Concilium sess. 6. c. 6. inter dispositiones, quibus peccatores paulatim disponuntur ad justificationem per baptismum recipiendam, recenseat amorem, quo Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt: Tripliciter enim possunt hæc Tridentini verba glossari, & exponi. In primis enim aliqui non improbabiliter dicunt, ibi loqui Concilium de justificatione, quæ fit extra Sacramentum, per votum baptismi, ut indicant illa verba, quæ subjungit: *Per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet.* Et ista: *Dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam &c.* Secundo alii respondent, amorem, de quo ibi Concilium loquitur, non esse amorem charitatis, tendentem in Deum summe diligendum, ratione suæ bonitatis, absolute spectatæ; (ut enim ait D. Thomas supra relatus: *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in baptismo percipiendam, præexigitur fides, sed non charitas*) sed esse amorem spei, seu concupiscentiæ, quo peccatores Deum, ut sibi bonum, & placabilem diligere incipiunt, ut ex ipso contextu liquet, in quo sic habetur: *Peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam*

diem se convertendo, in spem eriguntur, fidentes, Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt. Tertio dici potest, omnes actus, quos ibi Concilium enumerat, non esse dispositiones essentialiter, aut indispensabiliter requisitas ad justificationis gratiam in baptismo obtinendam, ut constat de timore divinæ justitiæ, quo dicit utiliter peccatores concuti; non ait tamen illum necessario ad justificationem requiri, cum plerumque peccatores magis incitentur ad conversionem per spem gloriæ, quam per metum gehennæ, & per fiduciam de misericordia Dei, quam per timorem justitiæ ejus vindicativæ, & punitivæ. Unde quamvis Concilium ibidem recenseat amorem illum initialem, & imperfectum, quo peccatores Deum, ut omnis justitiæ fontem, diligere incipiunt, propterea tamen non intendit, illum esse dispositionem omnino necessariam ad justificationem, quæ fit in baptismo, sed solum declarare vult, talem dilectionem, frequenter, & ordinarie reperiri in adultis, cum ad Sacramentum Baptismi se disponunt.

Ad illud vero, quod addunt Adversarii, nempe attritionem ex puro metu conceptam voluntatem peccandi non excludere, fuse respondebimus §. 6. ubi præcipuum illud Adversariorum fundamentum convellemus.

§. V.

§. V.

Præcipuum nostræ sententiæ fundamentum exponitur.

RAtio fundamentalis nostræ sententiæ sumitur ex natura, & institutione Sacramenti pœnitentiæ: Illud enim fuit institutum a Christo ad remittenda peccata, subindeque ad conferendam primam gratiam justificantem, per quam peccata immediate, & formaliter expelluntur: At si exigat necessario subjectum per charitatem dispositum, nunquam conferet primam gratiam justificantem, nec de facto peccata remittet, sed præsupponet hanc gratiam collatam, & de facto peccata remissa, virtute dispositionis præcedentis; subindeque sacerdos absolvens a peccatis ea non remittet, sed ea esse jam remissa solũ declarabit, quod esse erroneum infra ostendemus: Ergo ad Sacramentum penitentiæ non requiritur actus charitatis, sed sufficit attritio ex metu gehennæ, vel consideratione turpitudinis peccati, aut ex alio motivo supernaturali concepta. Major constat, tum quia baptismus & pœnitentia sunt Sacramenta mortuorum: Sacramenta vero mortuorum per se primo instituta sunt ad conferendam primam gratiam justificantem, quæ est prima vita animæ. Tum etiam, quia baptismus, & pœnitentia non significant augmentum gratiæ, sed duntaxat primam gratiam, de facto peccatorum expulsivam: Ergo illam per se primo efficiunt. Quod declarat verba illa Florentini in decreto unionis: *Per baptismum spiritualiter renascimur, per confirmationem augemur in gra-*

tia, renati, & roborati nutrimur Eucharistia, per pœnitentiam ab ægritudine sanamur. Ubi distinguit Concilium Eucharistiam simul, & confirmationem a baptismo, & pœnitentia, quod illa dant incrementum gratiæ, ista autem dant per se primam gratiam: renasci enim spiritualiter, non est augeri in gratia, sed primam vitam spiritualem accipere: pariter sanari ab ægritudine, aliud non est, quam gratiam recipere, qua ægritudo existens in anima expellatur. Sane si nunquam baptismus, & pœnitentia dent primam gratiam, non magis dici possunt regenerare, & sanare ex suo effectu principali, & primario, quam alia Sacramenta. Quod vero si exigant subjectum per charitatem dispositum, nunquam primam gratiam conferant, ut asseritur in Minori, manifestum videtur ex eo, quod charitas extra Sacramentum delet omne peccatum, & impetrat gratiam justificantem, ut §. 1. ostendimus, & patet ex eo, quod charitas est perfecta conversio ad Deum, ut amicum, subindeque efficax aversio ab omni peccato, divinæ amicitiæ destructivo.

Respondent Adversarii, amorem ad Sacramentum pœnitentiæ requisitum esse valde remissum, & imperfectum, subindeque non expellere peccatum ab anima pœnitentis, nec primam gratiam justificantem conferre, sed relinquere illam conferendam Sacramento pœnitentiæ.

Sed contra: Vel talis amor imperfectus est in specie charitatis, & verus amor amicitiæ erga Deum, vel in specie alterius virtutis, puta spei, quæ est amor concupiscentiæ, quo Deum ut nobis bonum, ac delectabilem diligimus, & concupiscimus: Si hoc secun-

dum

dum dicatur, habemus intentum, nempe ad Sacramentum Pœnitentiæ actum charitatis non requiri. Si primum affirmetur, negari non potest, talem amorem, quamvis remissum, & imperfectum, peccatum expellere ab anima, subindeque primam gratiam justificantem illi conferre, cum omnis charitas, quantumcumque debilis, ac remissa, sit (ut supra dicebamus) conversio in Deum, ut amicum, subindeque efficax aversio ab omni peccato mortali, divinæ amicitiæ destructivo. Unde D. Thomas 3. p. qu. 70. ar. 4. in corp. sic ait: *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima etiam charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri, & argenti.*

Confirmatur: De essentia charitatis est, quod sit inclinatio in Deum tanquam in ultimum finem, unde nulla potest dari charitas, quantumvis parva, debilis, ac remissa, quæ hunc non præstet effectum, & quæ hominem non inclinet in Deum tanquam in finem ultimum, subindeque quæ non excludat omne peccatum mortale, per quod homo a Deo tanquam ultimo fine avertitur; alioquin idem homo simul posset esse conversus ad Deum, ut ultimum finem, & ab illo, ut ab ultimo fine aversus. Item posset idem homo simul habere plures fines ultimos, nempe Deum, in quo per charitatem suum ultimum finem constitueret, & creaturam, in qua per peccatum mortale homo ponit rationem ultimi finis, ut in tractatu de peccatis contra Adrianum ostendimus: At hæc manifestam contradictionem involvunt: Ergo implicat dari aliquam charitatem, quantumvis parvam, &

remissam, quæ omne peccatum mortale non excludat.

Respondent Adversarii, hæc quidem argumenta efficaciter ostendere, nullam charitatem habitualem posse cum peccato mortali sociari, & cohærere, subindeque illud ab anima excludere, id tamen non probare de charitate actuali, qualis est illa, quam requiri existimant ad Sacramentum pœnitentiæ, ac proinde illam non excludere peccatum mortale, sed relinquere illud expellendum per tale sacramentum.

Sed hæc responsio facile potest confutari: sicut enim per habitum charitatis homo in Deum ut ultimum finem manet conversus habitualiter, ita & per actum charitatis, quantumvis debilem, & remissum, actualiter in illum convertitur; quod enim facit habitus habitualiter, hoc præstat actus actualiter: Sed non solum repugnat hominem habere plures ultimos fines habitualiter, sed etiam implicat illum habere plures ultimos fines, quorum unus sit habitualis, alter actualis, ut docent communiter nostri Thomistæ, & demonstrant Salmanticenses in tractatu de ultimo fine disp. 4. dub. 2. §. 4. Ergo non solum repugnat, charitatem habitualem, sed etiam actualem cum peccato mortali coherere; & per cõsequens per quemcumque actum veræ charitatis illud ab anima expellitur.

Confirmatur: Ille, qui elicit actum charitatis, actu diligit Deum, subindeque ab eo diligitur, juxta illud Prov. 8. *Ego diligentes me diligo:* Qui vero est in statu peccati mortalis, odio habetur a Deo, secundum illud Sap. 14. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus:* Sed implicat eundem hominem simul a Deo amari,

ti, & odio haberi: Ergo & in illo actum charitatis cum peccato mortali sociari.

Confirmatur amplius: Ille, qui actu diligit Deum super omnia, ipsum præfert omnibus creaturis; qui vero peccat mortaliter, illi præfert aliquam creaturam, in qua constituit rationem ultimi finis: At implicat manifestam contradictionem, quod homo simul præferat Deum omnibus creaturis, & quod nihilominus illi præferat aliquam creaturam, ut de se patet: Ergo & quod actus charitatis simul cum peccato mortali in eodem homine existat.

Ex his intelliges, Adversarios in Scyllam, vel in Charybdim, hoc est in unum ex duobus absurdis necessario incidere. Nam vel coguntur concedere sacramentum pœnitentiæ nunquam primo expellere peccatum, nec primam gratiam justificantem conferre, subindeque non esse in numero sacramentorum pro mortuis animabus a Christo institutorum: Quod si id velint tueri, in aliud incidere coguntur absurdum, nempe charitatem non expellere peccatum mortale ab anima, sed posse cum illo sociari. Primum repugnat naturæ, & institutioni sacramenti pœnitentiæ, ut supra ostendimus: alterum destruit naturam charitatis, quæ cum sit inclinatio, & conversio in Deum, tanquam in ultimum finem, & perfecta cum illo amicitia, non potest stare cum peccato mortali, quod avertit hominem a Deo tanquam ab ultimo fine, & ipsum reddit Deo infensum, & inimicum. Unde Maldonatus in cap. 8. Lucæ ait: *Eorum opinionem, qui existimant posse charitatem cum peccato mortali cohærere, ne audiendam quidem arbitror.*

§. VI.

Solvuntur objectiones.

OBjiciunt primo Adversarii, & est præcipuum illorum fundamentum: Dispositio sufficiens ad justificationem cum sacramento omnem peccandi voluntatem excludere debet: Atqui attritio ex solo motu pœnarum non excludit omnem affectum peccandi: Ergo non est dispositio sufficiens ad justificationis gratiam in sacramento pœnitentiæ obtinendam. Major constat, Minorem vero probant primo ex D. Augustino, qui variis in locis asserit inimicum esse justitiæ, qui pœnæ timore non peccat; unde illum comparat uxori, quæ timens virum, abstinet ab adulterio, ne damnetur a viro; & leoni, aut lupo non rapientibus prædam, quia latratu canum, & clamore pastorum, & terrore circundantium revocantur a præda. Ita serm. 15. & 19. de verbis Apostoli, ubi sic ait: *Leo venit, leo redit, prædam non rapuit, malitiam non posuit. Nunquid quia ovem non tulit, ideo lupus venit, & ovis rediit? lupus venit fremens, lupus redit tremens, lupus tamen est fremens, & tremens.*

Secundo ex D. Thoma 2. 2. qu. 19. ar. 9. ubi ex mente Augustini ait, quod timor servilis potest habere annexam voluntatem peccandi, & ideo non numeratur inter dona Spiritus Sancti.

Tertio probatur ex doctrina communi D. Thomæ, & Theologorum docentium, ea, quæ fiunt ex metu, esse mixta ex voluntario, & involuntario, subindeque metum causare

involuntarium secundum quid, & conditionate saltem, ut constat in mercatore, qui metu naufragii imminentis projicit suas merces in mare. Ille enim habet voluntatem conditionatam eas conservandi, si non immineret vitæ periculum. Similiter (inquiunt) qui ex metu gehennæ non peccat, virtualiter habet hunc actum: *Vellem peccare, si abesset pœna.*

Quarto sic arguunt: Non excluditur omnis peccandi voluntas, quandiu peccatum secundum se, & in se, seu præcisum a circunstantiis placet: Sed illi, qui ex metu gehennæ abstinet a peccato, peccatum secundum se, & in se placet; sicut illi, qui ex metu naufragii projicit merces in mare, placet conservatio mercium secundum se, & in se considerata, seu ut præcisa a circunstantiis, & periculo naufragii imminentis: Ergo ille, qui ex metu gehennæ non peccat, retinet voluntatem peccandi. Unde August. epist. 144. *Times ardere, noli peccare: non agitur foris negotium cupiditatis, ipsa tamen cupiditas intus est hostis.*

Demum Adversarii sic discurrunt: Sine amore Dei, seu casto amore justitiæ excludi nequit omnis peccandi voluntas, ut docet August. lib. 2. contra advers. legis cap. 7. his verbis: *Desiderio peccandi non extinguitur, nisi contrario desiderio recte faciendi, ubi fides per dilectionem operatur.* Et epist. 144. *Tantum quisque* (inquit) *peccatum odit, quantum justitiam diligit. Inimicus ergo justitiæ est, qui pœnæ timore non peccat; amicus autem erit, si ejus amore non peccat. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit. Tunc enim vere timebit peccare.* Ergo attritio ex metu gehennæ concepta non exclu-

tum, quando aliquid suitur. Seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem. Demum in Psal. 149. *Nisi timore homo incipiat Deum colere, non perveniet ad amorem: initium sapientiæ timor Domini: incipit ergo a vinclis ferreis, & finitur ad torquem auream.*

Ex his patet manifeste Augustino adversari Jansenium tom. 3. lib. 5. cap. 27. colum. 560. ubi sic habet: „Impossibile est, ut ille, qui „in peccandi proposito constitutus est, sola „pœnæ formidine ita mutet voluntatem, pec„catumque detestetur, ut non peccet. *Et c.* „*33. col.* 586. Propositum bene vivendi ex ti„more pœnarum concipi, principiis Augusti„ni solidissimis, ex quibus Pelagiana hæresis „expugnata est, directe refragatur. *Et col.* „578. Qui ex illo timore (*gehennæ*) opera„tur, non est amicus rectitudinis, nec Dei, „sed potius hostiles erga eum animos gerit.

Nec solum Augustino, sed etiam rationi contrariatur hæc doctrina Jansenii. Nam efficax metus gehennæ, id est vi cujus homo malum gehennæ ita refugit, ut efficaciter velit omnia media ad illud vitandum absolute necessaria, includit necessario voluntatem efficacem cavendi omne id, quod est inductivum gehennæ, cum hoc sit medium absolute necessarium ad vitandum istud malum: Ergo necessario excludit omnem peccandi affectum mortaliter peccaminosum, quandoquidem talis affectus est gehennæ inductivus. Unde

Ad primam probationem in contrarium dicendum est, Augustinum locis illis, quæ citant Adversarii, loqui de timore propter pœnas, quarum fugam sibi proponit metuens,

tan-

tanquam finem ultimum, qualis tamen non est ille, quem importat vera attritio; fugam enim pœnarum inferni non sibi proponit pœnitens illo actu, tanquam ultimum finem, sed solum tanquam finem proximum; quia non excludit positive relationem ipsius ad Deum, sed mere negative, sive præcisive quoad hoc se habet.

Ad secundam probationem ex authoritate D. Thomæ similiter dico, illum loco citato loqui de primo timore servili, non de secundo. Quod vero hæc interpretatio legitima sit, constat ex verbis Sancti Doctoris, ait enim, quod *timor servilis potest habere annexam voluntatem peccandi*. Censet ergo, timorem servilem non habere semper, ac necessario annexam peccandi voluntatem, sed aliquando posse illam excludere, quando nimirum metuens non sibi proponit fugam mali, quod timet, tanquam ultimum finem, ut contingit in proposito.

Ad tertiam respondetur, quod licet sæpe contingat ea, quæ fiunt ex metu, habere adjunctam voluntatem conditionatam contrariam, ut constat exemplo adducto mercatoris metu naufragii merces in mare projicientis; hoc tamen non est universaliter verum, sed solum quando affectus conditionatus non impedit assecutionem finis, ad quem medium ex metu eligitur, ut in casu jacturæ mercium, secus vero quando illam impedit, ut impediret in nostro casu, cum fuga, & detestatio peccati ex metu gehennæ non possit ad eam evadendam esse utilis, nisi excludat omnem affectum etiam conditionatum erga peccatum, quia nempe hic affectus est lethaliter peccaminosus, & consequenter impeditivus evasionis gehen-

tia, renati, & roborati nutrimur Eucharistia, per pœnitentiam ab ægritudine sanamur. Ubi distinguit Concilium Eucharistiam simul, & confirmationem a baptismo, & pœnitentia, quod illa dant incrementum gratiæ, ista autem dant per se primam gratiam: renasci enim spiritualiter, non est augeri in gratia, sed primam vitam spiritualem accipere: pariter sanari ab ægritudine, aliud non est, quam gratiam recipere, qua ægritudo existens in anima expellatur. Sane si nunquam baptismus, & pœnitentia dent primam gratiam, non magis dici possunt regenerare, & sanare ex suo effectu principali, & primario, quam alia Sacramenta. Quod vero si exigant subjectum per charitatem dispositum, nunquam primam gratiam conferant, ut asseritur in Minori, manifestum videtur ex eo, quod charitas extra Sacramentum delet omne peccatum, & imperrat gratiam justificantem, ut §. 1. ostendimus, & patet ex eo, quod charitas est perfecta conversio ad Deum, ut amicum, subindeque efficax aversio ab omni peccato, divinæ amicitiæ destructivo.

Respondent Adversarii, amorem ad Sacramentum pœnitentiæ requisitum esse valde remissum, & imperfectum, subindeque non expellere peccatum ab anima pœnitentis, nec primam gratiam justificantem conferre, sed relinquere illam conferendam Sacramento pœnitentiæ.

Sed contra: Vel talis amor imperfectus est in specie charitatis, & verus amor amicitiæ erga Deum, vel in specie alterius virtutis, puta spei, quæ est amor concupiscentiæ, quo Deum ut nobis bonum, ac delectabilem diligimus, & concupiscimus: Si hoc secundum

dum dicatur, habemus intentum, nempe ad Sacramentum Pœnitentiæ actum charitatis non requiri. Si primum affirmetur, negari non potest, talem amorem, quamvis remissum, & imperfectum, peccatum expellere ab anima, subindeque primam gratiam justificantem illi conferre, cum omnis charitas, quantumcumque debilis, ac remissa, sit (ut supra dicebamus) conversio in Deum, ut amicum, subindeque efficax aversio ab omni peccato mortali, divinæ amicitiæ destructivo. Unde D. Thomas 3. p. qu. 70. ar. 4. in corpore sio ait: *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima etiam charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri, & argenti.*

Confirmatur: De essentia charitatis est, quod sit inclinatio in Deum tanquam in ultimum finem, unde nulla potest dari charitas, quantumvis parva, debilis, ac remissa, quæ hunc non præstet effectum, & quæ hominem non inclinet in Deum tanquam in finem ultimum, subindeque quæ non excludat omne peccatum mortale, per quod homo a Deo tanquam ultimo fine avertitur; alioquin idem homo simul posset esse conversus ad Deum, ut ultimum finem, & ab illo, ut ab ultimo fine aversus. Item posset idem homo simul habere plures fines ultimos, nempe Deum, in quo per charitatem suum ultimum finem constitueret, & creaturam, in qua per peccatum mortale homo ponit rationem ultimi finis, ut in tractatu de peccatis contra Adrianum ostendimus: At hæc manifestam contradictionem involvunt: Ergo implicat dari aliquam charitatem, quantumvis parvam, &

remissam, quæ omne peccatum mortale non excludat.

Respondent Adversarii, hæc quidem argumenta efficaciter ostendere, nullam charitatem habitualem posse cum peccato mortali sociari, & cohærere, subindeque illud ab anima excludere, id tamen non probare de charitate actuali, qualis est illa, quam requiri existimant ad Sacramentum pœnitentiæ, ac proinde illam non excludere peccatum mortale, sed relinquere illud expellendum per tale sacramentum.

Sed hæc responsio facile potest confutari: sicut enim per habitum charitatis homo in Deum ut ultimum finem manet conversus habitualiter, ita & per actum charitatis, quantumvis debilem, & remissum, actualiter in illum convertitur; quod enim facit habitus habitualiter, hoc præstat actus actualiter: Sed non solum repugnat hominem habere plures ultimos fines habitualiter, sed etiam implicat illum habere plures ultimos fines, quorum unus sit habitualis, alter actualis, ut docent communiter nostri Thomistæ, & demonstrant Salmanticenses in tractatu de ultimo fine disp. 4. dub. 2. §. 4. Ergo non solum repugnat, charitatem habitualem, sed etiam actualem cum peccato mortali cohærere; & per cõsequens per quemcumque actum veræ charitatis illud ab anima expellitur.

Confirmatur: Ille, qui elicit actum charitatis, actu diligit Deum, subindeque ab eo diligitur, juxta illud Prov. 8. *Ego diligentes me diligo:* Qui vero est in statu peccati mortalis, odio habetur a Deo, secundum illud Sap. 14. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus*: Sed implicat eundem hominem simul a Deo amari,

ti, & odio haberi: Ergo & in illo actum charitatis cum peccato mortali sociari.

Confirmatur amplius: Ille, qui actu diligit Deum super omnia, ipsum præfert omnibus creaturis; qui vero peccat mortaliter, illi præfert aliquam creaturam, in qua constituit rationem ultimi finis: At implicat manifestam contradictionem, quod homo simul præferat Deum omnibus creaturis, & quod nihilominus illi præferat aliquam creaturam, ut de se patet: Ergo & quod actus charitatis simul cum peccato mortali in eodem homine existat.

Ex his intelliges, Adversarios in Scyllam, vel in Charybdim, hoc est in unum ex duobus absurdis necessario incidere. Nam vel coguntur concedere sacramentum pœnitentiæ nunquam primo expellere peccatum, nec primam gratiam justificantem conferre, subindeque non esse in numero sacramentorum pro mortuis animabus a Christo institutorum: Quod si id velint tueri, in aliud incidere coguntur absurdum, nempe charitatem non expellere peccatum mortale ab anima, sed posse cum illo sociari. Primum repugnat naturæ, & institutioni sacramenti pœnitentiæ, ut supra ostendimus: alterum destruit naturam charitatis, quæ cum sit inclinatio, & conversio in Deum, tanquam in ultimum finem, & perfecta cum illo amicitia, non potest stare cum peccato mortali, quod avertit hominem a Deo tanquam ab ultimo fine, & ipsum reddit Deo infensum, & inimicum. Unde Maldonatus in cap. 8. Lucæ ait: *Eorum opinionem, qui existimant posse charitatem cum peccato mortali cohærere, ne audiendam quidem arbitror.*

S 6 §. VI.

§. VI.

Solvuntur objectiones.

OBjiciunt primo Adversarii, & est præcipuum illorum fundamentum: Dispositio sufficiens ad justificationem cum sacramento omnem peccandi voluntatem excludere debet: Atqui attritio ex solo metu pœnarum non excludit omnem affectum peccandi: Ergo non est dispositio sufficiens ad justificationis gratiam in sacramento pœnitentiæ obtinendam. Major constat, Minorem vero probant primo ex D. Augustino, qui variis in locis asserit inimicum esse justitiæ, qui pœnæ timore non peccat; unde illum comparat uxori, quæ timens virum, abstinet ab adulterio, ne damnetur a viro; & leoni, aut lupo non rapientibus prædam, quia latratu canum, & clamore pastorum, & terrore circundantium revocantur a præda. Ita serm. 15. & 19. de verbis Apostoli, ubi sic ait: *Leo venit, leo redit, prædam non rapuit, malitiam non posuit. Nunquid quia ovem non tulit, ideo lupus venit, & ovis rediit? lupus venit fremens, lupus redit tremens, lupus tamen est fremens, & tremens.*

Secundo ex D. Thoma 2. 2. qu. 19. ar. 9. ubi ex mente Augustini ait, quod timor servilis potest habere annexam voluntatem peccandi, & ideo non numeratur inter dona Spiritus Sancti.

Tertio probatur ex doctrina communi D. Thomæ, & Theologorum docentium, ea, quæ fiunt ex metu, esse mixta ex voluntario, & involuntario, subindeque metum causare

invo-

involuntarium secundum quid, & conditionate saltem, ut constat in mercatore, qui metu naufragii imminentis projicit suas merces in mare. Ille enim habet voluntatem conditionatam eas conservandi, si non imminerer vitæ periculum. Similiter (inquiunt) qui ex metu gehennæ non peccat, virtualiter habet hunc actum: *Vellem peccare, si abesset pœna*.

Quarto sic arguunt: Non excluditur omnis peccandi voluntas, quandiu peccatum secundum se, & in se, seu præcisum a circunstantiis placet: Sed illi, qui ex metu gehennæ abstinet a peccato, peccatum secundum se, & in se placet; sicut illi, qui ex metu naufragii projicit merces in mare, placet conservatio mercium secundum se, & in se considerata, seu ut præcisa a circunstantiis, & periculo naufragii imminentis: Ergo ille, qui ex metu gehennæ non peccat, retinet voluntatem peccandi. Unde August. epist. 144. *Times ardere, noli peccare: non agitur foris negotium cupiditatis, ipsa tamen cupiditas intus est hostis*.

Demum Adversarii sic discurrunt: Sine amore Dei, seu casto amore justitiæ excludi nequit omnis peccandi voluntas, ut docet August. lib. 2. contra advers. legis cap. 7. his verbis: *Desiderio peccandi non extinguitur, nisi contrario desiderio recte faciendi, ubi fides per dilectionem operatur*. Et epist. 144. *Tantum quisque* (inquit) *peccatum odit, quantum justitiam diligit. Inimicus ergo justitiæ est, qui pœnæ timore non peccat; amicus autem erit, si ejus amore non peccat. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit. Tunc enim vere timebit peccare*. Ergo attritio ex metu gehennæ concepta non exclu-

cludit voluntatem peccandi.

Antequam huic objectioni respondeamus, observandum est, illam militare solum contra attritionem ex metu gehennæ conceptam, non vero contra illam, quæ oritur ex consideratione turpitudinis peccati; ista enim excludit voluntatem peccandi, ut constat in eo, qui dolet se fornicasse, & proponit in posterum a tali peccato se abstinere ob illius deformitatem, & turpitudinem, & propter honestatem virtutis castitatis. Unde hoc argumentum, quod apud Adversarios palmarium reputatur, & veluti Achilleum, mancum, & diminutum est, cum non probet absolute, & universaliter necessitatem contritionis in sacramento pœnitentiæ, sed duntaxat insufficientiam alicujus attritionis particularis, nempe illius, quæ oritur ex metu gehennæ, & pęnarum inferni. Hoc præmisso,

Respondeo ad objectionem, concessa majori, negando minorem. Tridentinum enim supra citatum manifeste supponit aliquem esse timorem pœnarum, & gehennæ, qui voluntatem peccandi excludit; docet enim, attritionem conceptam ex metu gehennæ ad Dei gratiam in sacramento impetrandam disponere, *si voluntatem peccandi excludat*. Quæ conditionalis esset nugatoria, &, ut loquuntur Dialectici, de subjecto non supponente, si nulla prorsus daretur, nec dabilis esset attritio ex metu gehennæ concepta, quæ voluntatem peccandi excluderet. Unde idem Concilium sess. 6. can. 9. sic habet: *Qui dixerit, gehennæ metum, per quem a peccato abstinemus, peccatum esse, anathema sit*. Ille vero, qui retinet voluntatem peccandi, non abstinet a peccato, cum talis volitio peccatum sit: Ergo Triden-

dentinum censet, metum gehennæ posse excludere voluntatem peccandi. Idem docet August. in Psal. 127. his verbis: *Alius non in hac terra pati timet, sed gehennam timet, unde terruit etiam Dominus, ubi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hæc homines, & quia vere futura sunt impiis, timent, & continent se a peccato. Habent timorem, & per timorem continent se a peccato. Timent quidem, sed non amant justitiam: cum autem per timorem continent se a peccato, fit consuetudo justitiæ.* Item idem S. Pater variis in locis docet, timorem ex metu gehennæ conceptum bonum, honestum, utilem ad salutem, labisque purum esse, imo illum disponere, ac viam sternere ad charitatem. At si voluntatem peccandi non excluderet has dotes, & prærogativas non haberet, cum voluntas peccandi sit mala, turpis, impedimentum salutis, & præcludat aditum charitati, quæ nedum cum peccato, sed etiam cum voluntate peccandi incompossibilis est: Ergo juxta doctrinam Augustini timor ex metu gehennæ conceptus excludit, vel saltem excludere potest voluntatem peccandi Minor constat, major vero suadetur variis Augustini testimoniis. In primis enim Sanctus Doctor in Psal. 117. hunc timorem commendans ait: *Time, ne mittaris in gehennam; bonus est, & utilis iste timor.* Et ser. 18. de verbis Apostoli loquens de timore gehennæ: *Nihil*, ait, *melius times: nihil est, quod magis timere debeas.* Et tract. 9. in epist. Joan. explicans, quo pacto iste timor disponat, & viam aperiat charitati, comparat illum setæ, qua introducitur linum: *Si nullus timor*, inquit, *non est, qua intret charitas: sicut videmus per setam introduci linum,*

tum, quando aliquid suitur. Seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem. Demum in Psal. 149. *Nisi timore homo incipiat Deum colere, non perveniet ad amorem: initium sapientiæ timor Domini: incipit ergo a vinclis ferreis, & finitur ad torquem auream.*

Ex his patet manifeste Augustino adversari Jansenium tom. 3. lib. 5. cap. 27. colum. 560. ubi sic habet: „ Impossibile est, ut ille, qui „ in peccandi proposito constitutus est, sola „ pœnæ formidine ita mutet voluntatem, pec- „ catumque detestetur, ut non peccet. *Et c.* „ *33. col.* 586. Propositum bene vivendi ex ti- „ more pœnarum concipi, principiis Augusti- „ ni solidissimis, ex quibus Pelagiana hæresis „ expugnata est, directe refragatur. *Et col.* „ 578. Qui ex illo timore (*gehennæ*) opera- „ tur, non est amicus rectitudinis, nec Dei, „ sed potius hostiles erga eum animos gerit.

Nec solum Augustino, sed etiam rationi contrariatur hæc doctrina Jansenii: Nam efficax metus gehennæ, id est vi cujus homo malum gehennæ ita refugit, ut efficaciter velit omnia media ad illud vitandum absolute necessaria, includit necessario voluntatem efficacem cavendi omne id, quod est inductivum gehennæ, cum hoc sit medium absolute necessarium ad vitandum istud malum: Ergo necessario excludit omnem peccandi affectum mortaliter peccaminosum, quandoquidem talis affectus est gehennæ inductivus. Unde

Ad primam probationem in contrarium dicendum est, Augustinum locis illis, quæ citant Adversarii, loqui de timore propter pœnas, quarum fugam sibi proponit metuens, tan-

tanquam finem ultimum, qualis tamen non est ille, quem importat vera attritio; fugam enim pœnarum inferni non sibi proponit pœnitens illo actu, tanquam ultimum finem, sed solum tanquam finem proximum; quia non excludit positive relationem ipsius ad Deum, sed mere negative, sive præcisive quoad hoc se habet.

Ad secundam probationem ex authoritate D. Thomæ similiter dico, illum loco citato loqui de primo timore servili, non de secundo. Quod vero hæc interpretatio legitima sit, constat ex verbis Sancti Doctoris, ait enim, quod *timor servilis potest habere annexam voluntatem peccandi*. Censet ergo, timorem servilem non habere semper, ac necessario annexam peccandi voluntatem, sed aliquando posse illam excludere, quando nimirum metuens non sibi proponit fugam mali, quod timet, tanquam ultimum finem, ut contingit in proposito.

Ad tertiam respondetur, quod licet sæpe contingat ea, quæ fiunt ex metu, habere adjunctam voluntatem conditionatam contrariam, ut constat exemplo adducto mercatoris metu naufragii merces in mare projicientis; hoc tamen non est universaliter verum, sed solum quando affectus conditionatus non impedit assecutionem finis, ad quem medium ex metu eligitur, ut in casu jacturæ mercium, secus vero quando illam impedit, ut impediret in nostro casu, cum fuga, & detestatio peccati ex metu gehennæ non possit ad eam evadendam esse utilis, nisi excludat omnem affectum etiam conditionatum erga peccatum, quia nempe hic affectus est lethaliter peccaminosus, & consequenter impeditivus evasionis gehen-

gehennæ. Ex quo liquet falsum esse, quod dicunt Adversarii, nempe eum, qui non peccat ex metu gehennæ, implicite, & virtualiter habere hunc actum, *vellem peccare, si abesset pœna.*

Ex hoc etiam patet falsum esse, quod dicitur in quarta probatione, nempe peccatum secundum se, & in se placere illi, qui ex metu gehennæ abstinet a peccato, sicut conservatio mercium secundum se considerata, & ut præcisa a circunstantiis naufragii imminentis, placet mercatori. Ratio vero discriminis jam insinuata est, quia nimirum amor mercium secundum se non impedit assecutionem finis, ad quem medium ex metu eligitur, nempe conservationem vitæ, & vitationem naufragii: affectus vero, seu complacentia in peccato secundum se, & in se considerato, cum sit lethaliter peccaminosa, impedit evasionem gehennæ, quæ est finis proximus, ob quem medium, nempe fuga peccati ex metu eligitur.

Ad quintam dicendum, quod quando Augustinus asserit per timorem gehennæ voluntatem peccandi non excludi, sed solum per amorem justitiæ, loquitur de timore gehennæ secundum se spectato, non vero de illo, ut conjuncto sacramento pœnitentiæ, de quo loquimur in præsenti; attritio enim ex tali metu concepta, si conjungatur huic sacramento, æquivalet contritioni, & charitati, subindeque non minus excludit voluntatem peccandi, quam actus contritionis, & charitatis erga sacramentum pœnitentiæ.

Objicies secundo cum Jansenio: Ille, qui de peccatis tantum propter pęnas inferni dolet, in tali timore, sive in puro sui amore ultimo

timo quiescit; Ergo peccat, & inordinate agit, cum peccatum, & inordinatio sit in amore sui ultimo quiescere.

Respondeo, eum, qui dolet de peccatis propter penas inferni, dupliciter in amore sui, ex quo dolor ille nascitur, posse ultimo quiescere: primo positive, & contrarie, excludendo nimirum relationem talis amoris, & sui ipsius in Deum, secundo negative tantum, sive præcisive, non referendo illum amorem, & actum doloris de peccatis ex eo provenientem in Deum. Qui primo modo dolet de peccatis, fateor, quod illum actum de se bonum vitiat, apponendo ei malam circunstantiam. Sed nego, quod dolens de peccatis secundo modo, qualis est, qui veram attritionem de illis habet propter solum gehennæ metum, sic se habeat, atque adeo inordinate agat. Quod potest hoc exemplo illustrari, & explicari: Ille, qui elicit actum virtutis moralis, puta temperantiæ, vel justitiæ ob solam honestatem, quæ reperitur in objecto illarum virtutum, non referendo ipsam per charitatem in Deum, ut ultimum finem, non peccat, nec inordinate agit, ut docent communiter Theologi contra Michaelem Baium: quia nimirum talem honestatem, & bonitatem moralem non respicit tanquam finem ultimum, sed duntaxat tanquam finem proximum, nec excludit positive relationem ipsius ad Deum, ad quem ut ad omnis honestatis, & bonitatis fontem ex natura sua tendit, sed ad id mere præcisive, & negative se habet. Idem cum proportione dicendum est de timore gehennæ, seu de attritione ex tali metu concepta.

Objiciunt insuper Adversarii aliqua Sanctorum Patrum testimonia, quibus asseritur, homi-

hominem nunquam ſine charitate juſtificari. Sed facile reſpondetur, hæc intelligi debere de charitate antecedente, vel conſequente; ſemper enim charitas vel antecedit juſtificationem peccatoris, ut quando juſtificatur extra ſacramentum per actus contritionis, vel charitatis, qui ultimo ad gratiam juſtificantem diſponunt, vel illam comitatur, aut ſubſequitur, ut quando per actum attritionis in ſacramento baptiſmi, vel pœnitentiæ juſtificatur; tunc enim charitas ex ipſa virtute ſacramenti conſequitur in fine verborum.

§. VII.

Quas conditiones habere debeat attritio, ut diſponat ad juſtificationis gratiam in ſacramento pœnitentiæ obtinendam?

RESpondeo, illam debere habere has quatuor conditiones, nempe quod ſit vera, ſupernaturalis, univerſalis, & efficax, ſeu voluntatem peccandi excludens. In primis enim, quod debeat eſſe vera, & non ſufficiat apparens, ſeu exiſtimata, manifeſtum eſt, quia attritio eſt materia ſacramenti pęnitentiæ, ſicut aqua eſt materia baptiſmi: Sed ad materiam baptiſmi requiritur vera aqua, & non ſufficit apparens, ſeu exiſtimata: Ergo pariter ad valorem, & effectum ſacramenti pęnitentiæ neceſſaria eſt vera attritio, & non ſufficit apperens, ſeu exiſtimata. Secundo, quod debeat eſſe ſupernaturalis, ſubindeque non ſufficiat attritio naturalis, exiſtimata ſupernaturalis, conſtat, tum quia Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4. aſſerit, attritionem, quæ peccatorem diſpo-

disponit ad gratiam in hoc sacramento obtinendam, esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsum, quæ non conveniunt attritioni naturali. Tum etiam, quia dispositio debet esse ejusdem ordinis cum forma, ad quam disponit. Tum denique, quia cum peccàtum avertat a Deo, ut a fine supernaturali, illius retractatio debet esse aliquo modo conversio ad Deum, ut finem supernaturalem, subindeque supernaturalis. Ex quo intelliges, motivum attritionis, quæ ad recipiendum hujus sacramenti effectum disponit, debere esse aliquo modo supernaturale; unde quando Tridentinum loco supra citato ait, attritionem, quæ vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & penarum metu concipitur, ad Dei gratiam in pœnitentiæ sacramento impetrandam disponere, hoc debet intelligi de turpitudine opposita alicui honestati, & virtuti supernaturali, & de metu gehennæ, & pœnarum, quæ nobis per fidem revelantur, & a Deo ut Authore supernaturali infliguntur. Tertio, quod debeat esse universalis, seu se extendens ad omnia peccata mortalia nondum confessa, liquet ex eo, quod in sacramento pœnitentiæ unum peccatum mortale non potest remitti sine alio, unde vel tot debent multiplicari attritiones, quot sunt peccata specie diversa, vel dari aliqua, quæ habeat motivum aliquod universale, quod ad omnia peccata mortalia se extendat. Demum, quod debeat esse efficax, seu voluntatem peccandi excludens, expresse traditur a Tridentino citato, ubi loquens de attritione ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu concepta, subdit, quod si illa *voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ*, ad

ad Dei gratiam in sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.

CAPUT V.

De confessione sacramentali.

Confessio sacramentalis est *legitima accusatio pœnitentis de peccatis propriis facta Sacerdoti, ad eorum absolutionem virtute clavium obtinendam.* Circa illam quinque præcipue considerari possunt, nimirum ejus præceptum, seu obligatio, minister, qualitas, integritas, & sigillum, de quibus breviter hic agendum est.

§. I.

Præceptum confessionis sacramentalis.

Confessionem sacramentalẽ fuisse a Christo institutam ostendimus supra cap. 1. §. 2. ex quo sequitur, illam esse necessariam, & præceptam jure divino, ut definit Tridentinum sess. 14. can. 7. & 8. & probat cap. 5. ex verbis illis Christi Joan. 21. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* Sacerdotes enim non haberent potestatem retinendi peccata fidelium, si ipsi fideles præceptum a Christo non haberent sua peccata deferendi ad illos. Id etiam probari potest ex eo, quod præceptum confessionis in lege Euangelica successit præcepto contritionis: istud vero ante legem Euangelicam jure divino obligabat peccatores, ut cap. præcedenti, §. 2. ostensum est. Ergo pariter in lege Euangelica confessio sacramentalis est jure divino præcepta. Et certe res

ita

ita difficilis, & humanæ superbiæ adeo repugnans, qualis est confessio omnium peccatorum, etiam occultorum, maxime pudendorum, nunquam in totam Ecclesiam induci potuisset, nisi de ea Christi præceptum per ipsos Apostolos traditum accepisset. Neque obstat, quod dicunt hæretici, nempe Nectarium Patriarcham Constantinopolitanum abrogasse usum confessionis in sua Ecclesia, illumque improbasse Chrysostomum ejus successorem.

Ad hoc enim respondimus supra cap. 2. §. 1. Nectarium non abrogasse confessionem privatam, & auricularem, sed publicam tantum, occasione scandali orti ex publica confessione cujusdam mulieris, quæ ulterius, quam par erat, in confitendo progressa, palam se accusaverat occulti flagitii cum Diacono in templo admissi. Item Chrysostomum eandem solum confessionem publicam improbare, dum hom. 5. de pœnit. & confess. laudans factum Nectarii addit: *Cogitatione fiat delictorum exquisitio, absque teste sit hoc judicium, solus Deus confitentem videat.* Unde hom. 4. de Lazaro sic ait: *Non cogo te in medium prodire theatrum, non testes requiro.* Quibus verbis manifeste confessionem solum publicam excludit. Quod si interdum etiam Sacerdotem Dei Vicarium excludere videatur, ut hom. 30 in ep. ad Hebr. ubi ait: *Delicta tua pronuntia, non lingua, sed conscientiæ tuæ memoria*, & hom. 8. de penit. *Intus in conscientia tua, adstante nemine*: loquitur de confessione quotidiana coram solo Deo per examen conscientiæ, & veram contritionem, ad quam, ut valde utilem, & per se sufficientem ad remissionem peccatorum (licet non absque onere ea suo tempore sacerdotali judicio subjiciendi) fideles

les hortatur. Eodem sensu intelligendum est illud Ambrosii in cap. 22. Luc. *Lavant lacrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri.*

Confessio sacramentalis est etiam necessaria jure Ecclesiastico, ut constat ex cap. *Omnis utriusque sexus*, de pœnit. & remiss. desumpto ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. in quo expresse præcipitur confessio annua his verbis: *Omnis utriusque sexus fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti*, &c. Hoc præceptum est determinatio præcepti divini quantum ad tempus confitendi, quare obligat sub mortali, & est distinctum a præcepto communicandi in Paschate, subindeque obligat per se, & independenter ab illo. Unde qui per annum esset legitime impeditus a susceptione Eucharistiæ, teneretur nihilominus ad confessionem sacramentalem, & e contra qui in Paschate non haberet conscientiam peccati mortalis, non teneretur confiteri, bene tamen communicare. Qui vero tunc conscientiam mortalis habent, tenentur quidem prius confiteri, quam communicare, ad id tamen non obligantur ex vi præcepti annuæ confessionis, (supposito, quod in Natali Domini, aut alio quovis anni tempore confessi fuerint) sed ex vi præcepti divini prohibentis, ne quis indigne ad Eucharistiam præsumat accedere.

Huic præcepto non satisfit per confessionem invalidam, cum illa non præcipiatur, sed prohibeatur ab Ecclesia; bene tamen per confessionem validam, sed informem, (quam esse possibilem infra ostendemus) tunc enim impletur præceptum alicujus rei, quando omnia ad essentiam rei præceptæ requisita adhiben-

hibentur: Sed per confessionem validam, quamvis informem, adhibentur omnia pertinentia ad essentiam confessionis sacramentalis, alioquin non esset valida: Ergo per illam impletur præceptum Ecclesiasticum de annua confessione. Confirmatur: Finis præcepti non cadit sub præcepto: Sed gratia per sacramentum recipienda, cujus privatio reddit sacramentum informe, est finis præcepti confessionis sacramentalis: Ergo non cadit sub præcepto.

§. II.

Minister confessionis sacramentalis.

De fide certum est, solum Sacerdotem esse ministrum confessionis sacramentalis. Hoc enim definitum est in Concil. Constantiensi contra VVicleff, in Florentino in decreto unionis, & in Trid. sess. 14. c. 10. ubi dicitur, hæc verba Christi Jo. 20. *Quorum remiseritis peccata*, solis sacerdotibus esse dicta, atque illis solis potestatem remittendi peccata fuisse concessam. Ratio etiam id suadet: tum quia conveniens fuit, ut illi soli haberent potestatem in corpus Christi mysticum, qui potestatem habent in corpus Christi verum, quales sunt soli Sacerdotes; tum etiam, quia sacramentum pœnitentiæ se habet per modum judicii, unde absolutio a peccatis est actus judicialis: Sed non est conveniens, quod in republica bene ordinata omnes sint judices, cum multa requirat actus judicialis, quæ non facile possunt in quolibet reperiri, ut scientiam, prudentiam, justitiæ zelum, &c. Ergo nec quod omnes sint confessionis sacramentalis ministri.

Ex hoc intelliges, in ministro confessionis ju-

jurisdictionem esse plane necessariam, non solum ut licite, sed etiam ut valide a peccatis absolvat; natura enim, & ratio judicii postulat, ut sententia non nisi in subditos feratur. Unde Tridentinum sess. 14. cap. 7. *Quoniam natura, & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos tantum feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse hæc Synodus confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse, quam Sacerdos in eum profert, in quem non habet ordinariam, aut subdelegatam potestatem.*

Dices, quilibet Sacerdos, ex vi suæ ordinationis, & illorum verborum, quæ Episcopus in persona Christi profert, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* recipit potestatem absolvendi a peccatis, Ergo ut possit ab illis absolvere, non requiritur jurisdictio.

Respondeo tunc quemlibet Sacerdotem recipere potestatem physicam, sive ordinis, ad absolvendum a peccatis, non vero potestatem moralem, sive jurisdictionis.

Instabis: Potestas physica, sive ordinis, ad absolvendum a peccatis, consistit in charactere sacerdotali: Sed antequam Episcopus prædicta verba proferat, Sacerdos charactere sacerdotali insignitus est; cum ille imprimatur in contactu calicis, & prolatione illorum verborum, *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo*: Ergo antequam Episcopus proferat illa verba, *Accipite Spiritum Sanctum*, Sacerdos habet potestatem physicam, sive ordinis ad absolvendum a peccatis, subindeque ex vi illorum verborum non recipit potestatem physicam ad absolvendum a peccatis, sed moralem, quæ est ipsa potestas jurisdictionis.

Respondeo potestatem physicam ad absolven-

vendum a peccatis non consistere in charactere Sacerdotali, sed in quodam modo reali, & intrinseco majoris perfectionis, & extensionis ipsius, ratione cujus character est potentia physica, non solum supra corpus Christi verum, ad consecrandum ipsum, sed etiam supra corpus Christi mysticum, sive supra fideles pœnitentes, ad causandum in ipsis gratiam remissivam peccatorum, per absolutionem sacramentalem. Licet autem Sacerdos recipiat characterem sacerdotalem in contactu calicis, & prolatione illorum verborum, *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo*, illum tamen modum extensivum, & majoris potestatis recipit solum in prolatione illorum verborum: *Accipite Spiritum Sanctum, &c.*

Ex hoc intelliges notabile discrimen, quod reperitur inter potestatem jurisdictionis in foro pœnitentiæ ad absolvendum a peccatis, & potestatem jurisdictionis in foro externo, quam habet judex ad actus judiciales exercendos; ista enim non præsupponit necessario aliam potestatem physicam, quæ sit fundamentum illius, bene tamen illa, nimirum characterem sacerdotalem, cum modo reali, & intrinseco extensionis supra corpus Christi mysticum jam explicato. Unde carentes charactere Sacerdotali non possunt ab Ecclesia deputari ad exercendum officium Confessoris, & absolvendum a peccatis, bene tamen ad actus judiciales fori externi exercendos.

§. III.

Qualitas confessionis sacramentalis.

CIrca qualitatem confessionis sacramentalis difficultas est, & controversia inter Theologos, an possit dari confessio sacramentalis, quæ sit valida, & tamen informis; idest quæ habeat omnia ad essentiam, & valorem Sacramenti requisita, & nihilominus careat suo effectu, videlicet gratia, & remissione peccatorum?

Respondeo id aliquando posse contingere, quia cum effectus sit extra essentiam suæ causæ, potest interdum, ob aliquam subjecti indispositionem, ipsum non causare, ut patet in igne non semper producente de facto calorem ob indispositionem subjecti: nulla ergo videtur esse repugnantia, quod confessio sacramentalis habeat omnia ad valorem Sacramenti requisita, & nihilominus per accidens non producat gratiam ob aliquem defectum, vel indispositionem pœnitentis: v. g. si quis habens quatuor peccata mortalia, tria declaret in confessione, & de eis attritionem habeat, supernaturalem quidem, sed ex motivo particularis deformitatis eorum, aliud vero ex inadvertentia inculpabili non declaret, nec consequenter de illo doleat, talis confessio erit valida, & tamen informis. In primis enim quod valida sit, ex eo patet, quod omissio alicujus peccati ex ignorantia, vel inadvertentia inculpabili non reddit confessionem invalidam; quia licet tunc illa non sit integra materialiter, bene tamen formaliter, ut constabit ex infra dicendis. Quod vero sit infor-

mis,

mis, seu careat suo effectu, qui est remissio peccatorum, non minus certum videtur, quia in confessione unum peccatum non remittitur sine alio: Sed in casu posito non remittitur pœnitenti illud peccatum, quod ex inadvertentia inculpabili non declarat: Ergo nec alia, quæ in confessione aperit, remittuntur. Major patet, minor probatur. Nunquam remittitur peccatum, nisi habenti dolorem formalem, aut virtualem de ipso: Sed in casu posito pœnitens neque habet dolorem formalem, neque virtualem de peccato omisso: non quidem formalem, & explicitum, ut constat, cum non cogitet de illo; neque etiam virtualem, & implicitum, quia dolor de peccato, ex motivo ipsi speciali, v. g. de adulterio ex speciali turpitudine ipsius, non est dolor virtualis de peccatis diversæ rationis, puta de furto, vel homicidio: pœnitens autem in casu posito non dolet de tribus peccatis, nisi ex particulari motivo, & ex speciali ipsorum turpitudine: Ergo non habet dolorem virtualem, & implicitum de quarto.

Dices, Peccata inculpabiliter oblita remittuntur in Sacramento pœnitentiæ, quamvis confessio ad ea non se extendat: Ergo illa pariter remittentur, quamvis attritio ad ea non extendatur, subindeque in casu posito confessio non solum erit valida, sed etiam formata; præsertim, quia tunc pœnitens nullum ponit obicem gratiæ sacramentali, alioquin peccaret, quandoquidem obligatur ex præcepto divino non impedire effectum Sacramenti, atque adeo non apponere illi obicem.

Respondeo, concesso Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: notabile enim inter integritatem confessionis, & integri-

ratem attritionis reperitur discrimen; nam integritas confessionis solum est de præcepto, non de necessitate medii, unde quomodocumque satisfiat illi præcepto, confessio manet integra formaliter: pœnitentia vero interior est medium per se requisitum ad remissionem peccati, unde si ea ad aliquod peccatum non se extendat, illud non manet remissum, quia non applicatur ei medium per se necessarium. Ad illud, quod subjungitur, dico, quod, licet in casu posito pœnitens non ponat gratiæ sacramentali obicem positivum, ideoque non peccet; ei tamen apponit obicem negativum, videlicet negationem extensionis attritionis ad illud peccatum, ad quod inculpabiliter non advertit, & propterea gratiam sacramentalem non recipit, subindeque ejus confessio in illo casu valida est, & tamen informis.

§. IV.

Integritas confessionis Sacramentalis.

QUod attinet ad integritatem confessionis, duo sunt certa, & indubitata apud Theologos, & totidem incerta, ac in controversiam revocata. In primis certum est, formalem integritatem semper esse necessariam ad valorem confessionis, subindeque teneri pœnitentem declarare in confessione omnia, & singula peccata, & quantum ad speciem, & quantum ad numerum, & quoad circumstantias speciem mutantes, nisi aliqua causa gravissima, & urgens excuset. Ita enim definitur in Tridentino sess. 14. cap. 5. Ratio etiam id suadet, primo quia in hoc Sacramento peccata remittuntur per modum judicii, media accu-

cusatione pœnitentis, & sententia judicis; At sentẽtia judicis præsupponit integram peccatorum confessionem: Ergo & sacramentalis confessio. Secundo, Confessarius in hoc Sacramento non solum habet rationem judicis, sed etiam medici: At medicus non potest sapienter medicinam præscribere, nisi omnes morbos infirmi perspectos habeat: Ergo nec Sacerdos potest salutarem pœnitentiam præscibere pœnitenti, nisi omnia, & singula ejus peccata cognoscat. Tertio, præceptum confessionis, ex Christi institutione, subrogatum est præcepto contritionis: Sed contritio non delet peccata, nisi omnia detestentur; Ergo nec confessio, nisi omnia declarentur, & Ecclesiæ clavibus subjiciantur.

Secundo certum est, materialem integritatem non semper esse necessariam ad valorem confessionis, vel ad fructum sacramentalem percipiendum, sed multas esse causas excusantes ab illa. Prima est oblivio, quando scilicet quis, adhibita sufficienti diligentia, non meminit alicujus peccati. Secunda est impotentia physica, ut si pœnitens amissa loquela, vel in phrenesim versus nequeat confessionem perficere, tunc enim uno peccato audito absolvendus est. Tertia est impossibilitas moralis, ut in casu, quo pœnitens propter suum, vel confessarii, vel alicujus tertii grave damnum, non potest distincte omnia peccata confiteri.

Dices, in nullo prorsus casu licitum est dimidiare Sacramentum Eucharistiæ, consecrando unam materiam sine alia, v. g. panem sine vino: Ergo nec confessionem sacramentalem. Sed nego consequentiam, & paritatem: Ratio discriminis est, quia cum sacra-

mentalis, confessio sit actus quidam moralis, & humanus, præceptum de ejus integritate metiendum est juxta possibilitatem moralem, & regulas prudentiæ. At vero Sacramentum Eucharistiæ non habet pro materia, vel forma actum aliquem humanum, ac proinde præceptum de illius integritate absolute intelligi debet, & absque limitatione.

Hæc duo sunt certa, & indubitata apud Theologos, sed dubitatur primo, utrum ad integritatem confessionis necessarium sit declarare circumstantias intra eandem speciem notabiliter aggravantes? Respondeo affirmative, contra plures Recentiores, oppositum sentientes. Ratio fundamentalis est, quia cum sacramentum pœnitentiæ sit institutum per modum judicii, confessio sacramentalis debet esse talis, quod ex illa Sacerdos recte de criminũ gravitate judicare possit, & servare æquitatem in penitentiis injungendis, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 5. At neutrum potest præstare Sacerdos, nisi circumstantiæ notabiliter aggravantes ipsi in confessione declarentur: Ergo illæ in confessione declarari debent. Major constat, minor probatur. Incestus cum propria sorore, vel matre est incomparabiliter gravior, quam incestus cum propria nepte, vel consobrina, & tamen non distinguitur specie ab illo, sed solum notabiliter aggravat intra eandem speciem, quia ex communi sententia, quam insinuat S. Thom. 2. 2. qu. 154. art. 9. ad 2. omnia peccata incestus sunt ejusdem rationis, & speciei. Similiter furtum mille aureorũ sine comparatione gravius est, quam furtum unius aurei, & tamen quantitas furti non est circumstantia mutans speciem, sed duntaxat aggravans intra eandem speciem,

ciem, ut docet D. Thomas 1. 2. qu. 7. artic. 3. ad 3. Quonam igitur pacto Sacerdos poterit recte judicare, quam graviter aliquis peccaverit, si ignoret, an pœnitens incestum commiserit cum propria matre, vel sorore, vel solum cum nepte, aut consobrina, & nesciat, an furatus fuerit mille aureos, vel unum tantum? & quomodo poterit pœnitentiam condignam ei injungere, si non declaret circumstantias illas intra eandem speciem notabiliter aggravantes? Præsertim cum illæ circumstantiæ majorem interdum malitiam addant, quam illæ, quæ speciem mutant. Furtum enim v. g. centum mille aureorum, vel occisio centum mille hominum absolute continet in se majorem malitiam, quam furtum unius aurei, vel occisio unius hominis in Ecclesia. Addo quod, si liberum esset pœnitenti tales circumstantias declarare, vel non declarare in confessione, non posset Episcopus nec Summus Pontifex peccatum intra eandem speciem notabiliter aggravans, v. gr. incestum cum matre, vel cum sorore, sibi reservare, (ut sæpe faciunt) non reservando sibi incestum cum nepte, vel consobrina. Sequela probatur: Ecclesia nunquam sibi reservat, nec reservare potest venialia, aut mortalia alias rite confessa, quia hujusmodi peccata non sunt materia necessaria, sed libera confessionis: Ergo si pariter circumstantiæ intra eandem speciem notabiliter aggravantes essent materia libera confessionis, non posset Ecclesia sibi reservare aliquod peccatum, ratione alicujus circumstantiæ illud intra eandem speciem notabiliter aggravantis.

Dices, homo non obligatur ad id, de quo nullum extat præceptum: Sed nullū extat præ-

ceptum divinum, vel Ecclesiasticum de confitendis circumstantiis intra eandem speciem notabiliter aggravantibus: Ergo fideles ad id non tenentur. Unde Tridentin. sess. 14. cap. 5. doctrinaliter definiens, quæ circumstantiæ in confessione explicandæ sint, meminit solum earum, quæ speciem mutant, & D. Tho. in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 2. quæstiunc. 5. sic ait: *Alii vero dicunt, quod non sunt necessario confitendæ, nisi circumstantiæ, quæ ad aliud genus, & speciem peccati mortalis trahunt, & hoc probabilius est.*

Respondeo, concessa majori, negando minorem, extat enim præceptum divinum de confitendis illis circumstantiis ex institutione hujus sacramenti sequens; cum enim sit institutum a Christo per modum judicii, quidquid requiritur ad hoc, ut Sacerdos recte de criminum gravitate judicare possit, cadit sub præcepto divino; unde cum explicatio circumstantiarum intra eandem speciem notabiliter aggravantium necessaria sit ad hoc, ut confessarius rectum de gravitate criminum efformet judicium, ut jam ostensum est, sub præcepto divino cadit. Ad Tridentinum vero dicendum est, illud ideo explicite non meminisse, nisi earum circumstantiarum, quæ mutant speciem, quia controversiam inter Theologos de aliis, quæ non variant speciem, noluit definire. Ceterum ratio, quam tradit, ob quam explicari debent illæ, quæ variant speciem, ostendit implicite necessario declarandas esse alias, quæ intra eandem speciem notabiliter aggravant, ut ex supra dictis constat. Addo, quod Concilium docet confitenda esse peccata non solum quantum ad speciem, sed etiam quantum ad numerum: peccatum autem habens

bens circumstantiā notabiliter aggravantem nonnunquam est virtualiter multiplex, ut patet in furto mille aureorum, quod æquivalet mille furtis unius aurei, & in odio per integrum annum durante, quod æquivalet, & continet virtualiter plures actus odii, quia continuatio peccati est virtualis quædam distinctio, & multiplicatio peccatorum. Unde Catechismus ejusdem Concilii de sacr. pœnit. §. *sed quoniam*, docet non modo peccata omnia, sed etiam circumstantias, quæ peccati gravitatem valde augent, vel minuunt, in confessione explicandas esse.

Ad D. Thomam dicendum est, illum solum excludere velle loco citato ab obligatione confitendi illas circumstantias, quæ non valde notabiliter aggravant intra eandem speciem, ut circumstantia diei festi, vel dignitatis personæ, puta si ille, qui peccatum commisit, sit Episcopus, Abbas, vel Generalis Ordinis, non vero circumstantias intra eandem speciem notabiliter aggavantes, ut constat ex ratione, quam adducit; ait enim, ideo non esse necessario confitendas nisi circumstantias, quæ mutant speciem, *quia venialia non sunt de necessitate confessionis, sed tantum mortalia, quæ quantitatem infinitam quodammodo habent.*

Secunda difficultas, & controversia est, an pœnitens possit, & debeat propter integritatem suæ confessionis personam complicis revelare, si aliter peccatum suum explicare non possit? Respondeo affirmative, quia in sacramento pœnitentiæ pœnitens habet jus sese integre accusandi: Ergo & manifestandi complicem, si aliter non possit seipsum integre accusare, seu facere suam confessionem integram, Nec valet, si dicas, pœnitentem ob in-

tegritatem suæ confessionis non posse infamare proximum apud Confessarium: tum quia revelatio complicis in confessione non est diffamatio ejus, nisi materialiter, sicut non diffamatur, quando peccatum ejus revelatur ob ipsius utilitatem, & correctionem, ut docet S. Th. 2. 2. q. 73. a. 2. tum etiam, quia complex voluntarie se faciendo socium pœnitentis in crimine, voluntarie etiam se subdidit, quantum in ipso est, cognitioni judicis de tali crimine, quia voluntarie se fecit circumstantiam talis delicti. Ex quo intelliges, quod si frater commisit incestum cum sorore, ipsa volente, & consentiente, potest, & tenetur in confessione circumstantiam illam explicare, & sororis personam, & crimen confessario detegere, secus vero si sorori non consentienti stuprum intulerit, quia in primo casu soror est complex criminis, & socia flagitii, non vero in secundo. Unde tunc sufficit, quod frater, qui vim sorori intulit, dicat se commisisse incestum cum consanguinea, eique vim intulisse, non explicando circumstantiam personæ.

§. V.

Sigillum confessionis.

TRiplici præcepto Confessor obligatur ad servandum sigillum confessionis, naturali, divino, & humano: naturali, quia de jure naturæ est servare secretum sibi commissum: divino, quia confessio, quæ est juris divini, sine secreto esset nimis odiosa, subindeque moraliter impossibilis: humano denique, seu Ecclesiastico, quia Ecclesia strictissime præcipit sigillum confessionis servari, & pœ-

nis

nis gravissimis ejus violatores punit, ut patet Canone *Sacerdos*, de pœnit. dist. 1. Ex quo sequitur, Sacerdotem violantem sigillum confessionis triplex peccatum committere, primum detractionis, infamando proximum, secundum infidelitatis, non servando secretum, tertium sacrilegii, faciendo contra reverentiam, & significationem hujus sacramenti.

Adeo vero stricta est sigilli confessionis obligatio, ut ne in periculo quidem boni communis, aut in quacumque necessitate, vel ad vitandum quodcumque scandalum liceat illud violare, ut dicitur in prædicto Canone. Ratio est primo, quia revelatio secreti confessionis non est medium ordinatum ad succurrendum necessitatibus, & periculis hominum. Secundo, quia quod est intrinsece malum, nunquam potest assumi ut medium ad procurandum aliquod bonum, vel ad vitandum malum; non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona, vel ut vitentur alia mala: violare autem sigillum confessionis est intrinsece malum, tum quia est violatio juris naturalis præcipientis servare secretum; tum etiam, quia est contra significationem sacramenti pœnitentiæ; hoc enim sacramentum significat remissionem peccatorum, quæ est tectio quædam, & occultatio, quam facit Deus de peccatis, juxta illud Psal. 31. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*: Ergo violatio sigilli confessionis nunquam potest esse licita sub prætextu alicujus boni procurandi, aut alicujus mali, vel scandali vitandi. Tertio, quia si aliquando liceret sigillum confessionis violare, totaliter destrueretur pœnitentiæ sacramentum, quod est maximum bonum reipublicæ Christianæ, quia

illud

illud redderetur odiosum, ut supra dicebamus.

Dices, præceptum de integritate confessionis non minus est de jure divino, quam præceptum servandi ejus secretum, & tamen licitum est in pluribus casibus facere confessionem non integram, ut constat ex dictis §. præcedenti: Ergo pariter licitum erit in aliquibus casibus extraordinariis revelare secretum confessionis.

Respondeo, non omnem integritatem confessionis esse de jure divino, sed illam duntaxat, quæ est in potentia pœnitentis, unde illa semper obligat, nullusque potest assignari casus, in quo liceat pœnitenti non facere confessionem formaliter integram, licet plures adduci possint, in quibus non tenetur facere confessionem materialiter integram. Addo hoc esse discrimen inter præceptum confessionis, & præceptum non revelandi secretum confessionis, quod primum est affirmativum, atque adeo licet obliget semper, non tamen pro semper, sed possunt contingere casus, in quibus cessat ejus obligatio; secundũ vero est negativum, subindeque obligat semper,& pro semper, ac in omni casu, nullo prorsus excepto, cum ea sit natura præceptorum negativorum. Ex his

Colligitur primo, non posse confessorem ad explicandum peccatum proprium in confessione, revelare peccatum alterius in confessione auditum, quia præceptum sigilli est arctius, quam præceptum de integritate confessionis, cum ne ad mortem quidem vitandam liceat sigillum confessionis violare, & a præcepto integritatis confessionis multo minora damna, & pericula excusent.

Colligitur secundo, non licere sacerdoti

fa-

facere actionem aliquam, quæ ex natura sua sit expressiva peccati in confessione auditi, quia hoc esset revelare confessionem non verbo, sed facto: ei tamen licitum esse exercere omnes illas actiones, quæ de se sunt indifferentes ad significandum peccatum confessum, aut non confessum, & possunt, etiam consideratis omnibus circumstantiis, fieri ex aliis motivis. Unde si Sacerdos sciret per confessionem paratum sibi esse vinum toxicatum ad missam celebrandam, posset a celebratione abstinere, fingendo aliquam infirmitatem repentinam. Non possunt tamen Prælati uti cognitione per confessionem habita ad externam gubernationem, hoc enim strictissime prohibuit Clemens VIII. decreto anno 1593. die 26. Maji edito.

Colligitur tertio, illum, qui reperit chartam, in qua scripta sunt peccata pœnitentis nondum confessa, non obligari ad sigillum, sed duntaxat ad secretum naturale; quia talia peccata nondum Ecclesiæ clavibus subjecta sunt. Quo fit, ut si in ea charta contineatur aliquod facinus vergens in damnum reipublicæ, tenetur illud revelare, cum secretum naturale non obliget cum damno boni publici. Si tamen charta jam tradita fuisset confessario, & casu e manibus ejus dilapsa, tunc qui illam reperiret, ad sigillum confessionis teneretur; quia in tali casu peccata in ea contenta fuissent confessario manifestata, subindeque subdita clavibus Ecclesiæ.

CA-

CAPUT VI.

De absolutione sacramentali.

CIrca absolutionem sacramentalem quatuor sunt difficultates breviter hic expediendæ. Prima est, utrum omnia ista verba, *Ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, quæ a Florentino, & Tridentino assignantur pro forma sacramenti pœnitentiæ, sint de ejus essentia, an vero hæc sola verba *absolvo te*, sint essentialia absolutioni sacramentali?

Respondeo hæc sola verba *absolvo te* ad essentiam, & valorem absolutionis sacramentalis sufficere. In primis enim ad illam non requiritur necessario invocatio Sanctissimæ Trinitatis, sed illa relinquitur arbitrio Sacerdotis, ut ait D. Thomas supra quæst. 84. ar. 3. Unde non est eadem ratio de forma hujus sacramenti, ac de forma Baptismi, & Confirmationis, in qua necessaria est expressio Sanctissimæ Trinitatis, quia Baptismus inducit hominem ad fidem, cujus præcipuum mysterium est Trinitas, & Confirmatio roborat ad ejus confessionem. Secundo, quod non debeat, necessario poni particula *omnibus*, constat, tum quia non apponitur in Rituali Romano jussu Pauli V. edito, tum etiam, quia pœnitens non potest absolvi ab uno peccato mortali, quin absolvatur ab omnibus, & de venialibus sæpe non fit absolutio, cum pœnitens de illis non pœniteat, nec pœnitere teneatur. Tertio, quod ly *a peccatis* non sit de essentia absolutionis, probatur, quia licet hæc verba *absolvo te*, ex se indifferentia sint ad signifi-

can-

candum absolutionem a peccatis, vel a censuris, cum tamen in administratione sacramenti pœnitentiæ proferantur supra pœnitentem confitentem peccata sua, habent ex illa circumstantia, quod potius significent absolutionem a peccatis, quam a censuris. Demum, quod per solum verbum *absolvo*, non exprimatur sufficienter forma absolutionis, sed debeat addi particula *te*, ex eo constat, quod in ea significari, & exprimi debeat absolutionem cadere supra talem personam delinquentem, accusatam, convictam, pœnitentem, & confessam talia singularia peccata. Unde particula *te* non minus est de essentia in forma sacramenti pœnitentiæ, quam in forma sacramenti Baptismi, & Confirmations. Relinquitur ergo, quod forma absolutionis essentialiter salvetur in illis verbis, *absolvo te*, suppresso nomine *ego*, quod in verbo primæ personæ *absolvo* subintelligitur; illa enim sufficienter significant principalem effectum hujus sacramenti, qui est solutio a vinculis peccatorum.

Dices, Florentinum, & Tridentinum, assignando formam hujus sacramenti, dicunt illam consistere in illis verbis: *Ego te absolvo*, *&c.* Ergo censent aliqua ex verbis sequentibus pertinere essentialiter ad formam absolutionis sacramentalis. Sed nego consequentiam, ideo enim particulam *&c.* addiderunt, vel ut abstraherent a controversiis Theologorum, qui putant alia etiam verba pertinere ad essentiã hujus formę; vel ut significarent sequentia non esse omittenda, quamvis non sint essentialia. Et certe si existimassent illa esse essentialia, non omisissent pauca hæc verba, *a peccatis tuis*, cum integram formam baptismi, etsi

lon-

longiorem, expresserint.

Ex his intelliges, gratiam sacramentalem remissivam peccatorum produci in instanti extrinsece terminativo horum verborum, *absolvo te*, cum tunc completa sit significatio essentialis absolutionis sacramentalis, & sacramenta tunc causent gratiam, quando, est completa significatio essentialis illorum. Sicut in sententia illorum, qui existimant hæc solum verba, *hic est calix sanguinis mei*, esse de essentia consecrationis calicis, sanguis Christi ponitur sub speciebus vini in instanti extrinsece terminativo illorum, & antequam verba sequentia, *qui pro vobis, & pro multis effundetur, &c.* a sacerdote prolata fuerint.

Secunda difficultas est, an forma absolutionis deprecatorie prolata valida sit? Respondeo negative contra Morinum, & Launoyum; quia, ut ait Tridentinum sess. 14. cap. 6. absolutio sacramentalis est ad modum actus judicialis, quem sacerdos exercet: Atqui sententia judicis deprecatorie exprimi non debet, sed indicative, vel imperative, ut constat in judiciis humanis: Ergo nec absolutio sacramentalis.

Confirmatur: Absolutio est actus authoritatem habentis, deprecatio contra est actus supplicantis; unde qui supplicat, ostendit se potestatem absolvendi non habere, sed ab alio gratiam absolutionis expetere, igitur forma deprecativa pugnat cum absolutiva. Addo, quod, si forma absolutionis deprecatorie prolata valida esset, pœnitens absolveretur a peccatis, cum sacerdos verba ista profert: *Absolutionem, & remissionem omnium peccatorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus*, cum in illis fiat expressa deprecatione-

pre-

precatio pro absolutione, & remissione peccatorum; & sic sacerdos per hæc verba, *Ego te absolvo*, pœnitentem a peccatis vere non absolveret, sed solum illum jam esse ab eis absolutum declararet, quod aperte repugnat Tridentino sess. 14. can. 9. ubi sic ait: *Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis* (quam in illis verbis, *absolvo te*, positam esse ibidem cap. 3. docet) *non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata, anathema sit.*

Objectiones Adversariorum levissimæ sunt: in primis enim verum non est, quod opponunt, nimirum Græcos non nisi deprecative absolvere; hoc enim falsum esse constat ex Arcudio, qui de formis absolvendi Græcorum accurate, & fuse disputat lib. 4. de Sacram. cap. 3. ubi nullam refert, in qua non sit aliqua propositio, quæ authoritatem sententiæ judicialis non præ se ferat, licet ante, & post orationes aliquas habeat adjunctas, quemadmodum habet forma consueta Latinæ Ecclesiæ.

Non obest etiam id, quod dicitur can. *Multiplex*, de pœnit. dist. 1. nempe *Indulgentiam Dei nisi supplicationibus Sacerdotum obtineri non posse*. Hoc enim intelligendum est de deprecatione, quæ præmittitur absolutioni sacramentali, ut interpretatur D. Thomas sup. qu. 84. ar. 3. ad 2. Pontifex enim sacramentum pęnitentiæ *supplicationes* appellat, ab oratione deprecativa, quæ absolutioni præmittitur. Neque enim novum est, ut sacramenta a ritibus accidentalibus nomina sortiantur, ut patet in ipso pœnitentiæ sacramento, quod *manuum impositio* dicitur, quamvis hæc non sit de necessitate hujus sacramenti.

Non

Non valet etiam exemplum, quod adducitur de sacramento extremæ unctionis, cujus forma est per modum deprecationis. Nam, ut discurrit D. Thomas opusc. 22. cap. 1. in hoc sacramento, præter salutem animæ, petitur salus corporis; & quia non semper expedit, ut hæc conferatur, precatio adhibetur. In sacramento vero pœnitentiæ, & aliis confertur aliquid spirituale, quod semper expedit conferri; unde non debet forma sacramenti pœnitentiæ, nec aliorum sacramentorum, excepta forma extremæ unctionis, ad modum precationis exprimi.

Tertia difficultas affinis præcedenti est, an sacerdos per hæc verba, *Ego te absolvo*, vere pœnitentem absolvat a culpa, & reatu pœnæ æternæ, vel solum a peccatis absolutum declaret? Respondeo illum vere absolvere, & non solum absolutum declarare. Hoc enim expresse docet Tridentinum sess. 14. can. 9. his verbis: *Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti, &c. anathema sit*. Idem asserit D. Thomas opusc. 22. cap. 1. & variis Scripturæ testimoniis probat. Item Richard. a S. Victore lib. de potestate ligandi, & solvendi cap. 21. hæc scribit: *Extat quorundam sententia tam frivola, ut ridenda potius, quam refellenda videatur; putant enim Sacerdotem non habere potestatem solvendi, sed ostendendi solutos. Sed nunquid Dominus dixit, quod solutum ostenderitis, erit solutum? Dicunt sacerdotes non habere potestatem remittendi peccata, cum Dominus hoc dicat, & dicunt habere potestatem ostendendi remissa, cum Dominus hoc non dicat.*

Ratio

Ratio etiam suffragatur, sacramenta enim novæ legis efficiunt, quod significant: Atqui sacramentum pœnitentiæ habet præcipue ratione suæ formæ, quod significet remissionem peccatorum: Ergo præcipue ratione suæ formæ illam confert, subindeque Sacerdos per hæc verba, *Ego absolvo te*, vere pœnitentem absolvit a peccatis, & non solum ab illis esse solutum declarat.

Confirmatur: Ideo Baptismus causat gratiam ablutivam a sordibus peccatorum, quia hæc verba, *Ego te baptizo*, illam significant: Sed verba ista, *Ego te absolvo*, non minus clare gratiam remissivam peccatorum designant: Ergo pariter illam sufficienter dispositis conferunt.

Addo, quod si sacerdotes novæ legis non vere absolverent a peccatis, sed solum pœnitentem absolutum declararent, non differrent a legalibus sacerdotibus; isti enim habebant potestatem discernendi lepram a non lepra, & declarandi, quinam vere essent, vel non essent leprosi. Unde Chrysostomus de sacerdotio cap. 6. *Corporis lepram purgare, vel ut verius dicam, ne purgare quidem, sed purgatam ostendere Judæorum sacerdotibus licebat. At vero nostris sacerdotibus non corporis lepram, sed animæ sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.*

Nec obest, quod D. Hier. super illud Matth. 12. *Tibi dabo claves regni cælorum*, Sacerdotes Euangelicos legalibus æquiparare videatur in hoc, quod sicut illi non mundabant leprosos, sed eos mundos esse judicabant, ita Sacerdotes Euangelici non justificant peccatores, nec eos mundant, sed eos mundos esse ostendunt. Ibi enim comparat Sacerdotes Euangelicos

cum

cum legalibus in eo ſolum, quod ſicut legales non poterant ſuo arbitrio diſcernere inter lepram, & lepram, ſed ſolum juxta merita cauſæ, ita neque Sacerdotes Euangelici judicare debent, aut poſſunt de peccatis juxta ſuum beneplacitum, ita ut poſſint damnare innoxium, vel abſolvere pravum, ſed juxta uniuſcujuſque diſpoſitionem.

Nec obeſt etiam, quod Auguſtinus, Gregorius, & alii SS. Patres dicunt, Sacerdotes non ſolvere, niſi prius a Deo vivificatum, ſicut nec ſolverunt Apoſtoli Lazarum, niſi prius a Chriſto reſuſcitatum. Hoc enim, ut ait D. Thom. opuſc. cit. cap. 2. intelligendum eſt non de perfecta vivificatione per gratiam ſanctificantem, ſed de imperfecta per gratiam excitantem, quæ inchoat vitam animæ per actum aliquem ſupernaturalem, ad quem movet, & excitat peccatorem, qui exit foras ſicut Lazarus e ſepulchro, ideſt recedit a peccato per dolorem, & deteſtationem quandam, & accedit ad Sacerdotem, ut ſe prodat per confeſſionem. Hanc interpretationem approbat D. Auguſtinus tract. 49. in Joan. & aliis in locis.

Ex dictis colligitur, verum ſenſum horum verborum, *Ego te abſolvo a peccatis tuis*, hunc eſſe: Ego tibi confero gratiam, quantum eſt de ſe, remiſſivam peccati, ſeu ſolutivam a vinculis peccatorum. Hęc enim forma ſic intellecta verificatur, non ſolum quando pœnitens cum ſola attritione, & in ſtatu peccati mortalis ad ſacramentum penitentiæ accedit, ſed etiam quando contritus, & juſtificatus illud ſuſcipit, vel quando de peccatis valide confeſſis, & remiſſis abſolvitur; nam in his caſibus recipit gratiam, quantum eſt de ſe, remiſſivam

ſivam peccati, licet actu peccata non remittat, ſicut qui accipit per accidens primam gratiam in Euchariſtia, accipit illam per modum nutritivæ, licet per accidens tunc primam vitam ſpiritualem animæ conferat.

Quarta difficultas eſt, an abſolutio dari poſſit ſcripto, vel abſenti? Reſpondeo negative quoad utramque partem. In primis enim, quod abſolutio non poſſit dari ſcripto, videtur manifeſtum, tum quia ex Florentino, & Tridentino verba ſunt forma cujuslibet ſacramenti novæ legis, a qua lege excipiunt ſolum ſacramentum matrimonii, in quo nutus, & ſigna poſſunt ſupplere vicem verborum: tum etiam, quia cum ſacramentum pœnitentiæ ſit inſtitutum per modum judicii, debet ſententia abſolutionis, ſicut in aliis judiciis ſolemnibus, voce humana proferri.

Quod vero abſolutio non poſſit dari abſenti, conſtat ex verbis illis formæ, *Abſolvo te*; nam particula *te* expreſſe ad perſonam præſentem dirigitur, juxta Chriſti inſtitutionem, ſicut in Euchariſtia hæc verba, *hoc eſt corpus meum*, ad materiam præſentem diriguntur: unde ſicut Sacerdos non poteſt conſecrare panem abſentem, ita nec pœnitentem abſentem abſolvere.

Sed quæres, an ſaltem confeſſio fieri poſſit Sacerdoti abſenti per litteras, aut per internuntium? Reſpondeo negative: dicitur enim in can. *Quem pœnitet*, de pœnit. diſt. 1. ex lib. de vera, & falſa pęnitentia: *Præcepit Dominus mundandis, ut oſtenderent ora ſacerdotibus, docens corporali præſentia confitenda peccata, non per nuntium, non per ſcriptum manifeſtanda.* Id etiam determinavit Clemens VIII. die 20. Junii anno 1602. damnans hanc propo-

propositionem: *Licet per litteras, aut per internuntium confessario absenti confiteri sacramentaliter, & ab eodem absente absolutionem obtinere.* Quam damnationem cum duntaxat in sensu copulativo intelligendam esse, non divisive, & seorsim, ac proinde de sola absolutione, non confessione respondisset Suarez, Paulus V. anno 1605. die 14. Julii declaravit hanc interpretationem non posse subsistere, jussitque eam ex libris Suaris expungi, quod & duplici alio decreto postea confirmavit.

Nec valet, quod aliqui dicunt prædictam confessionem factam confessario absenti damnari ab utroque Pontifice ut illicitam quidem, sed non ut invalidam. Si enim confessio facta absenti per epistolam, aut internuntium valida esset, esset etiam licita in aliquo casu, urgente nimirum extrema necessitate salutis, quo tempore omnia media valida sunt licita, id exigente supremo periculo æternæ damnationis; ut si aliter moribundus salutem consequi non valeat, quia nec Sacerdotem præsentem habere potest, nec probabiliter sperat se contritionem habiturum. Unde si valide quis possit confiteri absenti, hoc non humana potestate, etiam Pontificia, prohiberi posset in tali casu cum dispendio salutis æternæ. Cum ergo Clemens VIII. strictissime, & sub pœna excommunicationis sibi reservatæ, opinionem illam, quæ asserit licere absenti per epistolam, vel internuntium confiteri quovis modo, aut in quocumque casu, ad praxim deducere prohibeat, manifestum est illum censere talem confessionem esse invalidam, & non solum illicitam.

Objicitur tamen difficile argumentum: nam si moribundus mittat ad Sacerdotem, vel

coram

coram testibus dicat se optare confessarium, aut etiam solummodo det signa contritionis, postmodum si morbo oppressus nec loqui amplius possit, nec ulla contritionis signa, dare, Sacerdos ad eum accedens potest, & debet eum absolvere, ut habetur in rituali Pauli V. & hæc est praxis communis Ecclesiæ, & tamen tunc pœnitens non confitetur in præsentia sacerdotis, sed in ejus absentia antea confessus est: Ergo confessio fieri potest sacerdoti absenti.

Huic objectioni dupliciter respondent Auctores: plures volunt requiri omnino, quod, dum Sacerdos ad moribundum accessit, saltem adstantes in præsentia utriusque testentur, penitentem aut voce, aut nutibus confessarium petiisse, & signa contritionis dedisse: tunc enim (inquiunt) penitens confitetur coram sacerdote per illos adstantes, quasi per interpretes. Si vero Sacerdos solum dum est in via, & absens, per internuntium audiat moribundum petiisse confessarium, & nulli sint præsentes, qui hoc testari possint, non potest illum sacramentaliter absolvere. Id probant non solum ex prædicto Clementis VIII. decreto, sed etiam ex epistola 91. Leonis magni ad Theodorum, & ex Concilio Carthaginensi 4. cap. 97. ubi dicitur, testimonium circumstantium posse prodesse moribundo, ut absolvatur a Sacerdote.

Alii existimant, quod, etsi Sacedos adveniens nullum habeat testimonium circumstantium, si tamen audiverit a nuntio, moribundum petiisse confessarium, & signa contritionis dedisse, posse, & debere illum absolvere. Sic enim (inquiunt) habetur in rituali Pauli V. ubi præscribit Pontifex, ut penitens, qui

ante mortem confitendi desiderium ostenderit, sive per se, sive per alios, a sacerdote adveniente absolvatur. Ad decretum vero Clementis VIII. respondent, Pontificem in tali decreto non comprehendere casum summæ necessitatis, sed loqui de confessione, quæ regulariter fit ab eo, qui potest coram sacerdote confiteri. Sicut enim per accidens valet confessio non integra, licet per se loquendo jure divino integra esse debeat: ita per se loquendo, jure divino debet fieri confessio coram sacerdote, per accidens tamen, quando pœnitens loqui non potest, nec adest Saccerdos, sufficit confessio coram testibus facta, nondum præsente sacerdote.

Utraque solutio probabilis est. Prima tamen probabilior, & conformior prædicto Clementis decreto, nec non Concilio Carthaginensi citato, quod requirit testimonium pręsentium, ut moribundus a sacerdote absolvatur. Nec urget id, quod refertur ex rituali Pauli V. nam cum præscribit Pontifex, absolvendum esse moribundum, qui ante mortem confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, per ly *alios*, intelligi debent circumstantes, non vero nuntii, qui hoc solum sacerdoti referunt, nec sunt præsentes, quando ille pervenit ad infirmum; illi enim non possunt se habere tanquam infirmi interpretes, sicut circumstantes,

Ceterum omni probabilitate caret sententia Jacobi Baji, Baunii, Tamburini, Caramuelis, Theophili Raynaudi, & aliorum recentiorum Casuistarum, qui docent posse absolvi moribundum, quamvis nullum exhibeat signum contritionis, & desiderii absolutionis, si vixerit pie, suæque salutis immemor non fue-

fuerit. Cum enim Sacramentum pœnitentiæ per modum judicii institutum sit, non potest perfici sine aliqua sui accusatione, quæ est pars essentialis illius, & sine qua Sacerdos in foro pœnitentiæ juridice sententiam ferre nequit.

Confirmatur ex decretis Conciliorum, & Pontificum supra citatis, qui, dum statuunt dandam esse absolutionem moribundo, semper expresse addunt, si per se, vel per alios signa pœnitentiæ dederit. Imo Paulus V. in suo rituali sic habet: *Videat autem diligenter Sacerdos, quando, & quibus conferenda, vel neganda, vel differenda sit absolutio, nec absolvat eos, qui talis beneficii sunt incapaces, quales sunt, qui nulla dant signa doloris.*

Quod vero aliqui objiciunt, Clementem VII. dedisse absolutionem sub conditione cuidam cadenti e fornice templi D. Petri, nullum danti signum doloris: Cardinalis de Lugo, re bene examinata, dicit esse fabulosum.

Non obest etiam, quod Augustinus lib. de adulterinis conjugiis cap. 26. videatur favere prædictæ sententiæ, dicit enim: *Catechumenis ergo in hujus vitæ ultimo constitutis, si morbo, seu casu aliquo sic oppressi sint, ut, quamvis adhuc vivant, petere tamen sibi baptismum, vel ad interrogata respondere non possint, prosit eis, quorum in fide Christiana jam nota voluntas est.* Et cap. 28. *Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet Mater Ecclesia.* Ad hoc enim respondetur, Augustinum ibi agere de adultero, qui fecit confessionem, & petiit absolutionem, cui dilata fuit: sicut certum est ibi agere de Catechumeno adultero, qui petiit baptisma,

cui fuit dilatum. Ait enim ibidem: *Ego non solum alios Catechumenos, verum etiam ipsos, qui viventium conjugiis copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore in his permanentes non admittamus ad baptismum tamen, si desperati, & intra se pœnitentes jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto.*

CAPUT VII.

De satisfactione sacramentali.

DUplex debetur Deo satisfactio pro peccato commisso, una pro culpa, ut est offensa Dei; reparatur enim injuria personæ illata per satisfactionem, non per restitutionem: altera pro pena, non æterna, quæ simul cum culpa remittitur, sed temporali, in quam pœna æterna veluti commutatur a Deo, cum culpa remittitur. Prima satisfactio fit per actum contritionis, altera autem fit per actus injunctos a sacerdote in sacramento pœnitentiæ, unde *sacramentalis* appellatur, & definitur a Tridentino sess. 14. cap. 8. *Actio, per quam in sacramento pœnitentiæ retribuimus Deo compensationem aliquam pro peccato juxta sententiam sacerdotis.*

Illam esse partem sacramenti pœnitentiæ constat ex Florentino in decreto unionis, & ex Tridentino sess. 14. cap. 3. idque ratio suadet; hoc enim sacramentum, ut sæpe diximus, est institutum per modum judicii: Sed omne judicium constat ex accusatione rei, sententia Judicis, & ejusdem rei punitione: Ergo satisfactio, quæ est penitentis punitio, est pars sacramenti pœnitentiæ.

Non est tamen pars ejus essentialis, sed inte-

tegralis, tum quia punitio rei non est de essentia, sed tantum de integritate judicii, & veluti complementum ejus extrinsecum: tum etiam, quia satisfactio supponit sacramentum jam perfectum, & completum essentialiter, cum supponat gratiam, quæ est effectus sacramenti, productam. Addo, quod, si satisfactio esset pars essentialis hujus sacramenti, sequeretur, quod moribundus, omni sensu destitutus, esset incapax sacramenti pœnitentiæ, cum nullam satisfactionem implere possit.

Illa triplicem habet effectum, nempe remissionem pœnæ temporalis ex peccatis jam condonatis relictæ, auxilia quædam supernaturalia ad facilius præcavendum peccata in futurum, & augmentum gratiæ habitualis.

Duo primi effectus patent ex eo, quod sacramenta novæ legis id efficiunt ex opere operato, quod significant: At satisfactio sacramentalis significat pœnæ ex peccatis condonatis relictæ remissionem, & majorem in posterum peccata præcavendi facilitatem, quæ ex auxiliis gratiæ provenit: Ergo causat ex opere operato talem pœnæ remissionem, & auxilia illa supernaturalia ad facilius præcavenda peccata in futurum.

Tertius traditur expresse a D. Thoma 3. p. qu. 90. art. 2. ubi ait: *Satisfactio confert gratiam, prout est in proposito, & auget eam, prout est in executione, sicut baptismus in adultis.* Ratio etiam id suadet, nam omnis pars sacramenti concurrit ad significādam gratiam sanctificantem, subindeque ad eam causandam: Atqui satisfactio est pars sacramenti pœnitentiæ: Ergo significat, & causat gratiam sanctificantem; unde cum non pos-

sit producere primam gratiam, quia eam supponit per confessionem, & absolutionem productam, saltem ejus augmentum ex opere operato causare debet. Neque obstat, quod satisfactio sit tantum pars integralis sacramenti pœnitentiæ, sicut enim confessio, & absolutio ex eo, quod sint partes essentiales sacramenti pœnitentiæ, producunt ex opere operato gratiam essentialem sacramenti pœnitentiæ; sic satisfactio ex eo, quod sit pars integralis, debet causare gradum perfectionis ejusdem gratiæ, quæ ipsam integret, subindeque augmentum illius.

Dices, ergo pœnitens, qui in peccato mortali exequitur pœnitentiam injunctam, peccat mortaliter ponens obicem gratiæ sanctificanti. Sed nego consequentiam, quia licet satisfactio sacramentalis novum gradum gratiæ ex opere operato conferat, eo tamen ipso, quod talis gradus non sit gratia essentialis sacramenti pœnitentiæ, sed tantum ejus complementum, & perfectio integralis, non peccat mortaliter, qui tali gradui obicem ponit, sed solum qui ponit obicem gratiæ essentiali.

Ex his colligitur primo, teneri sacerdotem, audita confessione, satisfactionem, quæ vulgo pœnitentia appellatur, pœnitenti injungere, & pœnitentiam illam acceptare, & adimplere; quia tam confessarius, quam pœnitens tenentur efficere sacramentum penitentiæ integrum. Unde falsum est, quod aliqui dicunt, posse confessorem, & pœnitentem remittere solutionem pœnæ in aliam vitam; licet enim hoc absolute, & spectata lege naturæ verum sit, non tamen in nova lege, & supposita institutione sacramenti pœnitentiæ, in quo datum est sacerdotibus judicium de peccatis, & pœnis

pro

pro illis subeundis, & præceptum pœnitentibus pœnas pro illis injunctas subire.

Colligitur secundo, sacerdotem teneri injungere pœnitentiam aliquo modo proportionatam gravitati criminum, & eorum multitudini, nisi rationabilis causa excuset: quia ille in tribunali pœnitentiæ tria agit munera, seu officia; non solum enim est minister hujus sacramenti, sed præterea judicem, & medicum agit. Inquantum minister debet efficere sacramentum integrum, subindeque aliquam injungere penitenti satisfactionem, cum satisfactio sit pars integralis hujus sacramenti. Inquantum medicus debet vulnera pœnitentis curare, subindeque salutarem, ac morbis animæ suæ sanandis convenientem pœnitentiam injungere. Ut Judex debet servare æquitatem, ac proinde condignam, & proportionatam gravitati, & multitudini criminum injungere pœnitentiam. Dixi, *nisi rationabilis causa excuset*, quia ex rationabili causa potest interdum confessarius leviorem pœnitentiam injungere, ut si pœnitens gravi morbo sit oppressus, si lucretur indulgentiam plenariam, vel si sit periculum, quod a confessione deterreatur, aut pœnitentiam injunctam non adimpleat. Unde Gerson in regul. moral. cap. de pœnitentia, dicit, tutius esse cum parva pœnitentia, quæ sponte suscipitur, & verisimilius adimplebitur, ducere confessos in purgatorium, quam cum magna non implenda præcipitare in infernum. Et Cajet. in Summa, verbo *Satisfactio*, ait, debiliter disposito pœnitenti dandam esse satisfactionem parvulam, ut parvulus ignis foveatur, apposita palea, nec suffocetur, appositis lignis desuper.

Colligitur tertio, non posse unum pro al-

tero satisfacere, prout satisfactio est pars sacramenti, bene tamen, ut est compensatio pro pęna peccato alterius debita.

Prima pars patet, quia Concilia definiunt, actus pęnitentis esse partes materiales sacramenti pœnitentiæ: Ergo actus satisfactorii ab alio eliciti non sunt apta materia hujus sacramenti.

Secunda pariter non est minus certa, quia potest unus pœnam sustinere pro alio, ut ipse a simili pęna liberetur. Ut enim in corpore naturali membra se invicem juvant, unum pro alio laborat, bona denique unius toti corpori sunt communia; ita & membra corporis moralis, cujusmodi sunt omnes fideles, præsertim justi, qui vinculo charitatis uniuntur, sibi invicem communicant bona sua, ut colligitur ex illo Psal. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te*, & ex articulo Symboli Apostolorum, *communionem sanctorum*: At inter illa bona, quæ invicem communicari possunt, ex sensu Ecclesiæ sunt satisfactiones justorum: sic satisfactiones Christi applicantur nobis per sacrificium, & per sacramenta, satisfactiones quoque sanctorum per indulgentias: unus ergo justus potest ordinare suas satisfactiones, ut alteri prosint. In quo sensu intelligunt Sanctus Chrysostomus, Anselmus, Theophylactus, & Divus Thomas verba illa Apostoli ad Coloss. 1. *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in corpore meo pro corpore ejus, quod est Ecclesia*.

Quærunt hic aliqui, quæ conditiones ad satisfaciendum requirantur? Sed resolutio hujus quæstionis facile haberi potest ex dictis in tractatu de gratia; eædem enim conditiones requiruntur ad satisfaciendum pro pœna pec-

cato mortali debita, quæ exiguntur ad promerendum de condigno vitam æternam; nempe ex parte satisfacientis status gratiæ, & viæ, & ex parte ipsius operis satisfactorii, quod sit liberum, & bonum, ac supernaturale. Requiritur insuper, quod opus satisfactorium sit laboriosum, & pœnale, in quo præcipue actus satisfactorius distinguitur a meritorio, in quo vis merendi sumitur præcipue ex bonitate actus, non vero ex labore, seu pœnalitate operis. Denique, ut opus sit satisfactorium, requiritur ex parte Dei acceptatio, seu voluntas remittendi reatum pœnæ intuitu talis operis. Cum enim pœnæ assumptæ in satisfactionem pœnæ temporalis peccatis remissis debitæ multo leviores sint, & alterius rationis a pœnis Purgatorii justa lege debitis, non tenetur Deus ex justitia illas acceptare: præsertim quia, ut absolutus dominus, pluribus aliis titulis opera nostra satisfactoria posset exigere, unde, ut illa nobis prosint ad satisfaciendum pro pœnis Purgatorii, requiritur divina acceptatio, seu voluntas remittendi illas pœnas intuitu talium operum.

Licet autem omnia opera, quæ habent prædictas conditiones, sint satisfactoria; tria tamen recenseri solent, quæ maxime satisfactoria sunt, & ad quæ cætera omnia quodammodo reducuntur, nimirum oratio, jejunium, & eleemosyna: quia satisfactio ad duo potissimum ordinatur, nempe ad recompensationem offensæ, & ad medicinam peccatorum: ad utrumque autem sunt aptissima tria illa operum genera. Ad primum quidem, quia, cum sint in nobis tria genera bonorum, scilicet bona animæ, corporis, & fortunæ, per orationem subjicimus Deo bona animæ,

quæ non tam nobis ſubtrahere debemus, cum nos reddant Deo acceptos, quam ipſi ſubmittere: alia autem duo bonorum genera, quia interdum nobis noxia ſunt, a nobis ſubtrahere debemus; per eleemoſynam quidem bona fortunæ; per jejunium vero, aliaſve macerationes, quæ jejunii nomine comprehenduntur, bona corporis. Ad ſecundum vero, quia illa tria bonorum operum genera tres peccatorum radices in nobis extirpant; oratio quidem, qua nos, & omnia noſtra Deo ſubjicimus, comprimit ſuperbiam; jejunium concupiſcentiam carnis; & eleemoſyna oculorum concupiſcentiam, ſeu avaritiam.

CAPUT VIII.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

DE hoc Sacramento convenienter agimus in fine hujus tractatus, quia ex Tridentino ſacramentum Extremæ unctionis eſt veluti complementum, & conſummatio ſacramenti pœnitentiæ; nam ſicut iſtud peccata, ita illud peccatorum reliquias abſtergit. Quinque vero de hoc ſacramento breviter hic declaranda ſunt, nimirum ejus exiſtentia, eſſentia, effectus, ſubjectum, & miniſter.

§. I.

Exiſtentia, & inſtitutio hujus ſacramenti.

EXtremam unctionem, quæ ſolet in Eccleſia adhiberi infirmis de vita periclitantibus, verum eſſe novæ legis ſacramentum, aperte colligitur ex Script. Jac. 5. ubi ſic habetur:

„ In-

„ Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyte-
„ ros Ecclesiæ, & orent super eum, ungen-
„ tes eum oleo in nomine Domini, &
„ oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit
„ eum Dominus, &, si in peccatis sit, remit-
„ tentur ei. „Quibus verbis Jacobus manifeste describit ritum hujus sacramenti, designando ejus materiam, nempe unctionem; formam, nempe orationem; ministrum, nempe Presbyterum; subjectum, nempe infirmum; & effectum, scilicet alleviationem, idest confortationem adversus difficultates tunc occurrentes, & remissionem peccatorum. Unde ex hoc loco sic licet arguere: signum sensibile permanenter institutum cum promissione gratiæ per illud conferendæ est verum sacramentum: Sed Extrema unctio, prout usurpatur in Ecclesia, tres illas conditiones habet: Ergo est verum sacramentum. Major patet, minor probatur ex prædictis verbis Jacobi, quibus primo declaratur, Extremam unctionem esse signum externum, & sensibile, cum dicitur, *ungentes eum oleo in nomine Domini*. Secundo ejus institutio constans, & permanens, quando absolute dicitur: *infirmatur quis ex vobis?* quæ verba sine temporis limitatione Christianis omnibus cujuscumque sexus dicta esse, patet ex antecedentibus, & consequentibus, quæ non minus ad nos spectant, quam ad eos, qui tunc vivebant, neque ullum est indicium restrictionis ad solos præsentes. Tertio promissio gratiæ, mediante illo ritu, ac signo sensibili, & externo conferendæ ibidem habetur, cum subditur: *Si in peccatis sit, remittentur ei*, peccata enim non remittuntur, nisi per infusionem gratiæ. Unde Innocentius I. ep. 1. ad Decentium expresse docet, hanc unctionem esse sacramen-

tum. Illius etiam meminere Origenes, Augustinus, Chrysostomus, & ante illos Tertullianus lib. 1. contra Marcionem his verbis: *Nec aquam* (Christus) *reprobavit, qua suos abluit, nec oleum, quo suos unxit, nec mellis, & lactis societatem, qua suos infantat, nec panem, quo ipsum suum corpus repræsentat*. Quibus verbis Baptismi, Extremæ Unctionis, & Eucharistiæ mentionem facit.

Hoc sacramentum fuit institutum a Christo, & a D. Jacobo solum promulgatum, ut declarat Tridentinum sess. 14. can. 1. Sed quandonam ab illo fuerit institutum, certum non est, & circa illud varia sunt Authorum placita. Quidam existimant, Christum illud instituisse Marci 6. quando Apostolos ad prædicandum misit cum potestate sanandi infirmos per sacram olei unctionem. Alii dicunt a Christo institutum fuisse in nocte cœnæ, quando ordinavit Apostolos in Sacerdotes, qui soli sunt hujus sacramenti ministri. Sed multo probabilius est non fuisse hoc sacramentum a Christo institutum ante suam resurrectionem: tum quia hoc sacramentum supponit in ministro potestatem remittendi peccata, quam Christus non contulit Apostolis, nisi post suam resurrectionem, cum nempe illis dixit Jo. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; tum etiam, quia cum sacramentum extremæ unctionis sit completivum, & consummativum sacramenti pœnitentiæ, non fuit conveniens, quod ante istud institueretur. Unde probabilius est, una cum sacramento pœnitentiæ, & consequenter ad illud, sacramentum Extremæ Unctionis fuisse a Christo institutum.

§. II.

§. II.

Materia, & forma hujus sacramenti.

MAteria remota hujus sacramenti est oleum olivarum, ut constat ex verbis illis Jacobi, *ungentes eum oleo*, quod Florentinum dicit debere esse oleum olivarum, quia oleum proprie, & simpliciter dictum, quale est illud, quod præscribit Apostolus, ex vi vocis, & in communi modo loquendi significat solum oleum, quod ex olivarum baccis exprimitur, sicut nomine vini solum vinum vitigineum intelligitur.

Tale oleum debet esse ab Episcopo benedictum, ut docet idem Florentinum, & Tridentinum sess. 14. cap. 1. Si vero quæras, an talis benedictio sit essentialis, vel solum accidentalis? Respondeo essentiale quidem esse huic sacramento, ut oleum sit aliquo modo benedictum ab Episcopo, cum hoc expresse asserant Florentinum, & Tridentinum, non requiri tamen ad hujus sacramenti essentiam, quod sit benedictum ab Episcopo immediate, sed sufficere, quod sit ab illo benedictum mediate, id est per sacerdotem ex ipsius commissione. Græci enim ex antiquissima consuetudine ministrant sacramentum Extremæ unctionis in oleo a simplici Sacerdote ex commissione Episcopi benedicto, teste Arcudio lib. 5. de sacram. cap. 2 Quam consuetudinem Clemens VIII. approbavit, monens in instructione de ritibus Græcorum, quæ habetur t. 3. Bullarii fol. 47. non esse cogendos eorum Presbyteros recipere oleum ab Episcopo benedictum; quia ex antiquissima consuetudine Orienta-

enta-

entalis Ecclesiæ possunt Presbyteri de licentia, & commissione Episcopi benedicere oleum infirmorum.

Ex his sequitur, materiam proximam hujus sacramenti esse unctionem ex oleo supradicto: *Unctio enim* (inquit Tridentinum loco citato) *aptissime Spiritus Sancti gratiam, quæ invisibiliter animæ ægrotantis inungitur, repræsentat.* Addo, quod materia proxima sacramenti est usus, seu applicatio materiæ remotæ: Sed oleum non aliter applicatur infirmo, quam per unctionem: Ergo illa est materia proxima hujus sacramenti, sicut ablutio sacramenti Baptismi. Non est autem necesse necessitate sacramenti, quod unctio fiat in figura crucis, sicut in Confirmatione, quia non ungimur in hoc sacramento, sicut in Confirmatione, tanquam milites Christi, ad portandam, & confitendam ejus crucem coram tyrannis, sed solum tanquam infirmi ad recuperandam sanitatem.

Quinque vero sensuum unctiones sunt necessariæ essentialiter, ut docet D. Thomas hic quæst. 32. art. 6. & constat ex communi sensu, & praxi Ecclesiæ unctiones quinque sensuum ubique, & constanter adhibentis, ac diligenter procurantis, ut si Sacerdos deficiat, priusquam eas absolverit, alius unctiones omissas suppleat, ut sic curentur quinque fontes, & radices omnium peccatorum.

Forma hujus sacramenti ex Florentino, & Tridentino in verbis istis consistit: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum*, & sic de cæteris sensibus. Ex quibus constat, formam hujus sacramenti esse deprecativam: an vero hoc illi competat essentialiter, ita ut indicativa non sufficiat, difficul-

ficultas est, & controversia inter Theologos, aliis affirmantibus, aliis negantibus hoc illi esse essentiale. Sententia tamen affirmans multo videtur probabilior, & docetur expresse a D. Thoma hic quæst 29. art. 8. potestque suaderi triplici ratione, seu congruentia, quam ibidem assignat. Prima est, quia hoc sacramentum confertur moribundis, qui cum sint viribus propriis destituti, indigent orationibus. Secunda, quia hoc sacramentum datur tantum iis, qui ex foro hujus Ecclesiæ commigraturi sunt in forum alterius vitæ, & in sola Dei manu, ac misericordia requiescunt, subindeque commendandi sunt Deo, in cujus forum transeunt, & divina misericordia oratione pro ipsis imploranda est. Tertia, quia per hoc sacramentum precamur infirmo aliquem effectum, quem non semper expedit illi conferri, ut est sanitas corporis, unde debuit deprecative per hoc sacramentum a Deo peti.

Dices, Ecclesia Mediolanensis, & Veneta utebantur olim forma ista indicativa: „ Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris, & „ Filii, & Spiritus Sancti, ut more militis uncti præparatus ad certamen, aereas possis „ superare potestates: „ Ergo forma deprecativa non est essentialis huic sacramento.

Respondeo formam illam esse non indicativam, sed deprecativam, cum enim dicitur, *ut more militis uncti* (Dei scilicet ope, & beneficio) *aereas possis superare potestates*, hoc intelligi debet optative, quasi diceretur: Ungo te oleo sanctificante, optando, ut ope divina possis aereas superare potestates.

§. III.

§. III.

Subjectum, & minister hujus sacramenti.

SOli baptizati, adulti, & infirmi sunt capaces hujus sacramenti.

Primum patet ex eo, quod baptismus sit janua ad reliqua sacramenta. Secundum vero, quia hoc sacramentum institutum est ad tollendas reliquias peccatorum actualium, quæ non sunt in infantibus. Unde D. Thomas hic qu. 32. art. 4. ad 2. ait, quod hoc sacramentum,, non datur contra reliquias peccati ori-,, ginalis, nisi secundum quod sunt per actua-,, lia peccata quodammodo confortata, un-,, de principaliter contra peccata actualia da-,, tur, (ut ex ipsa forma patet) quæ non sunt ,, in pueris.,, Ex hoc sequitur contra Suarem, quod si daretur aliquis adultus, qui nunquam actualiter peccasset, neque ante, neque post baptismum, sicut B. Virgo, esset incapax hujus sacramenti, cum illud institutum sit per modum medicinæ spiritualis, supponentis morbum, & vulnus peccati, & in ejus forma dicatur: *Indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti per visum*, &c. Addo, quod sacramentum extremæ unctionis ex Tridentino est completivum, & consummativum sacramenti pœnitentiæ, subindeque supponit subjectum capax illius: At si daretur adultus, qui sicut B. Virgo nunquam actualiter peccasset neque ante, neque post susceptionem baptismi, ille esset incapax sacramenti pœnitentiæ, ut de Beata Virgine communiter docent Theologi: Ergo & sacramenti Extremæ unctionis.

Dices, non habens peccatum originale est capax

capax recipiendi ſacramentum baptiſmatis, ut conſtat in B. Virgine, quæ fuit baptizata a Chriſto, licet pie credatur non contraxiſſe peccatum originale: Ergo ſimiliter, licet aliquis non peccaſset actualiter ante vel poſt receptionem baptiſmi, nihilominus eſset capax recipiendi ſacramentum Extremæ unctionis.

Reſpondeo, conceſso antecedente, negando conſequentiam, & paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quia baptiſma non ſolum inſtitutum eſt in remedium peccati originalis, ſed etiam, ut ſit janua ad omnia alia ſacramenta; unde ſi quis non haberet peccatum originale, deberet tamen baptizari, ut fieret membrum Chriſti, & Eccleſiæ, eique aditus pateret ad alia ſacramenta, ut docet D. Thomas in 4. diſt. 6. quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 3. his verbis: „ Sanctificatus in utero debet baptizari propter acquirendum „ characterem, quo annumeretur in populo „ Dei, & quaſi deputetur ad percipienda di„ vina ſacramenta. „ Sacramentum vero Extremæ unctionis non eſt janua ad alia ſacramenta, ſed duntaxat remedium, & medicina ſpiritualis contra peccatorum reliquias, unde qui nullum peccatum commiſiſset, eſset incapax hujus ſacramenti.

Demum quod ſoli infirmi ſint capaces Extremæ unctionis, conſtat ex verbis Jacobi: *Infirmatur quis ex vobis?* & ex ſenſu, ac praxi Eccleſiæ, nec non ratione D. Thomæ hic qu. 32. art. 1. ubi ſic diſcurrit: *Hoc ſacramentum eſt quædam ſpiritualis curatio, quæ per quemdam corporalis curationis modum ſignificatur: & ideo illis, quibus corporalis curatio non competit, ſcilicet ſanis, non debet hoc ſacramentum conferri.* Imo nec infirmis omnibus adminiſtrari debet, ſed iis ſolum, qui ſecundum

pru-

prudentum judicium in morali vitæ periculo versantur, quia, ut ait idem S. Doctor articulo sequenti: „ Hoc sacramentum est „ ultimum remedium, quod Ecclesia potest „ conferre, quasi immediate disponens ad „ gloriam.

Etsi vero hoc sacramentum non imprimat characterem, sitque de numero eorum, quæ iterari possunt, non est tamen iterandum, nisi in diversis infirmitatibus, vel si in eadem, post valetudinem omnino recuperatam, postea per reincidentiam incurratur iterum mortis periculum, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 3. de Extrema unctione.

Hujus sacramenti minister est solus Sacerdos, ut constat ex eodem Tridentino ibidem, & ex praxi Ecclesiæ, quæ nunquam hujus sacramenti administrationem alteri, quam Sacerdoti commisit. Ratio vero congrua esse potest, quia cum Extrema unctio sit pœnitentiæ consummativa, & completiva, decet, ut non ab aliis administrari possit, quam ab iisdem, quorum est ministrare sacramentum pœnitentiæ, nempe Sacerdotibus: solus tamen Pastor, aut alius ex ejus commissione illud licite confert. Excipe casum necessitatis, in quo quilibet Sacerdos ex charitate tenetur illud cōferre petenti, aut probabiliter eo indigenti.

§. IV.

Effectus hujus Sacramenti.

Effectus proprius, & magis principalis extremæ unctionis non est remissio peccatorum mortalium ex inadvertentia in confessione omissorum, aut post illam, & communionem infirmi commissorum, ut Bellarminus, Ami-

Ainicus, & alii ex recentioribus existimant. Ratio est, quia extrema unctio est sacramentum vivorum, ut docent communiter Theologi, duo tantum sacramenta pro mortuis morte peccati assignantes, videlicet baptismum, & pœnitentiam: Sed sacramenta vivorum non causant per se primo primam gratiam, seu remissionem peccatorum, sed consequenter tantum, & per accidens, ut constat in Eucharistia, & Confirmatione: Ergo & Extrema unctio. Unde S. Thomas hic qu. 30. art. 1. postquam dixit, quod homo per hoc Sacramentum roboratur contra debilitatem ex peccato relictam, subdit: „ Sed quia hoc „ robur gratia facit, quæ secum non compa- „ titur peccatum, ideo ex consequenti, si in- „ venit peccatum aliquod vel mortale, vel „ veniale, quoad culpam tollit ipsum, dum- „ modo non ponatur obex ex parte recipien- „ tis, sicut etiam de Eucharistia, & Confir- „ matione supra dictum est.

Confirmatur: Sacramentum Extremæ unctionis se habet per modum spiritualis medicamenti: Sed sacramentum institutum per modum medicinæ spiritualis non est per se primo institutum ad remissionem peccati mortalis, seu ad tollendum illum defectum, quo spiritualis vita amittitur; quia sicut medicamentum corporale vitam corporalem supponit, ita spirituale spiritualem: Ergo sacramentum Extremæ unctionis non est institutum per se primo ad remissionem peccati mortalis, sed secundario tantum, & per accidens, ut indicare videtur D. Jacobus hac forma loquendi conditionali: *Si in peccatis est, remittentur ei*.

Remissio quoque venialium non est proprius, ac primarius, seu principalis hujus sacramenti effectus, ut alii existimant, quia, ut discur-

discurrit D. Thomas 3. p. qu. 65. art. 1. ad 3.
„ Ad deletionem venialis peccati non requi-
„ ritur infusio gratiæ: unde cum in quolibet
„ sacramento novæ legis gratia infundatur,
„ nullum sacramentum novæ legis instituitur
„ directe contra venialia.

Effectus ergo primarius, & proprius hujus sacramenti est augmentum gratiæ habitualis habentis jus speciale ad auxilia gratiæ actualis, quibus infirmus confortetur, & roboretur contra languorem ad operandum bonum partim ex peccatis præcedentibus, partim ex infirmitate relictum, & ad vincendum dæmonis tentationes in ultimo illo agone occurrentes.

Colligitur ex Tridentino sess. 14. cap. 2. ubi ait, quod res, & effectus hujus sacramenti
„ gratia est Spiritus Sancti, cujus unctio de-
„ licta, si quæ sint adhuc expianda, ac pec-
„ cati reliquias abstergit, & ægroti animam
„ alleviat, & confirmat, magnam in eo di-
„ vinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua
„ infirmus sublevatus & morbi incommo-
„ da, & labores levius fert, & tentationi-
„ bus dæmonis calcaneo insidiantis facilius
„ resistit, „ &c. Materia hujus sacramenti, nimirum unctio olei, id recte significat, cum unctione olei membra infirmitate languentia, & nervi consolidentur, & roborentur, athletæ oleo ungantur, ut ad luctam, & certamen se præparent.

Ratio quoque id suadet: Effectus enim proprius hujus sacramenti est tollere reliquias peccatorum: Sed per reliquias peccatorum nihil aliud intelligi potest, quam prædictus languor, & debilitas ad operandum bonum, & resistendum tentationibus dæmonis in ultimo illo agone occurrentibus: Ergo proprius effe-

effectus hujus ſacramenti eſt gratia roborans, & confortans contra talem languorem. Minor probatur: per reliquias peccatorum non poſſunt intelligi peccata ab infirmo poſt confeſſionem, & viaticum commiſſa, ut exiſtimant Adverſarii: Ergo ſolum per illas prædictus languor intelligi debet. Conſequentia patet, vix enim aliud excogitari poteſt, quod peccatorum reliquiæ dici poſſit. Antecedens vero ſic oſtenditur: Ut aliquid dicatur reliquia alterius, non ſufficit, quod illi ſuccedat, ſed requiritur inſuper, quod ſit pars, vel effectus illius; nox enim *v.* g. ſuccedit diei, & dies nocti, & tamen nec nox poteſt dici reliquia diei, nec dies noctis; e contra vero partes ciborum, quæ ex prandio remanent, dicuntur reliquiæ prandii: oſſa, caput, & aliæ partes corporis Sanctorum, eorum reliquiæ vocantur; item languor, debilitas, macies, & pallor, quæ ex ægritudine relinquuntur, morbi reliquiæ appellantur, quia ſunt effectus illius: Sed peccata ab infirmo poſt confeſſionem, & viaticum commiſſa non ſe habent ad alia per confeſſionem per ſe remiſſa, vel per viaticum per accidens, ut partes ad totum, vel ut effectus ad cauſam; cum ſæpe nullam cum illis habeant affinitatem, vel connexionem, ſed ſint omnino diſparata, & ab aliis independentia: Ergo præcedentium peccatorum reliquiæ dici nequeunt, ſed potius nova, & diſtincta peccata appellari debent.

Dices primo, reliquiæ debent eſſe ejuſdem rationis, & ſpeciei cum iis, quorum ſunt reliquiæ, alioquin non tam dicuntur reliquiæ, quam excrementa; furfures enim v.g. ex farina relicti non dicuntur proprie farinæ reliquiæ, ſed excrementum: At debilitas, ſeu languor

ad

ad bene operandum, & resistendum in articulo mortis tentationibus dæmonum, partim ex peccatis præcedētibus partim ex infirmitate relictus, non est ejusdem rationis, & speciei cum peccatis præcedentibus: Ergo talis languor, & debilitas non possunt dici reliquiæ præcedentium peccatorum.

Respondeo negando majorem, falsum enim est, quod reliquiæ semper debeant esse ejusdem rationis, & speciei cum iis, quorum sunt reliquiæ; nam, ut supra dicebamus, languor, debilitas, pallor, & macies, quæ ex ægritudine relinquuntur, morbi reliquiæ proprie appellantur, & tamen non sunt morbus, sed tantum morbi effectus. Similiter concupiscentia, seu fomes peccati, pronitas ad malum, & difficultas ad bonum dicuntur peccati originalis reliquiæ, licet non sint peccata, sed duntaxat peccati originalis effectus. Idem cum proportione dicendum est de languore, & debilitate ad bene operandum in infirmo ex peccatis præcedentibus relicta.

Dices secundo: Illud est effectum sacramenti primarius, & per se, quod directe, & expresse verbis formæ significatur: Sed verba ista formæ hujus sacramenti, *Indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti*, non significant per se, & directe specialia auxilia, quibus infirmus contra prædictum languorem, & dæmonis tentationes roboretur, sed remissionem peccatorum: Ergo hæc est effectus primarius, & per se hujus sacramenti, non vero confortatio, & robur contra prædictum languorem. Unde Tridentinum supra relatum illam ante hanc recenset, & in Proœmio doctrinæ de Sacramento Extremæ unctionis illud appellat *consummativum pænitentiæ*.

Respondeo primo, simile argumentum esse ab

ab Adversariis solvendum, cum in forma Ecclesiæ Mediolanensis, & Venetæ nulla fiat mentio remissionis peccatorum, sed tantum prædicti roboris, & confortationis; sic enim in ea habetur: „ Ungo te oleo sanctificato in „ nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, „ ut more militis uncti præparatus ad certa- „ men, aereas possis superare potestates.

Respondeo secundo, negando minorem, nomine enim causæ nonnunquam significatur effectus, eo quod virtualiter ipsum continet. Unde sicut ad Rom. 7. Apostolus fomitem ex peccato originali relictum appellat peccatum, ita in forma hujus sacramenti, cum dicitur, *quidquid deliquisti*, nomine delicti significantur reliquiæ præcedentium peccatorum, sive debilitas, & languor animæ circa exercitium virtutis, causatus præsertim ex delictis præcedentibus; & verbum optativum *indulgeat* postulat non solum indulgentiam, & remissionem peccatorum, sed etiam robur, & confortationem contra debilitatem, & languorem ex illis relictum.

Ad Tridentinum dicendum, illud prius inter effectus hujus sacramenti recensere remissionem peccatorum, quam prædictam confortationem, quia prius voluit referre effectum communem huic, & aliis sacramentis vivorum, qui est remittere per accidens peccata oblita, vel ignorata invincibiliter, quam effectum sibi proprium, & specialem; & appellasse sacramentum extremæ unctionis *consummativum pœnitentiæ*, quia tollit reliquias peccatorum, quæ remanent, remissa culpa, & pœna per sacramentum pœnitentiæ.

Præter duos effectus hujus Sacramenti jam explicatos, quorum unus convenit ei per se, alter

alter vero per accidens, tertius est minus principalis, & secundarius, nempe alleviatio quædam ægritudinis corporalis, & quandoque perfecta sanitatis recuperatio. Unde unctio illa, qua Apostoli Marci 6. corporaliter sanabant infirmos, fuit figura, & præambulum hujusce sacramenti. Hic tamen effectus non confertur infallibiliter a Deo, sed solum cum judicat recuperationem sanitatis corporeæ saluti animæ expedire.

§. V.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

Ex dictis colligitur primo, proprium esse hujus sacramenti ultimo disponere hominem ad introitum gloriæ, cum per auxilia jam explicata illum juvet ad resistendum tentationibus dæmonum, & ad perseverandum in bono, quando mors imminet, roboretque spem, magnamque (ut ait Tridentinum) divinæ misericordiæ fiduciam excitet. Unde sicut Baptismus dicitur sacramentum fidei, Eucharistia sacramentum amoris, ita Extrema unctio sacramentum spei merito appellari potest.

Colligitur secundo, Extremam unctionem esse unum unitate atoma sacramentum: Unitas enim sacramenti desumi debet ex unitate finis, ad quem ex Christi institutione ordinatur: Sed licet in Extrema unctione sint plures unctiones partiales, & plures formæ partiales, illæ tamen ordinantur ad unum finem, & ad unum effectum, nempe ad tollendum omnes reliquias peccatorum, quæ ex sensibus oriuntur, & animam deprimunt: Ergo est unum

specie

ſpecie atoma ſacramentum: ſicut Euchariſtia, etſi conſtet duabus ſpeciebus, & formis partialibus, eſt tamen unum ſpecie ſacramentum, quia hæc ordinantur ad unum finem, nimirum ad unam refectionem integram ſpiritualem.

Colligitur tertio, quod ſicut in aliis ſacramentis tria diſtingui debent, unum, quod eſt res tantum, alterum, quod eſt ſacramentum tantum, & aliud, quod eſt res, & ſacramentum ſimul, ita & in iſto. Unde in hoc ſacramento res tantum eſt gratia, ſacramentum tantum eſt ipſa externa unctio, ſeu potius compoſitum ex unctionibus, & verbis: res, & ſacramentum ſimul ſpiritualis animi hilaritas; nam hæc & ſignificatur ab externo ſymbolo, & ſimul ſignificat ulteriorem animi ſanctitatem, ad quam cauſandam hæc ſpiritualis animi hilaritas ordinatur. Neque obeſt, quod etiam Euchariſtia cauſet devotionem, & hilaritatem in anima; cum enim habeat rationem convivii, illam cauſat per modum refectionis, & inebriationis ſpiritualis; hoc vero ſacramentum, cum per modum medicinæ ſpiritualis inſtitutum ſit, eam cauſat per modum unctionis ſpiritualis potentias animæ lætificantis, & roborantis contra dæmonis tentationes, & languorem ſpiritualem ex peccatis præcedentibus, & præſentia morbi cauſatum, ut ſupra declaravimus.

Colligitur quarto, hoc ſacramentum ſic poſſe definiri, ſeu deſcribi: *Extrema unctio eſt ſignum ſacrum, & efficax gratiæ in unctione infirmorum ſub pæſcripta verborum forma, ad ſanitatem mentis, & corporis a Chriſto inſtitutum.* Quæ definitio ſufficienter manet explicata ex ſupra dictis.

TRACTATUS VI.

DE

SACRAMENTO ORDINIS.

COnsideratis illis sacramentis, quæ perficiunt hominem in ordine ad se, superest, ut de illis agamus, quæ ipsum in ordine ad communitatem perficiunt; & primo de sacramento Ordinis, per quod illi confertur potestas exercendi actus publicos, & hierarchicos in Ecclesia, deinde de sacramento Matrimonii, quo disponitur ad propagationem corporalem secundum legem Dei, & Christi.

CAPUT I.

De Ordine in communi.

CErtum de fide est, Ordinem, seu ordinationem, qua ministri Ecclesiæ initiantur, & consecrantur, esse vere, & proprie sacramentum. Sic enim definitur in Florentino, & Tridentino sess. 23. can. 3. & manifeste colligitur ex illo 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Quibus verbis significatur, Timotheum fuisse ordinatum certo quodam ritu sensibili, nempe manuum impositione, gratiæ collativo, adeoque a Chri-

sto

sto instituto, in Ecclesia permanente: Sed ad rationem sacramenti hæc tria sufficiunt, nempe, quod sit cœremonia sensibilis, quod sit permanenter instituta, & quod in ejus usu, & exercitio gratia infallibiliter conferatur: Ergo ordo, sive ordinatio, qua ministri Ecclesiæ initiantur, veram habet rationem sacramenti. Hoc adeo manifestum est, ut Calvinus prædicto Apostoli testimonio convictus, tandem coactus fuerit fateri, Presbyteratum esse verum sacramentum. Nam lib. 4. instit. cap. 19. num. 28. hæc scribit: *Quantum ad verum Presbyteri munus attinet, quod ore Christi nobis est commendatum, libenter eo loco habeo. Illic enim cæremonia est, primum ex Scriptura sumpta; deinde quam non esse inanem, nec supervacuam, sed fidele spiritualis gratiæ symbolum testatur Paulus.* Et num. 31 subdit, id, quod dixit, duo tantum esse sacramenta, Baptismum, & Eucharistiam, intelligendum esse de sacramentis, quæ fidelibus omnibus sunt communia. Unde Calvinistæ Galli, qui art. 35 Confessionis suæ negant ordinationem esse verum sacramentum, non solum ab Ecclesia, sed ab ipso etiam Calvino duce suo, & antesignano aperte dissentiunt. Contradicunt etiam SS. Patribus, præsertim Augustino, qui ordinationem esse sacramentum manifeste docet lib. 2. contra Parmenian. cap. 13. ubi de Baptismo, & ordinatione loquens ait: *Utrumque sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur; illud, cum baptizatur, istud, cum ordinatur.* Et infra: *Ipsi* (Donatistæ) *explicent, quomodo sacramentum baptizati non possit amitti, & sacramentum ordinati possit amitti. Si enim utrumque sacramentum est, quod nemo dubitat, cur istud a-*

mittitur? cur illud non amittitur? neutri sacramento facienda injuria est.

Ratio etiam suffragatur, cum enim per ordinationem homines fiant sacrorum mysteriorum executores, & ministri, conveniens fuit, ut in ea acciperent gratiam, per quam fierent idonei ad tantum munus exercendum; Deus enim quando ad aliquod munus creaturam destinat, non sola extrinseca ordinatione, sed intrinseca virtute efficit illam ad tale munus exercendum aptam, ut constat in ordine naturali, in quo Deus per intrinsecas virtutes, & inclinationes rerum naturas adaptat ad fines, ad quos destinat, consequendos.

Objiciunt Hæretici: sacramentum per se ordinatur ad sanctificationem suscipientium: Sed ordo per se non ordinatur ad sanctificationem suscipientium, sed potius ad sanctificationem aliorum, cum hominem perficiat in ordine ad comunitatem: Ergo non est sacramentum.

Sed ad hoc facile respondetur, quod licet ordo non ordinetur per se primo ad sanctificationem suscipientis, bene tamen per se secundo, cum digna sacramentorum administratio esse non possit absque gratia sanctificante ipsum ministrum. Unde Ambrosius de dignitate sacerdotali loquens ait: *Homo imponit manum, Deus largitur gratiam.* Et Florentinum in Decreto Eugenii dicit, effectum hujus sacramenti esse *augmentum gratiæ, ut quis sit idoneus minister.* Quare illud sic potest definiri, seu describi: Ordo, seu ordinatio est *sacra cæremonia, qua traditur potestas spirituale aliquod ministerium exercendi, simulque gratia sanctificans ad illud rite, & convenienter obeundum.*

Si-

Sicut in aliis sacramentis tria distingui solent, nempe id, quod est sacramentum tantum, id, quod est res tantum, & id, quod est res, & sacramentum simul, ita & in isto hæc tria repeħiuntur. Sacramentum tantum est res externa, & sensibilis cæremonia, quæ in ordinatione adhibetur. Res tantum est gratia sanctificans, quæ per illam confertur. Res, & sacramentum simul est character, qui per rem externam, & sensibilem significatur, & simul gratiam sanctificantem significat.

CAPUT II.

De singulis Ordinibus in particulari.

DEcens, & conveniens fuit plures dari Ordines in Ecclesia. Nam, ut discurrit S. Thomas hic qu. 37. ar. 1. *Ordinum multitudo est inducta in Ecclesiam propter tria. Primo quidem propter Dei sapientiam commendandam, quæ in distinctione rerum ordinata maxime relucet, tam in naturalibus, quam in spiritualibus, quod significatur in hoc, quod Regina Saba videns ordinem ministrantium Salomoni, non habebat ultra spiritum, deficiens in admiratione sapientiæ illius. Secundo, ad subveniendum humanæ infirmitati, quia per unum non poterant omnia, quæ ad divina mysteria pertinebant, expleri, sine magno gravamine; & ideo distinguuntur Ordines diversi ad diversa officia. Tertio, ut via proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diversis officiis distribuuntur, ut omnes sint Dei cooperatores, quo nihil est divinius, ut Dionysius dicit.*

Congruum etiam, & conveniens fuit, ut multitudo Ordinum in Ecclesia ad numerum

septenarium reduceretur. Nam, ut ratiocinatur idem S. Doctor ibidem ar. 2. Tot debent esse Ordines in Ecclesia, quot sunt specialia ministeria exercenda circa illud, quod omnium augustissimum est in ea, nimirum sacramentum Eucharistiæ: illa autem sunt septem, videlicet ministerium ad Eucharistiam consecrandam, & hoc est Sacerdotum; ministerium ad Eucharistiam dispensandam, eiusque materiam Sacerdoti proxime tradendam, & hoc est Diaconorum; ministerium ad parandam materiam in vasis sacris, & hoc est Subdiaconorum, vel in vasis non sacris, eamque præstandam Subdiacono, & hoc est Acolythorum; ministerium ad arcendum eos, qui neque sunt etiam remote, neque fieri volunt capaces suscipiendi Eucharistiam, scilicet infideles, & hoc est ministerium Ostiariorum; ministerium ad instruendum eos, qui volunt fieri capaces, quales sunt Catechumeni, & hoc est ministerium Lectoris; denique ministerium ad removendum impedimentum, quod aliqui etiam sufficienter instructi habent ex dæmonis potestate, quales sunt energumeni, & hoc est ministerium Exorcistarum.

Ex his Ordinibus tres priores, nempe Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum, dicuntur majores, quia constituunt hominem in altiori gradu potestatis, & antonomastice sacri, quia annexum habent continentiæ votum, quo initiati specialius, & firmius Deo consecrantur. Quatuor alii dicuntur minores, & non sacri ob rationem contrariam.

De fide certum est, Ordinem Sacerdotalem esse vere, & proprie sacramentum; id enim a Tridentino sess. 23. can. 2. & cap. 1. definitum est, & sequitur ex dictis capite præceden-

denti; si enim aliqua ordinatio Ecclesiastica sit vere, & proprie sacramentum, cum Ordo Sacerdotalis sit omnium potissimus, & finis, ad quem omnes alii inferiores referuntur, certum esse debet illum esse proprie sacramentum. Idem de Diaconatu sentiunt fere omnes, excepto Durando, & Cajetano, & constat ex eo, quod Act. 6. ab Apostolis collatus est per impositionem manuum, sicut Presbyteratus, & apud Latinos confertur per hanc formam, *Accipe Spiritum Sanctum*, &c. quæ verba manifeste declarant, in ordinatione Diaconis gratiam Spiritus Sancti conferri, ut ait Anastasius II. in epist. 2. ad Anastasium Imperatorem. Unde Hieronymus contra Vigilantium cap. 1. Diaconatum expresse vocat *Sacramentum Christi*. Idem communissime docent Theologi, licet minori cum certitudine, de Subdiaconatu, cum ille pariter causet gratiam sanctificantem, ut constat ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi post assignatas materias, & formas, ac ordinarium ministrum Diaconatus, & Subdiaconatus, subjungit, effectum hujus sacramenti esse augmentum gratiæ: Ergo censet, non solum Diaconatum, sed etiam Subdiaconatum conferre gratiam sanctificantem, & per consequens esse sacramentum. Id etiam de minoribus ordinibus videtur probabilius, tum quia illi imprimunt characterem, cum initerabiles sint, ut docet D. Thomas hic qu. 35. ar. 2. unde Ecclesia omni solicitudine curat, ut illi, qui per saltum, non præmissis minoribus Ordinibus, ad Ordinem Subdiaconatus promoti sunt, illos suscipiant; quod certe non præstaret, si illi Ordines non essent vera sacramenta a Christo instituta, & imprimentia characterem, sed solum quædam ministe-

ria, seu officia ab illa introducta. Tum etiam, quia Florentinum, postquam dixit Ordinem esse sacramentum, & ejus materiam esse rem, quæ traditur ab Episcopo in ordinatione, & formam verba, quibus res illa traditur, nominatimque id declaravit in Ordine Sacerdotali, & in Diaconatu, ac Subdiaconatu, subjungit, sic etiam debere intelligi in reliquis Ordinibus, ac proinde censet, in illis etiam reperiri materiam, & formam sacramenti, & per consequens illos veram, & propriam sacramenti rationem habere, sicut & alios. Similiter Tridentinum sess. 23. c. 2. ait: *Ab ipso Ecclesiæ initio horum Ordinum nomina, & uniuscujusque propria ministeria fuisse cognoscuntur*: Ergo censet, illos non ab Ecclesia, sed ab ipso Christo immediate fuisse institutos, subindeque esse vera sacramenta, sicut Diaconatum, & Subdiaconatum.

Dices primo, si Subdiaconatus esset sacramentum, & Ordo a Christo institutus, non posset ante illum ad majores Ordines, & ad supremum, qui est Episcopatus, ascendi: Sed multi fuerunt ad Episcopatum evecti, non præmisso Subdiaconatu, ut referunt Petrus Arcudius lib. 9. de sacram. cap. 9. & Joannes Morinus Congregationis Oratorii Presbyter, in libro de sacris Ecclesiæ ordinationibus p. 3. exercitatione 11. cap. 2. Ergo Subdiaconatus non est sacramentum, & multo minus Ordines minores illi inferiores.

Respondeo hoc argumentum probare non solum Subdiaconatum, sed nec etiam ipsum Diaconatum esse sacramentum, cum idem Morinus loco citato plura ex antiquorum testimoniis referat Sanctorum exempla, qui omisso Diaconatu, ad Presbyteratum, & Episco-

ſcopatum promoti fuere in primitiva Ecclesia. Unde dicendum eſt, ſi vera ſint illa exempla, Chriſtum diſpenſaſſe in primitiva Eccleſia, ut non præmiſſis Ordinibus inferioribus, & Subdiaconatu, poſſet fieri aſcenſus ad majores Ordines, & ad ſupremum, qui eſt Epiſcopatus, ob varias cauſas, & neceſſitates tunc occurrentes. Vel hoc debet intelligi non de omiſſione Ordinum inferiorum quantum ad receptionem characteris, ſed ſolum quoad exercitium, & miniſterium: interdum enim in primitiva Eccleſia aliqui viri ſancti ad Sacerdotium, vel Epiſcopatum promovebantur, antequam minorum Ordinum, & Diaconatus, ac Subdiaconatus miniſteria, & officia exercere potuiſſent, quia tunc aliquarum Eccleſiarum neceſſitas id exigebat.

Dices ſecundo, neque Apoſtoli, neque Patres ipſorum temporibus proximi ullam Acolythatus mentionem fecerunt neque a Græcis hic Ordo admittitur: Ergo omnes Ordines minores non ſunt ſacramenta a Chriſto inſtituta.

Reſpondeo negando antecedens. Cornelius enim Papa in epiſtola ad Fabium Antiochenum meminit quadraginta duorum Acolythorum, qui ſuo tempore in Eccleſia Catholica erant. Et Hieron. in primam ad Theſſalonicenſes, dicit epiſtolam illam fuiſſe miſſam per Oneum Acolythum. Alii vero Patres raro illius Ordinis mentionem fecerunt, quia in primitiva Eccleſia propter perſonarum paucitatem, & penuriam officium Acolythi a Diaconis, vel Subdiaconis altari miniſtrantibus ſuppleri ſolebat. Idem dicendum de Eccleſia Græca, ut enim refert Arcudius lib. 6 de ſacram. cap. 9. officium Exorciſtæ apud Græcos

exercetur a Sacerdotibus, Acolythi a Subdiacono, vel a Lectore, & Ostiarii a Subdiacono.

Dices tertio, si non solum Sacerdotium, sed etiam Diaconatus, & Subdiaconatus, nec non quatuor minores Ordines sint sacramenta a Christo instituta, non erunt tantum septem sacramenta, sed tredecim. Sed nego sequelam, licet enim quilibet ex septem Ordinibus sit sacramentum, nihilominus, quia omnes Ordines inferiores Sacerdotio tendunt ad ipsum, ut ad principale ministerium, & ad rite, ac convenienter peragendam corporis Christi consecrationem, ut ad finem, ordinantur, ratione unitatis ordinis, quam inter se habent, & finis, ad quem tendunt, unicum Ordinis sacramentum dici possunt, sicut tract. præced. cap. ult. diximus, Extremam unctionem esse unum unitate atoma sacramentum, quia licet in ea sint plures unctiones, & formæ partiales, illæ tamen ordinantur ad unum finem, & ad unum effectum, nempe ad tollendum omnes reliquias peccatorum.

Quæres, an prima tonsura sit Ordo, & sacramentum? Respondeo negative cum Sancto Thoma hic q.40. ar. 2. ubi hanc sacramenti rationem assignat. In omni Ordine veram sacramenti rationem participante aliqua specialis, & spiritualis potestas traditur ordinato: in prima vero tonsura nulla talis potestas traditur, non enim per eam Clerici deputantur ad aliqua divini cultus officia, quæ a laicis exerceri non possint, sed solum ad divinas laudes decantandas, ad quod specialis potestas non requiritur. Ergo tonsura Clericalis non est Ordo, sed dispositio quædam, & præparatio congruentissima ad Ordines. Hujus

au-

autem cæremoniæ plures solent assignari rationes, præcipua est illa, quam affert Isidorus lib. 2. de divinis officiis cap. 4. ubi ait ideo tonderi Clericos, ut intelligant debere se curas superfluas resecare, quæ per crines, qui sunt superflua quædam capitis excrementa, significantur. Quam etiam rationem innuit Gregorius in moralibus, dicens: *Caput tondere nihil aliud est, quam superfluas cogitationes a mente resecare.* Hæc vero tonsura circularis est, & in modum coronæ, quia, ut inquit S. Doctor quæst. cit. art. 1. corona est signum regni, & figura circularis symbolum perfectionis: illi autem, qui divinis ministeriis applicantur, adipiscuntur regiam dignitatem, & perfecti in virtute esse debent. Cui consonat præclarum illud Sancti Antonini effatum, *servire Deo, regnare est.*

CAPUT III.

De materia, & forma essentiali Sacerdotii, & Diaconatus.

NOn agimus hic de materia, & forma subdiaconatus, & ordinum minorum, quia de illis nulla fere est controversia inter Theologos, sed solum de materia, & forma essentiali Sacerdotii, & Diaconatus, circa quas gravis, ac celebris difficultas est, an scilicet manus impositio essentialiter ad illam requiratur, vel sola instrumentorum traditio, cum forma verborum ipsi correspondente, totam ordinationis Sacerdotum, & Diaconorum essentiam constituat? Pro cujus resolutione,

Dico, sola instrumentorum traditio cum

forma verborum correspondente constituit totam essentiam ordinationis Sacerdotum, & Diaconorum: impositio tamen manuum non est ceremonia aliqua omnino accidentalis ordinationi sacerdotali, sed ad ejus integritatem pertinet.

Prima pars probatur primo ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi sic dicitur: *Ordinis materia est illud, per cujus traditionem confertur ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem*. Quibus verbis pro materia Presbyteratus assignat tantum porrectionem calicis cum vino, & patenæ cum pane. Et paulo post formam ejus tradens, ait: *Forma Sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium*: Ergo censet, manuum impositionem nec totalem, nec partialem esse Presbyteratus materiam, nec aliam esse ejus formam, quam hæc verba: *Accipe potestatem offerendi sacrificium*.

Secundo probatur eadem pars ratione: Character Sacerdotalis imprimitur ante manuum impositionem: Ergo illa non est de essentia ordinationis Sacerdotalis. Consequentia patet, antecedens probatur primo ex D. Thoma hic quæst. 37. ar. 5. ubi sic concludit: *Ideo in ipsa datione calicis, sub forma verborum determinata, character Sacerdotalis imprimitur*. Secundo probatur ratione: Episcopus profert porrigendo calicem hæc verba: *Accipe potestatem offerendi sacrificium*, &c. quæ potestas est ipse character Sacerdotalis: Ergo cum verba illa debeant statim esse vera, & habere effectum, quem significant, ante impositionem manuum, in ipsa traditione calicis character Sacerdotalis imprimitur.

Confirmatur: Neomystæ, seu Sacerdotes no-

noviter ordinati, antequam manus ipsis imponantur, cum illis verbis, *Accipe Spiritum Sanctum*, &c. simul cum Episcopo proferunt verba consecrationis: Sed hoc non permitteretur, nisi jam haberent potestatem ad consecrandum corpus, & sanguinem Christi, subindeque characterem Sacerdotalem, qui nihil aliud est, quam talis potestas: Ergo ante impositionem manuum, cum illis verbis, *Accipe Spiritum Sanctum*, Sacerdotes recenter ordinati habent characterem Secerdotalem.

Secunda pars conclusionis, quæ asserit, impositionem manuum non esse de essentia ordinis Diaconatus, probatur primo ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi post verba illa supra relata, *Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem*; statim subdit: *Diaconatus per libri Euangeliorum dationem*, nullam prorsus mentionem faciendo de manuum impositione: Ergo censet impositionem manuum non esse de essentia ordinis Diaconatus. Ratio etiam id suadet, nam ille tantum ritus est de essentia ordinationis Diaconi, per quem ministerium ipsi peculiare significatur: Sed per manuum impositionem, & verba illi correspondentia nullum ministerium Diacono peculiare significatur; non quidem per manuum impositionem, ut constat, neque per verba illa ipsi correspondentia: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad resistendum diabolo, & tentationibus ejus*, utpote quæ sunt generalia, & cuilibet ordinationi possunt convenire: Ergo impositio manuum, & verba illi correspondentia non sunt de essentia ordinationis Diaconi.

Tertia demum pars conclusionis, asserens impositionem manuum non esse cæremoniam ali-

aliquam omnino accidentalem ordinationi sacerdotali, sed ad ejus integritatem pertinere sic ostenditur. Posse a peccatis absolvere pertinet ad integritatem sacerdotii: Sed per impositionem manuum, quæ fit ab Episcopo in fine Missæ, hæc verba proferente: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis*, Sacerdos accipit potestatem remittendi peccata, cum talis potestas per hæc verba significetur: Ergo talis impositio manuum pertinet ad integritatem ordinationis sacerdotalis. Minor constat, major etiam videtur certa; Sacerdotium enim ex diversis constat officiis, sicut corpus integratur ex pluribus membris, videlicet ex officio sacrificandi, & ex officio absolvendi a peccatis, quorum primum est præcipuum, subindeque cum datur potestas illud exercendi, character sacerdotalis imprimitur, ut in prima parte conclusionis ostendimus; secundum vero est minus principale; unde cum datur sacerdoti potestas absolvendi a peccatis, non imprimitur character, sed characteri jam impresso modus aliquis majoris perfectionis, & extensionis superadditur, ut tract. præcedenti cap. 5. §. 2. declaravimus.

Objicies primo contra primam, & secundam partem conclusionis: Materia Sacerdotii, & Diaconatus non est nunc diversa ab ea, quæ fuit olim initio Ecclesiæ, & quæ modo est apud Græcos; alioquin tales Ordines nunc essent specie diversi ab illis, qui tempore Apostolorum conferebantur, & qui modo in Ecclesia Græca conferuntur: Sed tempore Apostolorum, & initio Ecclesiæ Sacerdotes, & Diaconi ordinabantur per solam manuum impositionem, ut constat Act. 14. & 2. ad Tim. 1. quem

quem ritum Ecclesia Græca hucusque servavit, ut fuse declarat Arcudius lib 6. de Sacrament. cap. 2. ex novis, & veteribus Euchologiis: Ergo sola manuum impositio est materia Sacerdotii, & Diaconatus, non vero exhibitio instrumentorum, seu contactus calicis, vel libri Evangeliorum.

Respondeo, materiam Sacerdotii, & Diaconatus apud Latinos esse quidem materialiter, & entitative diversam ab ea, quæ modo est apud Græcos, & olim fuit initio Ecclesiæ, sed non formaliter, & significative, quia nimirum Christus non determinavit in specie materiam, & formam sacramenti Ordinis, sed generice tantum instituit, ut loco materiæ adhiberetur signum aliquod sensibile significativum potestatis, quæ traditur, & loco formæ adhiberentur verba eandem potestatem sufficienter exprimentia. Hoc autem reperitur in utraque Ecclesia Latina, & Græca, unde utraque servat omnia essentialia a Christo instituta, quamvis determinatio signi sensibilis, & materialis prædictam potestatem significantis diversa sit apud Græcos, & Latinos, imo & in ipsa Ecclesia Latina pro diversis temporibus, tempore scilicet Apostolorum, & nunc. Unde Sacerdotium, & Diaconatus collata tempore Apostolorum, vel quæ modo conferuntur in Ecclesia Græca, non differunt essentialiter a nostris, sed tantum accidentaliter; quia licet habeant diversas materias, & formas, illa tamen diversitas non est formalis, sed tantum materialis, eo quod ordinentur ad eundem effectum significandum, & causandum, & unitas, vel diversitas signi ex unitate, vel diversitate specifica rei significatæ sumatur.

Hæc

Hæc ſolutio, & doctrina duplici exemplo declarari, & illuſtrari poteſt. Nam olim in ſacramento legis naturæ pro parvulis inſtituto ad delendum peccatum originale nulla fuit certa materia in ſpecie a Deo determinata, ſed tantum in genere ſub ratione ſigni ſenſibilis, divini cultus, & religionis proteſtativi. Item in nova lege in matrimonii ſacramento ſigna quidem determinata ſunt a Chriſto ſecundum ſuam rationem formalem, ſeu ſignificationem, quatenus voluit determinate eſſe talia, quod rem certam, nimirum mutuum contrahentium conſenſum, ſignificarent, ſed non in particulari, & ſecundum rationem materialem; ſub hac enim ratione reliquit ea communi uſui, & voluntati contrahentium. Idem cum proportione dicendum eſt de ſacramento Ordinis, nempe Chriſtum inſtituiſſe, & determinaſſe ejus materiam ſecundum rationem formalem, qua ſcilicet determinate ſignificaretur hic, & nunc ordinato tribui certam poteſtatem Eccleſiaſticam, non tamen ſecundum rationem materialem, ſed reliquiſſe poteſtati Eccleſiæ, per traditionem hujus, vel illius rei, hujus poteſtatis collationem ſignificare.

Objicies ſecundo: Illud, quod eſt ſenſibile, & cauſativum gratiæ pertinet eſſentialiter ad rationem ſacramenti: Sed manuum impoſitio in ordinatione Sacerdotum eſt ſignum ſenſibile, & effectivum alicujus gratiæ, ut docet D. Thomas hic quæſt. 37. ar. 5. & conſtat ex verbis illis D. Ambroſii, quæ ſupra retulimus: *Homo manum imponit, & Deus largitur gratiam*: Ergo impoſitio manuum in ordinatione Sacerdotum pertinet eſſentialiter ad rationem ſacramenti.

Re-

Respondeo majorem non esse universaliter veram: satisfactio enim in sacramento pœnitentiæ est aliquid sensibile, & causativum alicujus gratiæ, & tamen non est de essentia, sed tantum de integritate illius sacramenti. Idem dicendum de impositione manuum, quæ fit in ordinatione Sacerdotum, quamvis enim illa sit aliquod signum sensibile causativum augmenti gratiæ, non sequitur, quod sit pars essentialis ordinationis, sed sufficit, quod sit de ejus integritate, ut in tertia parte nostræ conclusionis docuimus.

CAPUT IV.

De ministro, & subjecto sacramenti Ordinis.

CErtum est, solum Episcopum esse ordinarium ministrum sacramenti Ordinis. Hoc enim aperte definierunt Florentinum in litteris Eugenii, & Tridentinum sess. 23. can. 7. Ratio etiam id suadet, nam solus Episcopus est Christianæ reipublicæ præfectus, & hierarcha, sive sacramentorum princeps: Sed ad solum principem, & præfectum pertinet officia, & ministeria conferre, & distribuere: Ergo & ad solum Episcopum Ordines conferre. Sed difficultas est, & controversia inter Theologos, an simplex Sacerdos ex commissione Summi Pontificis possit esse minister extraordinarius hujus sacramenti, & Ordines sive majores, sive minores valide conferre?

Respondeo posse conferre minores Ordines, & Subdiaconatum, non tamen Sacerdotium, nec Diaconatum, quia hi duo Ordines imme,

mediatam habent relationem ad corpus Christi verum, cum Sacerdotium ordinetur ad conficiendum corpus, & sanguinem Christi, Diaconatus vero ad distribuendum sanguinem Christi, ut fieri solebat in primitiva Ecclesia, & ad portandum corpus Christi in pyxide, vel in patena, ut nunc facere solent. Licet autem sit major potestas Summi Pontificis supra corpus Christi mysticum, quam aliorum Sacerdotum, non tamen supra corpus Christi naturale, & verum: qua ratione utitur D. Th. hic q. 38. a. 1. ad 1.

Dices primo, Corepiscopi solebant olim conferre ordinem Diaconatus, & Presbyteratus, dummodo ab Episcopo civitatis licentiam accepissent, ut colligitur ex Concilio Antiocheno cap. 10. & Ancyrano cap. 13. Sed illi non erant nisi simplices Sacerdotes, ut docet Damasus epist. 5. Ergo simplici Sacerdoti potest committi munus ordinandi Sacerdotes, & Diaconos.

Respondeo cum Bellarmino, duo fuisse olim genera Corepiscoporum, aliqui enim erant veri Episcopi, & erant, quales nunc sunt suffraganei, qui sunt Episcopi titulares aliorum, & de his loquuntur prædicta Concilia. Alii vero erant solum Presbyteri, qui tamquam Vicarii Episcopi in oppidis majoribus, & muratis morabantur, licet haberent ab Episcopo aliquam commissionem super reliquos Presbyteros, qualem nunc habent Decani, & de his loquitur Damasus epistola citata.

Dices secundo, Innocentius VIII. concessit Abbatibus Ordinis Cisterciensis facultatem coferendi suis Monachis Ordinem Diaconatus, & Subdiaconatus, quod privilegium se legisse ait Vasquez in quodam vetusto

tusto codice, qui inscribitur, *Collecta Bullarum Ordinis Cistercìensis*: Ergo potest simplex Sacerdos ex commissione Summi Pontificis conferre saltem ordinem Diaconatus.

Respondeo primo ex Nugnio hic qu. 38. a. 1. quod Magister Victoria dicit se vidisse tale diploma, & in eo nullam fieri mentionem ordinis Diaconatus, sed tantum Subdiaconatus. Sed quidquid sit de hoc: Respondeo secundo, quod si tale privilegium revera a Sede Apostolica emanaverit, quod valde incertum est, usum fuisse Pontificem opinione, quam probabiliorem existimavit.

Quod attinet ad subjectum sacramenti Ordinis, certum est fœminas non esse illius capaces, quia, ut ait S. Thomas hic qu. 39. ar. 1. sacramentum Ordinis gradus eminentiam significat: in sexu autem fœmineo non potest eminentia aliqua gradus significari, quia mulier statum subjectionis habet. Nec obest, quod in primitiva Ecclesia erant Subdiaconissæ, Diaconissæ, Presbyteræ, & Episcopæ. Illæ enim sic dicebantur, quæ ante ordinationem sacram nupserant viris, qui Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, vel Episcopi facti erant, & ab eis jam ordinatis ex mutuo consensu separatæ erant, ut constat ex Concilio Antisiodorensi can. 21.

Constat etiam, solos baptizatos esse capaces sacramenti Ordinis, cum baptismus sit janua ad omnia alia sacramenta: sed difficultas esse potest, an pueri ante usum rationis valide possint ordinari; hoc enim in dubium revocat Durandus in 4. dist. 25. q. 2. Sed id communiter docent Theologi cum D. Thoma hic qu. 39. ar. 2. ubi illud probat hoc discursu: Sacramenta, quæ non in actu, sed in potestate consistunt,

stunt, conferri possunt ante ullum suscipientis actum; ideo enim Baptismus, & Confirmatio possunt coferri sine actu parvuli baptizandi, & confirmandi; quia consistunt in potestate; contra vero pœnitentia, & matrimonium nequeunt sine actu penitentis, & contrahentis conferri, quia consistunt in actu, seu quia de illorum essentia est actus, ut contritio, & confessio in sacramento pœnitentiæ, & consensus in matrimonio: Atqui Sacramentum Ordinis non in actu, sed in potestate consistit, ut ex ejus definitione constat: Ergo conferri potest ante ullum suscipientis actum, subindeque parvulo, licet sit incapax consensus. Non teneretur tamen talis parvulus, cum ad annos discretionis pervenisset, in Ordine sibi in infantia collato perseverare, sed posset illi renuntiare, & matrimonium contrahere; cum non potuerit Ecclesia illum ad votum continentiæ obligare independenter ab ejus voluntate.

Demum certum est, bigamos esse Ordinum incapaces, ut constat ex Apostolo 1. Tim. 3.& ad Tit. 1.& ex can. 17. Apostolorum, ubi sic habetur: *Si quis post baptisma secundis fuerit nuptiis copulatus, non potest esse Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deserviunt*. Ratio, seu congruentia est, quia Clericus per sacros Ordines desponsatur Ecclesiæ, per quam desponsationem exprimit conjunctioné Verbi Divini cum natura humana, & Christi cum Ecclesia, quæ una est: Hanc autem bigamus repræsentare nequit, quia bigamia tollit unitatem unius cum una, dividendo carnem in plures. Hæc vero incapacitas, seu irregularitas non est juris divini, sed Ecclesiastici, cum

Sum-

Summus Pontifex in ea dispensare possit, nam Martinus I. cum bigamo, ut Subdiaconus fieret, dispensavit, & Lucius Papa alium bigamum Archiepiscopum Panormitanum creavit.

Eodem jure Ecclesiastico votum solemne castitatis sacris Ordinibus annexum est, idque convenienter; ad officium enim sacrorum Ministrorum duo præcipue pertinent, nempe sacrificare, & orationi, seu contemplationi vacare: At usus matrimonii his duobus actibus non mediocriter obstat; primo quidem, nam cum sacrificium altaris augustissimum, & sanctissimum sit, decet, ut qui illud offerunt, vel ei ministrant, insigni quadam puritate, atque sanctitate mentis, & corporis polleant; alteri vero, quia actus conjugalis mentis aciem hebetat, & ab oratione, ac rerum divinarum contemplatione animum avertit, ac distrahit. Unde Apostolus 1. ad Corinth. 7. suadet conjugibus continentiam ad tempus, ut melius vacent orationi. Addo, quod si illi, qui in lege veteri manducabant Panes propositionis, debebant esse mundi a mulieribus, ut habetur 1. Reg 21. si illi, qui comesturi erant agnum paschalem, jubebantur renes accingere, idest voluptates carnis edomare, ut exponit D. Greg. hom. 22. in Euang. demum si Sacerdotes per vices ministrantes in tabernaculo toto tempore vicis suæ a domo, & ab uxoribus abesse debebant; ut colligitur ex 1. Paral. 24. & ex Luc. 1. quanto magis Sacerdotes nostri perpetuo vacantes sacro Ministerio, & Virginis Filium, ac Virginum sponsum, atq; omnis puritatis fontem quotidie manibus attrectantes, perpetuam debent servare continentiam, ut recte arguit Innocentius I. ep. 9. ad Victri-

cium Rothomagensem Episcopum.

Hæc lex de servanda continentia a sacris Ministris fuit in Ecclesia Romana continuo servata, licet Subdiaconatui non semper fuerit annexum votum servandæ castitatis, quia non fuit semper inter Ordines sacros connumeratus, ut constat ex can. Nullus in Episcop. dist. 60. ubi Urbanus II. ait: *sacros Ordines dicimus Diaconatum, & Presbyteratum: hos siquidem solos* (intellige sacros) *primitiva legitur habuisse Ecclesia*. In Ecclesia tamen Græca talis lex fuit abrogata, & permissum est Ministris sacris habere uxores, & cum illis cohabitare, ut constat ex sexta Synodo can. 13. in quo sic dicitur: *Quoniam Romanæ Ecclesiæ pro canone traditum esse cognovimus, ut promovendi ad Diaconatum, vel Presbyteratum profiteantur se non amplius suis uxoribus conjungendos, nos antiquum canonem Apostolorum perfectionis, ordinisque servantes, hominum, qui sunt in sacris, legitima conjugia deinceps quoque firma, & stabilia esse volumus; nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem dissolventes, vel eos mutua tempore convenienti consuetudine privantes. Quamobrem si quis dignus inventus fuerit, qui Hypodiaconus, vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur, is ad talem gratiam assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima uxore cohabitet: Sed neque ordinationis tempore ab eo postuletur, ut profiteatur se a legitima cum uxore consuetudine abstenturum*. Quem morem usque ad hæc tempora servant Græci, Romana Ecclesia permittente, & non nisi eo tempore, quo sacris altaribus sunt assessuri, prohibentur uxoribus uti. Episcopi tamen Græci cum uxoribus, quas ante sacram ordinationem duxerant, non cohabitant, ut constat

stat ex can. 12. ejusdem Synodi. Imo nunc Græci ordinarie non eligunt in Episcopum nisi vel religionem professum, vel qui perpetuam castitatem servet, & uxorem non habeat.

CAPUT V.

De Episcopatu.

CErtum de fide est, Episcopos jure divino dignitate, & potestate esse Presbyteris superiores. Ita enim definitur in Conc. Constantiensi in Bulla Martini V. ubi omnes errores Joannis Vvicleff damnantur, & in Tridentino sess. 23. cap. 4. & can. 7. Id probat D. Th. hic q. 40. ar. 4. multipliciter. Sed sufficit hæc ratio, quam adducit in arg. Sed contra, ubi sic discurrit: Divina mysteria debent esse magis ordinata, quam humana: sed humanorum officiorum ordo exigit, ut in quolibet officio præponatur unus, qui sit princeps illius officii, sicut præponitur militibus dux, & inferioribus artificibus Architectus, qui princeps operis dicitur: Ergo similiter Ecclesiasticę hierarchiæ ordo exposcit, ut Sacerdotibus præponatur aliquis, qui sit Sacerdotum Princeps, & hic est Episcopus. Unde Dionysius in lib. de Ecclesi. hierarc. cap. 5. sic ait: *Pontificum ordo primus, qui purgat, illuminat, & perficit. Sub illo autem Ordo Sacerdotum purgat, & illuminat, non vero perficit, Ministrorum vero tantum purgat.*

In contrarium objicitur difficilis locus Hieronymi, quo significare videtur Episcopos non posse esse jure divino Sacerdotibus superiores, sed tantum ex constitutione, & cosuetudine Ecclesiæ; nam in c. 1. ep. ad Tit. circa illa verba,

verba, *Et constituas per civitates Presbyteros*, hæc scribit: *Idem est Presbyter, qui Episcopus, & antequam diaboli instinctu schismata in religione fierent, & diceretur in populis, Ego Apollo, Ego vero Cephæ, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos esse putabat, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum nomina tollerentur.* Et infra: *Hæc adduximus, ut ostenderemus, apud veteres eosdem fuisse Presbyteros, & Episcopos. Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui præpositus fuerit, esse subjectos; ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse majores.*

Respondeo, quod quando Hieronymus ait, Episcopos magis consuetudine, & ordinatione Ecclesiæ, quam dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse majores, non loquitur de Episcopatu quantum ad potestatem Ordinis, (in ea enim Episcopos esse jure divino Presbyteris superiores manifeste agnoscit in cap. 1. epistolæ ad Titum, ubi sic ait: *Quid facit Episcopus, excepta ordinatione, quod non faciat etiam Presbyter?* id est facere possit) sed de potestate jurisdictionis, seu regiminis Ecclesiæ: Hanc enim præeminentiam jurisdictionis non competere Episcopis jure divino, sed tantum Ecclesiastico existimavit Hieronymus; idque ex parte verum est: Episcopi enim potestatem jurisdictionis non accipiunt immediate a Christo, (sicut potestatem ordinis, & characteris) sed habent ab ipso Summo Pontifice, cujus est eos Ecclesiis præficere,

& Diæ-

& Diœceses illis assignare, ac dividere, prout ad Ecclesiæ bonum expedire judicaverit.

Circa Episcopatum celebris est difficultas, & controversia, an ille sit Ordo distinctus a Sacerdotio? Partem affirmativam tenent Durandus, & Cajetanus, quos sequuntur nonnulli ex Recentioribus. Negativa vero non solum expresse docetur a S. Thoma, sed etiam ob omnibus fere antiquioribus Theologis, quos innumeri propemodum ex Recentioribus sequuntur, ut demonstrat Valerianus de Flavigni, Doctor, & Socius Sorbonicus, in opusculo ab ipso edito ad defendendam Thesim Ludovici de Cleves, Baccalaurei Sorbonici, qua asserebat, Episcopatum, prout præscindit a Presbyteratu, aut ab eo distinguitur, non habere rationem sacramenti. Probabilius ergo videtur, Episcopatum non esse Ordinem distinctum a Sacerdotio, sed ipsius Sacerdotii extensionem, & excellentissimum ejus complementum.

Probatur primo ratione, quam insinuat S. Thomas hic q. 40. ar. 4. & in 4. ad Annib. dist. 24. qu. 4. ad 4. Ordinum distinctio sumitur penes habitudinem, quam dicunt ad Eucharistiam, ad quam ut ad finem ordinantur, ut constat in Sacerdotio, Diaconatu, & Subdiaconatu, & quatuor minoribus Ordinibus: Sed Episcopatus non aliam dicit habitudinem ad Eucharistiam præter eam, quam importat sacerdotium, non enim potest eam magis consecrare Episcopus, quam simplex Sacerdos: Ergo Episcopatus nō est ordo distinctus a sacerdotio. Nec valet, si dicas, Episcopatum dicere habitudinem aliquam indirectam ad Eucharistiam, quam non dicit sacerdotium, siquidem præter potestatem consecrandi Eucharistiam, in qua convenit cum sacerdotio, habet

virtutem illam transfundendi in alios, & ad consecrandum, ac ordinandum ministros Eucharistiæ. Non valet, inquam, hæc responsio. Ex illa enim sequeretur, Episcopatum esse Ordinem inferiorem Sacerdotio, & ipso ignobiliorem, cum habitudo illa indirecta ad Eucharistiam, seu potestas consecrandi illius ministros minus perfecta sit habitudine directa ad illam, sive potestate illam consecrandi, qua nihil datur præstantius, & divinius in ordine supernaturali.

Probatur secundo: Si Episcopatus esset ordo specie distinctus a Sacerdotio, vel illi esset par, & æqualis, vel superior, vel minor: Pares esse repugnat ex illa lege, qua diversæ rerum essentię minus possunt esse æqualis perfectionis, quam diversi numeri pares, quorum tota ratio in æqualitate consistit. Nec superior potest esse character Episcopalis Sacerdotali, cum potestas in corpus Christi naturale, propria Sacerdotio, præstet potestati in corpus mysticum, quam Episcopatus addit. Inferiorem vero esse minime convenit, cum Episcopatus sit quasi apex Sacerdotii, & Episcopus supremum Sacerdotii gradum occupet: Ergo, &c.

Probatur tertio: Si Episcopatus sit ordo realiter distinctus a Sacedotio, virtualiter, aut eminenter illud continebit, sicut Sacerdotium eminenter continet Ordines inferiores: Ergo sicut Sacerdotium, non præmisso ordine Diaconatus, validum est, ut colligitur ex cap. *Tuæ litteræ*, de Clerico per saltum ordinato; ita validus erit Episcopatus collatus non præmisso Sacerdotio; subindeque Diaconus, qui non præmisso Sacerdotio consecratur Episcopus, posset munia Sacerdotalia obire, puta consecrare corpus, & a peccatis absolvere,

quam-

quamvis non esset Sacerdos, quod absurdum est.

Dices, consecratio Episcopalis causat gratiam, & confert characterem distinctum ab eo, qui imprimitur in collatione Sacerdotii: Ergo est Ordo distinctus a Sacerdotio.

Respondeo concedendo primam partem Antecedentis, & negando consequentiam; ut enim consecratio Episcopalis causet gratiam, non requiritur necessario, quod sit sacramentum, vel ordo distinctus a Sacerdotio, sed sufficit, quod sit excellentissimum quoddam Sacerdotii complementum. Sicut per ceremoniam illam, qua confertur sacerdoti jam ordinato potestas absolvendi a peccatis, confertur augmentum gratiæ, quamvis illa non sit sacramentum distinctum a consecratione Sacerdotali, quæ fit in contactu calicis, sed solum complementum quoddam, & extensio Sacerdotii. Unde neganda est secunda pars Antecedentis, consecratio enim Episcopalis non confert novum characterem, sed duntaxat characterem Sacerdotalem complet, & extendit, redditque illum potentem ad conficienda duo sacramenta, quæ simplex Sacerdos, ex vi præcisæ suæ ordinationis, non potest conficere, nempe Confirmationem, & Ordinem. Sicut (ut in eodem maneamus exemplo) cæremonia illa, qua datur Sacerdoti jam ordinato potestas absolvendi a peccatis, non confertur diversus character ab illo, qui in contactu calicis impressus est, sed solum additur illi quidam modus majoris perfectionis, & extensionis, ratione cujus fit potens ad remittenda peccata, ut in tractatu de pœnitentia cap. 5. §. 2. declaravimus.

TRACTATUS VII.

DE

SACRAMENTO MATRIMONII.

UM Sacramentum matrimonii dupliciter considerari possit, nempe ut est in officium naturæ, & ut ex institutione Christi ad esse Sacramenti elevatum est, de illo utroque modo considerato breviter in hoc tractatu agendum est. Verum quia, teste Apostolo, prius est, quod est animale, quam quod spirituale, prius disserendum est de illo, ut est in officium naturæ, quam ut rationem Sacramenti habet. Porro quia sponsalia sunt veluti inchoatio futuri matrimonii, & dispositio moralis ad illud, aliqua de illis breviter hic præmittenda sunt.

CAPUT I.

De sponsalibus.

SPonsalia sunt *futurarum nuptiarum mutua promissio.* Ita lege 1. ff. de sponsalibus. Dicitur *futurarum nuptiarum*, ut spónsalia distinguantur a matrimonio, quod est contractus per verba de præsenti expressus; sponsalia autem contrahuntur per verba de futuro, ut, accipiam te in uxorem, accipiam te in virum.

rum. Additur *mutua promissio*, quia ad sponsalia non sufficit propositum, aut simplex voluntas, cum illa non sufficiat ad inducendam obligationem, sed requiritur necessario promissio, seu voluntas se obligandi, quæ mutua ex parte utriusque contrahentis esse debet. Cum enim matrimonium includat essentialiter mutuam utriusque traditionem, & acceptationem de præsenti, nec aliter fieri possit, promissio matrimonii futuri includit essentialiter mutuam utriusque promissionem, & acceptationem, neque potest ab uno valide promitti, quin alter repromittat.

Non sufficit ad valorem sponsalium sola promissio externa, utpote quæ non est vera promissio, si desit animus promittendi; neque sola interna, quamvis enim Deo, qui cordium scrutator est, possit homo obligari actu interno, homini tamen alteri, qui sola externa intuetur, non potest obligari, nisi per modum humanum, subindeque nisi signo aliquo externo ejus promissio exprimatur. Non est tamen ad sponsalia necessarium, quod promissio, vel consensus exprimatur per verba, vel alia signa determinata, sed sufficiunt hæc, vel illa, dummodo apta sint exprimere alteri sufficienter consensum, & volitionem internam. Hinc est, quod in quibusdam locis ad sponsalia sufficit missio anuli in digitum sponsæ, vel appensio torquis ad collum ejus, vel traditio arrharum, vel porrectio manus sponsæ, postulante sponso; imo & ipsa taciturnitas sponsi, & sponsæ, quando nimirum parentes, aut tutores, vel curatores, qui sunt loco parentum, contrahunt sponsalia pro filiis impuberibus, vel etiam puberibus, ipsis præsentibus, & non contradicentibus.

Etsi matrimonia clandestina (id est sine præsentia Parochi, & duorum, vel trium testium facta) novo jure Tridentini invalida sint, non tamen sponsalia clandestina: quia in novo Tridentini decreto contra clandestina matrimonia edito nulla fit mentio de sponsalibus: quidquid autem in nova lege expressum non habetur, veteris juris dispositioni relinquitur, ut dicunt Imperatores Theodosius, & Valentinianus, *l. Præcipimus cap. de appel.* Ergo ex novo Tridentini decreto nulla in sponsalia prohibitio derivatur, præsertim cum nulla sit inter clandestinitatem matrimonii, & sponsalium connexio, optime enim possunt sponsalia clandestina contrahi, etiamsi matrimonium debeat publice celebrari.

Matrimonium tamen clandestinum, Tridentini lege irritum, non habet vim sponsalium, ut declaravit sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, in cap. 1. sess. 24. cap. 1. his verbis: *Matrimonium contractum, non servata forma Concilii Tridentini, &c. in sponsalia de futuro non resolvitur, ita ut cogi possint contrahere servata forma Concilii.* Idem dicendum de matrimonio ficto, & simulato: cum enim ibi desit consensus, non potest rationem habere sponsalium, quippe quæ sine consensu non subsistunt.

Item post Tridentinum sponsalia conditionata, per copulam clandestinam subsequentem, non transeunt in absoluta. Ratio est, quia sponsalia conditionata non transeunt in absoluta, nisi conditione verificata, aut deposita, si pendeat a sola voluntate contrahentis: licet autem ante Tridentinum, jure antiquo per subsequentem copulam censeretur conditio deponi, eo quod tunc copula illa erat

rat licita, & conjugalis censebatur, nunc tamen, cum talis copula non admittatur ut conjugalis, nec possit nisi affectu fornicario exerceri, cum invalida sit ad matrimonium contrahendum, non poterit per eam censeri deponi conditio; subindeque sponsalia sub ea contracta adhuc manebunt conditionata.

Ætas pro sponsalibus ab utroque jure determinata est septennium; tunc enim homo incipit habere aliquam prudentiam circa futurum, subindeque incipit esse aptus ad aliqua promittenda in futurum præcipue de iis, ad quæ natura inclinat, quale est matrimonium, ut discurrit D. Thomas hic qu. 43. art. 2. Potest tamen interdum malitia supplere ætatem, subindeque sponsalia valida esse possunt ante septennium: Si enim malitia suppleat ætatem respectu matrimonii, (ut constat ex cap. 9. de despons. impuberum, ubi Alexander III. de illis sic ait: *Si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si unus in alium visus fuerit consentire, cum in eis ætatem supplevisse malitia videatur*) a fortiori potest illam supplere respectu sponsalium. Cum enim sponsalia non sint tanti momenti, ac matrimonium, possintque multis de causis dissolvi, matrimonium vero indissolubile sit, par, vel major est ratio, quod in sponsalibus malitia suppleat ætatem, quam eam suppleat in matrimonio.

Licet autem pro contrahendo matrimonio diversa ætas assignetur in jure maribus, & fœminis, (nempe illis annus decimus quartus, & istis duodecimus) non tamen pro contrahendis sponsalibus. Cujus rationem assignat D. Thomas art. citato in resp. ad 1. ubi sic ratio-

Etsi matrimonia clandestina (id est sine præsentia Parochi, & duorum, vel trium testium facta) novo jure Tridentini invalida sint, non tamen sponsalia clandestina; quia in novo Tridentini decreto contra clandestina matrimonia edito nulla fit mentio de sponsalibus: quidquid autem in nova lege expressum non habetur, veteris juris dispositioni relinquitur, ut dicunt Imperatores Theodosius, & Valentinianus, *l. Præcipimus cap. de appel.* Ergo ex novo Tridentini decreto nulla in sponsalia prohibitio derivatur, præsertim cum nulla sit inter clandestinitatem matrimonii, & sponsalium connexio, optime enim possunt sponsalia clandestina contrahi, etiamsi matrimonium debeat publice celebrari.

Matrimonium tamen clandestinum, Tridentini lege irritum, non habet vim sponsalium, ut declaravit sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, in cap. 1. sess. 24 cap. 1. his verbis: *Matrimonium contractum, non servata forma Concilii Tridentini, &c. in sponsalia de futuro non resolvitur, ita ut cogi possint contrahere servata forma Concilii.* Idem dicendum de matrimonio ficto, & simulato: cum enim ibi desit consensus, non potest rationem habere sponsalium, quippe quæ sine consensu non subsistunt.

Item post Tridentinum sponsalia conditionata, per copulam clandestinam subsequentem, non transeunt in absoluta. Ratio est, quia sponsalia conditionata non transeunt in absoluta, nisi conditione verificata, aut deposita, si pendeat a sola voluntate contrahentis: licet autem ante Tridentinum, jure antiquo per subsequentem copulam censeretur conditio deponi, eo quod tunc copula illa e-

rat

rat licita, & conjugalis censebatur, nunc tamen, cum talis copula non admittatur ut conjugalis, nec possit nisi affectu fornicario exerceri, cum invalida sit ad matrimonium contrahendum, non poterit per eam censeri deponi conditio; subindeque sponsalia sub ea contracta adhuc manebunt conditionata.

Ætas pro sponsalibus ab utroque jure determinata est septennium; tunc enim homo incipit habere aliquam prudentiam circa futurum, subindeque incipit esse aptus ad aliqua promittenda in futurum præcipue de iis, ad quæ natura inclinat, quale est matrimonium; ut discurrit D. Thomas hic qu. 43. art. 2. Potest tamen interdum malitia supplere ætatem, subindeque sponsalia valida esse possunt ante septennium: Si enim malitia suppleat ætatem respectu matrimonii, (ut constat ex cap. 9. de despons. impuberum, ubi Alexander III. de illis sic ait: *Si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si unus in alium visus fuerit consentire, cum in eis ætatem supplevisse malitia videatur*) a fortiori potest illam supplere respectu sponsalium. Cum enim sponsalia non sint tanti momenti, ac matrimonium, possintque multis de causis dissolvi, matrimonium vero indissolubile sit, par, vel major est ratio, quod in sponsalibus malitia suppleat ætatem, quam eam suppleat in matrimonio.

Licet autem pro contrahendo matrimonio diversa ætas assignetur in jure maribus, & fœminis, (nempe illis annus decimus quartus, & istis duodecimus) non tamen pro contrahendis sponsalibus. Cujus rationem assignat D. Thomas art. citato in resp. ad 1. ubi sic ratio-

cinatur : „ Tempore contractus matrimonii
„ non solum requiritur dispositio ex parte u-
„ sus rationis, sed etiam ex parte corporis, ut
„ sit tempus generationi aptum; & quia puellæ
„ in duodecimo anno ad hoc venit, ut possit
„ esse actui generationis apta, puer autem in
„ fine secundi septennii, ut Philosophus ait li.
„ 9. animalium; simul autem usum discretio-
„ nis accipiunt, qui tantum in sponsalibus
„ requiritur : ideo in sponsalibus determi-
„ natur unum tempus utrique, non vero in
„ matrimonio.

Quando in sponsalibus nullus præfigitur terminus ad contrahēdum matrimonium, ea obligare non incipiunt, statim ac contrahuntur, sed solum quando unus ex contrahentibus exigit promissionis impletionem, & matrimonii celebrationem. Id enim commune est omni debito, cujus solutioni non est certa dies præfixa, ut debitor non teneatur illud solvere, nisi a creditore requisitus, ex l. *Debitores præsentes*, *cap. de pignor. juncta glossa.* Unde quando dicitur reg. 14. juris in 6. *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur*, subintelligi debet, *petente creditore:* alioquin inutile foret mutuum, si ab ipso primo die mutuatarium obligaret ad illud restituendum.

Variæ solent assignari causæ, ob quas sponsalia possunt dissolvi. Primo dissolvuntur ex mutuo consensu, cap. *Præterea* 2. de sponsal. Omnis enim contractus ex natura sua solubilis, qualis est contractus sponsalitius, per easdem causas dissolvi potest, per quas potest valide fieri: Sed contractus sponsalium mutuo contrahentium consensu fit: Ergo etiam mutuo eorum consensu dissolvi potest.

Se-

Secundo matrimonium cum posteriori, sponsalia dirimit cum priori contracta, cum vinculum matrimonii sit fortius, quam vinculum sponsaliorum. Ille tamen, qui contrahit matrimonium cum alia, uxore mortua, tenetur priorem sponsam ducere; quia fortius vinculum, & impedimentum superveniens non extinguit priorem obligationem, sed tantum eam suspendit. Sicut ergo si promisi Petro agrum, quem postea tradidi Paulo, si Paulus eundem testamento leget, teneor illum Petro titulo promissionis restituere, cum res promissa, & acceptata semper clamet ad promissarium: Ita persona sponsi per sponsalitium contractum promissa sponsæ, & per matrimonium cum alia initum alienata, iterum sui juris facta, restituenda est priori sponsæ, cui fuerat per sponsalia promissa.

Tertio sponsalia per fornicationem dissolvuntur, quia in sponsalitia promissione semper subintelligitur tacita conditio, nisi sponsus, aut sponsa in legem matrimonii peccaverit. Eadem vero est ratio quantum ad hoc de sponso, ac sponsa, quia ut recte ait Panormitanus in cap. *Quemadmodum* de jurejurando, num. 4. quantum ad violationem sponsalitiæ fidei, sponsus, & sponsa ad paria judicantur. Si vero tam sponsus, quam sponsa fornicaverint, non fit propterea inter ipsos delictorum compensatio, sicut inter conjuges adulterantes, sed sponsus fornicans sponsam fornicantem dimittere potest; quia inter imparia delicta non datur compensatio: at sponsus, & sponsa fornicando non sunt in pari delicto, cum in ordine ad matrimonium longe gravius crimē sit sponsæ, quam sponsi fornicatio, eo quod major infamiæ nota sit, sponsum sponsam for-

nicantem uxorem ducere, quam sponsam fornicanti sponso nubere. Unde diversa est ratio de fornicatione a sponsis commissa, ac de adulterio a conjugibus patrato; quia in adulterio spectatur fides conjugalis, quæ æque a viro, ac ab uxore frangitur, cum æque uterque ad eam servandam per matrimonium se obligaverit: in fornicatione vero a sponsis commissa non solum spectatur fidei violatio per sponsalia promissæ, sed etiam infamia, quæ ex ea sponsis resultat, hæc vero longe major, ut diximus, ex fornicatione sponsæ in sponsum, quam ex fornicatione sponsi in sponsam derivatur.

Si autem quæras, an fornicatio sponsæ, vel sponsi a simplici fornicatione differat, & ad aliam luxuriæ speciem pertineat? Respondeo eam pertinere reductive ad speciem adulterii, sicut sponsalia reducuntur ad matrimonium, suntque veluti ejus inchoatio.

Quarto per ingressum religionis sponsalia solvuntur ex parte ejus, qui in sæculo remanet; quia eo ipso, quod unus ex sponsis religionem ingreditur, sponsalibus renuntiat: Ergo eo ipso manet alter ab obligatione liber. Secus vero ille, qui religionem ingreditur, si in ea non emittat professionem, sed ad sæculum redeat, ut innuit D. Thomas hic qu. 43. art. 3. ad 1. ubi reddens rationem, cur per religionis ingressum sponsalia dirimantur, ait, *quia est mors spiritualis animæ*, nempe ratione professionis, per quam Religiosus sæculari vitæ moritur. Ergo censet, ingressum religionis, quem non sequitur professio, non dirimere sponsalia ex parte ejus, qui religionem ingreditur. Idque ratio suadet; cum enim sponsalia ex justitia obligent contrahentes, nisi

sit.

sit expressum jus, vel ratio manifesta, quæ eos a tali obligatione liberet, asserendum non est ipsos ab ea liberari: Sed nulla ratio manifesta potest assignari ex parte ingredientis religionem, sed solum ex parte remanentis in sæculo, nimirum notabilis status, & personæ mutatio in altero facta: nec etiam ullum jus, nam caput secundum de conversione conjugatorum, quod allegatur a nonnullis, loquitur de professione, & de matrimonio rato, ex quo non valet consequentia ad sponsalia respectu probationis; quia in hujusmodi rebus pendentibus a dispositione juris positivi non licet ab uno ad aliud argumentari, nisi evidenter appareat talem esse mentem legislatoris, quod non contingit in subjecta materia: Ergo per ingressum religionis non solvuntur sponsalia ex parte ejus, qui religionem ingreditur, si in ea non emittat professionem, sed ad sæculum redeat, sed solum ex parte ejus, qui in sæculo remanet.

Quinto votum simplex castitatis sponsalia dirimit ex parte utriusque contrahentis, ut docet D. Thomas l. c quæst. 53. art. 1. ad 1. & probat hac ratione: Quando concurrunt duo vincula incompatibilia, fortius debet prævalere: Sed vinculum voti etiam simplicis castitatis est incompatibile cum sponsalibus, ut constat, quandoquidem evidens est, quod non possunt ambo servari: & est fortius, quia obligat Deo, sponsalia vero homini tantum: Ergo prævalet sponsalibus, ipsisque superveniens ea dissolvit.

Sexto sponsalia dissolvuntur per discessum unius e sponsis sine consensu alterius in regionem remotam, & longam illius absentiam: cap. *De illis*, de sponsalibus, ubi Glossa re-

quirit triennium absentiæ. Per superveniens impedimentum, verb. gr. novæ affinitatis inter sponsos ex fornicatione cum consanguineo unius ex partibus in primo, vel in secundo gradu. Per supervenientem notabilem infirmitatem, aut deformitatem, quæ sit durabilis, ut sunt lepra, paralysis, amissio oculi, vel nasi, cap. Quemadmodum, de jurejurando. Ex subortu capitalium inimicitiarum inter sponsos, quia coactiones frequenter sinistros exitus pariunt, cap. Requisivit, de sponsal. Demum quæ sufficiunt ad divortium inter conjuges obtinendum, a fortiori sufficiunt ad dirimenda sponsalia.

CAPUT II.

De matrimonio, ut est in officium naturæ.

CUm matrimonium sit contractus inter virum, & fœminam ad prolem gignendam, plura ad sui integritatem, & constitutionem requirit, nempe mutuum viri, & fœminæ consensum externo signo manifestatum, mutuam sui corporis in alium traditionem, & quod inde sequitur, mutuum utriusque in corpus alterius jus, & potestatem eo utendi in omnem usum lege maritali sibi concessum, mutuam utriusque obligationem ad debitum conjugale ex justitia reddendum, & demum conjunctionem quandam, seu vinculum animorum utriusque conjugis, quod ex mutua eorum obligatione resultat, & utrumque conjugem ligat, ad illud nunquam, quandiu vixerint, dissolvendum, juxta illud Apostoli ad Corin. 5. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus*

vivit. Matrimonium formaliter, & essentialiter consistit in tali vinculo: non potest enim consistere formaliter in mutuo viri, & fœminæ consensu, cum ille sit causa efficiens matrimonii, subindeque non possit esse causa formalis illius: causa enim formalis intrinseca est, efficiens vero inter extrinsecas computatur: Nec in mutuo jure utriusque conjugis in corpus alterius, vel in obligatione mutua ad reddendum debitum conjugale: Tum quia tale jus, & obligatio cessat alterius conjugis adulterio, vel ingressu religionis ex communi consensu, manente matrimonii consummati vinculo: Tum etiam, quia, ut infra dicemus, inter B. Virginem, & B. Josephum fuit verum matrimonium, quamvis perpetuo impedita obligatione reddendi debitum conjugale.

Dices, in eo formaliter consistit matrimonium, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur: Sed posito consensu mutuo conjugum, & jure, quod per ipsum quilibet illorum acquirit in corpus alterius, ponitur matrimonium, eoque sublato aufertur: Ergo in tali consensu, & jure matrimonium consistit formaliter.

Respondeo distinguendo majorem: In eo formaliter consistit matrimonium, quo posito, tanquam principio formali, & constitutivo ponitur, concedo majorem: quo posito, tanquam principio radicali solum, & fundamentali ponitur, nego majorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Sicut ergo posita generatione ponitur paternitas in generante, & ea sublata tollitur, non quia paternitas consistat formaliter in generatione, sed quia ab ea, ut a fundamento dependet: Ita similiter posito mutuo conjugum consensu, &

jure

jure, quod per ipsum quilibet illorum acquirit in corpus alterius, ponitur matrimonium, & eo ablato aufertur, non quod in eo formaliter consistat, sed quia ab illo radicaliter, & fundamentaliter pendeat.

Ex his intelliges, matrimonium, ut est officium naturæ, sic recte definiri: *Matrimonium est viri, & mulieris maritalis conjunctio, individuam vitæ societatem retinens.* Nam ly *maritalis conjunctio* recte explicat vinculum illud permanens, & indissolubile, in quo matrimonium formaliter consistit.

Recte dividitur divisione subjecti in accidentia, in legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum dicitur, quod inter personas non impeditas legitimo consensu est institutum, quale est etiam inter non baptizatos, & olim fuit in lege naturæ, ac Mosaica. Ratum dicitur, quod signatum est sacramentum fidei, seu quod est in baptizatis, & ideo majorem firmitatem, & indissolubilitatem obtinet, cap. *Quanto*, de divortiis. Consummatum dicitur, quod accedente carnali copula completum est.

Matrimonium non solum est ex inclinatione, & instinctu naturæ, qua homo ad conservationem suæ speciei naturaliter inclinatur, sed etiam cadit sub præcepto naturali, cum sit medium omnino necessarium ad finem maxime a natura intentum, scilicet propagationem generis humani. Hoc præceptum Deus declaravit primis parentibus Gen. 2. cum illis dixit: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Cui declarationi subjunxit benedictionem, ut significaret illam ab eo fuisse prolatam ex amore erga genus humanum, cujus propagationem volebat. Unde August. 14. de civ. cap. 12.

Nos.

Nos autem nullo modo dubitamus, secundum benedictionem Dei crescere, & multiplicari, donum esse nuptiarum. Huic quippe operi Dei benedictio subjuncta est.

Licet autem hoc præceptum initio mundi, & post diluvium, humano genere nondum sufficienter propagato, singulos obligaverit, postea tamen, facta sufficienti propagatione, non amplius obligat singulos, imo nec rempublicam, & ejus rectores, ut cogant aliquos ad nubendum, cum ad matrimonium homines per se sint satis propensi. Unde Hieronymus Joviniano respondens ait: *Dices, si omnes virgines fuerint, quomodo subsistet mundus? Noli metuere, ne omnes virgines fiant; difficilis res est virginitas, & ideo rara.*

Quæres, utrum polygamia, seu pluralitas uxorum sub uno viro repugnet fini matrimonii, subindeque sit contra legem naturæ?

Respondeo, non repugnare fini primario matrimonii, sed secundario tantum. Ita D. Thom. hic q. 65 a. 1. ubi sic ait: *Pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliqualiter impedit matrimonii finem primum, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, & educandis filiis ex eis natis. Sed secundarium finem etsi non totaliter tollat, tamen multum impedit, eo quod non facile potest esse pax in familia, ubi uno viro plures uxores junguntur, cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum, & etiam quia communicatio plurium in uno officio causat litem, sicut figuli corrixantur ad invicem, & similiter plures uxores unius viri.* Quibus verbis S. Doctor utramque partem nostræ responsionis & docuit, & probavit: Primam quidem, quia potest unus vir non solum plures uxores

fo-

fœcundare, sed etiam educationi, & institutioni filiorum, qui ex eis haberi possunt, sufficienter providere: Atqui in illis duobus præcise consistit finis primus matrimonii: Ergo polygamia non adversatur fini primario matrimonii. Secundam vero, quia finis secundarius matrimonii est tum remedium contra concupiscentiam, quo non semper ad votum uti potest uxor, cujus vir pluribus copulatus est uxoribus; tum domesticæ gubernationis pax, & tranquillitas, quæ sub pluralitate uxorum non nisi difficile servari potest, cum zelotypia laboret fragilis fœminarum sexus, & fieri nequeat, quod viri affectus non magis ergo unam ferantur, quam erga aliam. Unde Sara Gen. 21. Agar domi tolerare non poterat, & Rachel Gen. 30. Liæ propter fœcunditatem invidebat. Addo, quod non servantur in polygamia paria jura inter virum, & uxorem; nam singulæ uxores tradunt plenum dominium sui corporis in virum, cum tamen vir non tradat plenum sui corporis dominium in singulas uxores; unde non est justus contractus, cum non servet ex utraque parte justitiæ leges.

Dices, viri sanctissimi in veteri lege plures simul uxores habuere, ut Abraham Saram, & Agar, Gen. 6. Jacob Liam, & Rachel, Balam, & Zelpham, Gen. 29. & 30. Helcana Annam, & Phenennam, 1. Reg. 1. Ergo polygamia juri naturæ non adversatur, nec repugnat fini secundario matrimonii. Sed nego consequentiam, quia Deus in polygamia, seu uxorum pluralitate cum illis dispensavit. Nam, ut ait S. Thom. hic qu. 65. art. 2. *Cum bonum prolis sit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tempus*

pus impedimentum, quod posset in secundariis finibus evenire, ad quod removendum præceptum prohibens pluralitatem uxorum ordinatur. Talis vero dispensatio non fuit facta, nisi post diluvium, cujus rationem assignat Div. Chrysost. hom. 56. in Gen. quia nimirum ante diluvium longissima hominum vita faciebat, ut matrimonium unius cum una sufficeret propagationi necessariæ generis humani: postea vero propter vitam longe breviorem *permissum fuit cum duabus, vel tribus, vel pluribus uxoribus misceri, ut humanum genus propagaretur*, & suppleretur per uxorum multitudinem defectus vitæ longioris. Hæc dispensatio cessavit in lege Evangelica, in qua polygamia est prorsus illicita, ut definit Tridentinum sess. 24. can. 2. & patet ex eo, quod matrimonium in nova lege habet finem nobiliorem, & præstantiorem, quam in lege naturæ, & Mosaica, nempe significationem conjunctionis Christi cum Ecclesia, cui significationi polygamia repugnat, cum carnis unitatem tollat, illamque in plures dividat.

CAPUT III.

De Matrimonio, ut habet rationem Sacramenti.

MAtrimonium inter Christianos hoc habet privilegium super matrimonia legis naturæ, & Mosaicæ, ut non sit tantum contractus civilis, aut sacramentum late, & improprie sumptum, sed etiam stricte, & proprie, & quod ita repræsentet conjunctionem inter Christum, & Ecclesiam, ut simul etiam ejus participationem per gratiam sancti-

ctifi-

ctificantem habeat. Unde Trid. sess. 24. cap. 1. *Cum igitur matrimonium in lege Euangelica veteribus connubiis per Christum gratia præstet, merito inter novæ legis sacramenta annumerandum, sancti Patres nostri, Concilia, & universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt.* Et sane, cum in usu matrimonii inflammetur concupiscentia, & absorbeatur ratio, congruum fuit institui aliquod sacramentum, quod concupiscentiam in illo actu temperaret. Item si ad gignendos filios spirituales peculiarem gratiam Christus contulit Sacerdotibus novæ legis, quam Deus non contulerat Sacerdotibus legis antiquæ, cur persimilem negabimus collatam conjugibus ad filios carnales gignendos, pieque educandos, & ad alia matrimonii onera, ac officia sustinenda, & exercenda convenienter? Demum, cum Christus Matth. 19. abrogato repudio, matrimonium reddiderit indissolubile, & monogamum, ut ab initio erat, congruum fuit, ut suam gratiam adjungeret ad superandas difficultates, quæ ex omnimoda indissolubilitate, & perpetua monogamia nascerentur: alioquin si matrimoniis Christianorum talis deesset gratia, longe intolerabilius esset matrimonii jugum in lege Euangelica, quam in lege Mosaica: antiquitus enim ad compescendos effrænatos uxoris mores licitum erat per libellum repudii illam dimittere, vel aliam simul cum illa ducere; nunc vero neutrum licet, cum Christus in lege Euangelica libellum repudii, & polygamiam abrogaverit.

Hoc sacramentum, licet in ratione signi practici gratiæ omnium infimum sit, tamen ut signum speculativum, & sacrarum rerum symbolum, cætera omnia antecedit. Significat enim

enim triplicem unionem sacratissimam, nimirum Dei cum anima, quam sibi per fidem, & charitatem desponsat, Christi cum Ecclesia, quam suo sanguine mundatam, & detersis maculis gloriosam sibi sponsam effecit, & Verbi Divini cum natura humana, quam sibi per unionem hypostaticam indissolubili fœdere copulavit. Unde D. Th. ad Ephes. 5. lect. 10. ad illa verba Apostoli, *Sacramentum hoc magnum est*, sic ait: *Notandum est hic, quod quatuor sacramenta dicuntur magna: scilicet Baptismus, ratione effectus, quia delet culpam, & aperit januam paradisi: Confirmatio, ratione ministri, quia solum a Pontificibus, & non ab aliis confertur: Eucharistia, ratione continentiæ, quia totum Christum continet: Item matrimonium ratione significationis, quia significat conjunctionem Christi, & Ecclesiæ*. Quandonam hujus sacramenti institutio a Christo facta fuerit, omnino incertum est, & circa hoc varia sunt Authorum placita. Quidam dicunt, matrimonium elevatum fuisse a Christo ad rationem sacramenti in primo incarnationis momento: *Tunc enim* (inquit Gregor. hom. 36. in Euang.) *Deus Pater Deo filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero Virginis humanæ naturæ conjunxit, quando Deum ante sæcula fieri voluit hominem in fine sæculorum*. Alii dum Christus in Cana Galilææ sua præsentia nuptias decoravit. Unde Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Joan. cap. 2. postulans, cur Christus virginitatis amator, Virginis filius, ac Virginum sponsus, Canæ nuptiis interesse voluerit, hanc potissimum reddit rationem: *Ut nativitatis nostræ principium, quantum ad carnem attinet, sanctificaret. Exigebat enim ipsa carnis propagatione accepta infirmitas, eum, qui*

totam

totam naturam hominis in meliorem, ac feliciorem statum reparabat, non solum natis jam hominibus benedicere, verum etiam nascituris gratiam præparare, & aditum illorum ad hanc mortalem vitam & authoritate miraculi, & suæ majestatis præsentia consecrare. Alii vero existimant, Christum instituisse hoc sacramentum, cum, lege repudii abrogata, ad primam ejus indissolubilitatem, & unitatem matrimonium revocavit, Matth. 19. Congruum enim fuit (inquiunt) ut ex tunc gratia ei adjungeretur ad superandas difficultates, quæ ex omnimoda indissolubilitate, & perpetua monogamia nascerentur. Alii demum post resurrectionem illis quadraginta diebus, quibus apparens Apostolis, ac loquens de regno Dei, (hoc est de statu militantis Ecclesiæ, ut exponit Gregor. hom. 12. in Euang.) illos de omnibus, & singulis sacramentis conficiendis, & ministrandis instruxit.

In hoc sacramento, sicut in aliis, tria distingui debent, videlicet id, quod est sacramentum tantum, quod est res tantum, & quod est res, & sacramentum simul. In primis enim id, quod est sacramentum tantum, in matrimonio est expressio externa, & sensibilis interni consensus, quia in quolibet sacramento id est sacramentum tantum, quod est signum sensibile per se, & ratione cujus omnia alia sentiuntur: expressio autem sensibilis consensus interioris per se sentitur, & ratione ejus habet conjunctio conjugum, & omnia alia, quæ sunt in matrimonio, quod sensibilia sint. Deinde in matrimonio res sacramenti duplex est ex S. Thoma in 4. dist. 26. q. 2. art. 2. ad 5. una causata, & significata, nempe gratia ipsa sacramentalis; altera significata,

sed

ſed non cauſata, videlicet unio Chriſti cum Eccleſia, quam matrimonium non cauſat, ſed tantum ſignificat. Demum maritalis conjunctio, ſive vinculum illud, quod ſequitur ex contractu matrimoniali, eſt in matrimonio res, & ſacramentum ſimul, quia eſt ſimul ſignum, & ſignatum; ſignificatur enim per contractum, & ſimul ut per ipſum expreſſa, ſignificat gratiam ſacramentalem, quæ datur conjugibus, & unionem Chriſti cum Eccleſia, & ſua humanitate.

Miniſtri hujus ſacramenti ſunt ipſi contrahentes, non vero Sacerdos ipſos benedicens, & hæc verba, *Ego conjungo vos*, proferens. Ratio eſt, quia Chriſtus hoc ſacramentum inſtituens, nihil aliud fecit, quam contractum matrimonialem, naturali, ac civili jure validum, in ſacramentum gratiæ collativum elevare; ſubindeque eoſdem voluit eſſe hujus ſacramenti miniſtros, ac contractus naturalis, & civilis, qui eſt e us fundamentum: Sed talis contractus miniſtri ſunt ipſi contrahentes, qui per mutuum conſenſum ſe invicem obligant ad mutuam ſui corporis traditionem: Ergo etiam ipſi ſunt miniſtri ſacramenti matrimonii, non vero Sacerdos nuptialem benedictionem ipſis tribuens: Unde Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de reform. aſſirmat, matrimonia clandeſtina, quæ fiebant abſente Sacerdote, & ſine ullis verbis, fuiſſe valida, quandiu Eccleſia non fecit ea irrita. Et ſacra Congregatio Cardinalium interpretationi hujus Concilii præfectorum declaravit Epiſcopo Salmantino, non pertinere ad ſubſtantiam matrimonii, ut Parochus aliqua verba proferat. Item D. Thom. in 4. diſt. 26. qu. 2. art. 1. ad 1. ait: *Verba quibus conſenſus matrimonii exprimitur, ſunt forma*

hu-

hujus sacramenti, non autem benedictio sacerdotalis, quæ est quoddam sacramentale, atque hoc idem repetit dist. 28. Unde quando alibi videtur docere, Sacerdotes esse hujus sacramenti ministros, & verba, quæ proferunt, illius formam, non loquitur de ministro, & forma quantum ad substantiam, sed quantum ad solemnitatem, & cæremonias accidentales ex præcepto Ecclesiæ requisitas.

Nec valet, si dicas omne sacramentum debere necessario habere ministrum sacrum: hoc enim falsum esse patet in Baptismo, qui a laicis, imo & ab Æthnicis valide, & in multis casibus licite administrari potest, ut in Tractatu de Baptismo declaravimus. Unde sicut laicus in statu peccati mortalis baptizans parvulum in extrema necessitate constitutum non peccat mortaliter, ut docent communiter Theologi, ita nec contrahentes matrimonium in mortali, si ut ministri hujus sacramenti considerentur, secus vero si ut recipientes tale sacramentum.

De materia, & forma hujus sacramenti non parva est dissensio inter Doctores, sed probabilior sententia docet, eadem verba, seu signa conjugum, quibus mutuum consensum exprimunt, esse sibi invicem materiam, & formam secundum diversas considerationes: nam quatenus per ea mutuo sua corpora conjuges tradunt, habent rationem materiæ; inquantum vero per ea corporum traditionem sibi mutuo factam acceptant, habent rationem formæ. Ratio a priori est, quia matrimonium in ratione contractus non differt a reliquis contractibus civilibus, neque ut sacramentum est, diversam habet materiam, & formam a seipso, ut contractus est: Sed in contractibus

civi-

civilibus traditio, ut sensibili signo facta, habet rationem materiæ, acceptatio, vero verbis expressa habet rationem formæ: Ergo & in matrimonio. Major constat, minor vero sic ostenditur. Illud habet rationem materiæ, quod se habet ut determinabile, quod vero est determinativum, habet rationem formæ: Sed traditio habet rationem determinabilis, completurque, & perficitur per acceptationem, quæ se habet per modum determinantis. Ergo in contractibus civilibus traditio, ut signo sensibili facta, habet rationem materiæ, acceptatio vero rationem formæ.

Dices, cum ipsi conjuges sint ministri hujus sacramenti, ut supra ostendimus, si ipsorum traditio habeat rationem materiæ, causa materialis, & efficiens coincident in eandem personam, quod videtur absurdum.

Respondeo, nullum esse inconveniens, quod in hoc sacramento causa materialis, & efficiens coincidant in easdem personas; id enim videtur exigere natura contractus, in quo contrahentes seipsos tradunt, ut constat exemplo illius, qui se in servum alicui venderet; idem enim simul esset vendens, & res vendita, subindeque illius contractus causa efficiens, & materialis. Idem cum proportione dicendum est de conjugibus contractum, & sacramentum matrimonii celebrantibus, habent enim secundum diversos respectus simul rationem causæ efficientis, & materialis talis contractus, & sacramenti.

Quæres primo, an matrimonium inter absentes per procuratores contractum sit verum sacramentum?

Respondeo affirmative: Matrimonium enim validum in ratione contractus naturalis,

& civilis est inter fideles sacramentum, quia Christus Dominus instituendo sacramentum matrimonii non mutavit naturam contractus matrimonialis, sed duntaxat illum ad esse supernaturale sacramenti elevavit: Sed matrimonium inter absentes per procuratores contractum est validum in ratione contractus naturalis, & civilis; quia cum procuratores sint loco principalium cum plena potestate contrahendi, quod ipsi faciunt, facere censentur principales contrahentes; unde sicut ex mutuo consensu utriusque conjugis resultat perfectus matrimonii contractus, ita & ex mutuo consensu utriusque procuratoris: Ergo matrimonium inter absentes per procuratorem contractum est verum sacramentum.

Dices primo, Tridentinum sess. 24. de reform. cap. 1. videtur exigere præsentiam contrahentium ad rationem matrimonii; dicit enim, quod Parochus debet interrogare virum, & fœminam, ipsisque interrogatis, & consensu eorum intellecto, dicere: *Ego vos conjungo*: Ergo matrimonium inter absentes per procuratores contractum non est verum sacramentum.

Sed nego consequentiam, cum enim procuratores substituantur loco contrahentium, possunt interrogari a Parocho de consensu eorum, expressisque contrahentium consensibus dicere potest Parochus cum veritate: *Ego vos conjungo*: quia, licet illi, supra quos proferri debent verba illa, sint physice absentes, sunt tamen moraliter præsentes, quod sufficit ad rationem contractus civilis, subindeque ad rationem sacramenti inter fideles. Ex quo intelliges discrimen, quod inter hoc sacramentum, & alia reperitur; cum enim baptismus v. gr.

aut

aut pœnitentia non sint contractus, requirunt, quod præsentia subjecti expressa per illa verba, *Ego te baptizo*, *Ego te absolvo*, sit physica; ex quo fit, quod nec baptismus, nec absolutio possunt conferri absenti. E contra vero cum Sacramentum matrimonii consistat in contractu, requirit solum præsentiam moralem inter contrahentes, subindeque ab absentibus valide suscipi potest. Nec ullum est inconveniens admittere, quod vir, & fœmina, qui forte eo tempore, quo procuratores pro ipsis contrahunt, dormiunt, dormiendo recipiant gratiam, ut patet in eo, qui voluntatem habuit suscipiendi baptismum, vel pati martyrium; si enim in somno baptizetur, vel in odium fidei occidatur, dormiendo recipiet gratiam, &, si sit in statu peccati, justificabitur, si priusquam se somno traderet, attritionis actum elicuerit, ut communiter docent Theologi.

Ex his colligitur, quod sicut matrimonium inter absentes per procuratores contractum, validum est, non solum in ratione contractus, sed etiam in ratione sacramenti; ita & matrimonium per litteras contractum, quia litteræ succedunt loco contrahentium, sicut & procuratores. Unde *l. Mulieres* ff. de ritu nuptiarum sic dicitur: *Mulierem absenti per litteras ejus, vel nuntium posse nubere placet*. Si ergo vir scribat fœminæ, se non modo sui corporis dominium de præsenti ei tradere, sed ex tunc simul corporis ejus traditionem, cum primum coram Parocho, & testibus facta fuerit, acceptare, & mulier viro similiter rescribat, se vicissim velle illum in maritum, & corporis ejus traditionem acceptare, statim ac hoc rescriptum coram Parocho, & testibus lectum

fuerit, tunc lectis utriusque litteris, matrimonium & in ratione contractus, & in ratione sacramenti perficitur.

Quæres secundo, an possit in matrimonio fidelium separari ratio contractus a ratione sacramenti? Respondeo id posse fieri, si enim fideles matrimonium contrahentes non intendant conficere sacramentum, illud non erit sacramentum, defectu intentionis requisitæ in ministris, qui in hoc sacramento non sunt alii, quam ipsi contrahentes, ut supra ostensum est; non amittet tamen vim obligandi in ratione contractus naturalis, & civilis, cum Christus elevando matrimonium ad rationem sacramenti non abstulerit ab eo naturalem, civilemque obligationem, quam ut contractus naturalis, & civilis, ex reciproco contrahentium consensu hactenus habuerat. Ergo in tali matrimonio separabitur ratio contractus a ratione sacramenti. Id tamen non licet, tum quia id non potest fieri absque irreverentia sacramenti: tum etiam, quia Christiani tenentur more, & ritu Christiano contrahere, nec ponere obicem gratiæ sacramentali, quam Christus adjunxit matrimonio.

Quæres tertio, an si fidelis cum dispensatione Pontificis nuberet cum infideli non baptizato, tale matrimonium esset sacramentum, saltem ex parte conjugis fidelis? Respondeo quod non; sicut enim, ut matrimonium sit validum in ratione contractus, requirit liberum consensum ex parte utriusque conjugis, ita, ut sit validum in ratione sacramenti, exigitur intentio, & ministerium ex parte utriusque, cum ipsi contrahentes sint hujus Sacramenti ministri. Sed infidelis non baptizatus nequit esse legitimus minister matrimonii in ratione

sa-

sacramenti, cum non minus sacramenti effectio, quam receptio ad sui validitatem characterem baptismalem requirat: Ergo matrimonium fidelis cum infideli non baptizato nequit esse sacramentum. Idem dicendum de matrimonio contracto inter fideles, quando unus contrahentium intendit sacramentum, alter vero non: sicut enim matrimonium est indivisibiliter unicus contractus, ita est indivisibiliter unicum sacramentum, ac proinde sicut non potest claudicare in ratione contractus, ita nec in ratione sacramenti.

Quæres quarto, utrum matrimonium ab infidelibus valide contractum fiat sacramentum, quando illi convertuntur ad fidem, & baptizantur, præsertim si tunc accedat novus consensus, signo aliquo sensibili expressus, cum intentione faciendi, quod Christus instituit, & facit Ecclesia? Respondeo negative; intentio enim sequens contractum prius initum non potest efficere, ut quod non fuit sacramentum, incipiat esse tale; præsertim cum ratio sacramenti sit annexa fieri ipsius matrimonii, non vero facto esse illius, sicut baptismus consistit in fieri ablutionis, & prolationis verborum: unde quemadmodum ille, qui ablueret puerum, & verba proferret, non habens intentionem illum baptizandi, non conficeret sacramentum, quamvis peracta ablutione, & prolatione verborum, talem haberet intentionem: ita similiter, si quando conjuges contrahunt, non habeant intentionem conficiendi sacramentum, illud non conficiunt, quamvis postea superveniat intentio illud conficiendi; quia tunc non efficiunt novum matrimonium, sed duntaxat præcedens ratificant, & confirmant. Cum enim uterque conjux domi-

pium sui corporis in alterum perfecte transtulerit, ac reipsa illud maritali copula tradiderit, non potest circa eadem corpora novus fieri contractus, quin novi Sacramenti sit fundamentum. Sicut si quis tentaret novum contractum venditionis facere circa rem alteri valide venditam, ac traditam, nihil efficeret defectu materiæ ad novam venditionem, & emptionem habilis.

CAPUT IV.

De consensu ad matrimonium requisito.

CErtum est, requiri consensum ad matrimonium, quatenus contractus est, cum contractus matrimonii utriusque conjugis consensum includat formaliter, talisque consensus causet vinculum illud, seu obligationem, in qua diximus supra cap. 2. essentiam matrimonii consistere. Unde can. *Sufficiat* 27. qu. 2. ait Nicolaus Papa: *Si solus in nuptiis consensus defuerit, cætera omnia frustrantur*. Constat etiam, consensum utriusque conjugis requiri ad matrimonium, ut est sacramentum, tum quia sacramentum in contractu fundatur, unde, si consensus necessarius sit ad contractum, etiam necessarius erit ad sacramentum; tum etiam, quia nullum sacramentum perficitur absque voluntate, & intentione ministri; Sed contrahentes sunt ministri non solum contractus civilis, sed etiam sacramenti matrimonii, ut supra ostensum est: Ergo sine illorum consensu sacramentum matrimonii, saltem de lege ordinaria, perfici nequit. Dixi *saltem* de

de lege ordinaria, quia Deus de potentia absoluta potest supplere consensum, & non expectato conjugum consensu; transferre dominium corporis fœminæ in potestatem viri, & e converso; cum sit absolutus dominus humani corporis, & totius hominis, & majorem habeat potestatem in corpora conjugum, quam ipsi conjuges: Nec solum habeat dominium in corpora, sed etiam in corda, subindeque mutuum amorem, & obsequium inter conjuges, necessarium ad prolis educationem, possit in eorum cordibus excitare, & causare. Demum hac potestate usum fuisse in conjugio Oseæ, & mulieris fornicariæ probabile est, & insinuatur a S. Thoma 1. 2. quæst. 100. art. 8. ad 2. his verbis: *Oseas accedens ad uxorem fornicariam, vel mulierem adulteram, non est mœchatus, nec fornicans, quia accessit ad eam, quæ sua erat secundum mandatum Dei, qui est author institutionis matrimonii*. Nulla tamen potestas humana, civilis, vel ecclesiastica potest efficere vinculum matrimonii sine consensu conjugum; quia licet Principes Ecclesiastici, & seculares habeant dominium in corpora quorundam, eorum nimirum, quos propter delicta possunt privare vita, & omnibus bonis, non tamen in animos, & corda illorum, ut possint mutuum amorem, ad vinculum conjugale necessarium, in illis excitare, & causare, sicut Deus.

His præmissis, breviter explicandæ sunt conditiones requisitæ ad consensum matrimonialem, ut validus sit. In primis ergo talis consensus debet esse verus, unde si ex parte unius contrahentium sit fictus, matrimonium est nullum, ut patet ex cap. *Tua nos* de sponsalibus; & ratio est, tum quia sine vero con-

ſenſu non ſtat verus contractus, in quo fi-
tum eſt matrimonium. Tum etiam, quia matrimonium, ut ſupra dicebamus, eſt vinculum quoddam mutui, atque perpetui amoris: repugnat autem mutuum amorem eſſe ſine vero affectu, atque conſenſu: Ergo & matrimonium. Unde in tali caſu, ut matrimonium fiat validum, ille, qui ficte contraxit, debet vere contrahere, & fictum conſenſum in verum commutare. Neque tunc hoc ſufficit ad revalidandum matrimonium, ſed requiritur inſuper conſenſus novus alterius conjugis, qui vere contraxit, ſigno aliquo externo expreſſus, ut definivit Clemens VIII. qui (ut teſtatur Comitolus lib.1. moral. reſp.5. qu.1.) interrogatus, an in eo caſu, quo fœmina ficte contraxit, ad revalidandum matrimonium ſufficiat, quod illa ponat verum conſenſum, eumque ſigno aliquo exteriori manifeſtet? reſpondit, neceſſarium eſſe novum conſenſum utriuſque conjugis coram Parocho, & teſtibus, admonito prius marito de matrimonii nullitate. Sed ad evitandum ſcandalum diſpenſavit, ut ſecreto inter ſe contraherent, renovato conſenſu, & prolem ex tali matrimonio genitam legitimavit.

Secundo conſenſus matrimonialis debet eſſe plene deliberatus, id eſt factus cum advertentia de ſe ſufficienti ad mortale; quia prudenti judicio talis deliberatio cenſetur neceſſaria, ut quis ſibi imponat obligationem gravem, ut eſt vinculum matrimoniale.

Tertio debet eſſe ſigno aliquo exteriori expreſſus, tum quia matrimonium eſt contractus humanus, qui eſſentialiter requirit conſenſum internum ſigno exteriori expreſſum, & ad alterum modo humano, id eſt ſenſibili, practice directum: Tum etiam, quia eſt ſacra-

cramentum, de ratione enim ſacramenti eſt, ut ſit ſignum aliquod ſenſibile.

Quarto debet eſſe liber a coactione, ſeu metu, ſubindeque ſi conſenſus metu gravi, ſeu cadente in conſtantem virum extortus ſit, matrimonium eſt invalidum, non jure naturali, ſed Eccleſiaſtico. Licet enim probabilius ſit, omnem contractum, ideoque etiam matrimonium, jure naturæ in tali caſu eſſe validum; hunc tamen ſpecialiter irritavit jus poſitivum, ut conſtat cap. *Cum locum*, 14. & cap. *Veniens* 15. de ſponſal. & cap. 2. *De eo, qui duxit*, &c. Ratio autem, quæ Eccleſiam ad id compulit, fuit, quia cum vinculum matrimoni ſit perpetuum, & indiſſolubile, voluit, ut ejus celebratio eſſet ita libera, & ſpontanea, ut ad eam aliena vi, & injuria nemo cogeretur. Qua etiam de cauſa irritat vota ſolemnia religionis facta ex metu cadente in virum conſtantem.

Ex hoc colligitur, matrimonia gravi metu contracta inter infideles eſſe valida, ſicut & matrimonia clandeſtina, ſi nullum jus civile ea apud ipſos irritet; cum illi legibus Eccleſiæ talia matrimonia irritantis non ſubdantur.

Quinto ad eſſentiam, & valorem matrimonii non requiritur conſenſus explicitus in copulam, ſed ſufficit implicitus, ſeu qui feratur in translationem dominii proprii corporis in ordine ad actum conjugalem. Ita D. Thomas hic q. 48. art. 1. ubi dicit, *conſentire in matrimonium, idem eſſe, ac conſentire in carnalem copulam implicite, non explicite: non enim debet intelligi, niſi ſicut implicite continetur effectus in ſua cauſa; quia poteſtas carnalis copulæ, in quam conſentitur, eſt cauſa carnalis copulæ, ſicut poteſtas utendi re ſua eſt cauſa uſus.* Et 3. p. qu. 29. art. 2. aſſerit, *omnino verum fuiſſe*

matrimonium Virginis matris Dei, & Joseph; quia uterque consensit in copulam conjugalem, (id est in vinculum conjugale) *non autem expresse in copulam carnalem, nisi sub conditione, si Deo placeret.* Ergo juxta D. Thomam, ad contrahendum valide matrimonium, non est necessarium, ut conjuges consentiant explicite in copulam carnalem, & velint eam exercere, sed possunt habere contrarium propositum, & votum nunquam exercendi, sicut habuit B. Virgo. Ratio est, quia copula carnalis non est de essentia matrimonii, sed tantum est usus potestatis per illud acceptæ: Sed potestas ab usu separari potest, & accipi potestas ad usum, sine voluntate nunquam illam exercendi, imo etiam cum expressa voluntate contraria: Ergo consensus explicitus in copulam non est de essentia matrimonii.

Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio, hoc exemplo. Sicut in fundo duplex dominium distingui solet, alterum proprium, ac directum, alterum utile quoad usumfructum, potestque dominium directum ab utili separari, & unum tradi sine altero, ut contingit, quando Dominus dat Vassallo agrum in Feudum, vel Emphyteusim; tunc enim dominium directum, & supremum sibi retinet, & ad vassallum, seu usufructuarium transfert usumfructum, seu dominium utile: Ita in matrimonio distingui potest dominium directum in corpus utriusque conjugis a dominio utili, quoad usum copulæ, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile, quoad usum copulæ, sive ad tempus, sive in perpetuum. Et hoc modo B. Virgo se gessit

er-

erga S. Josephum ipsius conjugem. Illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, sive usumfructum sui corporis quoad copulam, sed potius, ex mutuo pacto, uterque sibi eum retinuit. Plura alia sunt sanctorum conjugum exempla, qui virginitatem in matrimonio illibatam servarunt, Elzeari, & Delphinæ, Eduardi Anglorum Regis, & Edithæ, Henrici Imperatoris, & Cunegundis. Celebratur etiam Græcorum historiis conjugium Marciani Imperatoris, & Pulcheriæ initum post datam utrinque fidem mutuæ continentiæ.

Ex dictis intelliges, quod licet matrimonium inter B. Virginem, & S. Josephum celebratum caruerit aliqua perfectione accidentali, nimirum copula conjugali, & jure expedito ad illam, fuit tamen perfectum substantialiter, cum nihil ei defuerit ex his, quæ ad substantiam matrimonii requiruntur, nempe nec traditio corporum, nec dominium directum ipsorum, quamvis ex mutuo consensu, a dominio utili, quoad usum copulæ, imo & a consensu explicito in illam, fuerit separatum. Item in eo fuit indissolubilis conjunctio animorum, & fides conjugalis perfectissime servata, variaque conjugum obsequia sibi mutuo præstita. Præterea Matrimonium illud in suo genere perfectissimum fuit cum perfectissime assecutum fuerit finem, ad quem a Deo fuit ordinatum, qui non fuit prolis ex mutuo concubitu susceptio, sed prolis Spiritus Sancti opera in utero B. Virginis formatæ protectio, & educatio; nec non altissimi mysterii occultatio, & pudicitiæ B. Virginis, ac famæ, honoris, & integerrimæ virginitatis ejus conservatio, & protectio, quod

hanc sanctissimi hujus matrimonii præstantiam, & dignitatem mirum in modum commendat. Cum enim cætera matrimonia ad perdendam, & destruendam virginitatem conjugum ordinentur, istud mirabili Dei dispensatione ad eam conservandam, & protegendam institutum fuit. Quod bellissime quidam similitudine ulmi, vitem obumbrantis, & a solis ardoribus protegentis, expressit, addito hoc lemmate, *protegit, non fœcundat*.

Demum spectata sola rei natura, & semota constitutione Ecclesiastica, vel civili, consensus clandestinus est sufficiens ad valorem matrimonii, ut docet D. Thomas hic quæst. 45. artic. 5. probatque ex eo, quod consensus de præsenti inter legitimas personas matrimonium facit, alia vero sunt tantum de solemnitate, & ad hoc adhibentur, ut matrimonium convenientius fiat. Tridentinum tamen sess. 24. de reform. matrimonii, clandestina matrimonia irritavit, his verbis: *Qui aliter, quam præsente Parocho, vel alio sacerdote, de ipsius Parochi, seu ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit, & annullat*. Circa quod decretum gravis est difficultas, quomodo potuerit Ecclesia matrimonia consensu clandestino facta irritare, & efficere, quod consensus clandestinus, qui ante Tridentinum erat sufficiens materia, & forma matrimonii, non sit amplius sufficiens materia, & forma illius. Ecclesia enim non habet potestatem mutandi materias, & formas sacramentorum, cum hoc

sit

sit proprium potestatis excellentiæ, quæ est in Christo, ut in Tractatu de sacramentis in communi declaravimus. Sed ad hoc respondetur, Ecclesiam duobus modis matrimonia clandestina irritare potuisse, primo indirecte, & mediate, reddendo personas inhabiles ad contrahendum, ut innuit Tridentinum in prædicto decreto, secundo directe, & immediate, cassando, & irritando contractus matrimoniales consensu clandestino factos; cum enim Ecclesia sit respublica bene ordinata a Christo, debuit in ea esse potestas ad regulandos contractus suorum subditorum, atque adeo potuit statuere quasdam conditiones, sine quibus tales contractus sint irriti: in quo non mutavit materiam, vel formam sacramenti matrimonii formaliter sumptas; (nam materia, & forma sacramenti matrimonii, etiam post Tridentini decretum, est contractus legitimus, sicut ante) sed tantum materialiter, faciendo scilicet, quod contractus clandestinus, qui antea erat legitimus, non sit amplius legitimus, nec per consequens elevabilis ad dignitatem sacramenti: Sicut si quis haberet potestatem mutandi aquam in vinum, posset mutare materiam sacramenti Baptismi materialiter, (hoc est efficiendo, quod ea res, quæ erat vera aqua naturalis, jam non sit amplius aqua naturalis, nec per consequens materia sacramenti Baptismi) sed non formaliter, quia semper verum esset, quod aqua vera, & naturalis esset materia sacramenti Baptismi a Christo instituta.

Quæres primo, an si Parochus invitus, & per violentiam intersit matrimonio, illud validum sit? Resp. affirmative: Sic enim declaravit sacra Congregatio Cardinalium Con-

cilii Tridentini interpretum anno 1593. his verbis: *Congregatio Concilii censuit, matrimonium coram Parocho, & testibus contractum, nisi aliud obstet, validum esse, quamvis Parochus invitus interfuerit, & alia de causa, quam ut matrimonio interesset, a contrahentibus accersitus fuerit.*

Quæres secundo, an matrimonia celebrata sine proclamationibus sint clandestina? Respondeo negative, dummodo fiant coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus. Sic enim pariter declaravit eadem Congregatio Cardinalium his verbis: *Congregatio censuit, matrimonium contractum, non præmissis denuntiationibus, nisi aliud obstet, irritum non esse.* Peccant tamen graviter, qui sine dispensatione, vel legitima causa excusante, non præmissis proclamationibus, matrimonium contrahunt, quia est res gravis, & Tridentinum strictissime præcipit, ut tales proclamationes celebrationi matrimonii præmittantur.

Ex dictis colligitur, matrimonia clandestina, idest facta sine præsentia Parochi, & duorum testium, valida esse, si contrahantur in iis locis, in quibus Tridentini constitutio non est recepta, licet contrahentes peregrini sint, imo licet de industria eo se contulerint, ut valide contraherent, sicut docent Sanchez, Pontius, & alii. Item si duo contrahentes clandestine sint diversarum Parochiarum, in quarum una publicatum fuerit decretum Tridentini, non vero in altera, valet matrimonium, si fuit celebratum in ea Parochia, in qua decretum nondum fuit receptum, ut sacra Congregatio Cardinalium ad cap. 1. decr. de reform. matrimonii declaravit.

CA-

CAPUT V.

De indissolubilitate matrimonii.

INdissolubilitas triplici titulo matrimonio convenit: Primo ex sua institutione, Deus enim instituendo matrimonium in statu innocentiæ præceptum dedit de ejus indissolubilitate, ut constat ex verbis illis Gen. 1. *Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Quæ verba fuisse a Deo dicta, & per Adam posteris promulgata significavit Christus Matthæi 19. dum hæc verba non in Adam, sed in Deum retulit, ut declarat Augustinus lib. 9. super Genesim ad litteram, ubi hæc habet: *Hæc verba cum primi hominis fuisse Scriptura testatur, Dominus tamen in Evangelio Deum dixisse declaravit, ut hinc intelligeremus, propter extasim, quæ præcesserat in Adamo, hoc eum divinitus tanquam Prophetam dicere potuisse.* Similiter Tridentinum sess. 24. initio ait: *Matrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens Divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis,* &c. Et paulo post addit, Christum ejusdem nexus firmitatem ab Adamo tanto ante pronuntiatam his verbis confirmasse, Matth. 16. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quare præceptum divinum de indissolubilitate matrimonii, in quo, tempore legis Mosaicæ, per repudii libellum dispensatum erat, fuit in lege Evangelica in pristinum vigorem a Christo restitutum. Unde Apostolus ad Corinth. 7. *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere:*

quod

quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat, &c.

Secundo, matrimonium jure naturali indissolubile est, quia natura sua ordinatur ad convenientem prolis generationem, & educationem, ad quam requiritur indissolubilitas conjugii, sine qua prolis educatio facile negligeretur, & mutuus amor inter conjuges ad matrimonii fines necessarius minueretur. Unde, ut notat D. Thom. 3. contra Gent. cap. 123. aves illæ, ad quarum prolem educandam requiritur utriusque parentis opera, tandiu commanent simul, quoadusque proles sit perfecte educata, & instructa, ut ipsa sibi valeat de necessariis providere.

Tertio matrimonium in lege Euangelica speciali titulo indissolubile est, quia nimirum a Christo elevatum est ad dignitatem sacramenti, significantis duplicem Verbi cum natura humana, & Christi cum Ecclesia conjunctionem, firmissimam, ac prorsus indissolubilem, & quia perfectius duplicem illam unionem significat matrimonium consummatum, quam ratum, majorem etiam habet indissolutionem; nam matrimonium ratum, & nondum consummatum in aliquo casu solvi potest, cum nimirum unus ex conjugibus ante consummationem professionem emittit in aliqua religione approbata, ut infra dicemus; matrimonium vero consummatum in nullo prorsus casu in lege Evangelica solubile est.

An vero in lege Mosaica solvi potuerit per libellum repudii, Deo in lege naturæ dispensante, controversia est inter Theologos; plures enim existimant, libellum repudii non fuisse permissum a Moyse, ut licitum, sed ut toleratum ad vitanda graviora mala, sicut per-

mit-

mittuntur a Principibus lupanaria. Unde juxta hanc sententiam peccabant Judæi dimittendo suas uxores, & vinculum matrimonii per libellum repudii non solvebatur, ac proinde si mulieres dimissæ accipiebant novos maritos, non erat novum, ac verum matrimonium, sed adulterium. Ita Magister, D. Bonaventura, Estius, Sylvius, & alii, quibus videtur favere D. Hieron. in cap. 19 Matth. ad verba illa, *Moyses ad duritiam*, &c. Alii vero docent, sub lege Mosaica, Deo dispensante in lege naturali permissum fuisse Judæis repudiare uxores non solum impune, sed etiam licite, ita ut non peccarent repudiando, & per libellum repudii vinculum conjugale solveretur. Ita D. Thom. sup. cap. 10 Matth. Albertus Magnus, Durandus, Paludanus, Bellarminus, Sanchez, & alii communius, ac probabilius. Nam Deuter. 24 sic dicitur: *Si acceperit homo uxorem, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua*, &c. Hæc autem verba, & sequentia aperte significant licentiam, & potestatem juris viro ad repudiandam uxorem, & uxori repudiatæ ad nubendum alteri, non vero solam tolerantiam rei illicitæ, ad vitandum majus malum. Ergo per legem repudii permittebatur Judæis non solum impune, sed etiam licite repudiare uxores. Unde nunquam in tota Scriptura legitur, quod repudiantes uxores, servato modo a Moyse scripto, reprehendantur, vel quod matrimonia repudiatarum cum aliis viris improbentur, & tanquam adulteria habeantur. Nec obstat, quod lex prohibens, ne repudiata, quæ alteri nupserat, mortuo secundo viro, reciperetur a prio-

priori, rationem hujus prohibitionis reddat, *quia polluta est, & abominabilis facta coram Domino*. Nam, ut ait S. Thomas hic qu. 67. ar. 4. ad 5. repudiata, quæ alteri nupsit, dicitur polluta, & abominabilis coram Domino legaliter, eo modo, quo immundus dicebatur in eadem lege Mosaica, qui mortuum tangebat, vel leprosum, non immunditia culpæ, sed cujusdam irregularitatis legalis: Non obest etiam, quod Christus Matth. 19. dicat, Moysem permisisse Judæis uxores dimittere, propter *duritiam cordis* eorum: his enim verbis solum significat duritiam cordis fuisse occasionem permissionis, non vero intendit ipsam permissionem non fuisse veram, & positivam concessionem dimittendi uxorem, sed solam tolerantiam ad vitanda mala graviora.

Quamvis autem matrimonium in lege Euangelica triplici titulo supra explicato indissolubile sit, sunt tamen duo casus, in quibus solvi potest ex speciali Christi dispensatione id concedentis in gratiam fidei, vel status religiosi. Primus est, quando ex duobus infidelibus conjugatis unus convertitur ad fidem, & alter non vult pacifice, & sine contumelia Creatoris habitare cum illo: tunc enim licet conjugi ad fidem converso deserere infidelem, & ad alias, si voluerit, nuptias transire. Ita definivit Innocentius II. cap. Quanto de divortiis, ubi sic ait, *Si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, ad secunda, si voluerit, vota transire potest*. Hoc privilegium in favorem fidei, & Christianæ religionis a Christo concessum deducitur ex verbis illis

Apo-

Apostoli 1. Corinth. 7. *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat, &c. Quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi.* Quæ ultima verba juxta communem Doctorum explicationem significant, quod si conjux infidelis odio Christianæ religionis sponte recesserit a conjuge fideli, conjux fidelis non subjicitur servituti, ut debeat remanere in cælibatu, sed potest alteri nubere. Quod a fortiori dicendum est, si infidelis remaneat quidem cum fideli, sed cum injuria Creatoris, & spirituali damno conversi conjugis, quia hoc est deterius, quam si discederet. Quod si infidelis noluit quidem converti, sit tamen paratus cohabitare cum converso ad fidem, pacifice, & sine contumelia Creatoris, iste non potest, juxta D. Thom. hic qu. 59. art. 5. transire ad secundum matrimonium. Christus enim hoc privilegium infidelibus conversis non concessit, nisi in gratiam fidei, quæ tunc non periclitatur.

Secundus casus est, quando alter conjugum ante consummationem matrimonii ingreditur religionem ab Ecclesia approbatam, & in ea professionem emittit: tunc enim solvitur vinculum matrimonii rati, & nondum consummati ex speciali Christi privilegio, in favorem status religiosi concesso, ut constat ex Tridentino sess. 24. can. 6. ubi sic habetur: *Si quis dixerit, matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis professionem alterius conjugis non dirimi, anathema sit.* Id prius definierat Innocentius III. cap. Ex parte secunda, de convers. conjugat. ubi declarat, *antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri con-*

ju-

jugum, reliquo inconsulto, ad religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari. Idem asserit Alexander III. cap. Verum, & cap. Ex publico, eod. tit. conceditque uxori (idem sentiendum est de marito) spatium duorum mensium, intra quod non teneatur consummare matrimonium, sed de ingressu religionis deliberare possit, si velit: quo elapso, tenentur conjuges mutuo reddere debitum, si exigatur.

Hujus privilegii nulla potest alia ratio assignari, quam voluntas Christi in favorem religionis dispensantis in lege naturæ, & in lege Euangelica de matrimonii indissolubilitate. Hanc tamen congruentiam affert S. Thom. in 4. dist. 27. qu. 1. ar. 3. quæstiunc. 2. in corp. *Quod ante carnalem copulam est inter conjuges tantum spirituale vinculum, sed post est inter eos etiam vinculum carnale; & ideo sicut post carnalem copulam matrimonium solvitur per mortem carnalem, ita per ingressum religionis ante carnalem copulam solvitur, quia religio est mors quædam spiritualis, qua aliquis sæculo moriens vivit Deo.*

Quæres primo, an Summus Pontifex in matrimonio rato, sed non consummato dispensare, ejusque vinculum dirimere possit: Respondeo sententiam affirmantem probabilem esse ob facta aliquorum Pontificum, qui in matrimonio rato dispensarunt, negantem tamen videri probabiliorem. Primo, quia si non possit Summus Pontifex, ut fatentur omnes, dispensare in polygamia, sive ante, sive post consummationem matrimonii, multo minus in indissolubilitate, cum indissolubilitas magis repugnet naturæ, & fini matrimonii quam polygamia; quia dissolvere matrimonium

nium est omnino ipsum destruere, cum essentialiter consistat in nexu, non vero secundam uxorem primæ superinducere.

Secundo, ratio præcipua, quæ inducit Adversarios ad asserendum, Christum reliquisse Summo Pontifici potestatem dispensandi in matrimonio rato, est, quia hoc expedire videtur ad bonum publicum Ecclesiæ, & saluti spirituali animarum: At hæc ratio probat quoque Papam a Christo acccepisse potestatem dispensandi in polygamia, & in matrimonio consummato, quia similiter bonum publicum Ecclesiæ exigere videtur, ut in illis Pontifex dispensare possit: puta si aliquis Princeps Christianus duxisset uxorem sterilem, & nisi hæredes regni relinqueret, Princeps alius infidelis, vel hæreticus deberet ei succedere: Ergo ruit præcipuum fundamentum adversæ sententiæ. Unde plures docti, & pii Pontifices illam minus probabilem judicarunt, eamque ad praxim reducere, & in matrimonio rato dispensare constanter renuerunt, ut de Innocentio VIII. Adriano VI. & Pio V. refertur.

Quæres secundo, utrum ob adulterium alterius ex conjugibus matrimonium quoad vinculum dissolvatur? Respondeo negative; sic enim definitur in Tridentino sess.24.can. 7. his verbis: *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit juxta Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, &c. anathema sit*. Ratio etiam suffragatur: Si enim per adulterium maritale vinculum solveretur, per illud conjux adultera aperiret sibi viam ad secūdas nuptias, subindeq;melioris esset conditionis, quæ causa adulterii, quā quæ innocens dimitteretur, quod est absurdum.

Neque

Neque his obstat illud Christi Matth 19. *Quicunque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur:* Christus enim per hanc exceptionem, *nisi ob fornicationem*, non significare voluit, eum, qui dimittit uxorem ob fornicationem, & aliam ducit, non mœchari, cum enim illa exceptio (ut recte Jansenius Gandavensis, & alii annotarunt) non afficiat totam sententiam, sed solum primam ejus partem, facit hunc sensum: *Quicunque dimiserit uxorem* (quod non licet nisi ob fornicationem) *& aliam duxerit, mœchatur.* Quod si opponas, separationem quoad thorum fieri propter alias causas, quam ob fornicationem, & per consequens exceptionem fornicationis non intelligi de separatione quoad thorum, sed quoad vinculum: Respondetur negando consequentiam; licet enim aliæ non desint causæ separationis quoad thorum, ibi tamen Christus non fecit mentionem nisi solius fornicationis, quia ista, cum importet divisionem carnis a carne, est causa per se, & directe repugnans matrimonio, cum aliæ solum per accidens opponantur societati conjugali, nec eam dividant speciali titulo, sed communi cuivis societati.

Quod si aliquis contendat, prædictam exceptionem referri ad totam Christi sententiam, illa Christi verba poterunt cum B. Martiali D. Petri discipulo ep. 2. ad Tolosanos cap. 9. sic interpretari: Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem hoc faciat, mœchatur; & quicumque aliam duxerit, mœchatur; ille quidem mœchia aliena, dando uxori occasionem mœchandi, iste vero mœchia propria, cognoscendo eam, quæ non est sua, conformiter

aliis

aliis verbis Christi, Matth. 5. *Omnis, qui dimittit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat.*

CAPUT VI.

De impedimentis matrimonii.

IMpedimenta matrimonii alia sunt, quæ dicuntur impedientia tantum, quia scilicet impediunt, ne matrimonium licite contrahatur, contractum tamen non irritant: alia vero, quæ dirimentia appellantur, non quod matrimonium jam factum, & valide contractum dirimant, ut ipsi termini significare videntur; (constat enim ex dictis capite præcedenti, matrimonii vinculum inter fideles contractum, & nondum consummatum per solam professionem religiosam dissolvi) sed quia efficiunt, ut nedum illicite, sed etiam invalide matrimonium contrahatur. De hoc duplici genere impedimentorum breviter hic agendum est.

§. I.

De impedimentis prohibentibus.

IMpedimenta prohibentia duodecim communiter numerantur, quorum aliqua ex jure naturali, vel positivo, alia ex crimine oriuntur. Primi generis sunt quinque, quæ his verbis continentur:

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque catechismus, sponsalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta tenere.

Primum ergo impedimentum prohibens est

Eccle-

Ecclesiæ vetitum, ideſt prohibitio facta a ſuperiori Eccleſiaſtico, quæ poteſt eſſe vel generalis, & communis omnibus fidelibus, ut prohibitio contrahendi ſine præviis denuntiationibus, aut earum diſpenſatione, vel ſpecialis, ut cum alicui in particulari juſta de cauſa prohibetur matrimonium.

Secundum eſt *tempus feriarum*, id eſt certum anni tempus, quo Eccleſia matrimonia celebrari vetat.

Tertium eſt *Catechiſmus*, ideſt cognatio ſpiritualis nata ex catechizatione, ſeu inſtructione in fide, quæ fieri ſolet ante baptiſmum; ex hac enim contrahitur quædam cognatio ſpiritualis imperfecta, quæ eſt impedimentum matrimonii; quamvis plures exiſtiment tale impedimentum a Tridentino ſublatum eſſe ſeſſ. 24. de matrimon. cap. 2. ubi expreſſe ſtatuitur, cognationem ſpiritualem non contrahi in baptiſmate, niſi inter ſuſceptores, & baptizatum, illiuſque patrem, & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem, nullamque prorſus facit mentionem catechiſmi, aut tenentis in catechiſmo.

Quartum impedimentum eſt *Sponſalia*, ſeu promiſſio futurarum nuptiarum alicui facta, qui enim cum aliqua ſponſalia contraxit, non poteſt ſine peccato mortali cum alia matrimonium inire, niſi ex juſta cauſa promiſſionem alteri factam diſſolvat.

Quintum eſt votum ſimplex religionis, aut caſtitatis, vel ſuſcipiendi ordinem ſacrum, aut non ineundi matrimonium: tale enim votum impedit, quod vovens poſſit licite contrahere matrimonium, non tamen, quod illud valide cotrahat; nam, ut ait D. Thom. hic q. 53. a. 1.

Vo-

Votum simplex est tantum promissio: res autem alicui promissa tantum manet adhuc in dominio promittentis, potestque valide, quamvis illicite ab eo donari alteri.

Alia septem impedimenta dirimentia, quæ ex crimine proveniunt, his versibus recensentur:

Incestus, raptus sponsatæ, mors muliebris,
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium sociandum.

Sextum ergo impedimentum prohibens est *incestus*; nam, licet ille matrimonium irritet inter eos, a quibus commissus est, ut §. 3. dicemus; non tamen dirimit, sed solum impedit cum aliis contrahendum.

Septimum est *raptus sponsæ alienæ*, nam istud etiam crimen est unum ex illis, propter quæ jure antiquo interdictum fuit matrimonium, ut constat ex c. Statutum 27. quæst. 8. ubi sic dicitur: *Statutum est a sacro conventu* (Concilii Toletani, vel potius Rhemensis, ex quo caput illud desumptum est) *ut si quis sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & sine spe conjugii remaneat.* Hoc impedimentum post Tridentinum non solum impedit matrimonium contrahendum, sed etiam dirimit contractum, seu reddit illud invalidum, ut infra dicemus.

Octavum est *mors muliebris*, id est uxoricidium, quod si committatur animo ad alias nuptias transeundi, est impedimentum dirimens, ut infra patebit; si vero ex odio, ira, aut vindicta, est tantum impediens; qui enim uxorem interficit, privatur spe conjugii, cap. Interfectores, cap. Quicumque, & cap. Admonemus 33. qu. 2. Quod diximus de uxoricidio, dicendum

dum est pariter de viricidio, quia, ut rectè ait Paludanus in 4. dist. 37. quæst. 2. lex data pro uno correlativo extenditur ad alterum, quando eadem militat pro utraque causa: Sed eadem militat ratio in viricidio, ac in uxoricidio: Ergo eadem pœna privationis perpetuæ conjugii utrumque crimen ab Ecclesia punitur.

Nonum est *susceptus propriæ sobolis*, id est cum alter, vel uterque conjux proprium filium de sacro fonte suscipit, matrimonio insidiandi causa, id est ea intentione, ut privet alterum conjugem debito conjugali ratione affinitatis spiritualis, ex ea susceptione inter eos ortæ. Ille enim in pœnam hujus fraudis inhabilis redditur, ut defuncto conjuge ad alias nuptias valeat pervenire, ut constat ex can. De eo, 30. quæst. 1.

Decimum est *mors presbyteralis*, seu occisio presbyteri, ut patet ex can. Presbyterum, de pœnit. & remiss. ubi sic dicitur: *Qui Presbyterum occiderit, & de eo crimine convictus fuerit, usque ad ultimum tempus vitæ suæ militiæ cingulo careat, & absque spe conjugii maneat.*

Undecimum est pœnitentia publica, & solemnis, qua durante, matrimonium olim interdictum erat pœnitentibus, ut constat ex can. 21. Concilii Arelatensis II. & ex cap. Antiqui 33. q. 2.

Duodecimum, & ultimum impedimentum prohibens est matrimonium sacrilege attentatum cum moniali, ut habetur cap. Hi ergo, 27. quæst. 1. ubi statuitur, *ut qui sanctimonialibus scienter matrimonio ad injuriam Christi copulati sunt, juxta censuram zeli Christiani, separentur, & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari, & in pœnitentiæ lamentis se*

xebe-

vehementer, dum vivunt, afficiant, ac proinde tota vita ab omni conjugio abstineant, cum illud, ut supra vidimus, iniri non posset, quandiu publica, & solemnis pœnitentia durabat. Plura ex his impedimentis non vigent amplius, sed per contrariam consuetudinem abrogata sunt.

§. II.

De impedimentis dirimentibus.

IMpedimenta matrimonium dirimentia, seu illud invalidum reddentia sunt quatuordecim, his versibus comprehensa.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc sociare vetant connubia, facta retractant.

Primum ergo impedimentum dirimens est *error* circa substantiam personæ, vel circa alia, quæ essentialiter pertinent ad matrimonium; ille enim tollit consensum in essentialia matrimonii, subindeque illud irritat, ac invalidum reddit, ut contingit etiam in aliis contractibus, in quibus error circa substantiam contractus reddit illum irritum jure naturæ, ut si quis pro tritico vendat hordeum, pro auro aurichalcum, pro gemma vitrum. Unde si quis contrahat cum Martha, putans illam Mariam, matrimonium ipso jure naturæ irritum est; secus vero si error non sit circa substantiam, sed tantum circa qualitatem personæ, puta si existimat se contrahere cum pulchra, vel nobili, aut divite, quæ ta-

tamen reipsa est deformis, ignobilis, & pauper. Si tamen error qualitatis redundet in errorem personæ, quod contingit, quando qualitas est simul cum persona per se intenta, dirimit matrimonium, v. g. si fœmina contrahat cum aliquo, quem Principem esse existimat, ita ut personam, & dignitatem per modum unius integri, & totalis objecti simul intendat, non valet matrimonium, si ille revera Princeps non sit.

Secundum est *conditio*, sive status servitutis, si quis enim existimet se contrahere cum libera, & contrahit cum ancilla, matrimonium jure civili, & canonico irritum est, ut constat ex Authent. de nuptiis §. *Si vero decretum*, & ex cap. *Si quis ingenuus* 29. quæst. 2. Rationem assignat D. Thomas hic qu. 52. art. 1. ubi sic discurrit: „ In matrimonii contra-„ ctu obligatur unus conjugum alteri ad de-„ bitum reddendum: ideo si ille, qui se obli-„ gat, est impotens ad solvendum, ignoran-„ tia hujus impotentiæ in eo, cui fit obliga-„ tio, tollit contractum. Sicut autem per im-„ potentiam coeundi efficitur aliquis impo-„ tens ad solvendum debitum, ut omnino non „ possit solvere, ita per servitutem, ut libere „ debitum reddere non possit, & ideo sicut „ impotentia coeundi ignorata impedit ma-„ trimonium, non autem si sciatur, ita condi-„ tio servitutis matrimonium impedit.

Tertium est *votum*, quo nomine intelligitur votum solemne religionis, quod non solũ impedit matrimonium contrahendum, sed etiam illud irritat, & invalidum reddit, ut definitur ab Alexandro III. cap. *Meminimus*, ab Innocentio III. cap. *Finali*, *Qui Clerici, vel voventes*, a Bonifacio VIII. cap. unico *de voto* in 6. & novissime a Tridentino sess. 24.

can. 9.

can. 9. Est autem difficultas, & controversia inter Theologos, an illud irritet jure naturæ, vel solum jure humano Ecclesiastico? Sed probabilior videtur sententia D. Thomæ hic qu. 52. art. 2. & 2. 2. quæst. 88. art. 11. nec non quodlib. 3. art. 18. & quodlib. 10. artic. 11. ubi docet, votum solemne religionis jure naturæ, sive ex sua natura habere, quod dirimat matrimonium contractum, idque probat hoc discursu: Jus naturæ dictat, ut qui semel aliquid donavit totaliter alteri, eaque donatio fuit ab illo accepta, non possit illud idem postea alteri tradere: Sed per votum solemne Religionis vovens totaliter se donat Deo, corpusque illi ad perpetuam continentiam tradit, quæ donatio, & traditio ab eo per religionis Prælatos acceptatur: Ergo jus naturæ dictat, quod non possit suum corpus alteri per matrimonium tradere in usum contrarium voto, quo Deo illud donavit, & tradidit.

Nec valet, quod ait Martinonus hic disp. 74. sect. 3. nu. 34. nempe, quod licet professio Religiosa contineat aliquam sui traditionem, non tamen omnimodam, & naturaliter incompatibilem cum matrimonio. Sed sicut servus voluntarius, aut emptitius non ita domino traditur, ut privetur naturali jure matrimonium ineundi, domino licet invito: sic professus in Religione approbata non ita se tradit Deo, & Religioni, ut quantum est ex natura rei, non possit valide matrimonium contrahere, quamvis illicite. Non valet, inquam, hæc responsio: esto enim, quod professio religiosa non importet omnimodam sui traditionem Deo, & Religioni, importat tamen traditionem sui ad caste vivendum: Sed traditio sui ad caste vivendum est ex sua na-

tura incompatibilis cum matrimonio, cum illud sit sui traditio ad copulam carnalem: Ergo professio Religiosa importat traditionem naturaliter incompatibilem cum matrimonio, subindeque habet quod illud jure naturæ, seu ex natura sua dirimat, non vero solo jure positivo Ecclesiastico.

Confirmatur: quia jure tantum Ecclesiastico votum solemne castitatis est annexum statuf Clericali, potest Papa, relinquendo Clericum in suo statu Clericali, dispensare cum eo, ut matrimonium contrahat, vel matrimonio jam contracto utatur, ut constat in Sacerdotibus Græcis, qui ex dispensatione Ecclesiæ utuntur conjugio ante sacram Ordinationem inito: Ergo similiter, si votum solemne Religionis non ex natura sua, sed ex sola Ecclesiæ constitutione vim habeat impediendi matrimonium contrahendum, & dirimendi contractum, poterit Papa hanc vim a voto solemni tollere, auferendo præceptum Ecclesiasticum, & tamen relinquere tale votum in suo subjecto, subindeque efficere poterit, quod Monachus, manens Monachus, nubat, uxoremque, ac liberos in Monasterio habeat; quod aperte repugnat Innocentio III. cap. *Cum ad Monasterium*, de statu Monachorum, ubi sic ait: *Abdicatio paupertatis, sicut etiam custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.*

Objicies primo: Bonifacius VIII. interrogatus ab Episcopo Bitterensi, quodnam votum debeat dici solemne, & ad dirimendum matrimonium efficax? Respondet cap. unico *de voto, & voti redemptione*, in 6. quod *cum voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ sit inven-*

venta, matrimonii vero vinculum sit ab ipso Deo, illud votum debet dici solemne, quod per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem in Religione approbata solemnizatur. Ubi Pontifex expresse asserit, solemnitatem voti esse ex sola constitutione Ecclesiæ, & in hoc differre a vinculo Matrimonii, quod est immediate ab ipso Deo.

Sed respondetur, duplicem esse voti solemnitatem, unam substantialem, consistentem in traditione sui ipsius facta in manu superioris ad servandum illa, quæ promittuntur, & in acceptatione, quam ille facit nomine Dei; aliam vero accidentalem, & cæremonialem, quæ consistit in modo, & cæremoniis, cum quibus ex statuto Ecclesiæ fit illa traditio, & acceptatio; Pontificemque loco citato non loqui de prima solemnitate voti, sed tantum de secunda. Nec valet, si dicas, ex solemnitate accidentali non posse definiri, quodnam votum debeat dici solemne, & efficax ad dirimendum matrimonium: licet enim ex illa hoc non possit colligi, & definiri a priori, & tanquam a causa, bene tamen a posteriori, & tanquam a signo, cum non sit in usu Ecclesiæ adhibere pro votis simplicibus cæremonias illas, ac solemnitates accidentales, quæ adhibentur in votis solemnibus.

Dices, si summus Pontifex statueret, ut ea vota, quæ in Religione aliqua approbata emittuntur, non essent solemnia, revera talia non essent: Ergo non solum solemnitas accidentalis, sed etiam substantialis votorum solemniū pendet ab Ecclesia, subindeque non est de jure divino, sed tantum Ecclesiastico. Sed nego consequentiam: sicut enim, licet Ecclesia possit efficere, ut matrimonium, quod antea

erat verum, & legitimum, non sit amplius tale, apponendo aliquas conditiones, sine quibus non est validum, ut constat in matrimoniis clandestinis, quæ a Tridentino reddita fuere invalida; inde tamen colligi nequit, quod substantia, & essentia matrimonii ab Ecclesiæ voluntante dependeat, non vero ab institutione Christi: Ita pariter, tametsi votum solemne pendeat ab Ecclesia quantum ad aliquas conditiones, puta quod fiat in tali ætate, in tali Religione, in manibus talis superioris, ita ut sine illis non stet, non sequitur tamen, quod ipsa substantia voti solemnis non sit de jure divino, subindeque ab Ecclesia independens.

Objicies secundo, Summus Pontifex non potest dispensare in his, quæ sunt de jure naturæ: Sed dispensavit aliquando, ut Religiosi professi matrimonia contraherent, ut ex variis constat historiis: Ergo votum solemne Religionis non dirimit matrimonium jure naturæ, sed duntaxat jure positivo Ecclesiastico.

Huic objectioni, concessa Majore, tripliciter respondetur ad Minorem: Primo, summos Pontifices in illis dispensationibus secutos fuisse opinionem, quæ apud Canonistas reputatur probabilior, quamvis a Theologis minus probabilis censeatur. Secundo eorum licentias quoad hoc non fuisse dispensationes, sed declarationes nullitatis professionis prædictorum Monachorum propter defectum consensus, vel alterius conditionis ad valorem professionis requisitæ. Tertio fabulosas esse, vel certe valde dubias illas historias, ut in clypeo Theologiæ Thomisticæ ostendimus.

§. III.

§. III.

Alia impedimenta dirimentia breviter exponuntur.

QUartum impedimentum dirimens est *cognatio*, quæ triplex est, carnalis, spiritualis, & legalis. Carnalis, quæ etiam consanguinitas, id est mutua sanguinis unitas, appellatur, definitur a D. Thoma hic qu. 54. art. 1. *Vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum*: Spiritualis est illa, quæ oritur ex generatione spirituali, quæ fit per sacramentum Baptismi, vel Confirmationis, & duplex est: Prima per modum paternitatis inter baptizantem, seu cõfirmantem, qui se habet ut pater, & baptizatum, seu confirmatum, qui se habet ut filius: Secunda, per modum compaternitatis inter baptizantem, sive confirmantem, & parentes baptizati, seu confirmati. Quam etiam duplicem cognationem spiritualem contrahunt patrini, & matrinæ, puerum de sacro fonte levantes, vel confirmatum suscipientes. Per alia vero sacramenta nulla cognatio spiritualis contrahitur, quamvis per sacramentum pœnitentiæ oriatur simile quid spirituali cognationi, ut dicitur cap. *Omnes* 30. qu 1. ratione cujus nonnulli existimant, peccatum luxuriæ inter confessarium, & pœnitentem habere malitiam specialem, veluti incestus spiritualis, aut sacrilegii contra reverentiam sacramenti. Demum cognatio legalis definitur, propinquitas ex adoptione alicujus in filium proveniens, quæ jure Ecclesiastico, & civili matrimonium dirimit, nam cap. unico de cognatione legali sic dicitur: *Si quæ per adoptionem mihi soror*

esse cœperit, quandiu durat adoptio, inter me, & ipsam, nuptiæ consistere non possunt.

Porro ut consanguinitatis gradus facile computentur, tres regulæ observandæ sunt ex D. Thoma art. 2. quæstionis citatæ. Prima est: In linea recta ascendentium tot sunt gradus, quot personæ ex uno stipite descendentes, excepto ipso stipite: v. g. pater, & filius sunt quidem duæ personæ, sed deducto patre subsistit filius in primo gradu; ita non solum pater, & filius, sed etiam frater, & soror sibi invicem sunt consanguinei in primo gradu, sicut avus, & ex filio nepos in secundo. Secunda regula hæc est. In linea æquali collateralium eodem gradu a se mutuo personæ distant, quo gradu eędem distant a communi stipite. Unde duo fratrum filii sunt in secundo gradu consanguinitatis, quia duobus gradibus ab avo distant, qui est communis ipsorum stipes. Tertia regula: In linea quoque transversa, seu collateralium, sed inæquali, eo gradu distant inter se collaterales, quo distat gradus remotior a communi stipite: Unde si iste distet tribus gradibus, sunt in tertio gradu consanguinitatis. Ita in jure Canonico numerantur gradus consanguinitatis. Sed jus Civile in eo discrepat a Canonico, quod illud totidem computat gradus in linea collateralium, quot sunt ex utroque latere personæ, & ideo fratres, & sorores, cum duæ sint personæ, collocat in secundo gradu, deinde patrueles in quarto, quia patrueles, eorumque parentes, ab uno stipite prodeuntes, constituunt quatuor simul personas. Deinde in linea inæquali transversa nepotem, & pronepotem constituit in quinto gradu ob parem utrinque personarum, seu generationum numerum. Jus vero Canoni-

cum

cum tantum connumerat unius lateris generationes a communi stipite deductas, ideoque fratres, & sorores in primo gradu, patrueles in secundo collocat. Ratio vero hujus diversitatis inter jus Canonicum, & Civile traditur ab Alexandro II. can. *Ad Sedem* 35. quæst. 5. quia nimirum jus Canonicum considerat gradus consanguinitatis in ordine ad matrimonium contrahendum, quod nequit contrahi nisi inter duas personas, atque adeo duas istas personas extremas in uno gradu computat. At vero jus Civile considerat hujusmodi gradus in ordine ad hæreditatem, ut scilicet illa transferatur ab una persona ad aliam, & ideo singulis personis singulos perficit gradus.

Quintum impedimentum dirimens est *crimen*; per quod intelligitur primo occisio alterius conjugis, quæ impedit, ne conjux superstes possit matrimonium inire cum authore necis, si cum eo machinatus est mortem, vel si antea adulterium cum eo commisit, etiam sine mortis machinatione. Secundo nomine criminis intelligitur adulterium commissum cum promissione futuri conjugii cum adultera post obitum propriæ conjugis, vel cum ea de præsenti inito contractu matrimonii, quamvis irrito, ut constat ex cap. *Finali* de eo, qui duxit, ubi sic dicitur: *Si quis, uxore vivente, fide data promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit; si nec ante, nec post (legitima ejus superstite) cognovit eandem, quamvis utrique ipsorum, pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, sit pœnitentia injungenda, non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit post uxoris obitum dirimendum. Cæterum tolerari non debet, si prius vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.* Ubi Pon-

tifex, ut hoc impedimentum incurratur, requirit, quod hæc duo inter se conjungantur, nempe adulterium, & fides de contrahendo, defuncta propria uxore, aut præsens contractus cum ea, quam in uxorem ducere cupit: Unde si hæc ab invicem separentur, & sit adulterium sine fide de contrahendo, vel fides de contrahendo sine adulterio, & carnali copula, non incurritur hoc impedimentum.

Sextum impedimentum dirimens est *cultus disparitas*, quando scilicet baptizatus matrimonium init cum non baptizata, aut vice versa; tale enim matrimonium ex antiqua traditione, & consuetudine Ecclesiæ irritum est. Causa vero illud irritandi fuit primo periculum prævaricandi a fide: *Quis enim dubitet* (inquit Tertull. 2. ad uxorem) *obliterari quotidie de commercio infideli? Bonos corrumpunt mores confabulationes pravæ, quanto magis convictus, & individuus usus?* &c. Secundo difficultas susceptam prolem bene, pieque educandi. Tertio perpetua inter conjuges discordiarum occasio ob religionis diversitatem. *Qnomodo enim potest congruere charitas, si discrepet fides?* ut recte ait Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 9.

Septimum impedimentum dirimens est vis, seu coactio, libertati ad valorem matrimonii necessario repugnans, de qua sup. cap. 3.

Octavum est *Ordo*, quod de Ordine sacro intelligendum est: ille enim jure Ecclesiastico irritat matrimonium subsequens, ut constat ex Tridentino sess. 24. can. 9. non autem jure naturali, sicut votum solemne emissum in Religione approbata. Unde licet Summus Pontifex non possit dispensare in voto solemnizato per professionem religiosam, bene tamen in

voto solemnizato per susceptionem Ordinis sacri. Rationem discriminis assignat D. Tho. 2. 2. quæst. 88. art. 11. quia nimirum votum castitatis non est essentialiter, sed ex sola constitutione Ecclesiæ annexum Ordini sacro, quod inde provenit, quia in tali voto est tantum traditio imperfecta, directe enim, & per se est solum ad ministrandum altari; statui vero religioso votum castitatis essentialiter annexum est, quia in eo fit perfecta traditio.

Nonum impedimentum dirimens est *ligamen*, idest vinculum prioris matrimonii, quo durante, jure divino invalidum est secundum matrimonium, quia, ut supra ostensum est, polygamia, & repudium a Christo in lege Evangelica sublata sunt, & matrimonium redditum monogamum, ac indissolubile, sicut erat in principio, quando in paradiso terrestri a Deo institutum est.

Decimum est *honestas publica*, quæ est propinquitas quædam ex sponsalibus proveniens, quæ facit, quod alter sponsus cum alterius consanguineis matrimonium contrahere non possit. Æquum enim est, ac honestati congruum, ut, quia in sponsalibus matrimonium inchoatur, non possit, qui cum aliqua sponsalia inivit, cum illius consanguineis matrimonio copulari. Hæc tamen prohibitio primum gradum non excedit, ex Trid. sess. 24. cap. 3.

Undecimum est *affinitas*, quæ est conjunctio, vel propinquitas orta ex carnali copula inter fœminam, & consanguineos viri, cui copulata est, similiterque inter marem, & consanguineas fœminæ, cui copulatus est. Illa, quæ oritur ex copula licita, sive conjugali, extenditur usque ad quartum gradum inclusive; ea vero, quæ ex copula illicita provenit, se exten-

dit solum usque ad secundum gradum inclusive, ex Tridentino sess. 24. cap. 4. de reformatione matrimonii, restringente jus antiquum, quo talis affinitas usque ad quartum gradum extendebatur.

Si affinitas præcedat matrimonium, illud jure Ecclesiastico dirimit, seu invalidum reddit: si autem superveniat matrimonio jam contracto, ut fit interdum per copulam illicitam cum consanguineis conjugis in primo, vel secundo gradu, per eam non dirimitur matrimonium, sed duntaxat usus illius impeditur, quatenus ille, qui copulam incestuosam habuit, privatur jure petendi debitum conjugale, (nisi præhabita dispensatione, quam Episcopus dare potest) tametsi non privetur facultate reddendi, ne pars innocens puniatur ob delictum alterius.

Hoc impedimentum non est de jure naturali, sed Ecclesiastico, unde Ecclesia potest in eo dispensare, ut pluries fecit, etiam in primo gradu affinitatis: nam Alexander VI. dispensavit cum Henrico VIII. Angliæ Rege, ut duceret Catharinam uxorem fratris sui Arturi demortui. Quam dispensationem Clemens VII. consultis Theologis, & Canonistis ex totius fere Europæ Academiis licitam, ac validam declaravit. Item Innocentius X. dispensavit cum Casimiro Poloniæ Rege, ut Mariam Gonzagam Mantuæ principem, uxorem fratris sui demortui, matrimonio sibi copularet. Nunquam tamen Ecclesia dispensavit in primo gradu affinitatis lineæ rectæ, ut videlicet privignus novercam, aut privigna vitricum, vel socer nurum, aut socrus generum conjugem haberet; quia, cum in his matrimoniis indecentia quædam appareat, nullus ex

Ca-

Catholicis ea inire unquam tentavit, nec a Sede Apostolica dispensationem postulavit. Unde non improbabiliter multi existimant, talia matrimonia irritari jure naturæ.

Duodecimum impedimentum dirimens est impotentia coeundi, nam jure naturæ contractus irritus est, quo aliquis se obligat ad aliquid, quod exequi, & præstare non potest. Si tamen dubitetur, an hæc impotentia sit perpetua, vel tantum temporalis, matrimonium non dirimit, sed datur ab Ecclesia conjugibus triennium ad hoc experiendum, quo elapso sine fructu censetur perpetua, & matrimonium dissolvi potest, seu declarari invalidum.

Præter hæc duodecim impedimenta matrimonium dirimentia, alia duo addita fuere a Tridentino, nempe clandestinitas, & raptus; nam sess. 24. decreto de reform. matrim. cap. 1. statuit, ut non possit deinceps contrahi matrimonium, nisi præsente Parocho, & duobus, vel tribus testibus, de quo fuse cap. 3. agendo de consensu clandestino. Item ibid. cap. 6. decernit, inter raptorem, & raptam, quandiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium.

Ad complementum hujus tractatus quæres, an Reges, & Summi Principes habeant potestatem dirimendi matrimonia, non solum quatenus sunt contractus civiles, sed etiam in quantum rationem sacramenti habent, seu impediendi, quod aliqui contractus matrimoniales ad dignitatem sacramenti pertingant?

Respondeo, id non posse directe, & per se, bene tamen indirecte, & per accidens.

Ratio primæ partis hujus resolutionis manifesta est; leges enim principum, cum sint pu-

ræ humanæ, & politicæ, per se, & directe attingere nequeunt ea, quæ sunt juris divini, vel ecclesiastici, qualia sunt sacramenta.

Secunda vero hac ratione suadetur: Christus ad dignitatem sacramenti eos tantum cōtractus matrimoniales elevari voluit, qui liciti, & legitimi sunt, non vero eos, qui sunt illegitimi, & illiciti, & legibus divinis, aut humanis difformes: Atqui Reges, & summi Principes legibus suis efficere possunt, quod aliqui contractus matrimoniales, qui antea erant liciti, & legitimi, fiant illiciti, & illegitimi: Ergo indirecte saltem, & per accidens præstare possunt, quod illi ad dignitatem sacramenti non perveniant, sed ea careant, ac priventur. Major constat, minor vero probatur ex D. Thoma in 4. dist. 34. quæst. unica art. 1. ad 4. ubi sic ait: „ Matrimonium, inquantum est in „ officium naturæ, statuitur lege naturæ; in„ quantum est sacramentum, statuitur lege di„ vina; inquantum in officium communitatis, „ statuitur lege civili. Et ideo ex qualibet di„ ctarum legum potest aliqua persona effici „ ad matrimonium illegitima. *Et rursus 4. contra Gent. cap.* 78 *sic discurrit*: Considerandum est, quod quando aliquid ad diversos fi„ nes ordinatur, indiget habere diversa diri„ gentia in finem, quia finis est proportiona„ tus agēti: generatio autem humana ad mul„ ta ordinatur, scilicet ad perpetuitatem spe„ ciei, & ad perpetuitatem alicujus boni poli„ tici, puta populi in aliqua civitate; ordinatur „ etiam ad perpetuitatem Ecclesiæ, quæ in fi„ delium collectione consistit: unde oportet, „ quod hujusmodi generatio a diversis diriga„ tur. In quantum igitur ordinatur ad bonum „ naturæ, quod est perpetuitas speciei, dirigi„ tur in finem a natura inclinante in hunc fi„ nem;

„ nem; & sic dicitur esse naturæ officium: In-
„ quantum vero ordinatur ad bonum politi-
„ cum, subjacet ordinationi civilis legis: In-
„ quantum autem ordinatur ad bonum Eccle-
„ siæ, oportet, quod subjaceat regimini Ec-
„ clesiastico. „ Ergo juxta D. Thomam contractus matrimonialis potest reddi illegitimus, ac illicitus non solum lege naturali, vel ecclesiastica, sed etiam lege civili Principis illum prohibentis. Unde sicut contractus matrimoniales, qui legi naturali repugnant, puta, quia sunt inviti, & coacti, vel legi ecclesiasticæ, puta quia sunt clandestini, non elevantur ad dignitatem sacramenti; ita nec illi, qui a legibus principum exorbitant, & ab illis irritantur, vel prohibentur.

Confirmatur, cum Ecclesia non habeat potestatem in materiam, vel formam sacramentorum, non alia ratione matrimonia clandestina potuerunt irritari a Tridentino, & impediri, quominus rationem sacramenti sortiantur, nisi quia ab illo potuerunt reddi illicita, & illegitima, cum antea licita, & legitima essent, ut supra cap. 4. declaravimus: Ergo si idem a Principibus sæcularibus præstari possit, illis non potest denegari potestas impediendi, indirecte saltem, & per accidens, quod aliqui contractus matrimoniales ad rationem, & dignitatem sacramenti perveniant.

Confirmatur amplius: Destructo fundamento, ædificium superstructum destrui pariter necesse est: Sed basis, & fundamentum sacramenti matrimonii est contractus connubialis validus, ac licitus: cum Christus hunc solum contractum ad sacramenti dignitatem elevari voluerit: Ergo si Reges, & supremi Principes possint tale fundamentum destruere, ac reddere contractum aliquem matrimonialem in-

vali-

validum, & illicitum, possunt per accidens, & indirecte impedire, ne aliquis contractus matrimonialis attingat rationem, & dignitatem sacramenti.

Observandum tamen est, nunquam, vel rarissime Principes Christianos uti tali potestate, vel quia talem usum Ecclesiæ sponte cesserunt, ut ait Petrus Soto de matrimonio lect. 4. vel, ut alii volunt, quia Ecclesia justis de causis usum talis potestatis sibi reservavit. Ex quo facile resolvi potest alia celebris controversia, quæ inter Theologos, & Jurisperitos versatur, an scilicet matrimonia filiorum familias sine consensu patris inita, quæ per ordinationem factam ab Henrico III. Galliæ Rege in comitiis regni Blesensibus art.40. prohibita, ac irritata sunt, rationem sacramenti obtineant, vel illa careant, ac priventur? Dicendum enim est, non obstante tali edicto, vel ordinatione, illa matrimonia non carere ratione sacramenti.

Ratio est, quia leges non obligant nisi secundum voluntatem, & intentionem legislatoris, ut ostendimus in tractatu de legibus: Henricus vero III. qui talem legem condidit, ejusque successores, qui illam approbarunt,& confirmarunt, noluerunt per illam invalida reddi, ac nulla prædicta matrimonia, quantum ad rationem sacramenti, sed totam illam nullitatis, & invaliditatis declarationem restrinxerunt, & concludi voluerunt intra limites aliquorum effectuum, vel pœnarum mere civilium,puta, quod tales filii familias non admitterentur ad actiones civiles fori, quæ ex vi contractus, & conventionum connubialium nasci possent, & quod filii, qui ex tali nascerentur conjugio, illegitimi haberentur tam quoad honores, quam quoad successiones,

Quod

Quod vero hæc sit vera mens, & sensus hujusmodi ordinationis, seu constitutionis regiæ, constat, tum quia, ut diximus, Principes Christiani nunquam, vel rarissime utuntur potestate, quam habent, irritandi contractus connubiales quantum ad rationem sacramenti: Tum etiam ex eo, quod habetur in tertio tomo rerum, & decretorum Cleri Franciæ, ubi refertur, quod cum rex Christianissimus Ludovicus XIII. suum publicari fecisset edictum anni millesimi sexcentesimi vigesimi noni, mense Januario, eoque renovaret articulum præfatum 40. Edicti Blesensis, & Judices Ecclesiasticos juberet conformiter ad illud in causis matrimonialibus judicare art. 39. Clerus Gallicanus eo tempore sua Parisiis Comitia habens Regem suppliciter his verbis admonuit: „Rex humillime supplicatur, ut
„ considerare non pigeat, quantum sit mo-
„ mentum in hoc articulo, qui eget expositio-
„ ne ad duarum difficultatum elucidationem.
„ Prima est, ut non aliter intelligantur hæ vo-
„ ces valide, aut invalide contracti matrimo-
„ nii, quam per relationem ad contractum ci-
„ vilem, & nullatenus ad contractum spiri-
„ tualem sacramenti. Secunda, ut non astrin-
„ gãtur Ecclesiastici ad judicandũ secundum
„ hujus Edicti, simulque Blesensis articulos,
„ sed juxta sacros Canones, & Ecclesiastica
„ decreta, quæ sunt unica regula, & norma
„ judicii Ecclesiasticorum. Hi enim non pos-
„ sunt, aut debent jurisdictionem, quam a
„ Deo solo collatam habent circa res spiri-
„ tuales, ab ipsis laicis mutuari. Quapropter
„ necesse est ex isto articulo hæc verba rese-
„ care: Et obligabuntur Ecclesiastici Judices
„ in causis istiusmodi matrimonium judicare
„ ad hujus articuli normam.

Ad

Ad hanc supplicem requisitionem Rex Christianissimus officium respondendi commisit magno regni Cancellario, & selectioribus quibusdam Officialibus sanctioris Cōsilii. Hi verbis istis ex scripto responderunt: „ Cōmonitio Cleri, quod spectat ad priorem difficultatem, sic resoluta fuit. Verba ista (valide, aut invalide contracta matrimonia) non esse aliter explicanda, quam per solam relationem ad contractum civilem per laicos judices. Altera pariter difficultas justa, & rationi congrua visa fuit.

Omnia, quæ in hoc Manuali scripsi, Romanæ Ecclesiæ censuræ humiliter subjicio, & verbis istis D. Bern. ep. ad Lugdunenses huic operi finem impono: „ Quæ dixi, absque præjudicio sane dicta sint sanius sapientis: Romanæ præsertim Ecclesiæ authoritati, atque examini totum hoc, sicut & cætera, quæ hujusmodi sunt, universa reservo; ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emēdare: *Addo cum Petro Damiano*: Nos, si quid erravimus, ad Petri magisterium corrigendi libenter accedimus, & retractationis opprobrium non veremur. Hæc est enim illa officina fabrilis, cui nimirum is, qui fabri filius dicebatur, Dei filius præsidet, ad cujus regulam omnis merito moneta reducitur, ad cujus rectitudinis lineam quidquid uspiam depravatum fuerit, reformatur.

FINIS

Manualis Thomistarum, sive Brevis Theologiæ Thomisticæ cursus.

IN-

INDEX
TOMI SEXTI MANUALIS
THOMISTARUM.

TRA-

CAP.

§. V.

FINIS.

Digitized by Google